
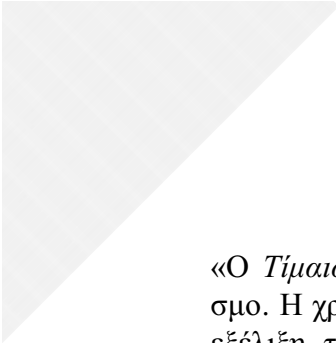


ΠΛΑΤΩΝ

Τίμαιος
Περί Ατλαντίδος και Φύσεως



«Ο *Τίμαιος* είναι ένα μυθ-ιστόρημα για τον κόσμο. Η χρονικότητα των συμβάντων, η γραμμική εξέλιξη τής δράσης, είναι δεσμευτικός άξονας γύρω από τον οποίο οργανώνεται η έκθεση των φιλοσοφικών θέσεων. Η πλοκή και η πειστικότητα τής εξιστόρησης εξαρτάται από την εμφάνιση στο προσκήνιο πρωταγωνιστών, προσωποποιημένων δυνάμεων, την εμπρόθετη δράση των οποίων παρακολουθούμε να εξελίσσεται μέσα στον χρόνο».

B. Κάλφας, *Πλάτων – Τίμαιος*, Αθήνα 1995.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

α. Πλάτων

Γιός τού Αρίστωνα και τής Περικτιόνης, γόνος μίας από τις λαμπρότερες και επιφανέστερες αθηναϊκές οικογένειες, τής οποίας μακρινοί πρόγονοι υπήρξαν ο βασιλιάς Κόδρος και ο νομοθέτης Σόλων. Γεννήθηκε κατά το τέταρτο έτος τής 87^{ης} ή το πρώτο έτος τής 88^{ης} Ολυμπιάδας και έλαβε αξιοζήλευτη και λίαν φροντισμένη παιδεία.

Το αρχικό όνομά του ήταν Αριστοκλής, αλλά μετονομάστηκε από τον Αρίστωνα τον Αργείο – διδάσκαλό του στην γυμναστική – «Πλάτων» λόγω τού μεγάλου πλάτους τού μετώπου του. Αρχικά ασχολήθηκε με την μουσική και την ποίηση, αλλά η γοητεία τής σωκρατικής διδασκαλίας τον οδήγησε αμετάκλητα στις ατραπούς τής ηθικής και θεωρητικής φιλοσοφίας.

Ταξίδεψε στην Ιταλία, όπου συναναστράφηκε τους πυθαγορείους φιλοσόφους, καθώς και τον Δίωνα, συγγενή τού Διονυσίου, τυράννου των Συρακουσών. Επισκέφτηκε την Αίγυπτο, όπου γνώρισε από κοντά την θρησκεία και την φιλοσοφία των αιγυπτίων ιερέων. Επιστρέφοντας στην Αθήνα, αφοσιώθηκε εξολοκλήρου στην φιλοσοφική συγγραφή και διδασκαλία, ιδρύοντας

έξω από το άστυ την περίφημη «Ακαδημία» (πιθανόν στα 387 π.Χ.), ένα από τα διαχρονικώς φωτεινότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα τής οικουμένης. Μεταξύ των μαθητών του συγκαταλέγονταν επιφανείς γυναίκες και άνδρες από ολόκληρη την Ελλάδα.

Ο Πλάτων υπήρξε ο πρώτος που εξέδωσε εγγράφως την διδασκαλία τού Σωκράτη. Χάρη στην έξοχη μεγαλοφυΐα του χαρακτηρίστηκε «θεϊκός» ήδη από την αρχαία εποχή. Απεβίωσε στην Αθήνα, την ημέρα των γενεθλίων του, σε ηλικία 82 ετών (348 ή 347 π.Χ.). Ο τάφος του βρισκόταν στον Κεραμεικό, κοντά στην Ακαδημία, όπου οι Αθηναίοι ύψωσαν προς τιμήν του πολυτελές μνημείο.

Κατάλογος των σωζόμενων πλατωνικών έργων (Με αλφαβητική σειρά, ανά κατηγορία)

Πρώτο τμήμα: τα γνήσια έργα

Μείζονες Σωκρατικοί Διάλογοι:

Απολογία Σωκράτους

Γοργίας ή Περί ρητορικής

Επινομίς ή Νυκτερινός Σύλλογος

Ευθύφρων ή Περί οσίου

Θεαίτητος ή Περί επιστήμης

Κριτίας ή Ατλαντικός

Κρίτων ή Περί πρακτέου

Μένων ή Περί αρετής

Νόμοι ή Περί νομοθεσίας
Παρμενίδης ή Περί ιδεών
Πολιτεία ή Περί δικαίου
Πολιτικός ή Περί βασιλείας
Πρωταγόρας ή Σοφισταί
Σοφιστής ή Περί τού όντος
Συμπόσιον ή Περί αγαθού
Τίμαιος ή Περί φύσεως
Φαίδρος ή Περί έρωτος
Φαίδων ή Περί ψυχής
Φίληβος ή Περί ηδονής

Ελάσσονες Σωκρατικοί Διάλογοι:

Ευθύδημος ή Εριστικός
Ιππίας Ελάσσων ή Περί τού ψεύδους
Ιππίας Μείζων ή Περί τού καλού
Ίων ή Περί Ιλιάδος
Κρατύλος ή Περί ορθότητας ονομάτων
Λάχης ή Περί ανδρείας
Λύσις ή Περί φιλίας
Μενέξενος ή Επιτάφιος
Χαρμίδης ή Περί σωφροσύνης

Δεύτερο τμήμα: τα αμφιλεγόμενα και τα νόθα έργα

Αλκιβιάδης Α΄ ή Περί ανθρώπου φύσεως

Αλκιβιάδης Β΄ ή Περί ευχής

Αξίοχος

Δημόδοκος

Επιστολές

Ερασταί ή Αντερασταί

Ερυξίας ή Ερασίστρατος

Θεάγης ή Περί φιλοσοφίας

Ίππαρχος ή Φιλοκερδής

Κλειτοφών ή Προτρεπτικός

Μίνως ή Περί νόμου

Όροι

Περί αρετής

Περί δικαίου

Σίσυφος

β. Σωκράτης

Ένας από τους μεγαλύτερους σοφούς τής οικουμένης, διδάσκαλος τής πρακτικής φιλοσοφίας και ιδιαιτέρως τής ηθικής, γιός τού Σωφρονίσκου και τής Φαιναρέτης, από τον Δήμο Αλωπεκών. Γεννήθηκε στην Αττική κατά το τέταρτο έτος τής 77^{ης} Ολυμπιάδας. Από τον πατέρα του διδάχτηκε την αγαματοποιία και διακρίθηκε σ' αυτήν κατασκευάζοντας αληθινά αριστουργήματα.

Νωρίς εκδήλωσε έντονο ενδιαφέρον γιά την φιλοσοφία, στην

οποία αφοσιώθηκε, υπηρετώντας την καθ' όλη την διάρκεια τής υπόλοιπης ζωής του. Από τον Αναξαγόρα διδάχτηκε την φυσική επιστήμη και από τον Πρόδοκο την τέχνη τής ρητορικής. Ο ίδιος υπήρξε αγαπητός και σεβαστός διδάσκαλος τής αρετής και τής δικαιοσύνης για μιά πληθώρα επιφανών Αθηναίων, καθώς και άξιος συνομιλητής των διασημότερων σοφιστών και φιλοσόφων τής εποχής του, ενώ το Μαντείο των Δελφών τον ονόμασε ως τον «σοφότερο μεταξύ όλων των ανθρώπων».

Σε ηλικία εβδομήντα ετών δυσφημίστηκε με αναξιοπρεπή και άθλιο τρόπο και κατηγορήθηκε άδικα από δύο μισαλλόδοξους δημαγωγούς – τον υστερόβουλο άρχοντα Άνυτο και τον ψευδοποιητή Μέλιτο – ως «διαφθορέας των νέων». Μετά από μία παρωδία δίκης στην περίφημη Βουλή των Πεντακοσίων, ο αγνώμονας αθηναϊκός όχλος τον καταδίκασε να πιεί το κώνειο. Η μελετημένη προσπάθεια των πλουσίων μαθητών του – να δωροδοκήσουν τους δεσμοφύλακες και να τον φυγαδεύσουν από την Αθήνα – δεν καρποφόρησε, γιατί ο μεγάλος φιλόσοφος αρνήθηκε με θάρρος να παραβεί τους νόμους τής πατρίδας του.

Οι Αθηναίοι σύντομα μεταμελήθηκαν για το ανοσιούργημά τους και διέταξαν κοινό πένθος σε ολόκληρη την πόλη, τιμώντας τον Σωκράτη με χάλκινο ανδριάντα. Ο ίδιος δεν άφησε κανένα γραπτό κείμενο. Η διδασκαλία του διασώθηκε κυρίως μέσα από το λαμπρό συγγραφικό έργο τού Πλάτωνα και τού Ξενοφώντα, που υπήρξαν μαθητές του.

γ. Τίμαιος ή Περί φύσεως

Ο «Τίμαιος» είναι το μοναδικό «περί φύσεως» πλατωνικό έργο και η αρχαιότερη πηγή για τον μύθο της «χαμένης Ατλαντίδος». Η θεματολογία του παραπέμπει περισσότερο σε αριστοτελικό σύγγραμμα και σχετίζεται σαφώς με το αντικείμενο έρευνας των προσωκρατικών φυσικών φιλοσόφων.

Η διαλογική μορφή τού έργου, αμέσως μετά από την εκτενή διήγηση για την χώρα των Ατλάντων και τον πόλεμό τους εναντίων των Αθηναίων, παραχωρεί την θέση της σ' έναν εκτεταμένο μονόλογο, στον οποίο ο αστρονόμος Τίμαιος – από την φημισμένη για την ευνομία της πόλη των Λοκρών – διδάσκει την δημιουργία τού κόσμου και την γέννηση τού ανθρώπου.

Η Φιλοσοφία, οι επιστήμες των Μαθηματικών και τής Γεωμετρίας, οι αρχές τής Μουσικής και οι λαμπρές συλλήψεις τής πλατωνικής Θεολογίας εισβάλλουν στον χώρο τής Φυσικής, τής Ιατρικής, τής Βιολογίας και τής Κοσμογονίας, επιχειρώντας να διερευνήσουν το μεγαλειώδες έργο τής δημιουργίας τού κόσμου, έχοντας ως βασικό εργαλείο έρευνας την «εύλογη πιθανότητα», την κατά το δυνατόν «μεγαλύτερη αληθοφάνεια».

Ο Πλάτων τοποθετεί τον «Τίμαιο» αμέσως μετά από την «Πολιτεία» και ακριβώς πριν από τον «Κριτία», ο οποίος αποτελεί την συνέχεια τού παρόντος έργου. Εκτός από τον Σωκράτη και τον Τίμαιο, στον διάλογο συμμετέχει ο Κριτίας και ο Ερμοκράτης. Ο πρώτος είναι διακεκριμένος γόνος μίας από τις παλαιότερες αριστοκρατικές οικογένειες, ένας Αθηναίος με ξεχωριστή μόρφωση

και έντονη στρατιωτική και πολιτική δράση. Ο δεύτερος είναι ο φημισμένος Συρακούσιος στρατηγός, που κατατρόπωσε τον αθηναϊκό στρατό κατά την σικελική εκστρατεία του 415 π.Χ. Οι τέσσερις συνομιλητές συναντιούνται στην Αθήνα, κατά τον εορτασμό των Μεγάλων Παναθηναίων.

Στην πορεία των αιώνων ο «Τίμαιος» απετέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί πολύτιμη πηγή αναφοράς τόσο για τους ερευνητές του μύθου της Ατλαντίδος, όσο και για τους θεολόγους. Αντίθετα, η συμβολή του στην έρευνα και στην πρόοδο των φυσικών επιστημών δεν υπήρξε ιδιαίτερος σημαντική. Είναι φανερό ότι η ενασχόληση του Πλάτωνα με τις τελευταίες παρέμεινε πάντοτε ένα ευχάριστο, ωφέλιμο, χαλαρωτικό και διασκεδαστικό διάλειμμα.

Σημείωση: Ορισμένες από τις λέξεις της μετάφρασης έχουν τπωθεί με εντονότερα στοιχεία. Τόσο αυτές, όσο και τα διευκρινιστικά σχόλια που τις συνοδεύουν, εμφανίζονται κατ' αλφαβητική σειρά στο κεφάλαιο των «Σχολίων», στο τέλος τού κειμένου.



ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

204 a

St 17
a

ΣΩ. Εἶς, δύο, τρεῖς ὁ δὲ δὴ τέταρτος ἡμῖν, ὃ φίλε Τίμαιε, ποῦ τῶν χθῆς μὲν δαιτυμόνων, τὰ νῦν δὲ ἐστιατόρων;

ΤΙ. Ἀσθένειά τις αὐτῷ συνέπεσεν, ὃ Σώκρατες οὐ γὰρ ἂν ἐκὼν τῆσδε ἀπελείπετο τῆς συνουσίας.

ΣΩ. Οὐκοῦν σὸν τῶνδέ τε ἔργον καὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀπόντος ἀναπληροῦν μέρος;

b

ΤΙ. Πάνυ μὲν οὔν, καὶ κατὰ δυνάμιν γε οὐδὲν ἐλλείψομεν οὐδὲ γὰρ ἂν εἶη δίκαιον, χθῆς ὑπὸ σοῦ ξενισθέντας οἷς ἦν πρόπον ξενίοις, μὴ οὐ προθύμως σὲ τοὺς λοιποὺς ἡμῶν ἀνταφροστιάαν.

ΣΩ. Ἄρ' οὔν μέμνησθε ὅσα ὑμῖν καὶ περὶ ὧν ἐπέταξα εἰπεῖν;

ΤΙ. Τὰ μὲν μεμνήμεθα, ὅσα δὲ μή, σὺ παρὼν ὑπομνή-

ΠΛΑΤΩΝ

Τίμαιος

**Πρόσωπα τού διαλόγου:
Σωκράτης, Τίμαιος, Ερμοκράτης, Κριτίας.**

ΣΩΚ.: Ένας, δύο, τρεις. Πού είναι, αγαπητέ Τίμαιε, ο τέταρτος των χθεσινών μας προσκεκλημένων και σημερινών οικοδεσποτών μας;

ΤΙΜ.: Του έτυχε κάποια ασθένεια, Σωκράτη. Εκούσια δεν θα έλειπε από αυτή την συντροφιά.

ΣΩΚ.: Είναι, λοιπόν, έργο δικό σου και αυτών εδώ ν' αναπληρώσετε το μέρος τού απόντα.

ΤΙΜ.: Και βέβαια. Στο μέτρο των δυνάμεών μας, δεν θα παραλείψουμε τίποτε. Δεν θα ήταν δίκαιο – ενώ φιλοξενηθήκαμε χθές από εσένα, όπως ταιριάζει σε ξένους – να μην σου ανταποδώσουμε πρόθυμα την φιλοξενία, εμείς που απομείναμε.

ΣΩΚ.: Θυμόσαστε, τότε, για πόσα και ποιά πράγματα σας ζήτησα να μιλήσετε;

ΤΙΜ.: Άλλα θυμόμαστε και άλλα όχι. Τα δεύτερα θα μας

σεις μάλλον δέ, εἰ μή τί σοι χαλεπόν, ἐξ ἀρχῆς διὰ βραχέων πάλιν ἐπάνελθε αὐτά, ἵνα βεβαιωθῇ μάλλον παρ' ἡμῖν.

c ΣΩ. Ταῦτ' ἔσται. χθές που τῶν ὑπ' ἐμοῦ ῥηθέντων λόγων περὶ πολιτείας ἦν τὸ κεφάλαιον οἷα τε καὶ ἐξ οἴων ἀνδρῶν ἀρίστη κατεφαίνεται ἄν μοι γενέσθαι.

ΤΙ. Καὶ μάλα γε ἡμῖν, ὦ Σώκρατες, ῥηθεῖσα πᾶσιν κατὰ νοῦν.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν οὐ τὸ τῶν γεωργῶν ὅσαι τε ἄλλαι τέχναι πρῶτον ἐν αὐτῇ χωρὶς διειλόμεθα ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ τῶν προπολεμησόντων;

ΤΙ. Ναί.

d ΣΩ. Καὶ κατὰ φύσιν δὴ δόντες τὸ καθ' αὐτὸν ἐκάστω πρόσφορον ἐν μόνον ἐπιτήδευμα, μίαν ἐκάστω τέχνην, τούτους οὐς πρὸ πάντων ἔδει πολεμεῖν, εἵπομεν ὡς ἄρ' αὐτούς δέοι φύλακας εἶναι μόνον τῆς πόλεως, εἴτε τις ἔξωθεν ἢ καὶ τῶν ἐνδοθεν ἴοι κακουργήσων, δικάζοντας μὲν πράως τοῖς ἀρχομένοις ὑπ' αὐτῶν
18 a καὶ φύσει φίλοις οὕσιν, χαλεπούς δὲ ἐν ταῖς μάχαις τοῖς ἐντυγχάνουσιν τῶν ἐχθρῶν γιγνομένους.

ΤΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΣΩ. Φύσιν γὰρ οἶμαί τινα τῶν φυλάκων τῆς ψυχῆς ἐλέγομεν ἅμα μὲν θυμοειδῆ, ἅμα δὲ φιλόσοφον δεῖν εἶναι διαφερόντως, ἵνα πρὸς ἐκατέρους δύναιτο ὀρθῶς πράοι καὶ χαλεποὶ γίγνεσθαι.

τα θυμίσεις εσύ, που είσαι παρών. Μάλλον, όμως – εάν δεν σου είναι δύσκολο – εξαρχής και με συντομία επανάλαβέ τα αυτά, γιά να είμαστε περισσότερο βέβαιοι.

ΣΩΚ.: Ας είναι έτσι. Χθες, το κεφαλαιώδες θέμα των λόγων μου περί πολιτείας ήταν το εξής: ποιά είναι η άριστη και από ποιούς άνδρες μού φαίνεται ότι πρέπει να αποτελείται.

ΤΙΜ.: Πραγματικά, Σωκράτη, όσα ειπώθηκαν, συμφωνούν με όσα είχαμε στον νου μας.

ΣΩΚ.: Μήπως, στην **πολιτεία**, δεν ξεχωρίσαμε πρώτα το γένος των γεωργών και των άλλων τεχνιτών από το γένος των υπερασπιστών της;

ΤΙΜ.: Ναι.

ΣΩΚ.: Και κατά την φύση καθενός, τού δώσαμε ένα μόνο πρόσφορο επιτήδευμα, μία τέχνη στον καθένα. Και γι' αυτούς που υπέρ πάντων έπρεπε να πολεμούν, είπαμε ότι χρειάζεται να είναι μόνον φύλακες τής πόλης, είτε απ' έξω κάποιος διαπράξει εναντίον της κακούργημα, είτε από μέσα. Αυτοί θα δικάζαν με πραότητα τους αρχομένους τους και τους φύσει φίλους τους, ενώ θα γίνονταν σκληροί στις μάχες εναντίον των οποιωνδήποτε εχθρών.

ΤΙΜ.: Οπωσδήποτε.

ΣΩΚ.: Νομίζω, λοιπόν, ότι λέγαμε πως η φύση τής ψυχής των φυλάκων πρέπει να είναι ορμητική και ιδιαίτερα φιλοσοφική συνάμα, γιά να μπορούν ορθά να γίνονται πράοι με κάποιους, και σκληροί με κάποιους άλλους.

ΤΙΜ.: Ναι.

ΤΙ. Ναί.

ΣΩ. Τί δὲ τροφήν; ἄρ' οὐ γυμναστικῇ καὶ μουσικῇ μαθήμασιν τε ὅσα προσήκει τούτοις, ἐν ἅπασι τεθροάφθαι;

b ΤΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Τοὺς δέ γε οὕτω τραφέντας ἐλέχθη που μῆτε χρυσὸν μῆτε ἄργυρον μῆτε ἄλλο ποτὲ μηδὲν κτήμα ἑαυτῶν ἴδιον νομίζειν δεῖν, ἀλλ' ὡς ἐπικούρους μισθὸν λαμβάνοντας τῆς φυλακῆς παρὰ τῶν σωζομένων ὑπ' αὐτῶν, ὅσος σώφροσιν μέτριος, ἀναλίσκειν τε δὴ κοινῇ καὶ συνδιδαιτωμένους μετὰ ἀλλήλων ζῆν, ἐπιμέλειαν ἔχοντας ἀρετῆς διὰ παντός, τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἄγοντας σχολήν.

c ΤΙ. Ἐλέχθη καὶ ταῦτα ταύτη.

ΣΩ. Καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ γυναικῶν ἐπεμνήσθημεν, ὡς τὰς φύσεις τοῖς ἀνδράσιν παραπλησίας εἶη συναρμοστέον, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα πάντα κοινὰ κατὰ τε πόλεμον καὶ κατὰ τὴν ἄλλην δίκαιταν δοτέον πάσαις.

ΤΙ. Ταύτη καὶ ταῦτα ἐλέγετο.

d ΣΩ. Τί δὲ δὴ τὸ περὶ τῆς παιδοποιίας; ἢ τοῦτο μὲν διὰ τὴν ἀθήθειαν τῶν λεχθέντων εὐμνημόνευτον, ὅτι κοινὰ τὰ τῶν γάμων καὶ τὰ τῶν παίδων πᾶσιν ἀπάντων ἐτίθημεν, μηχανωμένους ὅπως μηδεὶς ποτε τὸ γεγεννημένον αὐτῶν ἰδίᾳ γνώσοιτο, νομιοῦσιν δὲ πάντες πάντας αὐτοὺς ὁμογενεῖς, ἀδελφὰς μὲν καὶ ἀδελφοὺς ὁσοῖπερ ἂν τῆς προεπούσης ἐντὸς ἡλικίας γίνωνται,

ΣΩΚ.: Και για την ανατροφή; Δεν πρέπει με γυμναστική και μουσική και όσα μαθήματα ταιριάζουν σ' αυτούς, με όλα αυτά ν' ανατραφούν;

ΤΙΜ.: Βέβαια.

ΣΩΚ.: Οι αναθρεμμένοι με τέτοιο τρόπο, είπαμε, δεν πρέπει να θεωρούν δικό τους ούτε τον χρυσό, ούτε τον άργυρο, ούτε κάποιο άλλο απόκτημα, αλλά ως στρατιώτες να λαμβάνουν από τους προστατευόμενούς τους μισθό – όσον χρειάζονται οι σώφρονες – για την φύλαξη που παρέχουν. Από κοινού θα καταναλώνουν, θα συναναστρέφονται και θα συμβιώνουν, έχοντας πάντοτε ως φροντίδα τους την αρετή, μη ασχολούμενοι με τ' άλλα επιτηδεύματα.

ΤΙΜ.: Και αυτά ειπώθηκαν.

ΣΩΚ.: Μνημονεύσαμε, όμως, και τις γυναίκες. Η φύση τους θα πρέπει να προσαρμοστεί ώστε να είναι παραπλήσια με την ανδρική, και όλα τα επιτηδεύματα να είναι κοινά και να δοθούν σε όλες, κατά τον πόλεμο και κατά την υπόλοιπη ζωή.

ΤΙΜ.: Ειπώθηκαν και αυτά.

ΣΩΚ.: Και τα σχετικά με την παιδοποιία; Ή αυτά που είπαμε είναι ευμνημόνευτα, επειδή είναι ασυνήθιστα; Ότι, δηλαδή, ορίσαμε κοινά για όλους τα σχετικά με τους γάμους και με τα παιδιά, μεριμνώντας ώστε κανείς ποτέ να μην μαθαίνει ποιό είναι το δικό του παιδί, και άπαντες να θεωρούνται ομογενείς, έχοντας αδελφές και αδελφούς όσους βρίσκονται εντός τής πρέπουσας ηλικίας, γονείς και

τοὺς δ' ἔμπροσθεν καὶ ἄνωθεν γονέας τε καὶ γονέων
προγόνους, τοὺς δ' εἰς τὸ κάτωθεν ἐκγόνους παῖδάς
τε ἐκγόνων;

ΤΙ. Ναί, καὶ ταῦτα εὐμνημόνευτα ἦ λέγεις.

ΣΩ. Ὅπως δὲ δὴ κατὰ δύναμιν εὐθὺς γίνονται ὡς ἄ-
ριστοι τὰς φύσεις, ἄρ' οὐ μεμνήμεθα ὡς τοὺς ἄρχο-
ντας ἔφαμεν καὶ τὰς ἀρχούσας δεῖν εἰς τὴν τῶν γά-
μων σύνεργον λάθρα μηχανᾶσθαι κλήροις τισὶν ὅπως
οἱ κακοὶ χωρὶς οἱ τ' ἀγαθοὶ ταῖς ὁμοίαις ἐκάτεροι
συλλήξονται, καὶ μὴ τις αὐτοῖς ἔχθρα διὰ ταῦτα γί-
γνηται, τύχην ἡγουμένοις αἰτίαν τῆς συλλήξεως;

19 a ΤΙ. Μεμνήμεθα.

ΣΩ. Καὶ μὴν ὅτι γε τὰ μὲν τῶν ἀγαθῶν θρεπτέον ἔφα-
μεν εἶναι, τὰ δὲ τῶν κακῶν εἰς τὴν ἄλλην λάθρα δια-
δοτέον πόλιν ἐπαυξανομένων δὲ σκοποῦντας ἀεὶ
τοὺς ἀξιόους πάλιν ἀνάγειν δεῖν, τοὺς δὲ παρὰ σφίσι
ἀναξιόους εἰς τὴν τῶν ἐπανιόντων χώραν μεταλλάτ-
τειν;

ΤΙ. Οὕτως.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν δὴ διεληλύθαμεν ἤδη καθάπερ χθές, ὡς
ἐν κεφαλαίοις πάλιν ἐπανελθεῖν, ἢ ποθοῦμεν ἔτι τι
τῶν ῥηθέντων, ὧ φίλε Γίμαιε, ὡς ἀπολειπόμενον;

b ΤΙ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ αὐτὰ ταῦτ' ἦν τὰ λεχθέντα, ὧ Σώ-
κρατες.

ΣΩ. Ἀκούοιτ' ἂν ἤδη τὰ μετὰ ταῦτα περὶ τῆς πολιτείας

προγόνους γονέων όσους ηλικιακά βρίσκονται πίο μπροστά και πίο επάνω, ενώ παιδιά και εγγόνια τους ηλικιακά κατώτερους.

TIM.: Ναι, είναι πράγματι ευμνημόνευτα αυτά που λες.

ΣΩΚ.: Θυμόμαστε, λοιπόν, ότι – γιά να γίνονται τα παιδιά εξαρχής και κατά το δυνατόν άριστα ως προς την φύση – είπαμε πως οι άρχοντες και οι αρχόντισσες πρέπει κρυφά να μηχανευτούν την σύναψη των γάμων με κάποιους κληρούς, ώστε να κληρώνονται χωριστά οι κακοί από τους αγαθούς, καθένας με την όμοιά του, και να μην αναπτύσσεται μεταξύ τους έχθρα, αφού θα πιστεύουν ότι η τύχη είναι η αιτία τής κλήρωσης;

TIM.: Τα θυμόμαστε.

ΣΩΚ.: Μήπως, επίσης, είπαμε ότι τα παιδιά των αγαθών θα λαμβάνουν ανατροφή, ενώ των κακών θα διανέμονται κρυφά σε άλλα μέρη τής πόλης και – καθώς αυτά μεγαλώνουν – θα παρακολουθούνται συνεχώς, ώστε τα άξια να προβιβάζονται πάλι, ενώ τα ανάξια, που υπάρχουν ανάμεσά τους, θα παίρνουν την θέση των παιδιών που προβιβάζονται;

TIM.: Έτσι είπαμε.

ΣΩΚ.: Άρα, λοιπόν, αγαπητέ μου Τίμαιε, αναφερθήκαμε ήδη σε όλα τα χθεσινά, ανακεφαλαιώνοντάς τα πάλι, ή ποθούμε ακόμη κάτι από τα λεχθέντα, που ίσως παραλήφθηκε;

TIM.: Τίποτε, Σωκράτη. Αυτά ακριβώς ήταν τα λεχθέντα.

ΣΩΚ.: Μπορείτε, τότε, ν' ακούσετε – μετά από αυτά – τι

ας ἦν διήλθομεν, οἷόν τι πρὸς αὐτὴν πεπονθὼς τυγ-
 χάνω. προσέοικεν δὲ δὴ τινί μοι τοιῷδε τὸ πάθος, οἷ-
 ον εἶ τις ζῶα καλὰ που θεασάμενος, εἴτε ὑπὸ γραφῆς
 εἰργασμένα εἴτε καὶ ζῶντα ἀληθινῶς ἡσυχίαν δὲ ἄγο-
 ντα, εἰς ἐπιθυμίαν ἀφίκοιτο θεάσασθαι κινούμενά τε
 αὐτὰ καὶ τι τῶν τοῖς σώμασιν δοκούντων προσήκειν
 c κατὰ τὴν ἀγωνίαν ἀθλοῦντα· ταῦτόν καὶ ἐγὼ πέπον-
 θα πρὸς τὴν πόλιν ἦν διήλθομεν. ἡδέως γὰρ ἂν του
 λόγῳ διεξιόντος ἀκούσαιμ' ἂν ἄθλους οὓς πόλις ἀ-
 θλεῖ, τούτους αὐτὴν ἀγωνιζομένην πρὸς πόλεις ἄλ-
 λας, πρεπόντως εἰς τε πόλεμον ἀφικομένην καὶ ἐν τῷ
 πολεμῆν τὰ προσήκοντα ἀποδιδούσαν τῇ παιδείᾳ
 καὶ τροφῇ κατὰ τε τὰς ἐν τοῖς ἔργοις πράξεις καὶ κα-
 τὰ τὰς ἐν τοῖς λόγοις διερμηνεύσεις πρὸς ἐκάστας
 d τῶν πόλεων. ταῦτ' οὖν, ὦ Κριτία καὶ Ἐρμόκρατες, ἐ-
 μαυτοῦ μὲν αὐτὸς κατέγνωκα μὴ ποτ' ἂν δυνατὸς γε-
 νέσθαι τοὺς ἄνδρας καὶ τὴν πόλιν ἰκανῶς ἐγκωμιά-
 σαι. καὶ τὸ μὲν ἐμὸν οὐδὲν θαυμαστόν ἀλλὰ τὴν αὐ-
 τὴν δόξαν εἴληφα καὶ περὶ τῶν πάλαι γεγονότων καὶ
 περὶ τῶν νῦν ὄντων ποιητῶν, οὗτι τὸ ποιητικὸν ἀτι-
 μάζων γένος, ἀλλὰ παντὶ δῆλον ὡς τὸ μιμητικὸν ἔ-
 θνος, οἷς ἂν ἐντραφῇ, ταῦτα μιμήσεται ῥᾶστα καὶ ἄ-
 e ριστα, τὸ δ' ἐκτὸς τῆς τροφῆς ἐκάστοις γιγνόμενον
 χαλεπὸν μὲν ἔργοις, ἔτι δὲ χαλεπώτερον λόγοις εὖ μι-
 μεῖσθαι. τὸ δὲ τῶν σοφιστῶν γένος αὖ πολλῶν μὲν
 λόγων καὶ καλῶν ἄλλων μάλ' ἔμπειρον ἤγημαι, φο-

τυγχάνει να νοιώθω γιά την πολιτεία που περιγράψαμε. Μοιάζει να αισθάνομαι σαν κάποιον που αντικρίζει όμορφα ζώα – είτε ζωγραφισμένα, είτε ζωντανά αλλά ευρισκόμενα σε αληθινή ησυχία – και φτάνει στο σημείο να επιθυμεί να τα δει κινούμενα και ν' αγωνίζονται σε αυτό που θεωρείται ότι ταιριάζει στα σώματά τους. Το ίδιο κ' εγώ αισθάνθηκα ενώπιον τής πόλης που περιγράψαμε. Θ' άκουγα ευχαρίστως όποιον μου μιλούσε γιά τους άθλους που επιτελεί αυτή η πόλη, ανταγωνιζόμενη άλλες πόλεις ως προς αυτούς, γιά το ότι καταφεύγει σε πόλεμο όταν πρέπει και ότι – κατά τον πόλεμο – η παιδεία και η ανατροφή έχουν την πρέπουσα απόδοση, τόσο κατά την πράξη τής μάχης, όσο και κατά τις διαπραγματεύσεις με καθεμία από τις άλλες πόλεις.

Όστόσο, Κριτία και Ερμοκράτη, εγώ ο ίδιος αναγνωρίζω ότι δεν θα μου ήταν ποτέ δυνατό να εγκωμιάσω επαρκώς τους άνδρες και την πόλη τους, και αυτό δεν αποτελεί έκπληξη. Την ίδια γνώμη, όμως, έχω και γιά τους παλαιότερους και γιά τους τωρινούς ποιητές, αλλά – χωρίς να θέλω να ατιμάσω το γένος των ποιητών – είναι πασίδηλο ότι εκείνοι που ασχολούνται με την μίμηση, μιμούνται ευκολότερα και καλύτερα αυτά με τα οποία ανατράφηκαν, ενώ είναι δύσκολο με τα έργα – και ακόμη δυσκολότερο με τα λόγια – να μιμηθούν καλώς όσα συμβαίνουν έξω από την εμπειρία τους. Όσο γιά το γένος των σοφιστών, το θεωρώ έμπειρο σε πολλούς και ωραίους λόγους, αλλά διαφορετικούς, γιάτί φοβάμαι πως – επειδή περιπλανιέται σε πολλές

- 20 a βούμαι δὲ μή πως, ἄτε πλανητὸν ὄν κατὰ πόλεις οἰκήσεις τε ἰδίας οὐδαμῆ διωκηγός, ἄστοχον ἅμα φιλοσόφων ἀνδρῶν ἢ καὶ πολιτικῶν, ὅσ' ἂν οἶά τε ἐν πολέμῳ καὶ μάχαις πράττοντες ἔργῳ καὶ λόγῳ προσομιλοῦντες ἐκάστοις πράττειεν καὶ λέγοιεν. καταλέλειπται δὴ τὸ τῆς ὑμετέρας ἕξεως γένος, ἅμα ἀμφοτέρων φύσει καὶ τροφῇ μετέχον. Τίμαιός τε γὰρ ὄδε, εὐνομωτάτης ὦν πόλεως τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρίδος, οὐσία καὶ γένει οὐδενὸς ὑστερος ὦν τῶν ἐκεῖ, τὰς μεγίστας μὲν ἀρχάς τε καὶ τιμὰς τῶν ἐν τῇ πόλει μετακεχείρισται, φιλοσοφίας δ' αὖ κατ' ἐμὴν δόξαν ἐπ' ἄκρον ἀπάσης ἐλήλυθεν Κριτίαν δὲ που πάντες οἱ τῆδε ἴσμεν οὐδενὸς ἰδιώτην ὄντα ὧν λέγομεν. τῆς δὲ Ἐρμοκράτους αὖ περὶ φύσεως καὶ τροφῆς, πρὸς ἅπαντα ταῦτ' εἶναι ἰκανὴν πολλῶν μαρτυρούντων πιστευτέον. διὸ καὶ χθὲς ἐγὼ διανοούμενος, ὑμῶν δεομένων τὰ περὶ τῆς πολιτείας διελθεῖν, προθύμως ἐχαριζόμεν, εἰδὼς ὅτι τὸν ἐξῆς λόγον οὐδένας ἂν ὑμῶν ἐθελόντων ἰκανώτερον ἀποδοίεν -εἰς γὰρ πόλεμον πρέποντα καταστήσαντες τὴν πόλιν ἅπαντ' αὐτῇ τὰ προσήκοντα ἀποδοίτ' ἂν μόνοι τῶν νῦν- εἰπὼν δὴ τὰπιταχθέντα ἀντεπέταξα ὑμῖν ἃ καὶ νῦν λέγω. συνωμολογήσατ' οὖν κοινῇ σκεψάμενοι πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς εἰς νῦν ἀνταποδώσειν μοι τὰ τῶν λόγων ξένια, πάρειμί τε οὖν δὴ κε-
- b
- c

πόλεις και ποτέ δεν διαμένει στην δική του κατοικία – θα αστοχούσε περιγράφοντας άνδρες φιλοσόφους και πολιτικούς, καθώς και το τι θα έπρατταν κατά τον πόλεμο, με έργα και με λόγια, ή τι θα έπρατταν ή θα έλεγαν στις μεταξύ τους συναναστροφές.

Απομένει, λοιπόν, το γένος τής δικής σας νοοτροπίας, που εκ φύσεως και ανατροφής μετέχει στην φιλοσοφία και στην πολιτική. Ο Τίμαιος, αυτός εδώ, καταγόμενος από την ευνομότατη πόλη τής Λοκρίδας, στην Ιταλία, που δεν είναι κατώτερος κανενός στην περιουσία και στην γενιά, απ' όσους ζουν εκεί, έλαβε στην πόλη του τις μέγιστες εξουσίες και τιμές, ενώ έφτασε στο έπακρο ολόκληρης τής φιλοσοφίας, κατά την γνώμη μου. Αλλά και ο Κριτίας, τον οποίον κανείς από τους εδώ διαμένοντες δεν θεωρεί άσχετο με όσα συζητούμε. Όσο για τον Ερμοκράτη, εφόσον πολλοί μαρτυρούν ότι η φύση και η ανατροφή του είναι επαρκείς για όλα τούτα, πρέπει να το πιστέψουμε. Γι' αυτό και χθες – καθώς εγώ σκεφτόμουν – όταν εσείς μου ζητήσατε να μιλήσουμε περί πολιτείας, πρόθυμα δέχτηκα, γνωρίζοντας ότι κανείς άλλος εκτός από εσάς – αν το θέλατε – δεν θα ήταν ικανότερος να αντεπεξέλθει σ' αυτούς τους συλλογισμούς. Μόνον οι παρόντες θα θέτατε σε πρόποντα πόλεμο την πόλη, αποδίδοντάς της όλα όσα της ταιριάζουν. Έχοντας πει όσα μου ζητήθηκαν, σας ζητώ να πείτε όσα τώρα ανέφερα. Συνομολογήσατε να σκεφτείτε από κοινού και να μου ανταποδώσετε τώρα την φιλοξενία των λόγων. Είμαι, λοιπόν, παρών, κοσμημένος για την περι-

κοσμημένος ἐπ' αὐτὰ καὶ πάντων ἐτοιμότητος ὦν δέ-
χεσθαι.

d EP. Καὶ μὲν δὴ, καθάπερ εἶπεν Τίμαιος ὅδε, ὦ Σώ-
κρατες, οὔτε ἐλλείψομεν προθυμίας οὐδὲν οὔτε ἔστιν
οὐδεμία πρόφασις ἡμῖν τοῦ μὴ δοῦν ταῦτα ὥστε καὶ
χθές, εὐθύς ἐνθένδε ἐπειδὴ παρὰ Κριτίαν πρὸς τὸν
ξενῶνα οὗ καὶ καταλύομεν ἀφικόμεθα, καὶ ἔτι πρό-
τερον καθ' ὁδὸν αὐτὰ ταῦτ' ἐσκοποῦμεν. ὅδε οὖν ἡμῖν
λόγον εἰσηγήσατο ἐκ παλαιᾶς ἀκοῆς ὃν καὶ νῦν λέγε,
ὦ Κριτία, τῷδε, ἵνα συνδοκιμάσῃ πρὸς τὴν ἐπίταξιν
εἴτ' ἐπιτήδειος εἴτε ἀνεπιτήδειός ἐστι.

KP. Ταῦτα χρὴ δοῦν, εἰ καὶ τῷ τρίτῳ κοινωνῶ Τιμαί-
ω συνδοκεῖ.

TI. Δοκεῖ μὴν.

e KP. Ἐκκουε δὴ, ὦ Σώκρατες, λόγου μάλα μὲν ἀτό-
που, παντάπασί γε μὴν ἀληθοῦς, ὡς ὁ τῶν ἐπτὰ σο-
φώτατος Σόλων ποτ' ἔφη. ἦν μὲν οὖν οἰκείος καὶ
σφόδρα φίλος ἡμῖν Δρωπίδου τοῦ προπάππου, κα-
θάπερ λέγει πολλαχοῦ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ποιήσει· πρὸς
δὲ Κριτίαν τὸν ἡμέτερον πάππον εἶπεν, ὡς ἀπεμνημό-
νευεν αὐτὸς πρὸς ἡμᾶς ὁ γέρων, ὅτι μεγάλα καὶ θαυμα-
στα τῆσδ' εἶη παλαιὰ ἔργα τῆς πόλεως ὑπὸ χρόνου
21 a καὶ φθορᾶς ἀνθρώπων ἠφανισμένα, πάντων δὲ ἐν μέ-
γιστον, οὗ νῦν ἐπιμνησθεῖσιν πρέπον ἂν ἡμῖν εἶη σοί
τε ἀποδοῦναι χάριν καὶ τὴν θεὸν ἅμα ἐν τῇ πανηγύ-

σταση και πιό έτοιμος απ' όλους για να δεχτώ την ανταπόδοση.

ΕΡΜ.: Και βέβαια, καθώς είπε και ο Τίμαιος, Σωκράτη, δεν θα μας λείπει η προθυμία, ούτε θα υπάρξει κάποια πρόφαση για να μην δράσουμε έτσι. Και χθες, ευθύς μετά από αυτό, μόλις φτάσαμε στον ξενώνα τού Κριτία, στον οποίο και καταλύουμε, αυτά ακριβώς σκεφτόμασταν, αλλά και πρωτύτερα ακόμη, όντας καθ' οδόν. Τότε αυτός εδώ μας διηγήθηκε μιá ιστορία, που είχε ακούσει παλιά. Πες την και τώρα, Κριτία, σ' αυτόν, για να κρίνει αν είναι κατάλληλη ή ακατάλληλη προς το θέμα μας.

ΚΡΙ.: Έτσι χρειάζεται να κάνω, αν και ο τρίτος σύντροφός μας, ο Τίμαιος, συμφωνεί.

ΤΙΜ.: Βεβαίως συμφωνώ.

ΚΡΙ.: Άκουσε, λοιπόν, Σωκράτη, έναν πολύ παράδοξο λόγο, αλλά και εντελώς αληθινό, όπως τον είπε κάποτε ο Σόλων, ο σοφότετος από τους επτά σοφούς, που ήταν συγγενής και στενός φίλος τού Δρωπίδη, τού προπάππου μου, όπως σε πολλά σημεία των ποιημάτων του λέει και ο ίδιος. Στον παππού μου, λοιπόν, τον Κριτία – όπως ο γέροντας διηγόταν σ' εμάς – είπε ότι μεγάλα και θαυμαστά ήταν τα παλαιά έργα αυτής τής πόλης, αφανίστηκαν, όμως, από τον χρόνο και την φθορά των ανθρώπων. Απ' όλα, ένα ήταν μέγιστο, αυτό που τώρα πρέπει να ξαναθυμηθούμε και ν' ανταποδώσουμε την χάρη σ' εσένα και την Θεά μαζί, την οποία δίκαια και αληθινά με ύμνους θα εγκωμιά-

ρει δικαίως τε καὶ ἀληθῶς οἰόνπερ ὑμνοῦντας ἐγκω-
μιάζειν.

- b ΣΩ. Εὖ λέγεις. ἀλλὰ δὴ ποῖον ἔργον τοῦτο Κριτίας οὐ
λεγόμενον μὲν, ὡς δὲ πραχθὲν ὄντως ὑπὸ τῆσδε τῆς
πόλεως ἀρχαῖον διηγείτο κατὰ τὴν Σόλωνος ἀκοήν;
- ΚΡ. Ἐγὼ φράσω, παλαιὸν ἀκηκῶς λόγον οὐ νέου
ἀνδρός. ἦν μὲν γὰρ δὴ τότε Κριτίας, ὡς ἔφη, σχεδὸν
ἐγγὺς ἦδη τῶν ἐνενήκοντα ἐτῶν, ἐγὼ δὲ πη μάλιστα
δεκέτης ἢ δὲ Κουρεῶτις ἡμῖν οὔσα ἐτύγγανεν Ἀπα-
τουρίων. τὸ δὴ τῆς ἐορτῆς σύνηθες ἐκάστοτε καὶ τότε
συνέβη τοῖς παισὶν ἄθλα γὰρ ἡμῖν οἱ πατέρες ἔθεσαν
ῥαψωδίας. πολλῶν μὲν οὖν δὴ καὶ πολλὰ ἐλέχθη ποι-
ητῶν ποιήματα, ἅτε δὲ νέα κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον
- c ὄντα τὰ Σόλωνος πολλοὶ τῶν παιδῶν ἤσαμεν. εἶπεν
οὖν τις τῶν φρατέρων, εἴτε δὴ δοκοῦν αὐτῷ τότε εἴτε
καὶ χάριν τινὰ τῷ Κριτία φέρων, δοκεῖν οἱ τά τε ἄλ-
λα σοφάτατον γεγονέναι Σόλωνα καὶ κατὰ τὴν ποιή-
σιν αὐτῶν ποιητῶν πάντων ἐλευθεριώτατον. ὁ δὲ γέ-
ρων -σφόδρα γὰρ οὖν μέμνημαι- μάλα τε ἥσθη καὶ δι-
αμειδιάσας εἶπεν. "Εἴ γε, ὦ Ἀμύνανδρε, μὴ παρέργω
τῇ ποιήσει κατεχρήσατο, ἀλλ' ἐσπουδάκει καθάπερ
- d ἄλλοι, τόν τε λόγον ὃν ἀπ' Αἰγύπτου δεῦρο ἠνέγκατο
ἀπετέλεσεν, καὶ μὴ διὰ τὰς στάσεις ὑπὸ κακῶν τε ἄλ-
λων ὅσα ἤϋρεν ἐνθάδε ἤκων ἠναγκάσθη καταμελῆ-

σουμε στην πανήγυρή της.

ΣΩΚ.: Καλά τα λες. Αλλά ποιό είναι τούτο το έργο, που ο Κριτίας διηγήθηκε ότι άκουσε από τον Σόλωνα όχι ως παράδοση, αλλά ως όντως αρχαία πράξη αυτής εδώ τής πόλης;

ΚΡΙ.: Εγώ θα σας πω την παλαιά ιστορία, που άκουσα από όχι νέο άνθρωπο. Ο Κριτίας, όπως έλεγε, ήταν τότε σχεδόν κοντά στα ενενήντα έτη, ενώ εγώ γύρω στα δέκα. Ήταν η Κουρεώτιδα ημέρα των **Απατουρίων**. Τα συνηθισμένα, κατά την εκάστοτε εορτή, συνέβησαν και τότε για τα παιδιά. Οι πατέρες μας όρισαν έπαθλα για την ραψωδία. Ακούστηκαν, λοιπόν, πολλά ποιήματα πολλών ποιητών και – επειδή εκείνον τον καιρό τα ποιήματα τού Σόλωνα ήταν πρόσφατα – πολλά παιδιά τα τραγουδήσαμε. Τότε, ένας από την φυλή μας – είτε γιατί έτσι πίστευε, είτε για να κάνει χάρη στον Κριτία – είπε ότι θεωρούσε τον Σόλωνα και ως σοφότατο σε όλα τ' άλλα, και κατά την ποίηση ως το πίο ελεύθερο πνεύμα μεταξύ όλων των ποιητών.

Και ο γέροντας – έντονα το θυμάμαι – ευχαριστήθηκε πάρα πολύ, μεϊδίασε και είπε: «Εάν, Αμύνανδρε, δεν χρησιμοποιούσε την ποίηση ως πάρεργο, αλλά την είχε σπουδάσει όπως άλλοι, και αν τελειοποιούσε την ιστορία που εδώ έφερε από την Αίγυπτο, και αν δεν αναγκαζόταν να την παραμελήσει εξαιτίας των στάσεων και των άλλων κακών που βρήκε φτάνοντας εδώ, ούτε ο Ησίοδος, ούτε ο

σαι, κατά γε ἐμὴν δόξαν οὔτε Ἡσίοδος οὔτε Ὅμηρος οὔτε ἄλλος οὐδεὶς ποιητῆς εὐδοκิมώτερος ἐγένετο ἄν ποτε αὐτοῦ." "Τίς δ' ἦν ὁ λόγος," ἦ δ' ὅς, "ὦ Κριτία;" "Ἡ περὶ μεγίστης," ἔφη, "καὶ ὀνομαστοτάτης πασῶν δικαιοτάτ' ἂν πράξεως οὔσης, ἣν ἦδε ἡ πόλις ἔπραξε μὲν, διὰ δὲ χρόνον καὶ φθορὰν τῶν ἐργασασμένων οὐ
 e διήρκεσε δεῦρο ὁ λόγος." "Λέγε ἐξ ἀρχῆς," ἦ δ' ὅς, "τί τε καὶ πῶς καὶ παρὰ τίνων ὡς ἀληθῆ διακηκοῶς ἔλεγεν ὁ Σόλων."

"Ἔστιν τις κατ' Αἴγυπτον," ἦ δ' ὅς, "ἐν τῷ Δέλτα, περὶ ὃν κατὰ κορυφὴν σχίζεται τὸ τοῦ Νείλου ῥεῦμα Σαῖ-
 22 a τικὸς ἐπικαλούμενος νομός, τούτου δὲ τοῦ νομοῦ μεγίστη πόλις Σαῖς-ἔθεν δὴ καὶ Ἄμασις ἦν ὁ βασιλεύς-
 οἷς τῆς πόλεως θεὸς ἀρχηγός τις ἐστίν, Αἴγυπτιστὶ μὲν τοῦνομα Νηίθ, Ἑλληνιστὶ δέ, ὡς ὁ ἐκείνων λό-
 γος, Ἀθηναῖα μάλᾳ δὲ φιλαθηναῖοι καὶ τινα τρόπον οἰκεῖοι τῶνδ' εἶναί φασιν. οἳ δὴ Σόλων ἔφη πορευθεὶς σφόδρα τε γενέσθαι παρ' αὐτοῖς ἔντιμος, καὶ δὴ καὶ τὰ παλαιὰ ἀνερωτῶν ποτε τοὺς μάλιστα περὶ ταῦτα τῶν ἱερέων ἐμπείρους, σχεδὸν οὔτε αὐτὸν οὔτε ἄλλον Ἑλληνα οὐδένα οὐδὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν εἰδότα περὶ τῶν τοιούτων ἀνευρεῖν. καὶ ποτε προαγαγεῖν βουλή-
 b θεὶς αὐτοὺς περὶ τῶν ἀρχαίων εἰς λόγους, τῶν τῆδε τὰ ἀρχαιότατα λέγειν ἐπιχειρεῖν, περὶ Φορωνέως τε τοῦ πρώτου λεχθέντος καὶ Νιόβης, καὶ μετὰ τὸν κα-

Όμηρος – κατά την γνώμη μου – ούτε κανένας άλλος ποιητής θα ευδοκίμούσε ποτέ περισσότερο από αυτόν».

Ο άλλος ρώτησε: «Ποιά ήταν αυτή η ιστορία, Κριτία;».

Και ο Κριτίας απάντησε: «Ήταν για την μέγιστη και δικαιοτάτα την πίο ονομαστή απ' όλες τις πράξεις, την οποία έπραξε αυτή εδώ η πόλη, αλλά η ιστορία δεν διήρκεσε μέχρι τις μέρες μας, εξαιτίας τού χρόνου και τού θανάτου των πρωτεργατών της».

«Λέγε εξαρχής», είπε ο άλλος, «τι και πώς και από ποιούς έλεγε ότι ως πράγματα αληθινά τα άκουσε ο Σόλων».

Ο Κριτίας συνέχισε: «Υπάρχει στην Αίγυπτο, στο Δέλτα, στου οποίου την κορυφή σχίζεται το ρεύμα τού Νείλου, ένας νομός που καλείται Σαϊτικός. Η μεγαλύτερη πόλη τού νομού είναι η Σάις – απ' όπου και ο Άμασις καταγόταν, ο βασιλιάς – και, κατά τους εντόπιους, η θεά-αρχηγός τής πόλης είναι η ονομαζόμενη Νηίθ στα αιγυπτιακά και Αθηνά στα ελληνικά, όπως εκείνοι λένε. Ισχυρίζονται, λοιπόν, ότι είναι φίλοι των Αθηναίων και κατά κάποιον τρόπο συγγενείς τους. Είπε ο Σόλων ότι, όταν πορεύτηκε εκεί, τιμήθηκε πολύ απ' αυτούς και κάποτε, ρωτώντας τους πίο έμπειρους ιερείς για τα παλιά, κατανόησε ότι ούτε ο ίδιος, ούτε άλλος Έλληνας υπήρχε, ούτε κανείς – όπως λέγεται – που να γνώριζε γι' αυτά. Και τότε, επιθυμώντας να τους παροτρύνει να μιλήσουν για την αρχαιότητα, επιχείρησε να πει όσα εδώ θεωρούμε αρχαιότατα, για τον Φορωνέα – τον λεγόμενο πρώτο άνθρωπο – και την Νιόβη, για το πώς μυθολογείται ότι διασώθηκαν ο Δευκαλίων και η Πύρρα μετά

τακλυσμὸν αὐτῷ περὶ Δευκαλίωνος καὶ Πύρρας ὡς διε-
 γέγοντο μυθολογεῖν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν γενεαλογεῖν,
 καὶ τὰ τῶν ἐτῶν ὅσα ἦν οἷς ἔλεγεν πειρᾶσθαι διαμνη-
 μονεύων τοὺς χρόνους ἀριθμεῖν καὶ τινα εἰπεῖν τῶν
 ἱερέων εὖ μάλα παλαιόν. "ὦ Σόλων, Σόλων, Ἕλληνας
 ἀεὶ παῖδές ἐστε, γέρον δὲ Ἕλληνα οὐκ ἔστιν." Ἀκου-
 σας οὖν, "Πῶς τί τοῦτο λέγεις;" φάναι. "Νέοι ἐστέ," εἰ-
 πεῖν, "τὰς ψυχὰς πάντες οὐδεμίαν γὰρ ἐν αὐταῖς ἔχε-
 τε δι' ἀρχαίαν ἀκοήν παλαιὰν δόξαν οὐδὲ μάθημα
 χρόνῳ πολὺν οὐδέν. τὸ δὲ τούτων αἴτιον τόδε. πολ-
 λαὶ κατὰ πολλὰ φθοραὶ γέγονασιν ἀνθρώπων καὶ ἔ-
 σονται, πυρὶ μὲν καὶ ὕδατι μέγιστα, μυρίοις δὲ ἄλ-
 λοις ἕτεροι βραχύτεροι. τὸ γὰρ οὖν καὶ παρ' ὑμῖν λε-
 γόμενον, ὡς ποτε Φαέθων Ἥλιου παῖς τὸ τοῦ πατρὸς
 ἄρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τοῦ
 πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν τὰ τ' ἐπὶ γῆς συνέκαυσεν καὶ
 αὐτὸς κερανωθεὶς διεφθάρη, τοῦτο μύθου μὲν σχῆ-
 μα ἔχον λέγεται, τὸ δὲ ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν κατ'
 οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις καὶ διὰ μακρῶν χρόνων
 γιγνομένη τῶν ἐπὶ γῆς πυρὶ πολλῶ φθορά. τότε οὖν ὅ-
 σοι κατ' ὄρη καὶ ἐν ὑψηλοῖς τόποις καὶ ἐν ξηροῖς οἰ-
 κοῦσιν μᾶλλον διόλλυνται τῶν ποταμοῖς καὶ θαλάτ-
 τη προσοικούντων ἡμῖν δὲ ὁ Νεῖλος εἰς τε τᾶλλα σω-
 τήρ καὶ τότε ἐκ ταύτης τῆς ἀπορίας σώζει λυόμενος.

από τον κατακλυσμό, γιά την γενεαλογία των απογόνων τους. Προσπαθούσε να υπολογίσει πόσα έτη πέρασαν από τότε, απαριθμώντας τις γενιές.

Τότε, ένας πολύ ηλικιωμένος ιερέας τού είπε: «Σόλωνα, Σόλωνα, οι Έλληνες είστε πάντοτε παιδιά και γέροντας Έλληνας δεν υπάρχει».

Ακούγοντάς τον, ο Σόλων ρώτησε: «Πώς το λες αυτό;».

Εκείνος απάντησε: «Όλοι είστε νέοι στις ψυχές, γιατί σ' αυτές, από αρχαία ακούσματα, δεν έχετε κρατημένη καμμία παλαιά δοξασία, ούτε κανένα πανάρχαιο μάθημα. Και το αίτιο αυτών είναι το εξής: πολλές και διάφορες καταστροφές έγιναν και θα γίνουν στους ανθρώπους. Από πυρ και ύδωρ οι μεγαλύτερες, ενώ από μύρια άλλα στοιχεία άλλες, μικρότερες. Αυτό, λοιπόν, που λέτε κ' εσείς – ότι κάποτε ο Φαέθων, ο γιός τού Ήλιου, έξευξε το άρμα τού πατέρα του και, μη όντας δυνατός γιά να το οδηγήσει στην πατρική οδό, συνέκαψε όσα βρίσκονταν επάνω στην γη ενώ ο ίδιος καταστράφηκε κεραυνοβλημένος – αυτό λέγεται σε μορφή μύθου, ενώ η αλήθεια είναι ότι, με την πάροδο πολλών χρόνων, η παρέκκλιση των σωμάτων που κινούνται στον ουρανό, γύρω από την γη, επιφέρει μεγάλη πύρινη καταστροφή σε όσα βρίσκονται επάνω στην γη. Τότε, λοιπόν, όσοι κατοικούν στα όρη και σε υψηλούς τόπους και στην ξηρά, υφίστανται μεγαλύτερη καταστροφή απ' όσους κατοικούν κοντά στους ποταμούς ή στην θάλασσα. Εμάς, όμως, ο Νείλος – ο σωτήρας μας στα υπόλοιπα – και από αυτή την δυσχέρεια μάς σώζει πλημμυρί-

23 a ὅταν δ' αὖ θεοὶ τὴν γῆν ὕδασιν καθαίροντες κατακλύζωσιν, οἱ μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν διασφύζονται βουκόλοι νομῆς τε, οἱ δ' ἐν ταῖς παρ' ὑμῖν πόλεσιν εἰς τὴν θάλατταν ὑπὸ τῶν ποταμῶν φέρονται· κατὰ δὲ τήνδε χώραν οὔτε τότε οὔτε ἄλλοτε ἀνωθεν ἐπὶ τὰς ἀρουράς ὕδωρ ἐπιρρεῖ, τὸ δ' ἐναντίον κάτωθεν πᾶν ἐπανεῖναι πέφυκεν. ὅθεν καὶ δι' ἅς αἰτίας τὰνθάδε σφωζόμενα λέγεται παλαιότατα· τὸ δὲ ἀληθές, ἐν πᾶσιν τοῖς τόποις ὅπου μὴ χειμῶν ἐξαίσιος ἢ καῦμα ἀπείργει, πλέον, τοτὲ δὲ ἔλαττον αἰεὶ γένος ἐστὶν ἀνθρώπων. ὅσα δὲ ἢ παρ' ὑμῖν ἢ τῆδε ἢ καὶ κατ' ἄλλον τόπον ὧν ἀκοῆ ἴσμεν, εἴ ποῦ τι καλὸν ἢ μέγα γέγονεν ἢ καὶ τινα διαφορὰν ἄλλην ἔχον, πάντα γεγραμμένα ἐκ παλαιοῦ τῆδ' ἐστὶν ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ σεσωσμένα· τὰ δὲ παρ' ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρτι κατεσκευασμένα ἐκάστοτε τυγχάνει γράμμασι καὶ ἅπασιν ὁπόσων πόλεις δέονται, καὶ πάλιν δι' εἰωθότων ἐτῶν ὥσπερ νόσημα ἤκει φερόμενον αὐτοῖς ῥεῦμα οὐράνιον καὶ τοὺς ἀγραμμάτους τε καὶ ἀμούσους ἔλιπεν ὑμῶν, ὥστε πάλιν ἐξ ἀρχῆς οἷον νέοι γίγνεσθε, οὐδὲν εἰδότες οὔτε τῶν τῆδε οὔτε τῶν παρ' ὑμῖν, ὅσα ἦν ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις. τὰ γοῦν νυνδὴ γενεαλογηθέντα, ὧ Σόλων, περὶ τῶν παρ' ὑμῖν ἃ διήλθες, παίδων βραχὺ τι διαφέρει μύθων, οἷ πρῶτον μὲν ἓνα γῆς κατακλυσιμὸν μνησθε πολλῶν ἔμπροσθεν γεγονότων, ἔτι δὲ τὸ κάλλιστον καὶ ἄριστον γένος ἐπ' ἀνθρώπους ἐν τῇ χώρᾳ

b

c

ζοντας. Όταν πάλι οι Θεοί προκαλούν κατακλυσμούς αποκαθαίροντας με ύδατα την γη, διασώζονται οι ορεσίβιοι βουκόλοι και βοσκοί, ενώ παρασύρονται από τα ποτάμια στην θάλασσα οι κάτοικοι πόλεων σαν τις δικές σας. Σε τούτη εδώ, όμως, την χώρα – ούτε τότε, ούτε άλλοτε – δεν πέφτει από πάνω νερό στο έδαφος. Αντίθετα, από κάτω αναβλύζει πάντοτε. Γι' αυτόν τον λόγο και την αιτία οι εδώ σωζόμενες παραδόσεις λέγεται ότι είναι παλαιότατες. Και είναι αλήθεια ότι σε όλους τους τόπους, όπου ο υπερβολικός χειμώνας ή ο καύσωνας δεν το απαγορεύουν, πάντοτε επιζεί το γένος των ανθρώπων, είτε αυξημένο, είτε ελαττωμένο. Όσα, λοιπόν, δικά σας ή δικά μας ή άλλου τόπου ακούσαμε και γνωρίζουμε – αν, δηλαδή, πρόκειται για κάποιο ωραίο ή μεγάλο γεγονός ή ενδιαφέρον – τα πάντα, από παλιά, είναι εδώ καταγεγραμμένα και διασωσμένα στα ιερά μας. Στα μέρη σας, όμως, και στ' άλλα μέρη, μετά την πάροδο συγκεκριμένων ετών, κάθε φορά που μόλις ετοιμάζονται τα συγγράμματα και όλα όσα χρειάζονται οι πόλεις, έρχεται σαν νόσημα το ουράνιο ρεύμα και από εσάς αφήνει μόνον τους αγράμματους και άμουσους, ώστε πάλι εξαρχής να γίνεστε σαν τους νέους, μη γνωρίζοντας τίποτε, ούτε δικό μας, ούτε δικό σας, απ' όσα υπήρχαν στους παλαιούς χρόνους. Όσα τώρα, λοιπόν, μας ανέφερες για τις γενεαλογίες σας, Σόλωνα, λίγο διαφέρουν από τους παιδικούς μύθους. Εσείς, κατά πρώτο, μνημονεύετε έναν κατακλυσμό τής γης, ενώ πολλοί έγιναν πίο μπροστά και, επιπλέον, δεν γνωρίζετε ότι το ωραιότερο και άριστο γένος

παρ' ὑμῖν οὐκ ἴστε γεγονός, ἐξ ὧν σύ τε καὶ πᾶσα ἡ πόλις ἔστιν τὰ νῦν ὑμῶν, περιλειφθέντος ποτὲ σπέρματος βραχέος, ἀλλ' ὑμᾶς λέληθεν διὰ τὸ τοὺς περιγενομένους ἐπὶ πολλὰς γενεὰς γράμμασιν τελευτᾶν ἀφώνους. ἦν γὰρ δὴ ποτε, ὦ Σόλων, ὑπὲρ τὴν μεγίστην φθορὰν ὕδασις ἢ νῦν Ἀθηναίων οὕσα πόλις ἀρίστη πρὸς τε τὸν πόλεμον καὶ κατὰ πάντα εὐνομοτάτη διαφερόντως ἢ κάλλιστα ἔργα καὶ πολιτεῖαι γενέσθαι λέγονται κάλλιστα πασῶν ὁπόσων ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἡμεῖς ἀκοὴν παρεδεξάμεθα. "Ἀκούσας οὖν ὁ Σόλων ἔφη θαυμάσαι καὶ πᾶσαν προθυμίαν σχεῖν δεόμενος τῶν ἱερέων πάντα δι' ἀκριβείας οἱ τὰ περὶ τῶν πάλα πολιτῶν ἐξῆς διελθεῖν. τὸν οὖν ἱερέα φάναι. "Φθόνος οὐδεὶς, ὦ Σόλων, ἀλλὰ σοῦ τε ἔνεκα ἐρῶ καὶ τῆς πόλεως ὑμῶν, μάλιστα δὲ τῆς θεοῦ χάριν, ἢ τὴν τε ὑμετέραν καὶ τήνδε ἔλαχεν καὶ ἔθρεψεν καὶ ἐπαίδευσεν, προτέραν μὲν τὴν παρ' ὑμῖν ἔτεσιν χιλίους, ἐκ Γῆς τε καὶ Ἥφαιστου τὸ σπέρμα παραλαβοῦσα ὑμῶν, τήνδε δὲ ὑστέραν. τῆς δὲ ἐνθάδε διακοσμήσεως παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ὀκτακισχιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς γέγραπται. περὶ δὴ τῶν ἐνακισχιλίων γεγονότων ἔτη πολιτῶν σοὶ δηλώσω διὰ βραχέων νόμους, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῖς ὃ κάλλιστον ἐπράχθη τὸ δ' ἀκριβὲς πε-

d

e

24 a

μεταξύ των ανθρώπων έζησε στα μέρη σας και απ' αυτό κατάγεσαι εσύ και όλη η πόλη σου – όταν κάποτε περισώθηκε λίγο σπέρμα – αλλά το λησμονήσατε, γιατί πολλές γενιές μετά από τους επιζήσαντες πέθαναν δίχως ν' αφήσουν γραφές. Κάποτε, Σόλωνα, πριν από την μέγιστη υδάτινη καταστροφή, η πόλη – που σήμερα είναι των Αθηναίων – ξεχώριζε ως η άριστη στον πόλεμο και η περισσότερο ευνομούμενη σε όλα. Γι' αυτήν λέγεται ότι πραγματοποίησε τα ωραιότερα έργα και τα ωραιότερα πολιτεύματα απ' όλα όσα εμείς ακούσαμε να υπάρχουν κάτω από τον ουρανό».

Ακούγοντάς τα, λοιπόν, ο Σόλων είπε ότι έμεινε έκθαμβος, και με μεγάλη προθυμία παρακάλεσε τους ιερείς να του διηγηθούν στην συνέχεια, με ακρίβεια, τα πάντα για τους παλαιούς πολίτες τής χώρας μας.

Ο ιερέας αποκρίθηκε: «Δεν θα σου τα αρνηθώ, Σόλωνα, αλλά θα τα πω για χάρη σου και για χάρη τής πόλης σας και μάλιστα για χάρη τής Θεάς, η οποία ανέλαβε και ανέθρεψε και εκπαίδευσε την πόλη σας και την δική μας – πρώτα την δική σας, χίλια χρόνια νωρίτερα, παραλαμβάνοντας το σπέρμα σας από την Γη και τον Ήφαιστο, και ύστερα την δική μας. Για την μέχρι σήμερα πορεία μας στον κόσμο, οι ιερές γραφές δίνουν τον αριθμό των οχτώ χιλιάδων ετών. Θα σου μιλήσω, λοιπόν, για τους συμπολίτες σου, που εμφανίστηκαν προ εννέα χιλιάδων ετών, θα σου μιλήσω με συντομία για τους νόμους τους και για τ' ωραιότερο έργο απ' όσα έπραξαν. Τις λεπτομέρειες όλων

- ρὶ πάντων ἐφεξῆς εἰς αὐθις κατὰ σχολὴν αὐτὰ τὰ
 γράμματα λαβόντες διέξιμεν. τοὺς μὲν οὖν νόμους
 σκόπει πρὸς τοὺς τῆδε πολλὰ γὰρ παραδείγματα τῶν
 τότε παρ' ὑμῖν ὄντων ἐνθάδε νῦν ἀνευρήσεις, πρῶτον
 b μὲν τὸ τῶν ἱερέων γένος ἀπὸ τῶν ἄλλων χωρὶς ἀφω-
 ρισμένον, μετὰ δὲ τοῦτο τὸ τῶν δημιουργῶν, ὅτι καθ'
 αὐτὸ ἕκαστον ἄλλω δὲ οὐκ ἐπιμειγνύμενον δημιουρ-
 γεῖ, τό τε τῶν νομέων καὶ τὸ τῶν θηρευτῶν τό τε τῶν
 γεωργῶν. καὶ δὴ καὶ τὸ μάχιμον γένος ἦσθησαί που
 τῆδε ἀπὸ πάντων τῶν γενῶν κεχωρισμένον, οἷς οὐδὲν
 ἄλλο πλὴν τὰ περὶ τὸν πόλεμον ὑπὸ τοῦ νόμου προ-
 σετάχθη μέλειν ἔτι δὲ ἢ τῆς ὀπλίσεως αὐτῶν σχέσις ἀ-
 σπιδῶν καὶ δοράτων, οἷς ἡμεῖς πρῶτοι τῶν περὶ τὴν
 c Ἄσιαν ὀπλίσαμεθα, τῆς θεοῦ καθάπερ ἐν ἐκείνοις τοῖς
 τόποις παρ' ὑμῖν πρῶτοις ἐνδειξαμένης. τὸ δ' αὖ περὶ
 τῆς φρονήσεως, ὄρας που τὸν νόμον τῆδε ὅσῃν ἐπιμέ-
 λειαν ἐποιήσατο εὐθὺς κατ' ἀρχὰς περὶ τε τὸν κό-
 σμον, ἅπαντα μέχρι μαντικῆς καὶ ἰατρικῆς πρὸς ὑγι-
 εϊαν ἐκ τούτων θείων ὄντων εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἀνευ-
 ρῶν, ὅσα τε ἄλλα τούτοις ἔπεται μαθήματα πάντα
 κτησάμενος. ταύτην οὖν δὴ τότε σύμπασαν τὴν δια-
 d κόσμησιν καὶ σύνταξιν ἢ θεὸς προτέρους ὑμᾶς δια-
 κοσμήσασα κατώκισεν, ἐκλεξαμένη τὸν τόπον ἐν ᾧ
 γεγένησθε, τὴν εὐκρασίαν τῶν ὠρῶν ἐν αὐτῷ κατι-

αυτών θα τις συζητήσουμε στην συνέχεια, με την ησυχία μας, λαμβάνοντας τα ίδια τα κείμενα. Πρόσεξε τους νόμους τους σε σχέση με τους δικούς μας, γιατί πολλά παραδείγματα – των τότε ισχυόντων σ' εσάς – θα βρεις τώρα εδώ. Πρώτα, λοιπόν, το γένος των ιερέων, εντελώς διαχωρισμένο από τ' άλλα. Μετά απ' αυτό, το γένος των τεχνιτών, όπου κάθε μία ειδικότητα δημιουργεί μόνη της, χωρίς ν' αναμειγνύεται με άλλη. Μετά το γένος των βοσκών, των θηρευτών και των γεωργών. Και το γένος των μάχιμων, βέβαια, το οποίο – όπως κατάλαβες – εδώ είναι χωρισμένο από όλα τα γένη, και από τον νόμο έχει προσταγή να μην ενδιαφέρεται για τίποτε άλλο εκτός από τα πολεμικά. Μάλιστα, τα όπλα τους είναι οι ασπίδες και τα δόρατα, τα οποία πρώτοι εμείς, ανάμεσα στους Ασιάτες, συσχετίσαμε στον οπλισμό μας με υπόδειξη τής Θεάς, καθώς συνέβη πρωτύτερα και σ' εκείνους, τους δικούς σας τόπους. Ως προς την φρόνηση, τώρα, βλέπεις εδώ πόσο επιμελής ήταν ο νόμος, ευθύς εξαρχής, σχετικά με τον κόσμο: τα πάντα, μέχρι την μαντική και την ιατρική, που δίνει υγεία – από αυτά που είναι θεϊκά και εφαρμόζονται στα ανθρώπινα – και όσα άλλα μαθήματα έπονται αυτών, κατέκτησε τα πάντα. Σύμπασα τούτη την οργάνωση και τάξη η Θεά την παρέδωσε πρώτα σ' εσάς, ιδρύοντας την πολιτεία σας, έχοντας επιλέξει τον τόπο όπου έχετε γεννηθεί, έχοντας ελέγξει σ' αυτόν την ευκρασία των εποχών, η οποία θα γεννούσε ανθρώπους εξαιρετικά σώφρονες. Καθώς η Θεά εί-

δοῦσα, ὅτι φρονιμωτάτους ἄνδρας οἴσοι· ἅτε οὖν φι-
 λοπόλεμός τε καὶ φιλόσοφος ἢ θεὸς οὔσα τὸν προ-
 σφερεστάτους αὐτῇ μέλλοντα οἴσειν τόπον ἄνδρας,
 τοῦτον ἐκλεξαμένη πρῶτον κατώκισεν. ὠκεῖτε δὴ οὖν
 νόμοις τε τοιούτοις χρώμενοι καὶ ἔτι μᾶλλον εὐνο-
 μούμενοι πάση τε παρὰ πάντας ἀνθρώπους ὑπερβε-
 βληκότες ἀρετῇ, καθάπερ εἰκὸς γεννήματα καὶ παι-
 δεύματα θεῶν ὄντας. πολλὰ μὲν οὖν ὑμῶν καὶ μεγάλα
 ἔργα τῆς πόλεως τῆδε γεγραμμένα θαυμάζεται, πᾶ-
 ντων μὴν ἐν ὑπερέχει μεγέθει καὶ ἀρετῇ λέγει γὰρ τὰ
 γεγραμμένα ὅσην ἢ πόλις ὑμῶν ἔπαυσεν ποτε δύνα-
 μιν ὑβρεῖ πορευομένην ἅμα ἐπὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ
 Ἀσίαν, ἔξωθεν ὀρμηθεῖσαν ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ πε-
 λάγους. τότε γὰρ πορεύσιμον ἦν τὸ ἐκεῖ πέλαγος· νῆ-
 σον γὰρ πρὸ τοῦ στόματος εἶχεν ὃ καλεῖτε, ὡς φατε,
 ὑμεῖς Ἡρακλέους στήλας, ἢ δὲ νῆσος ἅμα Λιβύης ἦν
 καὶ Ἀσίας μείζων, ἐξ ἧς ἐπιβατὸν ἐπὶ τὰς ἄλλας νῆ-
 σους τοῖς τότε ἐγίνετο πορευομένοις, ἐκ δὲ τῶν νῆ-
 σων ἐπὶ τὴν καταντικρὸν πᾶσαν ἡπειρον τὴν περὶ τὸν
 ἀληθινὸν ἐκεῖνον πόντον. τάδε μὲν γάρ, ὅσα ἐντὸς
 τοῦ στόματος οὗ λέγομεν, φαίνεται λιμὴν στενὸν τι-
 να ἔχων εἰσπλοῦν· ἐκεῖνο δὲ πέλαγος ὄντως ἢ τε περι-
 έχουσα αὐτὸ γῆ παντελῶς ἀληθῶς ὀρθότατ' ἂν λέγοι-
 το ἡπειρος. ἐν δὲ δὴ τῇ Ἀτλαντίδι νήσῳ ταύτῃ μεγά-
 λη συνέστη καὶ θαυμαστὴ δύναμις βασιλέων, κρα-
 τοῦσα μὲν ἀπάσης τῆς νήσου, πολλῶν δὲ ἄλλων νῆ-
 σων καὶ μερῶν τῆς ἡπείρου· πρὸς δὲ τούτοις ἔτι τῶν

e

25 a

b

ναι φιλοπόλεμη και φιλόσοφος, επέλεξε τον τόπο που έμελλε να γεννήσει ανθρώπους παρόμοιους προς αυτήν και ίδρυσε την πρώτη πόλη.

Κατοικήσατε, λοιπόν, εκεί χρησιμοποιώντας τέτοιους νόμους και όντας ακόμη περισσότερο ευνοούμενοι, υπερβαίνοντας στην αρετή όλους τους ανθρώπους, καθώς θα ταίριαζε σε όσους είναι γεννήματα και θρέμματα Θεών. Πολλά και μεγάλα έργα τής πόλης σας είναι εδώ καταγεγραμμένα και θαυμάζονται, αλλά ένα απ' όλα υπερέχει σε μέγεθος και αρετή: λένε οι γραφές πόσο μεγάλη δύναμη – που πορευόταν υβριστικά εναντίον ολόκληρης τής Ευρώπης και τής Ασίας, ορμώντας απ' έξω, από το Ατλαντικό πέλαγος – κατανίκησε κάποτε η πόλη σας. Τότε ήταν πορεύσιμο το εκεί πέλαγος. Εμπρός από το στόμιό του – το οποίο, όπως λέτε, ονομάζεται Στήλες Ηρακλέους – είχε **νησί**, και το νησί ήταν μεγαλύτερο από την **Λιβύη** και την Ασία μαζί. Περνώντας από αυτό, πορεύονταν προς τα άλλα νησιά και από αυτά τα νησιά σε όλη την αντικρινή **ήπειρο**, που περιβάλλει εκείνον τον αληθινό πόντο. Αυτά, λοιπόν, που βρίσκονται εντός τού στομίου, για το οποίο λέμε, φαίνονταν σαν λιμάνι που έχει μιά στενή είσοδο. Εκείνο, όμως, ήταν όντως πέλαγος και η γη που το περιέβαλλε ορθότατα θα ονομαζόταν ήπειρος, παντελώς και αληθώς. Σ' αυτή, λοιπόν, την νήσο Ατλαντίδα υπήρχε μεγάλη και θαυμαστή βασιλική δύναμη, που επικρατούσε σε όλο το νησί, καθώς και σε πολλά άλλα νησιά και μέρη τής

- ἐντὸς τῆδε Λιβύης μὲν ἤρχον μέχρι πρὸς Αἴγυπτον, τῆς δὲ Εὐρώπης μέχρι Τυρρηνίας. αὕτη δὴ πᾶσα συναθροισθεῖσα εἰς ἓν ἡ δύναμις τὸν τε παρ' ὑμῖν καὶ τὸν παρ' ἡμῖν καὶ τὸν ἐντὸς τοῦ στόματος πάντα τόπον μί-
- c ᾧ ποτὲ ἐπεχείρησεν ὀρμῇ δουλοῦσθαι. τότε οὖν ὑμῶν, ὦ Σόλων, τῆς πόλεως ἡ δύναμις εἰς ἅπαντας ἀνθρώπους διαφανῆς ἀρετῆ τε καὶ ῥώμῃ ἐγένετο πάντων γὰρ προστάσα εὐψυχία καὶ τέχναις ὅσαι κατὰ πόλεμον, τὰ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἡγουμένη, τὰ δ' αὐτὴ μονωθεῖσα ἐξ ἀνάγκης τῶν ἄλλων ἀποστάντων, ἐπὶ τοὺς ἐσχάτους ἀφικομένη κινδύνους, κρατήσασα μὲν τῶν ἐπιό-
- d ντων τρόπαιον ἔστησεν, τοὺς δὲ μήπω δεδουλωμένους διεκώλυσεν δουλωθῆναι, τοὺς δ' ἄλλους, ὅσοι κατοικοῦμεν ἐντὸς ὄρων Ἡρακλείων, ἀφθόνως ἅπαντας ἡλευθέρωσεν. ὑστέρω δὲ χρόνῳ σεισμῶν ἐξαισίων καὶ κατακλισμῶν γενομένων, μιᾶς ἡμέρας καὶ νυκτὸς χαλεπῆς ἐπελθούσης, τό τε παρ' ὑμῖν μάχιμον πᾶν ἀθρώ-
- e ον ἔδυνε κατὰ γῆς, ἢ τε Ἀτλαντὶς νῆσος ὡσαύτως κατὰ τῆς θαλάττης δῦσα ἠφανίσθη διὸ καὶ νῦν ἄπορον καὶ ἀδιερεύνητον γέγονεν τοῦκεῖ πέλαγος, πηλοῦ κάρτα βαθέος ἐμποδὼν ὄντος, ὃν ἡ νῆσος ἰζομένη παρέσχετο.
- " Τὰ μὲν δὴ ῥηθέντα, ὦ Σόκρατες, ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ Κριτίου κατ' ἀκοὴν τὴν Σόλωνος, ὡς συντόμως εἶπειν, 26 a ἀκήκοας λέγοντος δὲ δὴ χθὲς σοῦ περὶ πολιτείας τε καὶ τῶν ἀνδρῶν οὓς ἔλεγες, ἐθαύμαζον ἀναμιμνησκό-

ηπέιρου. Επιπλέον, στα δικά μας μέρη, ήταν άρχοντες στην Λιβύη, μέχρι την Αίγυπτο, και στην Ευρώπη, μέχρι την **Τυρρηνία**. Όλη αυτή η δύναμη, συναθροισμένη σε ένα στράτευμα, επιχείρησε κάποτε να υποδουλώσει με ορμή τον δικό σας και τον δικό μας και κάθε τόπο εντός τού στομίου. Τότε, λοιπόν, Σόλωνα, η δύναμη τής πόλης σας έγινε εμφανής σε άπαντες τους ανθρώπους, ως προς την αρετή και την ρώμη της, γιατί πρωτοστάτησε ενώπιον όλων με ευψυχία και με όσες πολεμικές τέχνες κατείχε, αρχικά ως ηγεμόνας των Ελλήνων κ' έπειτα – εξ ανάγκης απομονωμένη, όταν οι άλλοι αποστάτησαν – φτάνοντας στους έσχατους κινδύνους, νίκησε τους επιδρομείς κ' έστησε τρόπαιο, αποτρέποντας την υποδούλωση των μη υπόδουλων και ελευθερώνοντας μεγαλόκαρδα όλους τους άλλους, όσους κατοικούμε εντός των ορίων των Ηρακλείων Στηλών. Σε κατοπινούς χρόνους, όταν έγιναν φοβεροί σεισμοί και κατακλυσμοί, μέσα σε μία ημέρα και μία νύχτα τρομερή, όλοι οι μαχητές σας χάθηκαν αθρόοι μέσα στην γη και η νήσος Ατλαντίδα αφανίστηκε, παρομοίως βυθισμένη στην θάλασσα. Γι' αυτό και τώρα έγινε απροσπέλαστο και αδιερεύνητο το εκεί πέλαγος, αφού εμποδίζει ο εντελώς βαθύς πηλός, τον οποίο άφησε το νησί καθώς καταποντιζόταν».

Άκουσες, λοιπόν, Σωκράτη, με συντομία, όσα είπε ο παππούς Κριτίας, έχοντας ακούσει τον Σόλωνα. Χθες, που μας έλεγες για την πολιτεία και τους άνδρες της, θαύμαζα

- μενος αὐτὰ ἃ νῦν λέγω, κατανοῶν ὡς δαιμονίως ἔκ-
τινος τύχης οὐκ ἄπο σκοποῦ συνηνέχθης τὰ πολλὰ
οἷς Σόλων εἶπεν. οὐ μὴν ἐβουλήθην παραχρῆμα εἰ-
πεῖν διὰ χρόνου γὰρ οὐχ ἱκανῶς ἐμνημήην. ἐνενόη-
σα οὖν ὅτι χρεῶν εἶη με πρὸς ἑμαυτὸν πρῶτον ἱκα-
νῶς πάντα ἀναλαβόντα λέγειν οὕτως. ὅθεν ταχὺ συ-
νωμολόγησά σοι τὰ ἐπιταχθέντα χθές, ἡγούμενος, ὅ-
περ ἐν ἅπασι τοῖς τοιοῖσδε μέγιστον ἔργον, λόγον τι-
νὰ πρόποντα τοῖς βουλήμασιν ὑποθέσθαι, τούτου με-
τρίως ἡμᾶς εὐπορήσειν. οὕτω δὴ, καθάπερ ὁδ' εἶπεν,
χθές τε εὐθὺς ἐνθένδε ἀπιὼν πρὸς τούσδε ἀνέφερον
αὐτὰ ἀναμνησκόμενος, ἀπελθὼν τε σχεδὸν τι πά-
ντα ἐπισκοπῶν τῆς νυκτὸς ἀνέλαβον. ὡς δὴ τοι, τὸ
λεγόμενον, τὰ παιδῶν μαθήματα θαυμαστὸν ἔχει τι
μνημεῖον. ἐγὼ γὰρ ἃ μὲν χθές ἤκουσα, οὐκ ἂν οἶδ' εἰ
δυναίμην ἅπαντα ἐν μνήμῃ πάλιν λαβεῖν ταῦτα δὲ ἃ
πάμπολυν χρόνον διακῆκοα, παντάπασι θαυμάσαιμι
ἂν εἴ τί με αὐτῶν διαπέφευγεν. ἦν μὲν οὖν μετὰ πολ-
λῆς ἡδονῆς καὶ παιδιᾶς τότε ἀκουόμενα, καὶ τοῦ
πρεσβύτου προθύμως με διδάσκοντος, ἅτ' ἐμοῦ πολ-
λάκις ἐπανερωτῶντος, ὥστε οἷον ἐγκαύματα ἀνεκ-
πλύτου γραφῆς ἔμμονά μοι γέγονεν καὶ δὴ καὶ τοῖσ-
δε εὐθὺς ἔλεγον ἔωθεν αὐτὰ ταῦτα, ἵνα εὐποροῖεν λό-
γων μετ' ἐμοῦ. νῦν οὖν, οὐπερ ἔνεκα πάντα ταῦτα εἴ-
ρηται, λέγειν εἰμὶ ἕτοιμος, ὃ Σώκρατες, μὴ μόνον ἐν
κεφαλαίοις ἀλλ' ὥσπερ ἤκουσα καθ' ἕκαστον τοὺς δὲ

καθώς θυμόμουν αυτά που τώρα είπα, κατανοώντας ότι – κατά κάποια θεόσταλη τύχη – δεν διαφωνούσες στα περισσότερα απ’ όσα είπε ο Σόλων. Δεν θέλησα να τα πω αμέσως, γιατί δεν τα θυμόμουν επαρκώς μετά από τόσα χρόνια και κατανόησα ότι είχα την υποχρέωση πρώτα να τα συγκροτήσω όλα επαρκώς μέσα στον εαυτό μου, και μετά να τα πω. Γι’ αυτό ταχέως αποδέχτηκα όσα ζήτησες χθες, θεωρώντας ότι το να προετοιμάσει κάποιος τον πρόποντα λόγο για τα ζητούμενα είναι το σπουδαιότερο έργο, σ’ αυτές τις περιπτώσεις, και αυτό που θα μας διευκόλυνε. Έτσι, λοιπόν – καθώς και τούτος είπε – χθες, ευθύς μόλις έφυγα από εδώ, τους ανέφερα αυτά που ξαναθυμήθηκα. Απερχόμενος, ανασκόπησα σχεδόν τα πάντα, στην διάρκεια τής νύχτας και – όπως λέγεται – όσα μαθαίνει το παιδί, απομνημονεύονται θαυμάσια. Εγώ δεν γνωρίζω αν θα μπορούσα να επαναφέρω στην μνήμη μου όλα όσα άκουσα χθες. Από αυτά, όμως, που πριν από πάρα πολύ χρόνο άκουσα, θα έμενα έκπληκτος αν μου διέφευγε κάτι. Τότε τα άκουγα με πολύ πάθος και χαρά, ενώ ο γέροντας με δίδασκε πρόθυμα κ’ εγώ πολλές φορές ξαναρωτούσα, ώστε έγιναν κτήμα μου, σαν **εγκαύματα** ανεξίτηλης γραφής. Και σ’ αυτούς τα έλεγα ευθύς από το πρωί, για να συμβάλουν μαζί μου στον διάλογο. Τώρα, λοιπόν, Σωκράτη, είμαι έτοιμος να μιλήσω για εκείνο, εξαιτίας τού οποίου όλα τούτα ειπώθηκαν, όχι μόνον επιγραμματικά, αλλά για το καθένα όπως άκουσα. Τους πολίτες, λοιπόν, και την πόλη – την

e πολίτας καὶ τὴν πόλιν ἦν χθὲς ἡμῖν ὡς ἐν μύθῳ διήρ-
 σθα σύ, νῦν μετενεγκόντες ἐπὶ τᾶληθές δεῦρο θήσο-
 μεν ὡς ἐκείνην τήνδε οὔσαν, καὶ τοὺς πολίτας οὓς δι-
 27 a ενοοῦ φήσομεν ἐκείνους τοὺς ἀληθινοὺς εἶναι προγό-
 νους ἡμῶν, οὓς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς. πάντως ἀρμόσουσι
 καὶ οὐκ ἀπασόμεθα λέγοντες αὐτοὺς εἶναι τοὺς ἐν τῷ
 τότε ὄντας χρόνῳ. κοινῇ δὲ διαλαμβάνοντες ἅπαντες
 πειρασόμεθα τὸ πρέπον εἰς δύναμιν οἷς ἐπέταξας ἀ-
 ποδοῦναι. σκοπεῖν οὖν δὴ χρὴ, ὃ Σώκρατες, εἰ κατὰ
 νοῦν ὁ λόγος ἡμῖν οὗτος, ἢ τινα ἔτ' ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ
 ζητητέον.

ΣΩ. Καὶ τίς ἄν, ὃ Κριτία, μᾶλλον ἀντὶ τούτου μετα-
 λάβοιμεν, ὃς τῇ τε παρουσίᾳ τῆς θεοῦ θυσίᾳ διὰ τὴν
 οἰκειότητ' ἂν πρέποι μάλιστα, τό τε μὴ πλασθέντα
 μῦθον ἀλλ' ἀληθινὸν λόγον εἶναι πάμμεγά που. πῶς
 γὰρ καὶ πόθεν ἄλλους ἀνευρήσομεν ἀφήμενοι τού-
 των; οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀγαθῇ τύχῃ χρὴ λέγειν μὲν ὑμᾶς,
 ἐμὲ δὲ ἀντὶ τῶν χθὲς λόγων νῦν ἡσυχίαν ἄγοντα ἀ-
 ντακούειν.

b ΚΡ. Σκόπει δὴ τὴν τῶν ξενίων σοι διάθεσιν, ὃ Σώ-
 κρατες, ἣ διεθέμεν. ἔδοξεν γὰρ ἡμῖν Τίμαιον μὲν, ἅτε
 ὄντα ἀστρονομικώτατον ἡμῶν καὶ περὶ φύσεως τοῦ
 παντὸς εἰδέναι μάλιστα ἔργον πεποιημένον, πρῶτον
 λέγειν ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, τε-
 λευτᾶν δὲ εἰς ἀνθρώπων φύσιν. ἐμὲ δὲ μετὰ τοῦτον,

οποία εσύ χθες σαν μύθο περιέγραψες – ας τα μεταφέρουμε στην πραγματικότητα. Έλα να υποθέσουμε ότι εκείνη είναι η δική μας πόλη και ας πούμε ότι οι πολίτες που φαντάστηκες είναι εκείνοι, οι αληθινοί πρόγονοί μας, για τους οποίους έλεγε ο ιερέας. Αρμόζουν οπωσδήποτε και δεν κάνουμε παραφωνία λέγοντας ότι αυτοί είναι εκείνοι, οι παλιοί. Αναλαμβάνουμε από κοινού και όλοι θα προσπαθήσουμε – κατά το δυνατόν – ν’ ανταποδώσουμε τα πρέποντα σε όσα έθεσες. Πρέπει, όμως, Σωκράτη, να προσέξουμε αν αυτό το θέμα είχαμε κατά νου ή αν πρέπει ν’ αναζητήσουμε κάποιο άλλο αντί αυτού.

ΣΩΚ.: Και τι άλλο, καλλίτερο, Κριτία, θα βρίσκαμε αντί αυτού, που να είναι εντελώς κατάλληλο – λόγω τής οικειότητάς του – για την Θεά, στην οποία σήμερα θυσιάζουμε, ενώ είναι σημαντικότατο το ότι δεν πρόκειται για πλασμένο μύθο, αλλά για αληθινή ιστορία; Πώς και από πού θα βρίσκαμε άλλα θέματα, αν απορρίπταμε αυτά; Είναι αδύνατο. Έχοντας αγαθή τύχη, πρέπει να μας μιλήσεις. Εγώ, σε ανταπόδοση των χθεσινών λόγων μου, τώρα θα ησυχάσω και θ’ ακούσω.

ΚΡΙ.: Πρόσεξε, Σωκράτη, πώς δρομολογήσαμε την φιλοξενία που σου προσφέρουμε: θεωρήσαμε σωστό να μιλήσει πρώτος – αρχίζοντας από την γένεση τού κόσμου και τελειώνοντας με την φύση των ανθρώπων – ο Τίμαιος, που είναι ο καλύτερος όλων μας στην αστρονομία και εργάστηκε πολύ για να γνωρίσει την φύση τού σύμπαντος. Εγώ θα μιλήσω μετά από αυτόν, έχοντας παραλάβει από αυτόν

ὡς παρὰ μὲν τούτου δεδεγμένον ἀνθρώπους τῷ λόγῳ
γεγονότας, παρὰ σοῦ δὲ πεπαιδευμένους διαφερό-
ντως αὐτῶν τινας, κατὰ δὲ τὸν Σόλωνος λόγον τε καὶ
νόμον εἰσαγαγόντα αὐτοὺς ὡς εἰς δικαστὰς ἡμᾶς
ποιῆσαι πολίτας τῆς πόλεως τῆσδε ὡς ὄντας τοὺς τό-
c τε Ἀθηναίους, οὓς ἐμήνυσεν ἀφανεῖς ὄντας ἢ τῶν ἱε-
ρῶν γραμμιάτων φήμη, τὰ λοιπὰ δὲ ὡς περὶ πολιτῶν
καὶ Ἀθηναίων ὄντων ἤδη ποιεῖσθαι τοὺς λόγους.

ΣΩ. Τελέως τε καὶ λαμπρῶς ἔοικα ἀνταπολήψεσθαι
τὴν τῶν λόγων ἐστίασιν. σὸν οὖν ἔργον λέγειν ἄν, ᾧ
Τίμαιε, τὸ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικεν, εἴη καλέσαντα κα-
τὰ νόμον θεοῦς.

ΤΙ. Ἄλλ', ᾧ Σώκρατες, τοῦτό γε δὴ πάντες ὅσοι καὶ
d κατὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν, ἐπὶ παντὸς ὄρ-
μῃ καὶ σμικροῦ καὶ μεγάλου πράγματος θεὸν αἰεὶ που
καλοῦσιν ἡμᾶς δὲ τοὺς περὶ τοῦ παντὸς λόγους ποι-
εῖσθαι πῃ μέλλοντας, ἢ γέγονεν ἢ καὶ ἀγενές ἐστιν, εἰ
μὴ παντάπασι παραλλάττομεν, ἀνάγκη θεοῦς τε καὶ
θεᾶς ἐπικαλουμένους εὐχεσθαι πάντα κατὰ νοῦν ἐ-
28 a κείνοις μὲν μάλιστα, ἐπομένως δὲ ἡμῖν εἰπεῖν. καὶ τὰ
μὲν περὶ θεῶν ταύτη παρακεκλήσθω τὸ δ' ἡμέτερον
παρακλητέον, ἢ ῥᾶσ' ἂν ὑμεῖς μὲν μάθοιτε, ἐγὼ δὲ ἢ
διανοοῦμαι μάλιστ' ἂν περὶ τῶν προκειμένων ἐνδει-
ξαίμην.

Ἔστιν οὖν δὴ κατ' ἐμὴν δόξαν πρῶτον διαιρετέον
τάδε τί τὸ ὄν αἰεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γι-
γνόμενον μὲν αἰεὶ, ὄν δὲ οὐδέποτε; τὸ μὲν δὴ νοήσει

τους ανθρώπους όπως θα προκύψουν απ' τον λόγο του, και από εσένα κάποιους που διαφέρουν των άλλων στην εκπαίδευση. Σύμφωνα με τον λόγο και τον νόμο τού Σόλωνα θα τους φέρω εμπρός από εμάς, σαν να ήμασταν δικαστές, θα τους κάνω πολίτες αυτής τής πόλης, σαν να είναι οι τότε Αθηναίοι, τους οποίους μας γνωστοποίησαν τα λεγόμενα των ιερών γραφών, ενώ στο εξής θα συζητούμε σαν αυτοί να ήταν πολίτες Αθηναίοι.

ΣΩΚ.: Κατάλαβα ότι θα μου ανταποδοθεί πλήρως και λαμπρώς η διαλογική συνεστίαση. Μετά από αυτά, έργο σου είναι να μιλήσεις, Τίμαιε, αφού κατά τον νόμο επικαλεστείς τους Θεούς, όπως επιβάλλεται.

ΤΙΜ.: Αυτό, Σωκράτη, όλοι το κάνουν, ακόμη και όσοι σε μικρό βαθμό έχουν φρόνηση, επικαλούνται πάντοτε κάποιον Θεό αρχίζοντας είτε μικρή είτε μεγάλη πράξη. Εμείς, λοιπόν, που μέλλουμε να κάνουμε διάλογο για το σύμπαν – πώς γεννήθηκε ή είναι αγέννητο – αν δεν παραλογιζόμαστε εντελώς, αναγκαστικά θα επικαλεστούμε τους Θεούς και τις Θεές, ευχόμενοι να είναι όλα αρεστά περισσότερο σ' εκείνους, και κατά συνέπεια σ' εμάς. Γι' αυτό παρακαλούμε τους Θεούς. Η παράκληση για εμάς είναι η εξής: εσείς να καταλάβετε εύκολα, ενώ εγώ ν' αποδείξω όσο γίνεται σαφέστερα αυτά που σκέφτομαι επί τού προκειμένου.

Κατά την γνώμη μου, λοιπόν, πρέπει πρώτα να γίνει η εξής διάκριση: τι είναι το παντοτινά ον, που δεν έχει γένεση, και τι το παντοτινά γιγνόμενο και ουδέποτε ον; Το

- b μετὰ λόγου περιληπτόν, αἰεὶ κατὰ ταυτὰ ὄν, τὸ δ' αὖ δόξη μετ' αἰσθήσεως ἀλόγου δοξαστόν, γιγνόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν. πᾶν δὲ αὖ τὸ γιγνόμενον ὑπ' αἰτίου τινὸς ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι· παντὶ γὰρ ἀδύνατον χωρὶς αἰτίου γένεσιν σχεῖν. ὅτου μὲν οὖν ἂν ὁ δημιουργὸς πρὸς τὸ κατὰ ταυτὰ ἔχον βλέπων αἰεὶ, τοιούτῳ τινὶ προσχρώμενος παραδείγματι, τὴν ἰδέαν καὶ δύναμιν αὐτοῦ ἀπεργάζηται, καλὸν ἐξ ἀνάγκης οὕτως ἀποτελεῖσθαι πᾶν οὐδ' ἂν εἰς γεγονός, γεννητῷ παραδείγματι προσχρώμενος,
- c οὐ καλόν. ὁ δὲ πᾶς οὐρανὸς -ἢ κόσμος ἢ καὶ ἄλλο ὅτι ποτὲ ὀνομαζόμενος μάλιστα ἂν δέχοιτο, τοῦθ' ἡμῖν ὠνομάσθω-σκεπτέον δ' οὖν περὶ αὐτοῦ πρῶτον, ὅπερ ὑπόκειται περὶ παντὸς ἐν ἀρχῇ δεῖν σκοπεῖν, πότερον ἦν αἰεὶ, γενέσεως ἀρχὴν ἔχων οὐδεμίαν, ἢ γέγονεν, ἀπ' ἀρχῆς τινος ἀρξάμενος. γέγονεν ὁρατὸς γὰρ
- 29 a ἀπτὸς τέ ἐστιν καὶ σῶμα ἔχων, πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα αἰσθητά, τὰ δ' αἰσθητά, δόξη περιληπτά μετ' αἰσθήσεως, γιγνόμενα καὶ γεννητὰ ἐφάνη. τῷ δ' αὖ γενομένῳ φασὲν ὑπ' αἰτίου τινὸς ἀνάγκην εἶναι γενέσθαι. τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὐρεῖν τε ἔργον καὶ εὐρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. τόδε δ' οὖν πάλιν ἐπισκεπτέον περὶ αὐτοῦ, πρὸς πότερον τῶν παραδειγμάτων ὁ τεκταινόμενος αὐτὸν
- b ἀπηργάζετο, πότερον πρὸς τὸ κατὰ ταυτὰ καὶ ὡσαύ-

πρώτο είναι αντιληπτό με την έλλογη νόηση, όντας πάντοτε αμετάβλητο. Το δεύτερο εννοείται με την γνώμη και την άλογη αίσθηση, καθώς γίνεται και χάνεται, ουδέποτε όντας πραγματικά υπαρκτό. Καθετί που γίνεται, αναγκαστικά γίνεται από κάποιο αίτιο. Τίποτε δεν γνωρίζει την γένεση χωρίς αίτιο. Όταν, λοιπόν, ο δημιουργός είναι σταθερά προσηλωμένος στο αμετάβλητο – και αποδίδει την μορφή και την δύναμή του χρησιμοποιώντας ένα τέτοιο υπόδειγμα – κάθε τέτοιο αποτέλεσμα θα είναι αναγκαστικά ωραίο. Όταν, όμως, προσηλωθεί σε κάτι που έχει γίνει, όταν χρησιμοποιήσει υπόδειγμα που έχει γεννηθεί, δεν θα είναι ωραίο το αποτέλεσμα. Για ολόκληρο, λοιπόν, τον ουρανό – ή κόσμο ή κάτι άλλο, **οποιαδήποτε ονομασία** θα του ταίριαζε περισσότερο – ας σκεφτούμε πρώτα, όπως πρέπει να γίνεται κατ' αρχήν σε όλα τα θέματα, αν υπήρχε πάντοτε, μη έχοντας ουδεμία αρχή γένεσης, ή αν έχει γίνει, ξεκινώντας από κάποια αρχή. Έχει γίνει, γιατί είναι ορατός και απτός και έχει σώμα, και όλα τούτα είναι αισθητά, και τα αισθητά – όσα γίνονται αντιληπτά με την γνώμη και την αίσθηση – είναι μεταβαλλόμενα και έχουν γεννηθεί. Είπαμε ότι αυτό που έγινε, έγινε αναγκαστικά από κάποιο αίτιο. Είναι, λοιπόν, εργώδες να βρεθεί ο ποιητής και πατέρας αυτού τού σύμπαντος και – αν βρεθεί – είναι αδύνατο να φανερωθεί σε όλους.

Τούτο πρέπει πάλι να εξετάσουμε: σύμφωνα με ποιό από τα δύο υποδείγματα έπλασε τον κόσμο ο κατασκευαστής του; Το σταθερό και αμετάβλητο ή αυτό που έχει γίνει;

τως ἔχον ἢ πρὸς τὸ γεγονός. εἰ μὲν δὴ καλὸς ἐστὶν ὁδε
 ὁ κόσμος ὃ τε δημιουργὸς ἀγαθός, δῆλον ὡς πρὸς τὸ
 αἰδῖον ἔβλεπεν· εἰ δὲ ὁ μὴδ' εἰπεῖν τι θεῖς, πρὸς γε-
 γονός. παντὶ δὴ σαφές ὅτι πρὸς τὸ αἰδῖον· ὁ μὲν γὰρ
 κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δ' ἄριστος τῶν αἰτίων.
 οὕτω δὴ γεγενημένος πρὸς τὸ λόγῳ καὶ φρονήσει πε-
 ριληπτὸν καὶ κατὰ ταῦτα ἔχον δεδημιούργηται· τού-
 των δὲ ὑπαρχόντων αὐτῶν πᾶσα ἀνάγκη τόνδε τὸν κό-
 σμον εἰκόνα τινὸς εἶναι. μέγιστον δὴ παντὸς ἄρξα-
 σθαι κατὰ φύσιν ἀρχήν. ὡς οὖν περὶ τε εἰκόνας καὶ
 περὶ τοῦ παραδείγματος αὐτῆς διοριστέον, ὡς ἄρα
 τοὺς λόγους, ὧνπερ εἰσὶν ἐξηγηταί, τούτων αὐτῶν
 καὶ συγγενεῖς ὄντας· τοῦ μὲν οὖν μονίμου καὶ βεβαί-
 ου καὶ μετὰ νοῦ καταφανοῦς μονίμους καὶ ἀμετα-
 πτώτους· καθ' ὅσον οἷόν τε καὶ ἀνελέγκτους προσή-
 κει λόγοις εἶναι καὶ ἀνικῆτοις, τούτου δεῖ μηδὲν ἐλ-
 λείπειν· τοὺς δὲ τοῦ πρὸς μὲν ἐκείνο ἀπεικασθέντος,
 ὄντος δὲ εἰκόνας εἰκότας ἀνὰ λόγον τε ἐκείνων ὄντας
 ὅτιπερ πρὸς γένεσιν οὐσία, τοῦτο πρὸς πίστιν ἀλή-
 θεια. εἰάν οὖν, ὡς Σώκρατες, πολλὰ πολλῶν πέρι, θεῶν
 καὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως, μὴ δυνατοὶ γινώμεθα
 πάντη πάντως αὐτοὺς ἑαυτοῖς ὁμολογουμένους λό-
 γους καὶ ἀπρηριβωμένους ἀποδοῦναι, μὴ θαυμάσης
 ἀλλ' εἰάν ἄρα μηδενὸς ἦττον παρεχόμεθα εἰκότας, ἀ-
 γαπᾶν χρῆ, μεμνημένους ὡς ὁ λέγων ἐγὼ ὑμεῖς τε οἱ

Εάν, βέβαια, είναι ωραίος αυτός ο κόσμος και αγαθός ο δημιουργός του, είναι πρόδηλο ότι απέβλεπε προς το αἶδιο. Στην αντίθετη περίπτωση – αθέμιτο και να το λέμε! – απέβλεπε προς κάτι που έχει γίνει. Σε όλους είναι σαφές ότι απέβλεπε προς το αἶδιο. Από την μία το ωραιότερο δημιούργημα, από την άλλη το άριστο αίτιο. Έχοντας γίνει κατ' αυτόν τον τρόπο, δημιουργήθηκε με βάση το αντιληπτό από τον λόγο και την φρόνηση, και είναι αμετάβλητος.

Αφού αυτά έτσι έχουν, τούτος εδώ ο κόσμος είναι εικόνα κάποιου άλλου. Το σημαντικότερο σε όλα είναι ν' αρχίζεις από την φυσική αρχή τους. Εδώ, λοιπόν, θα καθορίσουμε την εικόνα και το υπόδειγμά της. Άρα, οι λόγοι – που θα μας τα εξηγήσουν – θα είναι συγγενικοί προς τα ζητούμενα: μόνιμοι και αμετάπτωτοι, γιά το μόνιμο και βέβαιο και καταφανές στην νόηση – καθόσον δεχόμαστε λόγους ασφαλείς και ανίκητους, αυτούς δεν πρέπει να τους λείπει τίποτε – και οι σχετικοί με το απείκασμα τού υποδείγματος, καθώς αναφέρονται σε εικόνα, θα είναι ανάλογοι προς τους πρώτους και εύλογοι. Η σχέση γένεση-ουσία είναι ανάλογη τής σχέσης πίστη-αλήθεια.

Εάν, λοιπόν, Σωκράτη, δεν δυνηθούμε ν' αποδώσουμε παντελώς εξακριβωμένους και από κάθε άποψη συνεπείς προς τον εαυτό τους συλλογισμούς – γιά πολλά και διάφορα και γιά τους Θεούς και γιά την γένεση τού σύμπαντος – μην απορήσεις. Εάν, όμως, δεν καταλήξουμε σε κάτι κατώτερο από τις εύλογες πιθανότητες, ας μείνουμε ευχαριστημένοι, ενθυμούμενοι ότι τόσο εγώ, που μιλώ, όσο κ'

κριταὶ φύσιν ἀνθρωπίνην ἔχομεν, ὥστε περὶ τούτων τὸν εἰκότα μῦθον ἀποδεχομένους πρόπει τούτου μηδὲν ἔτι πέρα ζητεῖν.

30 a ΣΩ. Ἄριστα, ὦ Τίμαιε, παντάπασι τε ὡς κελεύεις ἀποδεκτέον τὸ μὲν οὖν προοίμιον θαυμασίως ἀπεδέξαμεθά σου, τὸν δὲ δὴ νόμον ἡμῖν ἐφεξῆς πέραινε.

ΤΙ. Λέγωμεν δὴ δι' ἣντινα αἰτίαν γένεσιν καὶ τὸ πᾶν τόδε ὁ συνιστὰς συνέστησεν. ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος· τούτου δ' ἐκτὸς ὦν πάντα ὅτι μάλιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια ἑαυτῷ. ταύτην δὴ γενέσεως καὶ κόσμου μάλιστ' ἂν τις ἀρχὴν κυριωτάτην παρ' ἀνδρῶν φρονίμων ἀποδεχόμενος ὀρθότατα ἀποδέχοιτ' ἂν.

b βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν, οὕτω δὴ πᾶν ὅσον ἦν ὄρατὸν παραλαβὼν οὐχ ἡσυχίαν ἄγον ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἠγησάμενος ἐκεῖνο τούτου πάντως ἄμεινον. θέμις δ' οὐτ' ἦν οὐτ' ἔστιν τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον λογισάμενος οὖν ἠύρισκεν ἐκ τῶν

c κατὰ φύσιν ὄρατῶν οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλον ὅλου κάλλιον ἔσεσθαι ποτε ἔργον, νοῦν δ' αὖ χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῷ. διὰ δὲ τὸν λογισμὸν τόνδε νοῦν μὲν ἐν ψυχῇ, ψυχὴν δ' ἐν σώματι συνιστὰς τὸ πᾶν συνετεκταίνετο, ὅπως ὅτι κάλλιστον εἶη κατὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπειραγαμέως. οὕτως οὖν δὴ κατὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν

εσείς, οι κριτές μου, έχουμε ανθρώπινη φύση, ώστε γι' αυτά πρέπει ν' αποδεχόμαστε τον εύλογο μύθο και να μην ζητούμε τίποτε επιπλέον.

ΣΩΚ.: Άριστα, Τίμαιε. Αποδεχόμαστε εξολοκλήρου όσα ζητάς. Με θαυμασμό αποδεχτήκαμε το προοίμιό σου. Στην συνέχεια ανάπτυξέ μας και τον νόμο.

ΤΙΜ.: Ας πούμε, τώρα, για ποιά αιτία ο πλάστης συνέθεσε την γένεση και αυτό το σύμπαν. Ήταν αγαθός και μέσα στον αγαθό δεν γεννιέται ποτέ, κανείς φθόνος, γιά τίποτε. Αφού ο φθόνος βρίσκεται εκτός αυτού, ο αγαθός θέλησε τα πάντα να γίνουν όσο πιό παραπλήσια γίνεται προς τον εαυτό του. Αυτή την εγκυρότερη αρχή τής γένεσης και τού κόσμου ορθότατα θ' αποδεχόταν κάποιος, αν άκουγε τους εχέφρονες ανθρώπους. Ο Θεός, θέλοντας τα πάντα να είναι αγαθά και τίποτε – στο μέτρο τού δυνατού – να μην είναι φαύλο, παρέλαβε καθετί που ήταν ορατό, ανήσυχο και κινούμενο πλημμελώς και ατάκτως, το εισήγαγε από την αταξία στην τάξη, θεωρώντας ότι η τάξη είναι από κάθε άποψη καλύτερη τής αταξίας. Στον άριστο δεν επιτρεπόταν ούτε επιτρέπεται να κάνει κάτι άλλο, παρά το κάλλιστο. Συλλογιζόμενος, λοιπόν, βρήκε ότι – μεταξύ των κατά φύση ορατών – ένα ανόητο σύνολο δεν θα ήταν ποτέ ωραιότερο από ένα σύνολο με νου, αλλά και ότι είναι αδύνατο να υπάρξει νους χωρίς ψυχή. Εξαιτίας αυτού τού συλλογισμού, συνέθεσε το σύμπαν θέτοντας νου στην ψυχή και ψυχή στο σώμα, θεωρώντας ότι το έργο του θα ήταν το κάλλιστο και άριστο μέσα στην φύση. Σύμφωνα με την

- d τόνδε τὸν κόσμον ζῶον ἔμψυχον ἔνουν τε τῇ ἀληθεί-
α διὰ τὴν τοῦ θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν.
- 31 a Τούτου δ' ὑπάρχοντος αὖ τὰ τούτοις ἐφεξῆς ἡμῖν λε-
κτέον, τίτι τῶν ζῶων αὐτὸν εἰς ὁμοιότητα ὁ συνι-
στάς συνέστησεν. τῶν μὲν οὖν ἐν μέρους εἶδει πεφυ-
κότων μηδενὶ καταξιώσωμεν -ἀτελεῖ γὰρ εἰκότος οὐ-
δέν ποτ' ἂν γένοιτο καλόν- οὗ δ' ἔστιν ἄλλα ζῶα
καθ' ἐν καὶ κατὰ γένη μόρια, τούτῳ πάντων ὁμοιότα-
τον αὐτὸν εἶναι τιθῶμεν. τὰ γὰρ δὴ νοητὰ ζῶα πάντα
ἐκεῖνο ἐν ἑαυτῷ περιλαβὸν ἔχει, καθάπερ ὁδε ὁ κό-
σμος ἡμᾶς ὅσα τε ἄλλα θρέμματα συνέστησεν ὄρατά.
τῷ γὰρ τῶν νοουμένων καλλίστῳ καὶ κατὰ πάντα τε-
λέῳ μάλιστα αὐτὸν ὁ θεὸς ὁμοιωσάσιν βουληθεὶς ζῶον
ἐν ὄρατόν, πάνθ' ὅσα αὐτοῦ κατὰ φύσιν συγγενῆ ζῶ-
α ἐντὸς ἑαυτοῦ, συνέστησε. πότερον οὖν ὀρθῶς
b ἓνα οὐρανὸν προσειρήκαμεν, ἢ πολλοὺς καὶ ἀπεί-
ρους λέγειν ἢ ὀρθότερον; ἓνα, εἴπερ κατὰ τὸ παρὰ-
δειγμα δεδημιουργημένος ἔσται. τὸ γὰρ περιέχον πά-
ντα ὅποσα νοητὰ ζῶα μεθ' ἑτέρου δευτέρου οὐκ ἂν
ποτ' εἴη πάλιν γὰρ ἂν ἕτερον εἶναι τὸ περὶ ἐκείνῳ δέ-
οι ζῶον, οὗ μέρος ἂν εἴτην ἐκείνῳ, καὶ οὐκ ἂν ἔτι ἐ-
κείνῳ ἀλλ' ἐκείνῳ τῷ περιέχοντι τόδ' ἂν ἀφωμοιω-
μένον λέγοιτο ὀρθότερον. ἵνα οὖν τόδε κατὰ τὴν μό-

εύλογη πιθανότητα, πρέπει να πούμε ότι αυτός ο κόσμος είναι έμψυχος, ζωντανός, έννους και ότι έγινε αληθινά χάρη στην πρόνοια τού Θεού.

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, πρέπει να πούμε και για τα εξής: με ποιό ζωντανό εξομοίωσε ο πλάστης τον κόσμο; Δεν θα δεχτούμε όσα γεννήθηκαν ως μέρη ενός συνόλου, γιατί από ατελές πρότυπο ουδέποτε θα γινόταν κάτι ωραίο. Ας θεωρήσουμε αυτόν – παρά οτιδήποτε άλλο – ομοιότατο προς εκείνον, μέρη τού οποίου είναι τ' άλλα ζωντανά, είτε ένα-ένα, είτε ανά γένη. Όλα τα νοητά ζωντανά περιλαμβάνονται μέσα σ' εκείνον τον κόσμο, όπως αυτός εδώ εμπεριέχει εμάς και τ' άλλα ορατά θρέμματα. Ο Θεός, θέλοντας να προσομοιώσει απόλυτα τον κόσμο προς το κάλλιστο και κατά πάντα τέλει νοητό, συνέστησε ένα ορατό ζωντανό που εντός τού εαυτού του εμπεριέχει όλα τα κατά φύση συγγενή προς αυτό ζωντανά. Ορθώς, λοιπόν, μιλήσαμε για έναν ουρανό ή είναι ορθότερο να μιλήσουμε για πολλούς και άπειρους; Ένας, λοιπόν, αν είναι δημιουργημένος κατά το υπόδειγμα. Αυτός, που περιέχει άπαντα τα νοητά ζωντανά, δεν θα μπορούσε να υπάρχει μαζί με άλλον, δεύτερο. Σε τούτη την περίπτωση, θα έπρεπε να υπήρχε ακόμη ένα ζωντανό, που να περικλείει τ' άλλα δύο, τα οποία θα ήταν μέρος του, και ορθότερα θα λέγαμε ότι ο κόσμος μας είναι όμοιος προς τον περιέχοντα τους άλλους και όχι προς αυτούς που εμπεριέχονται. Γιά να είναι, λοιπόν, αυτός ο κόσμος όμοιος ως προς την μοναδικότητα με το παντελές

- c νωσιν ὅμοιον ἢ τῷ παντελεῖ ζῳῳ, διὰ ταῦτα οὔτε δύο οὔτ' ἀπείρους ἐποίησεν ὁ ποιῶν κόσμους, ἀλλ' εἷς ὃδε μονογενῆς οὐρανὸς γεγωνῶς ἔστιν καὶ ἔτ' ἔσται. Σωματοειδὲς δὲ δὴ καὶ ὄρατὸν ἀπτὸν τε δεῖ τὸ γενόμενον εἶναι, χωρισθὲν δὲ πυρὸς οὐδὲν ἂν ποτε ὄρατὸν γένοιτο, οὐδὲ ἀπτὸν ἄνευ τινὸς στερεοῦ, στερεὸν δὲ οὐκ ἄνευ γῆς ὅθεν ἐκ πυρὸς καὶ γῆς τὸ τοῦ παντὸς ἀρχόμενος συνιστάναι σῶμα ὁ θεὸς ἐποίει. δύο δὲ μόνω καλῶς συνίστασθαι τρίτου χωρὶς οὐ δυνατόν. δεσμὸν γὰρ ἐν μέσῳ δεῖ τινα ἀμφοῖν συναγωγὸν γίνεσθαι. δεσμῶν δὲ κάλλιστος ὅς ἂν αὐτὸν καὶ τὰ συνδούμενα ὅτι μάλιστα ἐν ποιῇ, τοῦτο δὲ πέφυκεν ἀναλογίῳ κάλλιστα ἀποτελεῖν. ὁπόταν γὰρ ἀριθμῶν τριῶν εἴτε ὄγκων εἴτε δυνάμεων ὠντινωοῦν ἢ τὸ μέσον, ὅτιπερ τὸ πρῶτον πρὸς αὐτό, τοῦτο αὐτὸ πρὸς τὸ ἔσχατον, καὶ πάλιν αὐθις, ὅτι τὸ ἔσχατον πρὸς τὸ μέσον, τὸ μέσον πρὸς τὸ πρῶτον, τότε τὸ μέσον μὲν πρῶτον καὶ ἔσχατον γινόμενον, τὸ δ' ἔσχατον καὶ τὸ πρῶτον αὐτὰ μέσα ἀμφοτέρω, πάνθ' οὕτως ἐξ ἀνάγκης τὰ αὐτὰ εἶναι συμβήσεται, τὰ αὐτὰ δὲ γενόμενα ἀλλήλοις ἐν πάντα ἔσται. εἰ μὲν οὖν ἐπίπεδον μὲν, βάθος δὲ μηδὲν ἔχον ἔδει γίνεσθαι τὸ τοῦ παντὸς σῶμα, μία μεσότης ἂν ἐξήρκει τά τε μεθ' αὐτῆς συνδεῖν καὶ ἑαυτήν, νῦν δὲ στερεοειδῆ γὰρ αὐτὸν προσῆκεν εἶναι, τὰ δὲ στερεὰ μία μὲν οὐδέποτε, δύο δὲ αἰεὶ μεσότητες συναρμόττουσιν. οὕτω δὴ πυρὸς τε καὶ γῆς
- 32 a
- b
- c

ζωντανό, γι' αυτόν τον λόγο δεν έφτιαξε ο ποιητής ούτε δύο, ούτε άπειρους κόσμους, αλλά ένας μονογενής ουρανός έγινε – αυτός εδώ – είναι, και θα είναι συνεχώς.

Οτιδήποτε γίνεται, πρέπει να έχει σώμα, να είναι ορατό και απτό, αλλά χωρίς το πυρ τίποτε δεν γίνεται ορατό, ούτε απτό χωρίς κάτι στερεό, ούτε στερεό άνευ γης. Γι' αυτό ο Θεός άρχισε να πλάθει το σώμα τού σύμπαντος από πυρ και γη. Δεν είναι, όμως, δυνατόν να συντεθούν καλώς μόνον δύο, χωρίς τρίτο, γιατί χρειάζεται κάποιος συνδετικός δεσμός να γίνει μεταξύ των δύο και ο κάλλιστος δεσμός είναι εκείνος που επιτυχώς κάνει ένα τα συνδεόμενα και τον εαυτό του. Αυτό εκ φύσεως επιτελεί κάλλιστα η αναλογία. Όταν, λοιπόν, ο μέσος από τρεις αριθμούς – είτε όγκους, είτε δυνάμεις – έχει με τον έσχατο την ίδια σχέση που έχει και με τον πρώτο, ή πάλι όταν ο έσχατος έχει με τον μέσο την σχέση που ο μέσος έχει με τον πρώτο τότε, αν ο μέσος γίνει πρώτος και έσχατος, ενώ αμφοτέροι ο έσχατος και ο πρώτος γίνουν μέσοι, αναγκαστικά θα συμβούν τα ίδια ακριβώς και όλα θα γίνουν ένα σύνολο μεταξύ τους. Αν το σώμα τού σύμπαντος έπρεπε να γινόταν επίπεδο και να μην έχει βάθος, ένα μέσο θα αρκούσε για να συνδέσει τα μέρη με τον εαυτό του, αλλά τώρα έχει μορφή στερεού και τα στερεά συναρμόζονται πάντοτε με δύο και ουδέποτε με ένα μέσο. Έθεσε, λοιπόν, ο Θεός το ύδωρ και τον αέρα ανάμεσα στο πυρ και την γη και – όσο

- ὔδωρ ἀέρα τε ὁ θεὸς ἐν μέσῳ θείς, καὶ πρὸς ἄλληλα καθ' ὅσον ἦν δυνατὸν ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπεργασάμενος, ὅτιπερ πῦρ πρὸς ἀέρα, τοῦτο ἀέρα πρὸς ὔδωρ, καὶ ὅτι ἀἷρ πρὸς ὔδωρ, ὔδωρ πρὸς γῆν, συνέδησεν καὶ συνεστήσατο οὐρανὸν ὄρατὸν καὶ ἀπτόν.
- 32 a καὶ διὰ ταῦτα ἔκ τε δὴ τούτων τοιούτων καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη δι' ἀναλογίας ὁμολογήσαν, φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστε εἰς ταῦτ' αὐτῷ συνελθὼν ἄλλυτον ὑπὸ τοῦ ἄλλου πλὴν ὑπὸ τοῦ συνδήσαντος γενέσθαι.
- Τῶν δὲ δὴ τεττάρων ἐν ὅλον ἕκαστον εἵληφεν ἢ τοῦ κόσμου σύστασις. ἐκ γὰρ πυρὸς παντὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς συνέστησεν αὐτὸν ὁ συνιστάς, μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐδὲ δύναμιν ἔξωθεν ὑπολιπών,
- b τάδε διανοηθεὶς, πρῶτον μὲν ἵνα ὅλον ὅτι μάλιστα ζῶον τέλειον ἐκ τελέων τῶν μερῶν εἴη, πρὸς δὲ τούτοις ἔν, ἅτε οὐχ ὑπολειμμένων ἐξ ὧν ἄλλο τοιοῦτον γένοιτ' ἄν, ἔτι δὲ ἵν' ἀγήρων καὶ ἄνοσον ἦ, κατανοῶν ὡς συστάτω σώματι θερμὰ καὶ ψυχρὰ καὶ πάνθ' ὅσα δυνάμεις ἰσχυρὰς ἔχει περιεστώμενα ἔξωθεν καὶ προσπίπτοντα ἀκαίρως λύει καὶ νόσους γῆράς τε ἐπάγοντα φθίνειν ποιεῖ. διὰ δὴ τὴν αἰτίαν καὶ τὸν λογισμὸν τόνδε ἕνα ὅλον ὅλων ἐξ ἀπάντων τέλειον καὶ ἀγήρων καὶ ἄνοσον αὐτὸν ἐτεκτῆνατο. σχῆμα δὲ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ πρέπον καὶ τὸ συγγενές. τῷ δὲ τὰ πάντα
- c

ήταν δυνατόν – με την ίδια μεταξύ τους αναλογία τα επεξεργάστηκε: όσο το πυρ προς τον αέρα, τόσο ο αέρας προς το ύδωρ, και όσο ο αέρας προς το ύδωρ, τόσο το ύδωρ προς την γη. Αυτά συνέδεσε και συνέστησε τον ορατό και απτό ουρανό. Γι' αυτόν τον λόγο, το σώμα τού κόσμου γεννήθηκε από αυτά, τέτοιου είδους και τέσσερα στον αριθμό στοιχεία, κατά την αναλογία τους, παίρνοντας φιλία από αυτά, ώστε να είναι ίδιο με τον εαυτό του και άλτο από κάθε άλλον, εκτός από αυτόν που το συνέδεσε.

Η σύσταση τού κόσμου συμπεριέλαβε το σύνολο καθενός από τα τέσσερα στοιχεία, γιατί ο πλάστης τον συνέστησε με όλο το πυρ, το ύδωρ, τον αέρα και την γη, χωρίς ν' αφήσει έξω κανένα μέρος κανενός και καμμιά δύναμη, σκεπτόμενος τα εξής: πρώτα να είναι σύνολο, πλήρως ζωντανό, τέλειο και από τέλεια μέρη, επιπλέον να είναι ένα, αφού δεν απέμειναν υλικά για να γίνει και άλλο τέτοιο, επίσης να είναι αγέραστο και άνοσο, κατανοώντας ότι σ' ένα σύνθετο πλάσμα η θερμότητα, το ψύχος και όσα έχουν ισχυρές δυνάμεις και το περιβάλλουν εξωτερικά, πέφτουν επάνω του απρόβλεπτα και το διαλύουν, κάνοντάς το να φθίνει κάτω από νόσους και γηρατειά. Γι' αυτή την αιτία και μ' αυτόν τον συλλογισμό ο πλάστης κατασκεύασε αυτόν τον έναν κόσμο, σύνολο των πάντων, τέλειο, αγέραστο και άνοσο, δίνοντάς του το πρέπον και ανάλογο προς την φύση του σχήμα. Στο ζωντανό, λοιπόν, που έμελλε να εμπεριέχει μέσα του άπαντα τα ζωντανά, πρέπον θα ήταν το σχήμα που περιλαμβάνει μέσα του άπαντα τα σχήματα, γι'

ἐν αὐτῷ ζῷα περιέχειν μέλλοντι ζῷῳ πρόπον ἂν εἴη
 σχῆμα τὸ περιειληφὸς ἐν αὐτῷ πάντα ὅποσα σχήμα-
 τα διὸ καὶ σφαιροειδές, ἐκ μέσου πάντη πρὸς τὰς τε-
 λευτὰς ἴσον ἀπέχον, κυκλωτερές αὐτὸ ἐτορνεύσατο,
 πάντων τελεώτατον ὁμοιότατόν τε αὐτὸ ἐαυτῷ σχη-
 μάτων, νομίσας μυρίῳ κάλλιον ὅμοιον ἀνομοίου. λεί-
 ον δὲ δὴ κύκλω πᾶν ἔξωθεν αὐτὸ ἀπηκριβοῦτο πολ-
 λῶν χάριν. ὁμμάτων τε γὰρ ἐπεδείτο οὐδέν, ὄρατόν
 γὰρ οὐδὲν ὑπελείπετο ἔξωθεν, οὐδ' ἀκοῆς, οὐδὲ γὰρ
 ἀκουστόν πνεῦμά τε οὐκ ἦν περιεστὸς δεόμενον ἀνα-
 πνοῆς, οὐδ' αὖ τινος ἐπιδεῆς ἦν ὀργάνου σχεῖν ᾧ τὴν
 34 a μὲν εἰς ἐαυτὸ τροφήν δέξοιτο, τὴν δὲ πρότερον ἐξι-
 κμασμένην ἀποπέμψοι πάλιν. ἀπήει τε γὰρ οὐδὲν οὐ-
 δὲ προσήειν αὐτῷ ποθεν -οὐδὲ γὰρ ἦν- αὐτὸ γὰρ ἐαυ-
 τῷ τροφήν τὴν ἐαυτοῦ φθίσιν παρέχον καὶ πάντα ἐν
 ἐαυτῷ καὶ ὑφ' ἐαυτοῦ πάσχον καὶ δρωῶν ἐκ τέχνης γέ-
 γονεν ἠγήσατο γὰρ αὐτὸ ὁ συνθεὶς αὐταρκές ὄν ἄ-
 μεινον ἔσεσθαι μᾶλλον ἢ προσδεῆς ἄλλων. χειρῶν δέ,
 αἷς οὔτε λαβεῖν οὔτε αὖ τινὰ ἀμύνασθαι χρεῖα τις ἦν,
 μάτην οὐκ ᾔετο δεῖν αὐτῷ προσάπτειν, οὐδὲ ποδῶν
 οὐδὲ ὄλως τῆς περὶ τὴν βᾶσιν ὑπηρεσίας. κίνησιν γὰρ
 b ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν τοῦ σώματος οἰκείαν, τῶν ἐπτά
 τὴν περὶ νοῦν καὶ φρόνησιν μάλιστα οὔσαν διὸ δὴ
 κατὰ ταῦτά ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν ἐαυτῷ περιελαγῶν
 αὐτὸ ἐποίησε κύκλω κινεῖσθαι στρεφόμενον, τὰς δὲ
 ἐξ ἀπάσας κινήσεις ἀφεῖλεν καὶ ἀπλανὲς ἀπηργάσα-
 το ἐκείνων. ἐπὶ δὲ τὴν περίοδον ταύτην ἅτ' οὐδὲν πο-

αυτό και πλάστηκε σφαιροειδές, έχοντας το κέντρο του σε ίση απόσταση απ' όλα τα άκρα του, κυκλωτερές στην μορφή, το τελειότερο όλων των σχημάτων και το πίο ομοιόμορφο, αφού ο πλάστης θεώρησε ότι το ομοιόμορφο είναι μύριες φορές καλλίτερο από το ανομοιόμορφο. Απ' έξω, κυκλικά, είναι όλο λείο στην εντέλεια, γιά πολλούς λόγους. Δεν χρειαζόταν κανένα μάτι, γιατί τίποτε ορατό δεν απέμενε απ' έξω, ούτε ακοή, γιατί τίποτε δεν ακουγόταν, ούτε αέρας υπήρχε γύρω του γιά να τον αναπνεύσει, ούτε χρειαζόταν να έχει κάποιο όργανο, με το οποίο να δέχεται μέσα του τροφή και μετά να αποπέμπει όση πρωτύτερα είχε χωνέψει. Τίποτε δεν έφευγε απ' αυτό και τίποτε δεν του ερχόταν από αλλού, αφού τίποτε άλλο δεν υπήρχε. Το ίδιο παρείχε στον εαυτό του τροφή, την φθίση του, και τα πάντα έκανε και έπασχε μέσα του και από το ίδιο, έντεχνα πλασμένο έτσι. Ο πλάστης του θεώρησε ότι, όντας αύταρκες, θα είναι πολύ καλλίτερο, παρά αν χρειάζεται κάτι άλλο. Χέρια – με τα οποία δεν χρειαζόταν να λάβει κάτι, ούτε ν' αμυνθεί από κάποιον – θεώρησε μάταιο να του προσαρτήσσει, όπως και πόδια ή οποιαδήποτε υποστήριξη στην βάση του, γιατί τού έδωσε κίνηση κατάλληλη γιά το σώμα του, την πίο ταιριαστή – στον νου και την φρόνηση – από τις επτά. Το έκανε να κινείται περιστρεφόμενο κυκλικά, με τον ίδιο τρόπο, στο ίδιο σημείο, εντός των ορίων του, αφαιρώντας του όλες τις άλλες έξι κινήσεις, αφήνοντάς το ανεπηρέαστο απ' αυτές. Επειδή, λοιπόν, γιά τούτη την περιστροφή δεν χρειαζόταν πόδια, το γέννησε χωρίς σκέλη

δῶν δέον ἀσκελὲς καὶ ἄπουν αὐτὸ ἐγέννησεν.

Οὗτος δὴ πᾶς ὄντος ἀεὶ λογισμὸς θεοῦ περὶ τὸν ποτὲ ἐσόμενον θεὸν λογισθεὶς λείον καὶ ὀμαλὸν πανταχῆ τε ἐκ μέσου ἴσον καὶ ὄλον καὶ τέλεον ἐκ τελέων σωμαίων σώμα ἐποίησεν· ψυχὴν δὲ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ θεὸς διὰ παντός τε ἔτεινεν καὶ ἔτι ἔξωθεν τὸ σῶμα αὐτῇ περιεκάλυψεν, καὶ κύκλω δὴ κύκλον στρεφόμενον οὐρανὸν ἓνα μόνον ἔρημον κατέστησεν, δι' ἀρετὴν δὲ αὐτὸν αὐτῷ δυνάμενον συγγίγνεσθαι καὶ οὐδενὸς ἑτέρου προσδεόμενον, γνῶριμον δὲ καὶ φίλον ἱκανῶς αὐτὸν αὐτῷ. διὰ πάντα δὴ ταῦτα εὐδαίμονα θεὸν αὐτὸν ἐγεννήσατο.

Τὴν δὲ δὴ ψυχὴν οὐχ ὡς νῦν ὑστέραν ἐπιχειροῦμεν λέγειν, οὕτως ἐμηχανήσατο καὶ ὁ θεὸς νεωτέραν· οὐ γὰρ ἂν ἄρχεσθαι πρεσβύτερον ὑπὸ νεωτέρου συνέρξας εἶασεν· ἀλλὰ πως ἡμεῖς πολὺ μετέχοντες τοῦ προστυχόντος τε καὶ εἰκῆ ταύτη πη καὶ

λέγομεν, ὁ δὲ καὶ γενέσει καὶ ἀρετῇ προτέραν καὶ πρεσβυτέραν ψυχὴν σώματος ὡς δεσπότην καὶ ἄρξουσαν ἀρξομένου συνεστήσατο ἐκ τῶνδ' ἐκείνων τε καὶ τοιῶδε τρόπῳ. τῆς ἀμερίστου καὶ ἀεὶ κατὰ ταῦτα ἐχούσης οὐσίας καὶ τῆς αὖ περὶ τὰ σώματα γιγνομένης μεριστῆς τρίτον ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ συνεκεράσατο οὐσίας εἶδος, τῆς τε ταυτοῦ φύσεως [αὖ περὶ] καὶ τῆς τοῦ ἑτέρου, καὶ κατὰ ταῦτα συνέστησεν ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀμεροῦς αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ τὰ σώματα μεριστοῦ καὶ τρία λαβὼν αὐτὰ ὄντα συνεκεράσατο εἰς μίαν

και χωρίς πόδια. Ο συλλογισμός τού αείζωου Θεού – σχετικά με τον Θεό που θα πλαθόταν – ήταν αυτός. Έφτιαξε ένα σώμα λείο και ομαλό, από κάθε πλευρά συμμετρικό προς το κέντρο, τέλειο, αποτελούμενο από τέλεια σώματα. Θέτοντας ψυχή στο μέσο του, την επέκτεινε παντού, περικαλύπτοντας μ' αυτή το σώμα ακόμη και απ' έξω. Κατέστησε, λοιπόν, έναν, μόνο, μοναδικό, κυκλικά περιστρεφόμενο, σφαιρικό ουρανό, εξαιτίας τής αρετής δυνάμενο να συντροφεύει τον εαυτό του και να μην χρειάζεται κανέναν άλλον, όντας επαρκώς γνώριμος και φίλος τού εαυτού του. Για όλα αυτά, τον γέννησε ευδαίμονα Θεό.

Ο Θεός την ψυχή δεν την έπλασε ύστερα από το σώμα, ούτε την έκανε νεώτερή του, όπως φαίνεται να λέμε τώρα εμείς, γιατί δεν θ' άφηνε να ήταν το νεώτερο αρχηγός τού πρεσβύτερου, όταν τα συνέδεε, αλλά εμείς – καθώς μετέχουμε στο τυχαίο και στο αλόγιστο – έτσι μιλάμε. Ο Θεός έπλασε την ψυχή πρότερη και πρεσβύτερη τού σώματος – και κατά την γένεση και κατά την αρετή – ως δεσπότη και ως άρχοντα επί αρχομένου, και την συνέθεσε από τα παρακάτω και με τον εξής τρόπο: από την αμέριστη και πάντοτε αμετάβλητη ουσία και από την μεριστή και στα σώματα μεταβαλλόμενη, από αυτές τις δύο, συνέμειξε ένα ενδιάμεσο, τρίτο είδος ουσίας, το οποίο μετείχε στην φύση τού αμετάβλητου και τού μεταβαλλόμενου, και έτσι την συνέθεσε ανάμεσα στην αμέριστη και στην κατά τα σώματα μεριστή ουσία. Λαμβάνοντας αυτά τα τρία στοιχεία, τα συνέμειξε σε μία μορφή, συναρμόζοντας με βία την δύσμεικτη φύση τού μεταβαλλόμενου με την άλλη, και ανα-

- c πάντα ιδέαν, τὴν θατέρου φύσιν δύσμεικτον οὔσαν
 εἰς ταῦτόν συναρμόττων βία μειγνύς δὲ μετὰ τῆς οὐ-
 36 a σίας. καὶ ἐκ τριῶν ποιησάμενος ἓν, πάλιν ὄλον τοῦτο
 μοίρας ὅσας προσῆκεν διένειμεν, ἐκάστην δὲ ἐκ τε
 ταύτου καὶ θατέρου καὶ τῆς οὐσίας μεμειγμένην. ἤρ-
 χετο δὲ διαιρεῖν ὧδε. μίαν ἀφείλεν τὸ πρῶτον ἀπὸ
 παντὸς μοίραν, μετὰ δὲ ταύτην ἀφήρει διπλασίαν
 ταύτης, τὴν δ' αὖ τρίτην ἡμιολίαν μὲν τῆς δευτέρας,
 τριπλασίαν δὲ τῆς πρώτης, τετάρτην δὲ τῆς δευτέρας
 διπλῆν, πέμπτην δὲ τριπλῆν τῆς τρίτης, τὴν δ' ἕκτην
 b τῆς πρώτης ὀκταπλασίαν, ἑβδόμην δ' ἑπτακαιικοσι-
 πλασίαν τῆς πρώτης μετὰ δὲ ταῦτα συνεπληροῦτο τὰ
 τε διπλάσια καὶ τριπλάσια διαστήματα, μοίρας ἔτι ἐ-
 κείθεν ἀποτέμων καὶ τιθεὶς εἰς τὸ μεταξὺ τούτων, ὧ-
 στε ἐν ἐκάστῳ διαστήματι δύο εἶναι μεσότητος, τὴν
 μὲν ταύτῳ μέρει τῶν ἄκρων αὐτῶν ὑπερέχουσαν καὶ
 ὑπερεχομένην, τὴν δὲ ἴσῳ μὲν κατ' ἀριθμὸν ὑπερέχου-
 σαν, ἴσῳ δὲ ὑπερεχομένην. ἡμιολίων δὲ διαστάσεων
 καὶ ἐπιτρίτων καὶ ἐπογδῶν γενομένων ἐκ τούτων
 c τῶν δεσμῶν ἐν ταῖς πρόσθεν διαστάσεσιν, τῷ τοῦ ἐ-
 πογδῶν διαστήματι τὰ ἐπίτριτα πάντα συνεπληροῦ-
 το, λείπων αὐτῶν ἐκάστου μόριον, τῆς τοῦ μορίου
 ταύτης διαστάσεως λειφθείσης ἀριθμοῦ πρὸς ἀρι-
 θμὸν ἐχούσης τοὺς ὄρους ἕξ καὶ πενήτην καὶ δια-
 κοσίων πρὸς τρία καὶ τετταράκοντα καὶ διακόσια.
 καὶ δὴ καὶ τὸ μειχθέν, ἕξ οὗ ταῦτα κατέτεμεν, οὕτως
 ἤδη πᾶν κατανηλώκει. ταύτην οὖν τὴν σύστασιν πᾶ-

μειγνύοντας αυτές τις δύο με την ουσία. Από τρία έφτιαξε ένα. Μετά διένειμε αυτό το σύνολο σε όσα μέρη έπρεπε, καθένα από τα οποία ήταν μείγμα τού μεταβλητού, τού αμετάβλητου και τής ουσίας.

Έτσι άρχισε να **διαιρεί**: πρώτα αφαίρεσε ένα μέρος από το σύνολο, μετά αφαίρεσε και δεύτερο, διπλάσιο τού πρώτου, μετά και τρίτο, ίσο προς ένα και μισό τού δευτέρου, τριπλάσιο τού πρώτου, και τέταρτο, διπλάσιο τού δευτέρου, και πέμπτο, τριπλάσιο τού τρίτου, και έκτο, οκταπλάσιο τού πρώτου, και έβδομο, εικοσιεπταπλάσιο τού πρώτου. Μετά από αυτά, συμπλήρωσε τα διπλάσια και τριπλάσια διαστήματα, αποτέμνοντας επιπλέον μέρη από το αρχικό μείγμα και θέτοντάς τα μεταξύ των άλλων, ώστε σε κάθε διάστημα να υπάρχουν δύο μεσότητες. Η πρώτη υπερέχει από το ένα άκρο τού διαστήματος τόσο, όσο υπολείπεται από το άλλο, και η δεύτερη εξίσου υπερέχει και υπολείπεται, κατά τον ίδιο αριθμό. Από αυτούς τους δεσμούς, στα προηγούμενα διαστήματα προστέθηκαν και αυτά των τριών προς δύο, τεσσάρων προς τρία και εννέα προς οχτώ. Το διάστημα των εννέα όγδων αντικατέστησε όλα τα διαστήματα των τεσσάρων τρίτων, αφήνοντας υπόλοιπο ένα τμήμα από το καθένα τους, και το τμήμα αυτό έχει ως διάσταση τον κλασματικό αριθμό διακόσια πενήντα έξι προς διακόσια σαράντα τρία. Ήδη, λοιπόν, είχε καταναλωθεί όλο το μείγμα από το οποίο έκοψε τα τμήματα. Όλη αυτή την σύνθεση έσχισε κατά μήκος στα δύο, τοποθετώντας σε σχήμα χ την μία μέση επάνω στην άλλη. Μετά έκαμψε τα

- d σαν διπλὴν κατὰ μῆκος σχίσσας, μέσῃν πρὸς μέσῃν ἐκατέραν ἀλλήλαις οἷον χεῖ προσβαλὼν κατέκαμψεν εἰς ἓν κύκλῳ, συνάψας αὐταῖς τε καὶ ἀλλήλαις ἐν τῷ καταντικρὺ τῆς προσβολῆς, καὶ τῇ κατὰ ταῦτὰ ἐν ταυτῷ περιανομένη κινήσει περίξ αὐτὰς ἔλαβεν, καὶ τὸν μὲν ἔξω, τὸν δ' ἐντὸς ἐποιεῖτο τῶν κύκλων. τὴν μὲν οὖν ἔξω φορὰν ἐπεφήμισεν εἶναι τῆς ταυτοῦ φύσεως, τὴν δ' ἐντὸς τῆς θατέρου. τὴν μὲν δὴ ταυτοῦ κατὰ πλευρὰν ἐπὶ δεξιὰ περιήγαγεν, τὴν δὲ θατέρου κατὰ διάμετρον ἐπ' ἀριστερά, κράτος δ' ἔδωκεν τῇ ταυτοῦ καὶ ὁμοίου περιφορᾶ· μίαν γὰρ αὐτὴν ἄσχιστον εἶασεν, τὴν δ' ἐντὸς σχίσσας ἕξαχῆ ἑπτὰ κύκλους ἀνίστους κατὰ τὴν τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου διάστασιν ἐκάστην, οὐσῶν ἐκατέρων τριῶν, κατὰ τὰναντία μὲν ἀλλήλοις προσέταξεν ἰέναι τοὺς κύκλους, τάχει δὲ τρεῖς μὲν ὁμοίως, τοὺς δὲ τέτταρας ἀλλήλοις καὶ τοῖς τρισὶν ἀνομοίως, ἐν λόγῳ δὲ φερομένους.
- 37 a Ἐπεὶ δὲ κατὰ νοῦν τῷ συνιστάντι πᾶσα ἡ τῆς ψυχῆς σύστασις ἐγγένητο, μετὰ τοῦτο πᾶν τὸ σωματοειδὲς ἐντὸς αὐτῆς ἐτεκταίνετο καὶ μέσον μέσῃ συναγαγὼν προσήρμοττεν· ἡ δ' ἐκ μέσου πρὸς τὸν ἔσχατον οὐρανὸν πάντῃ διαπλακεῖσα κύκλῳ τε αὐτὸν ἔξωθεν περικαλύψασα, αὐτὴ ἐν αὐτῇ στρεφομένη, θεῖαν ἀρχὴν ἤρξατο ἀπαύστου καὶ ἔμφρονος βίου πρὸς τὸν σύμπαντα χρόνον. καὶ τὸ μὲν δὴ σῶμα ὄρατὸν οὐρανοῦ γέγονεν, αὐτὴ δὲ ἀόρατος μὲν, λογισμοῦ δὲ μετέχουσα καὶ ἀρμονίας ψυχῆ, τῶν νοητῶν ἀεί τε ὄντων ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀρίστη γενομένη τῶν γεννηθέντων. ἅτε
- b

άκρα των δύο τμημάτων κυκλικά και τα συνέδεσε μεταξύ τους καταντικρύ τής πρώτης σύνδεσης, φτιάχνοντας δύο κύκλους, έναν έξω κ' έναν μέσα, δίνοντάς τους κίνηση – με τον ίδιο τρόπο, στον ίδιο τόπο – γύρω από τον εαυτό τους. Την εξωτερική περιφορά παραχώρησε στην φύση τού αμετάβλητου, την εσωτερική στην φύση τού μεταβαλλόμενου, κινώντας τον πρώτο κύκλο δεξιόστροφα και πλευρικά, ενώ τον δεύτερο αριστερόστροφα και διαγώνια, δίνοντας εξουσία στην περιφορά τού αμετάβλητου και ομοιόμορφου, την οποία άφησε άσχιστη, ενώ την εσωτερική έσχισε στα έξι, σύμφωνα με καθένα από τα τρία διπλά και τρία τριπλά διαστήματα, δημιουργώντας επτά άνισους κύκλους, τάσσοντάς τους να κινούνται με κανονική αναλογία προς αντίθετες μεταξύ τους κατευθύνσεις, οι τρεις με την ίδια ταχύτητα, ενώ οι άλλοι τέσσερις με διαφορετική, τόσο μεταξύ τους, όσο και προς τους άλλους τρεις.

Όταν ολοκληρώθηκε – κατά τον νου τού πλάστη – η σύσταση τής ψυχής, όλο το σώμα δημιουργήθηκε εντός της και με προσαρμογή συνδέθηκε το κέντρο τού ενός στο κέντρο τής άλλης. Η ψυχή διαπλέχτηκε παντού, από το κέντρο μέχρι τον έσχατο ουρανό, κυκλικά και εξωτερικά καλύπτοντάς τον, περιστρεφόμενη μέσα στον εαυτό της, δίνοντας θεϊκή αρχή στον άπαυστο και έμφρονα βίο προς ολόκληρο τον χρόνο. Και ενώ το σώμα τού ουρανού έγινε ορατό, η ψυχή έγινε αόρατη, μετέχοντας στον λογισμό και στην αρμονία, έχοντας γίνει το άριστο γέννημα τού άριστου νοητού και αείζωου όντος. Επειδή η ψυχή έχει συ-

οὐν ἐκ τῆς ταύτου καὶ τῆς θατέρου φύσεως ἕκ τε οὐ-
σίας τριῶν τούτων συγκραθεῖσα μοιρῶν, καὶ ἀνὰ λό-
γον μερισθεῖσα καὶ συνδεθεῖσα, αὐτὴ τε ἀνακυκλου-
μένη πρὸς αὐτήν, ὅταν οὐσίαν σκεδαστὴν ἔχοντός τι-
νος ἐφάπτηται καὶ ὅταν ἀμέριστον, λέγει κινουμένη
διὰ πάσης ἑαυτῆς ὅτι τ' ἂν τι ταύτων ἦ καὶ ὅτου ἂν
c ἕτερον, πρὸς ὅτι τε μάλιστα καὶ ὅπη καὶ ὅπως καὶ ὅ-
ποτε συμβαίνει κατὰ τὰ γινόμενά τε πρὸς ἕκαστον
ἕκαστα εἶναι καὶ πάσχειν καὶ πρὸς τὰ κατὰ ταύτα ἔ-
χοντα αἰεὶ. λόγος δὲ ὁ κατὰ ταύτων ἀληθῆς γινόμε-
νος περὶ τε θάτερον ὄν καὶ περὶ τὸ ταύτων, ἐν τῷ κι-
νουμένῳ ὑφ' αὐτοῦ φερόμενος ἄνευ φθόγγου καὶ ἠ-
χῆς, ὅταν μὲν περὶ τὸ αἰσθητὸν γίγνηται καὶ ὁ τοῦ
θατέρου κύκλος ὀρθὸς ἰῶν εἰς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυ-
d χὴν διαγγείλη, δόξαι καὶ πίστεις γίνονται βέβαιοι
καὶ ἀληθεῖς, ὅταν δὲ αὖ περὶ τὸ λογιστικὸν ἦ καὶ ὁ
τοῦ ταύτου κύκλος εὐτροχος ὢν αὐτὰ μηνύσῃ, νοῦς
ἐπιστήμη τε ἐξ ἀνάγκης ἀποτελεῖται· τούτω δὲ ἐν ᾧ
τῶν ὄντων ἐγγίγνεσθον, ἂν ποτέ τις αὐτὸ ἄλλο πλὴν
ψυχὴν εἴπῃ, πᾶν μᾶλλον ἢ τὰληθὲς ἐρεῖ. Ὡς δὲ κινή-
θῃ αὐτὸ καὶ ζῶν ἐνόησεν τῶν αἰδίων θεῶν γεγονὸς
ἄγαλμα ὁ γεννήσας πατήρ, ἠγάσθη τε καὶ εὐφρανθεῖς

ντεθεί από τρία μέρη, την αμετάβλητη και την μεταβαλλόμενη φύση και την ουσία – και μερίστηκε και συνδέθηκε με αναλογία, και περιστρέφεται γύρω από τον εαυτό της – όταν εφάπτεται με κάτι που έχει ουσία μεριστή ή αμεριστή, κινείται εξολοκλήρου μέσα στον εαυτό της και επιλέγει αν αυτό που συνάντησε είναι ίδιο ή διαφορετικό ως προς τα άλλα, από ποιά ακριβώς πλευρά, πού, πώς και πότε συμβαίνει κάτι να είναι ή να πάσχει – κατά τα μεταβαλλόμενα ή κατά τα αμετάβλητα – σε σχέση με τα άλλα. Ο αμετάβλητος και αληθής συλλογισμός που δημιουργείται – είτε εκφράζει ταυτότητα, είτε ετερότητα – μεταφέρεται χωρίς φθόγγο και ήχο μέσα στο αυτοκινούμενο. Όταν αναφέρεται στα αισθητά, ο κύκλος τού μεταβλητού – κινούμενος σε ευθεία πορεία – το αναγγέλλει σε όλη την ψυχή και παράγονται οι βέβαιες και αληθείς γνώμες και οι πεποιθήσεις. Όταν αναφέρεται στα λογικώς νοητά, ο κύκλος τού αμετάβλητου – έχοντας καλή τροχιά – τα διαμηνύει, και αναγκαστικά το αποτέλεσμα είναι νους και επιστήμη. Αν, λοιπόν, κάποιος πει κάποτε ότι τούτα τα δύο παράγονται κάπου αλλού και όχι μέσα στην ψυχή, θα πει οτιδήποτε άλλο εκτός από την αλήθεια.

Όταν ο πατέρας που τον γέννησε εννόησε ότι ο κόσμος είναι κινούμενος και ζωντανός και έχει γίνει χώρος αγαλλίασης των αΐδιων Θεών, ευχαριστήθηκε και – καθώς ευφράνθηκε – σκέφτηκε να τον κάνει ακόμη πιά όμοιο προς το υπόδειγμα, το οποίο τυγχάνει ον ζωντανό και αΐδιο.

- e ἔτι δὴ μᾶλλον ὅμοιον πρὸς τὸ παράδειγμα ἐπενόησεν ἀπεργάσασθαι. καθάπερ οὖν αὐτὸ τυγχάνει ζῶον αἰδιδιον ὄν, καὶ τότε τὸ πᾶν οὕτως εἰς δύναμιν ἐπεχείρησε τοιοῦτον ἀποτελεῖν. ἢ μὲν οὖν τοῦ ζώου φύσις ἐτύχχανεν οὕσα αἰώνιος, καὶ τοῦτο μὲν δὴ τῷ γεννητῷ παντελῶς προσάπτειν οὐκ ἦν δυνατόν· εἰκὼ δ' ἐπενόει κινή-
- 38 a τόν τινα αἰῶνος ποιῆσαι, καὶ διακοσμῶν ἅμα οὐρανὸν ποιεῖ μένοντος αἰῶνος ἐν ἐνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, τοῦτον δὲ δὴ χρόνον ὠνομάκαμεν. ἡμέρας γὰρ καὶ νύκτας καὶ μῆνας καὶ ἐνιαυτούς, οὐκ ὄντας πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι, τότε ἅμα ἐκείνῳ συνισταμένῳ τὴν γένεσιν αὐτῶν μηχανᾶται· ταῦτα δὲ πάντα μέρη χρόνου, καὶ τό τ' ἦν τό τ' ἔσται χρόνου γεγονότα εἶδη, ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν αἰδιδιον οὐσίαν οὐκ ὀρθῶς. λέγομεν γὰρ δὴ ὡς ἦν ἔστιν τε καὶ
- b ἔσται, τῇ δὲ τὸ ἔστιν μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει, τὸ δὲ ἦν τό τ' ἔσται περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν ἰοῦσαν πρέπει λέγεσθαι· κινήσεις γὰρ ἔστων, τὸ δὲ αἰεὶ κατὰ ταῦτα ἔχον ἀκινήτως οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώτερον προσήκει γίγνεσθαι διὰ χρόνου οὐδὲ γενέσθαι ποτὲ οὐδὲ γεγονέναι νῦν οὐδ' εἰς αὐθις ἔσεσθαι, τὸ παράπαν τε οὐδὲν ὅσα γένεσις τοῖς ἐν αἰσθήσει φερομένοις προσήψεν, ἀλλὰ χρόνου ταῦτα αἰῶνα μιμουμένου καὶ κατ' ἀριθμὸν κυκλομένου γέγονεν εἶδη-
- c καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὰ τοιάδε, τό τε γεγονὸς εἶναι γε-

Έτσι επιχείρησε να τελειοποιήσει, κατά το δυνατόν, και το σύμπαν.

Η φύση, όμως, τού ζωντανού προτύπου τύχαινε να είναι αιώνια, και δεν ήταν δυνατό να προσδώσει παντελώς στο γέννημά του αυτή την ιδιότητα. Σκέφτηκε, λοιπόν, να κατασκευάσει μιá κινητή εικόνα τής αιωνιότητας και – διακοσμώντας τον ουρανό – έφτιαξε την αιώνια εικόνα τής ενιαίως ακίνητης αιωνιότητας, κινούμενη κατά τους αριθμητικούς νόμους. Αυτό έχουμε ονομάσει χρόνο. Ημέρες, νύχτες, μήνες και ενιαυτοί δεν υπήρχαν πριν από την γένεση τού ουρανού. Μαζί, όμως, με την σύσταση εκείνου, ο πλάστης επινόησε την γένεσή τους. Όλα αυτά είναι μέρη τού χρόνου.

Επίσης, το «ήταν» και το «θα είναι» είναι είδη τού χρόνου, δημιουργήματα, και λαθεύουμε όταν εσφαλμένα τα αποδίδουμε στην αίδιο ουσία. Γιατί λέμε «ήταν, είναι, θα είναι», αλλά το μόνο ταιριαστό στον αληθινό λόγο είναι το «είναι», ενώ το «ήταν» και το «θα είναι» πρέπει να λέγονται γιά την γένεση που προχωρά μέσα στον χρόνο, καθώς και τα δύο είναι κινήσεις. Στο αμετάβλητο και ακίνητο δεν ταιριάζει να γίνεται ούτε πρεσβύτερο ούτε νεώτερο μέσα στον χρόνο ούτε κάποτε να έγινε ούτε τώρα να έχει γίνει ούτε στο εξής να γίνει, και γενικά δεν ταιριάζει να του προσδίδουμε τίποτε απ' όσα η γένεση έχει προσάψει στα αισθητά, γιατί αυτά είναι είδη τού χρόνου, που μιμείται την αιωνιότητα και κινείται κυκλικά κατά τους αριθμητικούς νόμους. Και επιπλέον λαθεύουμε λέγοντας και τις παρακά-

γονός και τὸ γιγνόμενον εἶναι γιγνόμενον, ἔτι τε τὸ γενησόμενον εἶναι γενησόμενον καὶ τὸ μὴ ὄν μὴ ὄν εἶναι, ὧν οὐδὲν ἀκριβές λέγομεν. περὶ μὲν οὖν τούτων τάχ' ἂν οὐκ εἴη καιρὸς πρέπων ἐν τῷ παρόντι διακριβολουεῖσθαι.

Χρόνος δ' οὖν μετ' οὐρανοῦ γέγονεν, ἵνα ἅμα γεννηθέντες ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἂν ποτε λύσις τις αὐτῶν γιγνηται, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς διαιωνίας φύσεως, ἵν' ὡς ὁμοιότατος αὐτῷ κατὰ δύναμιν ἦ τὸ μὲν γὰρ δὴ παράδειγμα πάντα αἰῶνά ἐστιν ὄν, ὁ δ' αὖ διὰ τέλους τὸν ἅπαντα χρόνον γεγονώς τε καὶ ὦν καὶ ἐσόμενος. ἐξ οὖν λόγου καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν, ἵνα γεννηθῇ χρόνος, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα, ἐπίκλην ἔχοντα πλανητά, εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου

d

e

39 a

γέγονεν σώματα δὲ αὐτῶν ἐκάστων ποιήσας ὁ θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφορὰς ἃς ἡ θατέρου περιόδου ἦεν, ἑπτὰ οὕσας ὄντα ἑπτὰ, σελήνην μὲν εἰς τὸν περὶ γῆν πρῶτον, ἥλιον δὲ εἰς τὸν δεύτερον ὑπὲρ γῆς, ἑωσφόρον δὲ καὶ τὸν ἱερὸν Ἑρμοῦ λεγόμενον εἰς [τὸν] τάχει μὲν ἰσόδρομον ἡλίῳ κύκλον ἰόντας, τὴν δὲ ἐναντίαν εἰληχότας αὐτῷ δύναμιν ὅθεν καταλαμβάνουσιν τε καὶ καταλαμβάνονται κατὰ ταῦτα ὑπ' ἀλλήλων ἥλιός τε καὶ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἑωσφόρος. τὰ δ' ἄλλα οἷ δὴ καὶ δι' ἃς αἰτίας ἰδρύσατο, εἴ τις ἐπεξίῃ

τω ανακρίβειες: «το γεγονός είναι γεγονός, το μεταβαλλόμενο είναι μεταβαλλόμενο, το μελλοντικό είναι μελλοντικό, το μη ον είναι μη ον». Γι' αυτά, όμως, ο παρών χρόνος δεν είναι ο κατάλληλος για να μιλήσουμε με ακρίβεια.

Ο χρόνος, λοιπόν, έγινε μαζί με τον ουρανό – για να διαλυθούν μαζί, αφού μαζί γεννήθηκαν, αν κάποτε γίνει η διάλυσή τους – κατά το υπόδειγμα τής διαιώνιας φύσης, ώστε να ομοιάζουν όσο το δυνατόν περισσότερο. Σε όλη την αιωνιότητα το υπόδειγμα είναι, ενώ ο ουρανός – μέχρι το τέλος όλου τού χρόνου – ήταν, είναι και θα είναι. Από αυτόν τον συλλογισμό και το διάνοημα τού Θεού για την γένεση τού χρόνου – έτσι ώστε να γεννηθεί ο χρόνος – έγινε ο ήλιος, η σελήνη και άλλα πέντε άστρα, αποκαλούμενα πλανήτες, για τον προσδιορισμό και την διαφύλαξη των αριθμών που μετρούν τον χρόνο. Φτιάχνοντας ο Θεός τα σώματα τού καθενός, τα έθεσε στις τροχιές που διαγράφει η περιοδεία τού μεταβαλλόμενου – επτά αυτά, επτά και οι τροχιές – με την Σελήνη στον πρώτο κύκλο, γύρω από την Γη, τον Ήλιο στον δεύτερο, πάνω από την Γη, τον **Εωσφόρο** και το λεγόμενο «ιερό άστρο τού Ερμή» στους κύκλους που έχουν την ίδια ταχύτητα μ' εκείνον τού Ήλιου, αλλά την αντίθετη δύναμη. Γι' αυτόν τον λόγο, ο Ήλιος, ο Ερμής και ο Εωσφόρος καταφθάνονται μεταξύ τους. Αν κάποιος εξέταζε διεξοδικά τ' άλλα άστρα – πού και για ποιά αιτία τα ίδρυσε ο πλάστης – τότε ο διάλογος γι' αυτά θα γινόταν πάρεργο και θα παρείχε περισσότερο κόπο απ'

- πάσας, ὁ λόγος πάρεργος ὢν πλέον ἂν ἔργον ὢν ἔνεκα λέγεται παράσχοι. ταῦτα μὲν οὖν ἴσως τάχ' ἂν κατὰ σχολὴν ὕστερον τῆς ἀξίας τύχοι διηγήσεως· ἐπειδὴ δὲ οὖν εἰς τὴν ἑαυτῷ πρέπουσαν ἕκαστον ἀφίκετο
- b φορὰν τῶν ὅσα ἔδει συναπεργάζεσθαι χρόνον, δεσμοῖς τε ἐμψύχοις σώματα δεθέντα ζῶα ἐγεννήθη τό τε προσταχθὲν ἔμαθεν, κατὰ δὲ τὴν θατέρου φορὰν πλαγίαν οὔσαν, διὰ τῆς ταύτου φορᾶς ἰοῦσάν τε καὶ κρατουμένην, τὸ μὲν μείζονα αὐτῶν, τὸ δ' ἐλάττω κύκλον ἰόν, θάπτον μὲν τὰ τὸν ἐλάττω, τὰ δὲ τὸν μείζω βραδύτερον περιήειν. τῇ δὲ ταύτου φορᾷ τὰ τάχιστα
- c περιόντα ὑπὸ τῶν βραδύτερον ἰόντων ἐφαίνετο καταλαμβάνοντα καταλαμβάνεσθαι· πάντας γὰρ τοὺς κύκλους αὐτῶν στρέφουσα ἔλικα διὰ τὸ διχῆ κατὰ τὰ ἐναντία ἅμα προϊέναι τὸ βραδύτατα ἀπὸν ἀφ' αὐτῆς οὔσης ταχίστης ἐγγύτατα ἀπέφαινεν. ἵνα δ' εἴη μέτρον ἐναργές τι πρὸς ἄλληλα βραδυτήτι καὶ τάχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀκτὼ φορᾶς πορεύοιτο, φῶς ὁ θεὸς ἀνήψεν ἐν τῇ πρὸς γῆν δευτέρᾳ τῶν περιόδων, ὃ δὲ νῦν κεκλήκαμεν ἥλιον, ἵνα ὅτι μάλιστα εἰς ἅπαντα
- d φαίνοι τὸν οὐρανὸν μετάσχοι τε ἀριθμοῦ τὰ ζῶα ὅσοις ἦν προσῆκον, μαθόντα παρὰ τῆς ταύτου καὶ ὁμοίου περιφορᾶς. νῦξ μὲν οὖν ἡμέρα τε γέγονεν οὕτως καὶ διὰ ταῦτα, ἢ τῆς μιᾶς καὶ φρονιμωτάτης κυκλήσεως περίοδος· μίξ δὲ ἐπειδὴν σελήνη περιελθοῦσα τὸν ἑαυτῆς κύκλον ἥλιον ἐπικαταλάβῃ, ἐνιαυτὸς

όσον ο σκοπός για τον οποίο θα γινόταν. Ίσως αργότερα, λοιπόν, με άνεση, τύχουν και αυτά αντάξιας έρευνας.

Αφού καθένα, από εκείνα που έμελλε να συναπαρτίσουν τον χρόνο, τέθηκε στην πρέπουσα για τον εαυτό του κίνηση, έγινε ζωντανό – έχοντας σώμα δεμένο με έμψυχους δεσμούς – και έμαθε την αποστολή του και άρχισε να κινείται κατά την περιφορά τού μεταβαλλόμενου, που είναι πλάγια ως προς την επικρατούσα περιφορά τού αμετάβλητου. Άλλα διέγραφαν μεγαλύτερο και άλλα μικρότερο κύκλο. Τα πρώτα περιστρέφονταν βραδύτερα, τα δεύτερα ταχύτερα. Όμως, με την κίνηση τού αμετάβλητου, όσα κινούνταν τάχιστα φαίνονταν να καταφθάνονται από τα βραδύτερα, γιατί αυτή η περιφορά έστρεφε ελικοειδώς όλους τους κύκλους, οπότε κάθε άστρο προχωρούσε συνάμα προς δύο ενάντιες κατευθύνσεις, και το άστρο που βραδύτερα απομακρυνόταν απ' αυτή την περιφορά – που είναι η ταχύτερη – φαινόταν εγγύτερο προς αυτήν. Για να υπάρχει εναργές μέτρο μεταξύ βραδύτητας και ταχύτητας, και για να πορεύονται στις οχτώ τροχιές τους, ο Θεός άναψε ένα φως στην δεύτερη τροχιά επάνω από την Γη – αυτό που τώρα έχουμε αποκαλέσει Ήλιο – για να φωτίζει καλύτερα ολόκληρο τον ουρανό και για να μετέχουν στους αριθμούς όσα ζωντανά ταιριάζει να μετέχουν, μαθαίνοντάς τους από την περιφορά τού αμετάβλητου και ομοιόμορφου. Έγινε, λοιπόν, εξαιτίας αυτών, η νύχτα και η ημέρα, η περίοδος τής μίας και φρονιμότερης κυκλικής κίνησης. Ο μήνας γίνεται όταν η Σελήνη ολοκληρώσει τον κύκλο της και ξα-

e δὲ ὅποταν ἥλιος τὸν ἑαυτοῦ περιέλθῃ κύκλον. τῶν δ' ἄλλων τὰς περιόδους οὐκ ἐννενοημότεες ἄνθρωποι, πλὴν ὀλίγοι τῶν πολλῶν, οὔτε ὀνομάζουσιν οὔτε πρὸς ἄλληλα συμμετροῦνται σκοποῦντες ἀριθμοῖς, ὥστε ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐκ ἴσασιν χρόνον ὄντα τὰς τούτων πλάνας, πλήθει μὲν ἀμηγάνῳ χρωμέναις, πεποικιλμέναις δὲ θαυμαστῶς· ἔστιν δ' ὅμως οὐδὲν ἥττον κατανοῆσαι δυνατὸν ὡς ὃ γε τέλος ἀριθμὸς χρόνου τὸν τέλεον ἐνιαυτὸν πληροῖ τότε, ὅταν ἀπασῶν τῶν ὀκτῶ περιόδων τὰ πρὸς ἄλληλα συμπερανθέντα τάχῃ σχῆ κεφαλὴν τῷ τοῦ ταύτου καὶ ὁμοίως ἰόντος ἀναμετροθέντα κύκλῳ. κατὰ ταῦτα δὴ καὶ τούτων ἕνεκα ἐγεννήθη τῶν ἀστρῶν ὅσα δι' οὐρανοῦ πορευόμενα ἔσχεν τροπὰς, ἵνα τόδε ὡς ὁμοιότατον ἦ τῷ τελέῳ καὶ 40 a νοητῷ ζῶν πρὸς τὴν τῆς διαιωνίας μίμησιν φύσεως. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἤδη μέχρι χρόνου γενέσεως ἀπειργαστο εἰς ὁμοιότητα ὥπερ ἀπεικάζετο, τὸ δὲ μήπω τὰ πάντα ζῶα ἐντὸς αὐτοῦ γεγεννημένα περιειληφέναι, ταύτῃ ἔτι εἶχεν ἀνομοίως. τοῦτο δὴ τὸ κατάλοιπον ἀπηργάζετο αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ παραδείγματος ἀποτυπούμενος φύσιν. ἥπερ οὖν νοῦς ἐνούσας ιδέας τῷ ὃ ἔστιν ζῶον, οἷαί τε ἐνεισι καὶ ὄσαι, καθορᾶ, τοιαύτας καὶ τοσαύτας διενοήθη δεῖν καὶ τόδε σχεῖν. εἰσὶν

ναφθάσει στον Ήλιο, ενώ ο ενιαυτός όταν ο Ήλιος ολοκληρώσει τον κύκλο του. Μη έχοντας εννοήσει οι άνθρωποι – εκτός από λίγους ανάμεσα στους πολλούς – τις περιόδους των άλλων πλανητών, ούτε τις ονομάζουν, ούτε με βάση τους αριθμούς τις συγκρίνουν μεταξύ τους κατά το μέτρο, ώστε – γιά να το πούμε έτσι – δεν γνωρίζουν ότι οι περιπλανήσεις τους, που έχουν πλήθος ανυπολόγιστο και θαυμάσια ποικιλία, είναι χρόνος. Τουλάχιστον είναι δυνατό να κατανοηθεί ότι ο τέλειος αριθμός τού χρόνου συμπληρώνει τον τέλειο ενιαυτό τότε, όταν και των οχτώ περιφορών οι σχετικές ταχύτητες περατωθούν μαζί και ξαναμετρηθούν με αφετηρία τον κύκλο τού αμετάβλητου και ομοιόμορφα κινούμενου. Σύμφωνα με αυτά και εξαιτίας τους γεννήθηκαν τα άστρα, που πορεύονται μέσα στον ουρανό έχοντας τροπές, γιά να γίνει ο κόσμος όσο περισσότερο όμοιος προς το τέλειο και νοητό ζωντανό, μιμούμενος την διαιώνια φύση.

Μέχρι την γέννηση τού χρόνου, όσα κατασκευάζονταν, ήταν όμοια μ' εκείνο ακριβώς που απείκαζαν, όμως ακόμη υπήρχε μία ανομοιότητα: δεν είχαν περιληφθεί γεννημένα εντός τού κόσμου όλα τα ζώα. Αυτό το υπόλοιπο επεξεργαζόταν ο πλάστης, αποτυπώνοντας την φύση τού υποδείγματος. Διανοήθηκε ότι τούτος ο κόσμος πρέπει να έχει τέτοιες και τόσες μορφές, όσες ο νους εννοεί – βλέπει, δηλαδή, ποιές και πόσες είναι – στον όντως ζωντανό κόσμο. Αυτές, λοιπόν, είναι τέσσερις: μία εκείνη τού γένους των ουρανίων Θεών, άλλη εκείνη τού γένους των πτηνών και

- b δὴ τέτταρες, μία μὲν οὐράνιον θεῶν γένος, ἄλλη δὲ πτηνὸν καὶ ἀεροπόρον, τρίτη δὲ ἔνυδρον εἶδος, πεζὸν δὲ καὶ χερσαῖον τέταρτον. τοῦ μὲν οὖν θεοῦ τὴν πλείστην ιδέαν ἐκ πυρὸς ἀπηργάζετο, ὅπως ὅτι λαμπρότατον ἰδεῖν τε κάλλιστον εἶη, τῷ δὲ παντὶ προσεικάζων εὐκνυκλον ἐποίει, τίθησίν τε εἰς τὴν τοῦ κρατίστου φρόνησιν ἐκείνῳ συνεπόμενον, νείμας περὶ πάντα κύκλῳ τὸν οὐρανόν, κόσμον ἀληθινὸν αὐτῷ πεποικιμμένον εἶναι καθ' ὅλον. κινήσεις δὲ δύο
- c προσῆψεν ἐκάστῳ, τὴν μὲν ἐν ταύτῳ κατὰ ταῦτά, περὶ τῶν αὐτῶν ἀεὶ τὰ αὐτὰ ἑαυτῷ διανοουμένῳ, τὴν δὲ εἰς τὸ πρόσθεν, ὑπὸ τῆς ταύτου καὶ ὁμοίου περιφορᾶς κρατουμένῳ τὰς δὲ πέντε κινήσεις ἀκίνητον καὶ ἑστός, ἵνα ὅτι μάλιστα αὐτῶν ἕκαστον γένοιτο ὡς ἄριστον. ἐξ ἧς δὴ τῆς αἰτίας γέγονεν ὅσ' ἀπλανῆ τῶν ἄστρων ζῶα θεῖα ὄντα καὶ αἶδια καὶ κατὰ ταῦτα ἐν ταύτῳ στρεφόμενα ἀεὶ μένει· τὰ δὲ τρεπόμενα καὶ πλάνην τοιαύτην ἴσχοντα, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐρρήθη, κατ' ἐκεῖνα γέγονεν. γῆν δὲ τροφὸν μὲν
- d ἡμετέραν, ἰλλομένην δὲ περὶ τὸν διὰ παντὸς πόλον τεταμένον, φύλακα καὶ δημιουργὸν νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας ἐμηχανήσατο, πρώτην καὶ πρεσβυτάτην θεῶν ὅσοι ἐντὸς οὐρανοῦ γέγονασιν. χορείας δὲ τούτων αὐτῶν καὶ παραβολὰς ἀλλήλων, καὶ [περὶ] τὰς τῶν κύκλων πρὸς ἑαυτοὺς ἐπανακυκλήσεις καὶ προχωρήσεις, ἐν τε ταῖς συνάψεσιν ὅποιοι τῶν θεῶν κατ' ἀλλήλους γιγνόμενοι καὶ ὅσοι καταντικρῦ, μεθ' οὔστι-

όσων πορεύονται στον αέρα, τρίτη εκείνη τού ένυδρου είδους, και τέταρτη εκείνη τού γένους των πεζών και χερσαίων.

Την μορφή τού θεϊκού γένους την επεξεργάστηκε, ως επί το πλείστον, με πυρ, γιά να είναι η λαμπρότατη και κάλλιστη στην θέα και – προσομοιάζοντάς την στο σύμπαν – την έκανε τελείως κυκλική, της έδωσε κυρίαρχη φρόνηση γιά ν' ακολουθεί το σύμπαν, κατένειμε τους **Θεούς** κυκλικά σε όλον τον ουρανό, ώστε αυτός να είναι εξολοκλήρου κόσμος αληθινά στολισμένος. Στον καθένα προσέδωσε δύο κινήσεις: η μία γίνεται στον ίδιο τόπο με τον ίδιο τρόπο – αφού διανοείται με τον εαυτό του, το ίδιο, γιά τα ίδια πράγματα – και η άλλη προς τα εμπρός, υπό την κυριαρχία τού αμετάβλητου και ομοιόμορφου. Ως προς τις άλλες πέντε κινήσεις, έγιναν ακίνητοι και σταθεροί, ώστε καθένας τους να γίνει άριστος κατά το δυνατόν. Από αυτή την αιτία έγιναν οι απλανείς αστέρες, ζωντανά θεϊκά όντα και αΐδια και παντοτινά παραμένοντα σε περιστροφή, με τον ίδιο τρόπο, στον ίδιο τόπο. Οι τρεπόμενοι αστέρες – εκείνοι που περιπλανώνται – έγιναν σύμφωνα με όσα ειπώθηκαν προηγουμένως. Πρώτη και πρεσβυτάτη, μεταξύ των Θεών που έγιναν εντός τού ουρανού, είναι η Γη, η τροφός μας, τυλιγμένη γύρω από τον τεταμένο άξονα που διαπερνά το σύμπαν, κατασκευασμένη ως φύλακας και δημιουργός τής νύχτας και τής ημέρας. Μатаιοπονία θα ήταν – χωρίς κάποιος να έχει ενώπιόν του απομιμήσεις όλων αυτών – να

- e νάς τε επίπροσθεν ἀλλήλοις ἡμῖν τε κατὰ χρόνους οὔστινας ἕκαστοι κατακαλύπτονται καὶ πάλιν ἀναφαινόμενοι φόβους καὶ σημεία τῶν μετὰ ταῦτα γενησομένων τοῖς οὐ δυναμένοις λογίζεσθαι πέμπουσιν, τὸ λέγειν ἄνευ δι' ὄψεως τούτων αὐτῶν μιμημάτων μάταιος ἂν εἴη πόνοσ· ἀλλὰ ταῦτά τε ἱκανῶς ἡμῖν ταύτη καὶ τὰ περὶ θεῶν ὄρατῶν καὶ γεννητῶν εἰρημένα φύσεως ἐχέτω τέλος.
- 41 a Περὶ δὲ τῶν ἄλλων δαιμόνων εἰπεῖν καὶ γνῶναι τὴν γένεσιν μείζον ἢ καθ' ἡμᾶς, πειστέον δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐκγόνοις μὲν θεῶν οὔσιν, ὡς ἔφασαν, σαφῶς δέ που τοὺς γε αὐτῶν προγόνους εἰδόσιν· ἀδύνατον οὖν θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, καίπερ ἄνευ τε εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσιν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖα φασκόντων ἀπαγγέλλειν ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον. οὕτως οὖν κατ' ἐκείνους ἡμῖν ἢ γένεσις περὶ τούτων τῶν θεῶν ἐχέτω καὶ λεγέσθω. Γῆς τε b καὶ Οὐρανοῦ παῖδες Ὠκεανός τε καὶ Τηθύς ἐγενέσθη, τούτων δὲ Φόρκυς Κρόνος τε καὶ Ῥέα καὶ ὅσοι μετὰ τούτων, ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Ῥέας Ζεὺς Ἥρα τε καὶ πάντες ὅσους ἴσμεν ἀδελφοὺς λεγομένους αὐτῶν, ἔτι τε τούτων ἄλλους ἐκγόνους ἐπεὶ δ' οὖν πάντες ὅσοι τε περιπολοῦσιν φανερώς καὶ ὅσοι φαίνονται καθ' ὅσον ἂν ἐθέλωσιν θεοὶ γένεσιν ἔσχον, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ τότε τὸ πᾶν γεννήσας τάδε-

πει για τους χορούς των άστρων, για τις συνόδους τους, για τις επανακυκλήσεις και τις επιταχύνσεις των τροχιών τους, για τους Θεούς που αλληλοπροσεγγίζονται και αλληλοαντιτίθενται κατά τις συζυγίες τους, γι' αυτούς που κάποτε προσπερνούν άλλους, γι' αυτούς που καλύπτονται και πάλι εμφανίζονται, πέμποντας σ' **εκείνους**, που δεν δύναται να συλλογιστούν, φόβους και σημεία για όσα μέλλονται να γίνουν. Επαρκώς, όμως, μιλήσαμε γι' αυτά, και ως πάρει τέλος η συζήτηση για την φύση των ορατών και γεννημένων Θεών.

Ξεπερνά τις δυνάμεις μας να διηγηθούμε και να γνωρίσουμε την γένεση των άλλων **δαιμόνων**. Ας πειστούμε σε όσους μίλησαν παλαιότερα, αυτούς που ήταν απόγονοι Θεών – όπως είπαν – και σαφώς γνώριζαν τους προγόνους τους, γιατί είναι αδύνατο να μην πιστεύουμε τα παιδιά των Θεών, αν και μιλούν χωρίς πιθανές και αναγκαίες αποδείξεις. Ακολουθώντας τον νόμο, ας πιστέψουμε τις εξαγγελίες τους για τα οικογενειακά τους, και έτσι ας είναι – όπως θα πούμε – η κατ' εκείνους γένεση αυτών των Θεών. Από την Γη και τον Ουρανό γεννήθηκαν δύο παιδιά: ο Ωκεανός και η Τηθύς. Από αυτούς ο Φόρκυς, ο Κρόνος, η Ρέα και η συντροφιά τους. Από τον Κρόνο και την Ρέα ο Ζευς, η Ήρα και πάντες όσοι λέγονται αδελφοί αυτών. Από αυτούς πάλι άλλοι απόγονοι.

Αφού, λοιπόν, γεννήθηκαν όλοι οι Θεοί, όσοι φανερά περιπολούν και όσοι εμφανίζονται εφόσον το θελήσουν, είπε σ' αυτούς εκείνος που γέννησε αυτό εδώ το σύμπαν: «Θεοί

- c "Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων, δι' ἐμοῦ γινόμενα ἄλυστα ἐμοῦ γε μὴ ἐθέλοντος, τὸ μὲν οὖν δὴ δεθὲν πᾶν λυτόν, τό γε μὴν καλῶς ἀρμοσθὲν καὶ ἔχον εὖ λύειν ἐθέλειν κακοῦ δι' ἅ καὶ ἐπέιπερ γεγένησθε, ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἐστὲ οὐδ' ἄλλοι τὸ πάμπαν, οὔτι μὲν δὴ λυθήσεσθέ γε οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας, τῆς ἐμῆς βουλήσεως μείζονος ἔτι δεσμοῦ καὶ κυριωτέρου λαχόντες ἐκείνων οἷς ὅτ' ἐγίγνεσθε συνεδεῖσθε. νῦν οὖν ὃ λέγω πρὸς ὑμᾶς ἐνδεικνύμενος, μάθετε.
- d θνητὰ ἔτι γένη λοιπὰ τρία ἀγέννητα· τούτων δὲ μὴ γινόμενων οὐρανὸς ἀτελής ἔσται· τὰ γὰρ ἅπαντ' ἐν αὐτῷ γένη ζώων οὐχ ἔξει, δεῖ δέ, εἰ μέλλει τέλος ἰκανῶς εἶναι. δι' ἐμοῦ δὲ ταῦτα γινόμενα καὶ βίου μετασχόντα θεοῖς ἰσάζοιτ' ἄν ἵνα οὖν θνητὰ τε ἢ τό τε πᾶν τόδε ὄντως ἅπαν ἢ, τρέπεσθε κατὰ φύσιν ὑμεῖς ἐπὶ τὴν τῶν ζώων δημιουργίαν, μιμούμενοι τὴν ἐμὴν δύναμιν περὶ τὴν ὑμετέραν γένεσιν. καὶ καθ' ὅσον μὲν
- e αὐτῶν ἀθανάτοις ὁμώνυμον εἶναι προσήκει, θεῖον λεγόμενον ἡγεμονοῦν τε ἐν αὐτοῖς τῶν ἀεὶ δίκη καὶ ὑμῖν ἐθελόντων ἔπεσθαι, σπείρας καὶ ὑπαρξάμενος ἐγὼ παραδώσω τὸ δὲ λοιπὸν ὑμεῖς, ἀθανάτῳ θνητὸν προσυφαινοντες, ἀπεργάζεσθε ζῶα καὶ γεννᾶτε τροφήν τε διδόντες αὐξάνετε καὶ φθίνοντα πάλιν δέχε-

Θεών, τα έργα – των οποίων είμαι δημιουργός και πατέρας – έχουν γίνει αδιάλυτα, αν εγώ δεν θελήσω να τα διαλύσω. Διαλύεται, βέβαια, καθετί δεμένο, αλλά είναι κακός όποιος θέλει να διαλύσει κάτι που καλά συναρμολογήθηκε και καλά κρατιέται. Γι' αυτόν τον λόγο και επειδή εσείς έχετε γεννηθεί – άρα δεν είστε καθόλου αθάνατοι ούτε αδιάλυτοι – δεν θα διαλυθείτε, ούτε θα έχετε μοίρα θανάτου, αφού έχετε την δική μου βούληση, μείζονα δεσμό και κυριότερο από εκείνους, με τους οποίους συνδεθήκατε κατά την γένεσή σας. Μάθετε τώρα, λοιπόν, αυτό που σας λέω και σας ανακοινώνω: υπολείπονται ακόμη τρία θνητά, αγέννητα γένη. Ο ουρανός θα είναι ατελής, αν δεν γίνουν, γιατί δεν θα ενέχει άπαντα τα γένη των ζωντανών, όπως πρέπει, αν μέλλει να είναι επαρκώς τέλειος. Αν αυτά γίνονταν από εμένα και μετείχαν στον βίο, θα εξισώνονταν με τους Θεούς. Γιά να είναι αυτά, λοιπόν, θνητά και τούτο το σύμπαν να είναι όντως πλήρες, τραπέιτε εσείς – κατά την φύση σας – προς την δημιουργία των ζωντανών, μιμούμενοι την δική μου δύναμη κατά την γένεσή σας. Και εφόσον ταιριάζει σε κάποιο μέρος τους να είναι ομώνυμο με τους αθάνατους – να λέγεται θεϊκό, να ηγεμονεύει σε όσα απ' αυτά θέλουν ν' ακολουθούν πάντοτε την δικαιοσύνη κ' εσάς – εγώ θα το σπείρω, θα του δώσω ύπαρξη και θα σας το παραδώσω. Τα υπόλοιπα εσείς. Συνυφαίνοντας το αθάνατο και το θνητό, επεξεργαστείτε τα ζωντανά και γεννήστε τα, αυξήστε τα δίνοντάς τους τροφή και δεχτείτε τα πάλι πίσω όταν φθίνουν».

42 a σθε."

Ταῦτ' εἶπε, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν πρότερον κρατῆρα, ἐν ᾧ τὴν τοῦ παντὸς ψυχὴν κεραυνὸς ἕμισγεν, τὰ τῶν πρόσθεν ὑπόλοιπα κατεχεῖτο μίσγων τρόπον μὲν τινα τὸν αὐτόν, ἀκήρατα δὲ οὐκέτι κατὰ ταῦτὰ ὡσαύτως, ἀλλὰ δεύτερα καὶ τρίτα. συστήσας δὲ τὸ πᾶν διείλεν ψυχὰς ἰσαριθμούς τοῖς ἄστροις, ἔνειμ' ἑκάστην πρὸς ἕκαστον, καὶ ἐμβιβάσας ὡς ἐς ὄχημα τὴν τοῦ παντὸς φύσιν ἔδειξεν, νόμους τε τοὺς εἰμαρμένους εἶπεν αὐταῖς, ὅτι γένεσις πρώτη μὲν ἔσοιτο τεταγμένη μία πᾶσιν, ἵνα μή τις ἐλαττοῖτο ὑπ' αὐτοῦ, δέοι δὲ σπαρείσας αὐτὰς εἰς τὰ προσήκοντα ἑκάσταις ἕκαστα ὄργανα χρόνων φῦναι ζῶων τὸ θεοσεβέστατον, διπλῆς δὲ οὐσῆς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸ κρείττον τοιοῦτον εἴη γένος ὃ καὶ ἔπειτα κεκλήσοιτο ἀνὴρ. ὅποτε δὴ σώμασιν ἐμφυτευθεῖεν ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸ μὲν προσίοι, τὸ δ' ἀπίοι τοῦ σώματος αὐτῶν, πρῶτον μὲν αἴσθησιν ἀναγκαῖον εἴη μίαν πᾶσιν ἐκ βιαίων παθημάτων σύμφυτον γίγνεσθαι, δεύτερον δὲ ἡδονῇ καὶ λύπῃ μειγμένον ἔρωτα, πρὸς δὲ τούτοις φόβον καὶ θυμὸν ὅσα τε ἐπόμενα αὐτοῖς καὶ ὅποσα ἐναντίως πέφυκε διεστηκότα· ὧν εἰ μὲν κρατήσοιεν, δίκη βιώσονται, κρατηθέντες δὲ ἀδικία. καὶ ὁ μὲν εὖ τὸν προσήκοντα χρόνον βιούς, πάλιν εἰς τὴν τοῦ συννόμου πορευθεὶς οἴκησιν ἄστρου, βίον εὐδαί-

Αυτά είπε και ξαναστράφηκε προς τον κρατήρα εκείνον, όπου είχε ετοιμάσει το μείγμα τής ψυχής τού κόσμου. Έριξε και με τον ίδιο περίπου τρόπο ανέμειξε τα παλιά υπόλοιπα, που δεν ήταν εξίσου ανόθευτα και αμετάβλητα, αλλά δεύτερης και τρίτης κατηγορίας. Αφού συνέθεσε όλο το μείγμα, το διαμοίρασε σε ψυχές ισάριθμες προς τ' άστρα, κατένειμε από μία στο καθένα κ' έδειξε σ' αυτές την φύση τού σύμπαντος, σαν να τις επιβίβαζε σε όχημα, εξηγώντας σ' αυτές τους νόμους τής ειμαρμένης: δηλαδή, ότι ορίστηκε η πρώτη γένεση να είναι μία για όλα τα όντα, ώστε κανένα να μην αδικηθεί εξαιτίας τού πλάστη, ότι πρέπει να σπαρθούν στο κατάλληλο για καθεμία όργανο χρόνου, ώστε να γεννήσουν το πίο θεοσεβές ζωντανό, ότι η ανθρώπινη φύση είναι διπλή και το καλύτερο γένος της είναι αυτό που θα ονομαστεί άνδρας. Όταν οι ψυχές κατ' ανάγκη εμφυτευτούν σε σώματα – και άλλο μέρος τού σώματός τους θα προστίθεται, άλλο θα φεύγει – πρώτα θα γεννιέται αναγκαστικά μέσα τους μία κοινή αίσθηση, εξαιτίας των βίαιων παθημάτων, έπειτα ο έρωτας, αναμειγμένος με ηδονή και λύπη, επιπλέον ο φόβος, ο θυμός και όσα τους ακολουθούν και όσα είναι από την φύση τους ενάντια σ' αυτά. Αν επικρατήσουν επάνω σ' αυτά, θα βιώσουν με δικαιοσύνη, αν νικηθούν, με αδικία. Όποιος βιώσει καλώς τον χρόνο που του αναλογεί, θα πορευθεί πάλι προς την αστρική κατοικία απ' όπου προήλθε και θα έχει βίο ευδαίμονα, ενώ αν σφάλει, κατά την δεύτερη γένεσή του θα προσλάβει γυναικεία φύση. Αν στην συνέχεια δεν παύσει να είναι κα-

- e μονα καὶ συνήθη ἔξοι, σφαλεῖς δὲ τούτων εἰς γυναι-
κὸς φύσιν ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει μεταβαλοῖ· μὴ πανό-
μενός τε ἐν τούτοις ἔτι κακίας, τρόπον ὃν κακύνοιτο,
κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς τοῦ τρόπου γενέσεως εἰς τι-
να τοιαύτην ἀεὶ μεταβαλοῖ θήρειον φύσιν, ἀλλάττων
τε οὐ πρότερον πόνων λήξοι, πρὶν τῇ ταύτῃ καὶ ὁ-
μοίου περιόδῳ τῇ ἐν αὐτῷ συνεπισπώμενος τὸν πο-
Καὶ ὁ μὲν δὴ ἅπαντα ταῦτα διατάξας ἔμενεν ἐν τῷ ἐ-
αυτοῦ κατὰ τρόπον ἦθει· μένοντος δὲ νοήσαντες οἱ
παῖδες τὴν τοῦ πατρὸς τάξιν ἐπέιθοντο αὐτῇ, καὶ λα-
βόντες ἀθάνατον ἀρχὴν θνητοῦ ζῶον, μιμούμενοι
τὸν σφέτερον δημιουργόν, πυρὸς καὶ γῆς ὕδατός τε
43 a καὶ ἀέρος ἀπὸ τοῦ κόσμου δανειζόμενοι μόρια ὡς ἀ-
ποδοθησόμενα πάλιν, εἰς ταῦτόν τὰ λαμβανόμενα
συνεκόλλων, οὐ τοῖς ἀλύτοις οἷς αὐτοὶ συνείχοντο
δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις πυκνοῖς
γόμοις συντήκοντες, ἐν ἑξ ἀπάντων ἀπεργαζόμενοι
σῶμα ἕκαστον, τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐ-
νέδουν εἰς ἐπίρρυτον σῶμα καὶ ἀπόρρυτον. αἱ δ' εἰς
ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν οὐτ' ἐκράτουν οὐτ' ἐκρα-
τοῦντο, βία δὲ ἐφέροντο καὶ ἔφερον, ὥστε τὸ μὲν ὅ-
λον κινεῖσθαι ζῶον, ἀτάκτως μὴν ὅπη τύχοι προϊέ-
ναι καὶ ἀλόγως, τὰς ἑξ ἀπάσας κινήσεις ἔχον εἰς τε
b γὰρ τὸ πρόσθε καὶ ὀπίσθεν καὶ πάλιν εἰς δεξιὰ καὶ
ἀριστερὰ κάτω τε καὶ ἄνω καὶ πάντα κατὰ τοὺς ἑξ
τόπους πλανώμενα προήειν. πολλοῦ γὰρ ὄντος τοῦ
κατακλύζοντος καὶ ἀπορρέοντος κύματος ὃ τὴν τρο-

κός, θα προσλαμβάνει συνεχώς τέτοια φύση θηρίου, που θα είναι όμοια – ως προς τον τρόπο – με την κακία που αυτός επέδειξε. Οι πόνοι των **αλλαγών** δεν θα λήξουν, αν πρώτα δεν ακολουθήσει την εντός του ευρισκόμενη περιφορά τού αμετάβλητου και ομοιόμορφου – συμπαρασύροντας την μεγάλη μάζα, την αποτελούμενη από πυρ, ύδωρ, Αφού ο Θεός έβαλε σε τάξη όλα αυτά, επανήλθε στον εαυτό του κατά τον τρόπο του. Αφού αποχώρησε, τα **παιδιά** κατανόησαν την πατρική τάξη και πειθάρχησαν σ' αυτή. Έχοντας παραλάβει την αθάνατη αρχή τού θνητού ζωντανού, μιμούμενοι τον δικό τους δημιουργό, δανείζονταν από τον κόσμο – με σκοπό να τα επιστρέψουν και πάλι – μόρια πυρός, γης, ύδατος και αέρα. Συγκολλούσαν τα λαμβανόμενα στερεώνοντάς τα με πολύ μικρά – και γι' αυτό αόρατα – πυκνά καρφιά και όχι με άλυτους δεσμούς, σαν αυτούς που συνείχαν τα ίδια τα παιδιά, επεξεργαζόμενα το κάθε σώμα με ένα μόριο από κάθε είδος και εγκλείοντας τις περιφορές τής αθάνατης ψυχής στο σώμα, χώρο εισροής και εκροής. Αυτές οι περιφορές – σαν βυθισμένες σε μεγάλο ποτάμι – ούτε κυριαρχούσαν, ούτε κυριαρχούνταν, αλλά βίαια παρασύρονταν και παρέσυραν, ώστε ολόκληρο το ζωντανό να κινείται, αλλά άτακτα και όπου τύχαινε και ασυλλόγιστα, αφού είχε και τις έξι κινήσεις. Προχωρούσαν, λοιπόν, περιπλανώμενα εμπρός και πίσω, δεξιά και αριστερά, κάτω κ' επάνω και οπουδήποτε προς τις έξι κατευθύνσεις, επειδή το ισχυρό κύμα, που παρείχε

- c φὴν παρεῖχεν, ἔτι μείζω θόρυβον ἀπηργάζετο τὰ τῶν προσπιπτόντων παθήματα ἐκάστοις, ὅτε πυρὶ προσκρούσειε τὸ σῶμά τινος ἕξωθεν ἀλλοτρίῳ περιτυχὸν ἢ καὶ στερεῷ γῆς πάγῳ ὑγροῖς τε ὀλισθήμασιν ὑδάτων, εἴτε ζάλη πνευμάτων ὑπὸ ἀέρος φερομένων καταληφθείη, καὶ ὑπὸ πάντων τούτων διὰ τοῦ σώματος αἰκινήσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν φερόμεναι προσπίπτοιεν· αἱ δὲ καὶ ἔπειτα διὰ ταῦτα ἐκλήθησάν τε καὶ νῦν ἔτι αἰσθήσεις συνάπασαι κέκληνται. καὶ δὴ καὶ τότε ἐν τῷ παρόντι πλείστην καὶ μεγίστην παρεχόμεναι κίνησιν, με-
- d τὰ τοῦ ῥέοντος ἐνδελεχῶς ὀχετοῦ κινουῦσαι καὶ σφοδρῶς σείουσαι τὰς τῆς ψυχῆς περιόδους, τὴν μὲν ταῦτοῦ παντάπασιν ἐπέδησαν ἐναντία αὐτῇ ῥέουσαι καὶ ἐπέσχον ἄρχουσαν καὶ ἰούσαν, τὴν δ' αὖ θατέρου διέσεισαν, ὥστε τὰς τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου τρεῖς ἑκατέρας ἀποστάσεις καὶ τὰς τῶν ἡμιολίων καὶ ἐπι τρίτων καὶ ἐπογδῶν μεσότητος καὶ συνδέσεις, ἐπειδὴ παντελῶς λυταὶ οὐκ ἦσαν πλὴν ὑπὸ τοῦ συνδήσαντος,
- e πάσας μὲν στρέψαι στροφάς, πάσας δὲ κλάσεις καὶ διαφθοράς τῶν κύκλων ἐμποιεῖν, ὅσα χῆπερ ἦν δυνατόν, ὥστε μετ' ἀλλήλων μόγις συνεχομένας φέρεσθαι μὲν, ἀλόγως δὲ φέρεσθαι, τοτὲ μὲν ἀντίας, ἄλλοτε δὲ πλαγίας, τοτὲ δὲ ὑπτίας· οἷον ὅταν τις ὑπτίως ἐρείσας τὴν κε-

την τροφή, τα κατέκλυζε και μετά απέρρευε, έτσι ώστε τα εξωτερικά ερεθίσματα να προκαλούν ακόμη μεγαλύτερη ταραχή στα σώματα, όταν αυτά τύχαινε να προσκρούουν σε εξωτερικό, ξένο πυρ ή σε στερεή μάζα γης ή σε ολισθηρή επιφάνεια υδάτων ή να καταλαμβάνονται από ανεμοζάλη που προκαλούσε ο αέρας. Εξαιτίας όλων αυτών, προκαλούνταν κινήσεις που προσέπιπταν στην ψυχή, μεταφερόμενες διαμέσου των σωμάτων. Είναι όλες εκείνες που, γι' αυτόν τον λόγο, αργότερα ονομάστηκαν αισθήσεις, και μέχρι σήμερα έτσι ονομάζονται.

Σε δεδομένες, λοιπόν, στιγμές οι αισθήσεις παρείχαν την περισσότερη και μεγαλύτερη κίνηση που – μαζί με το ενδελεχές ρεύμα του ποταμού – έσειαν σφοδρά τις περιφορές της ψυχής, δένοντας παντελώς την περιφορά του αμετάβλητου, επειδή ρέουν ενάντια σ' αυτή, και εμποδίζοντάς το να κυριαρχεί και να προχωρεί. Διέσεισαν επίσης την περιφορά του μεταβαλλόμενου και – επειδή τα τρία διαστήματα του διπλασίου και του τριπλασίου, καθώς και οι μεσότητες και οι συνδέσεις των τριών δευτέρων, τεσσάρων τρίτων και εννέα ογδόων δεν λύνονταν εντελώς, παρά μόνον από εκείνον που τις συνέδεσε – τις διέστρεψαν προς όλες τις κατευθύνσεις, προκαλώντας διάφορα σπασίματα και φθορές στους κύκλους της ψυχής, όσα τους ήταν δυνατόν, ώστε αυτοί μεταξύ τους να στρέφονται με συνοχή, αλλά να στρέφονται χωρίς λογική: πότε αντιμέτωποι, πότε πλαγιασμένοι, πότε ύπτιοι. Όπως όταν κάποιος – που βρίσκεται

- 44 a φαλὴν μὲν ἐπὶ γῆς, τοὺς δὲ πόδας ἄνω προσβαλὼν ἔ-
 χη πρὸς τινι, τότε ἐν τούτῳ τῷ πάθει τοῦ τε πάσχο-
 ντος καὶ τῶν ὀρώντων τά τε δεξιὰ ἀριστερὰ καὶ τὰ
 ἀριστερὰ δεξιὰ ἐκατέροις τὰ ἐκατέρων φαντάζεται.
 ταῦτὸν δὴ τοῦτο καὶ τοιαῦτα ἕτερα αἱ περιφοραὶ
 πάσχουσαι σφοδρῶς, ὅταν τέ τῳ τῶν ἔξωθεν τοῦ
 ταῦτοῦ γένους ἢ τοῦ θατέρου περιτύχωσιν, τότε ταῦ-
 τόν τῳ καὶ θάτερόν του τάναντία τῶν ἀληθῶν προ-
 σαγορεύουσαι ψευδεῖς καὶ ἀνόητοι γεγονάσιν, οὐδε-
 μία τε ἐν αὐταῖς τότε περίοδος ἄρχουσα οὐδ' ἡγεμών
 ἐστίν· αἷς δ' ἂν ἔξωθεν αἰσθήσεις τινὲς φερόμεναι καὶ
 προσπεσοῦσαι συνεπιπάσωνται καὶ τὸ τῆς ψυχῆς
 ἅπαν κύτος, τόθ' αὐταὶ κρατούμεναι κρατεῖν δοκοῦ-
 σι. καὶ διὰ δὴ ταῦτα πάντα τὰ παθήματα νῦν κατ'
- b ἀρχάς τε ἄνους ψυχὴ γίγνεται τὸ πρῶτον, ὅταν εἰς
 σῶμα ἐνδεθῆ θνητόν. ὅταν δὲ τὸ τῆς αὔξης καὶ τρο-
 φῆς ἔλαττον ἐπίη ρεῦμα, πάλιν δὲ αἱ περίοδοι λαμβα-
 νόμεναι γαλήνης τὴν ἑαυτῶν ὁδὸν ἴωσι καὶ καθιστῶ-
 νται μᾶλλον ἐπιόντος τοῦ χρόνου, τότε ἤδη πρὸς τὸ
 κατὰ φύσιν ἰόντων σχῆμα ἐκάστων τῶν κύκλων αἱ
 περιφοραὶ κατευθυνόμεναι, τό τε θάτερον καὶ τὸ
 ταῦτὸν προσαγορεύουσαι κατ' ὀρθόν, ἔμφρονα τὸν
 ἔχοντα αὐτὰς γιγνόμενον ἀποτελοῦσιν. ἂν μὲν οὖν
- c δὴ καὶ συνεπιλαμβάνηται τις ὀρθὴ τροφὴ παιδεύσε-
 ως, ὀλόκληρος ὑγιής τε παντελῶς, τὴν μεγίστην ἀπο-
 φυγῶν νόσον, γίγνεται καταμελήσας δέ, χαλὴν τοῦ

σε ύπτια θέση, στηρίζει επάνω στην γη την κεφαλή του και σηκώνει επάνω, προς κάποιο στήριγμα, τα πόδια του – πάσχει και θεωρεί ως δεξιό αυτό που όσοι τον βλέπουν θεωρούν ως αριστερό, και ως αριστερό αυτό που οι άλλοι θεωρούν ως δεξιό. Αυτό το ίδιο και άλλα τέτοια πάσχουν με σφοδρότητα οι περιφορές τής ψυχής. Όταν συντύχουν κάποιο εξωτερικό αντικείμενο τού αμετάβλητου ή τού μεταβαλλόμενου γένους, ψεύδονται και γίνονται ανόητες, γιατί προσαγορεύουν αναληθώς το μεταβαλλόμενο ως αμετάβλητο, και αντίθετα, αφού καμμία περιφορά δεν άρχει ούτε ηγεμονεύει μεταξύ τους. Αν κάποιες κινούμενες εξωτερικές αισθήσεις προσπέσουν στις περιφορές, τις συμπαρασύρουν μαζί με ολόκληρο το σκάφος τής ψυχής, οπότε οι περιφορές κυριαρχούνται νομίζοντας ότι κυριαρχούν. Εξαιτίας όλων αυτών των παθημάτων, σήμερα η ψυχή γίνεται αρχικά χωρίς νου, όταν συνδεθεί με σώμα θνητό.

Όταν, όμως, ελαττώνεται το ρεύμα τής αύξησης και τής τροφής, οι περιφορές απολαμβάνουν πάλι την γαλήνη, προχωρούν στην δική τους οδό και καλλίτερα σταθεροποιούνται με την πάροδο τού χρόνου. Τότε οι περιφορές προσαρμόζονται προς το φυσικό σχήμα που κάθε κύκλος διαγράφει και ορθά προσαγορεύουν και το αμετάβλητο και το μεταβαλλόμενο, καθιστώντας έμφρονα τον κάτοχό τους. Αν τότε κάποιος λάβει επιπλέον την τροφή τής ορθής παιδείας, γίνεται ολόκληρος παντελώς υγιής και αποφεύγει την **μέγιστη νόσο**. Αν αμελήσει, θα πορευθεί ζωή χωλή και

βίου διαπορευθεὶς ζωὴν, ἀτελής και ἀνόητος εἰς Ἄιδου πάλιν ἔρχεται. ταῦτα μὲν οὖν ὕστερά ποτε γίνονται· περὶ δὲ τῶν νῦν προτεθέντων δεῖ διελεῖν ἀκριβέστερον, τὰ δὲ πρὸ τούτων, περὶ σωμάτων κατὰ μέρη

d τῆς γενέσεως και περὶ ψυχῆς, δι' ἃς τε αἰτίας και προνοίας γέγονε θεῶν, τοῦ μάλιστα εἰκότος ἀντεχομένοις, οὕτω και κατὰ ταῦτα πορευομένοις διεξιτέον. Τὰς μὲν δὴ θείας περιόδους δύο οὔσας, τὸ τοῦ παντὸς σχῆμα ἀπομιμησάμενοι περιφερὲς ὄν, εἰς σφαιροειδὲς σῶμα ἐνέδησαν, τοῦτο δ' νῦν κεφαλὴν ἐπονομάζομεν, ὃ θειότατόν τε ἐστὶν και τῶν ἐν ἡμῖν πάντων δεσποτοῦν· ᾧ και πᾶν τὸ σῶμα παρέδοσαν ὑπηρεσίαν αὐτῷ συναθροίσαντες θεοί, κατανοήσαντες ὅτι πασῶν ὅσαι κινήσεις ἔσονται μετέχοι. ἴν' οὖν μὴ

e κυλινδοῦμενον ἐπὶ γῆς ὕψη τε και βάθη παντοδαπὰ ἐχούσης ἀποροῖ τὰ μὲν ὑπερβαίνειν, ἔνθεν δὲ ἐκβαίνειν, ὄχημα αὐτῷ τοῦτο και εὐπορίαν ἔδοσαν· ὅθεν δὴ μῆκος τὸ σῶμα ἔσχεν, ἐκτατά τε κῶλα και καμπτὰ ἔφυσεν τέτταρα θεοῦ μηχανησαμένου πορείαν, οἷς ἀντιλαμβάνομενον και ἀπερειδόμενον διὰ πάντων τόπων πορεύεσθαι δυνατὸν γέγονε, τὴν τοῦ θειοτάτου και ἰερωτάτου φέρον οἴκησιν ἐπάνωθεν ἡμῶν. σκέλη μὲν οὖν χεῖρες τε ταύτη και διὰ ταῦτα προσέφην πᾶσιν τοῦ δ' ὀπισθεν τὸ πρόσθεν τιμιώτερον και ἀρχικώτερον νομίζοντες θεοὶ ταύτη τὸ πολὺ τῆς πορείας ἡμῖν ἔδοσαν. ἔδει δὴ διωρισμένον ἔχειν και ἀνόμοιον

45 a

θα επανέλθει στον Άδη ατελής και ανόητος. Αυτά, όμως, γίνονται ύστερα.

Πρέπει να εξετάσουμε ακριβέστερα όσα τώρα καθορίσαμε, ενώ τα προηγούμενα αυτών – την γένεση των μερών των σωμάτων και τής ψυχής, τις αιτίες τής γένεσης και τις προθέσεις των Θεών – θα τα εξετάσουμε σύμφωνα με την αρχή τής πίο εύλογης πιθανότητας, προχωρώντας κατά τα ήδη διατυπωμένα.

Οι θεϊκές περιφορές είναι δύο. Κατ' απομίμηση τού κυκλικού σχήματος τού σύμπαντος, οι Θεοί τις ενέκλεισαν σ' ένα σφαιροειδές σώμα – αυτό που τώρα ονομάζουμε κεφαλή και είναι θεϊκότατο και δεσπάζει επάνω σε όλα όσα φέρουμε – το οποίο συνέδεσαν με όλο το υπόλοιπο σώμα, παραδίδοντας το δεύτερο στην υπηρεσία τού πρώτου, κανονίζοντας να μετέχει σε όλες τις κινήσεις που θα γίνονται. Γιά να μην κυλιέται η κεφαλή επάνω στην Γη, που έχει πολλά και διάφορα ύψη και βάθη, τα οποία δύσκολα θα υπερέβαινε και από τα οποία δύσκολα θα έβγαινε, της έδωσαν αυτό το όχημα προς διευκόλυνσή της. Γι' αυτό, κατά θεϊκή πρόβλεψη, το σώμα έλαβε μήκος, γέννησε τέσσερα άκρα που εκτείνονται και κάμπτονται, με τα οποία πιάνεται και στηρίζεται, έγινε δυνατό ώστε να πορεύεται σε κάθε τόπο, μεταφέροντας επάνω από εμάς την κατοικία του θεϊκότατου και ιερότατου μέρους μας. Γι' αυτόν τον λόγο όλοι έχουμε σκέλη και χέρια. Θεωρώντας οι Θεοί τιμότερο και ηγετικότερο το εμπρόσθιο από το οπίσθιο τμήμα μας, όρισαν να πορευόμαστε περισσότερο προς τα

- b τοῦ σώματος τὸ πρόσθεν ἄνθρωπον. διὸ πρῶτον μὲν περὶ τὸ τῆς κεφαλῆς κύτος, ὑποθέντες αὐτόσε τὸ πρόσωπον, ὄργανα ἐνέδησαν τούτῳ πάση τῇ τῆς ψυχῆς προνοία, καὶ διέταξαν τὸ μετέχον ἡγεμονίας τοῦτ' εἶναι, τὸ κατὰ φύσιν πρόσθεν τῶν δὲ ὀργάνων πρῶτον μὲν φωσφόρα συνετεκτίναντο ὄμματα, τοιαῦδε ἐνδήσαντες αἰτία. τοῦ πυρὸς ὅσον τὸ μὲν κάειν οὐκ ἔσχε, τὸ δὲ παρέχειν φῶς ἡμέρον, οἰκείον ἐκάστης ἡμέρας, σῶμα ἐμηχανήσαντο γίγνεσθαι.
- c τὸ γὰρ ἐντὸς ἡμῶν ἀδελφὸν ὃν τούτου πῦρ εἰλικρινὲς ἐποίησαν διὰ τῶν ὀμμάτων ῥεῖν λείον καὶ πυκνὸν ὅλον μὲν, μάλιστα δὲ τὸ μέσον συμπιλήσαντες τῶν ὀμμάτων, ὥστε τὸ μὲν ἄλλο ὅσον παχύτερον στέγειν πᾶν, τὸ τοιοῦτον δὲ μόνον αὐτὸ καθαρὸν διηθεῖν. ὅταν οὖν μεθήμερινὸν ἢ φῶς περὶ τὸ τῆς ὄψεως ῥεῦμα, τότε ἐκπίπτον ὁμοιον πρὸς ὁμοιον, συμπαγὲς γενόμενον, ἐν σῶμα οἰκειωθὲν συνέστη κατὰ τὴν τῶν ὀμμάτων εὐθυωρίαν, ὅπρητερ ἂν ἀντερείδῃ τὸ προσπίπτον ἐνδοθεν πρὸς ὃ
- d τῶν ἔξω συνέπεσεν. ὁμοιοπαθεὲς δὴ δι' ὁμοιότητα πᾶν γενόμενον, ὅτου τε ἂν αὐτό ποτε ἐφάπτηται καὶ ὃ ἂν ἄλλο ἐκείνου, τούτων τὰς κινήσεις διαδιδὸν εἰς ἅπαν τὸ σῶμα μέχρι τῆς ψυχῆς αἴσθησιν παρέσχετο ταύτην ἢ δὴ ὄραν φαμεν. ἀπελθόντος δὲ εἰς νύκτα τοῦ συγγενοῦς πυρὸς ἀποτέμνεται· πρὸς γὰρ ἀνόμοιον ἐξιδὸν ἀλλοιοῦταί τε αὐτὸ καὶ κατασβέννυται, συμφυῆς οὐ-

εμπρός. Έπρεπε, λοιπόν, ο άνθρωπος να έχει χωρισμένο και διαφορετικό το εμπρόσθιο τμήμα τού σώματός του. Γι' αυτό, πρώτα γύρω από το κέλυφος τής κεφαλής – όπου τοποθέτησαν το πρόσωπο – έβαλαν όργανα για κάθε πρόβλεψη τής ψυχής και διέταξαν να ηγεμονεύει αυτό που από την φύση του είναι εμπρός.

Πρώτα απ' τα όργανα κατασκεύασαν τα μάτια, που μας φέρνουν φως, προσαρτώντας τα στο πρόσωπο για την εξής αιτία: όσο από το πυρ δεν προορίζεται να καίει – αλλά να παρέχει ήμερο φως, καθημερινά οικείο – σχεδίασαν να γίνει σώμα, γιατί το πυρ, που βρίσκεται μέσα μας και είναι αδελφό τού πρώτου, πλάστηκε ανόθευτο, για να ρέει διά μέσου των ματιών, εξολοκλήρου λείο και πυκνό. Συμπύκνωσαν ιδιαίτερα το κέντρο των ματιών, ώστε να διηθεί μόνον το καθαρό πυρ και να φράσσει όλο το άλλο, το συμπαγέστερο. Όταν, λοιπόν, υπάρχει ημερήσιο φως γύρω από το ρεύμα τής όρασης, τότε το όμοιο συναντά το όμοιο, γίνονται συμπαγή, συνενώνονται σ' ένα οικείο σώμα, στην ευθεία των ματιών, όπου και αν βρίσκεται το εξωτερικό πυρ προς το οποίο πέφτει το εσωτερικό ρεύμα. Εξαιτίας τής ομοιότητας, γίνεται κάτι παντελώς ομοιοπαθές, το οποίο – οπουδήποτε και αν προσκρούει ή από οτιδήποτε και αν προσκρούεται – μεταδίδει σε όλο το σώμα, μέχρι την ψυχή, τις κινήσεις που προκαλούνται και παρέχει την αίσθηση που ονομάζουμε όραση. Όταν το συγγενικό εξωτερικό πυρ απέρχεται προς την νύχτα, το ρεύμα αποκόπτεται, γιατί εξέρχεται προς κάτι ανόμοιο, αλλοιώνεται και

- κέτι τῷ πλησίον ἀέρι γιγνόμενον, ἅτε πῦρ οὐκ ἔχοντι.
- e παύεται τε οὖν ὄρῶν, ἔτι τε ἐπαγωγὸν ὕπνου γίνε-
ται· σωτηρίαν γὰρ ἦν οἱ θεοὶ τῆς ὄψεως ἐμηχανήσα-
ντο, τὴν τῶν βλεφάρων φύσιν, ὅταν ταῦτα συμμύση,
καθεύρῃνσι τὴν τοῦ πυρὸς ἐντὸς δύνανται, ἡ δὲ δια-
χεῖ τε καὶ ὁμαλύνει τὰς ἐντὸς κινήσεις, ὁμαλυνθει-
σῶν δὲ ἡσυχία γίνεται, γενομένης δὲ πολλῆς μὲν ἡ-
- 46 a συχίας βραχυόνειρος ὕπνος ἐμπίπτει, καταλειφθει-
σῶν δὲ τινῶν κινήσεων μειζόνων, οἷαι καὶ ἐν οἴοις
ἂν τόποις λείπονται, τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα παρέσχον-
το ἀφομοιωθέντα ἐντὸς ἔξω τε ἐγερθεῖσιν ἀπομνη-
μονευόμενα φαντάσματα. τὸ δὲ περὶ τὴν τῶν κατό-
πτρων εἰδωλοποιίαν καὶ πάντα ὅσα ἐμφανῆ καὶ λεί-
α, κατιδεῖν οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν. ἐκ γὰρ τῆς ἐντὸς ἐκτός
- b τε τοῦ πυρὸς ἐκατέρου κοινωνίας ἀλλήλοις, ἐνός τε
αὖ περὶ τὴν λειότητα ἐκάστοτε γενομένου καὶ πολλα-
χῆ μεταρρυθμισθέντος, πάντα τὰ τοιαῦτα ἐξ ἀνάγκης
ἐμφαίνεται, τοῦ περὶ τὸ πρόσωπον πυρὸς τῷ περὶ
τὴν ὄψιν πυρὶ περὶ τὸ λεῖον καὶ λαμπρὸν συμπαγοῦς
γιγνομένου. δεξιὰ δὲ φαντάζεται τὰ ἀριστερά, ὅτι
τοῖς ἐναντίοις μέρεσιν τῆς ὄψεως περὶ τὰναντία μέρη
γίνεται ἐπαφή παρὰ τὸ καθεστὸς ἔθος τῆς προσβο-
λῆς δεξιὰ δὲ τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ἀριστερὰ τοῦ-
- c ναντίον, ὅταν μεταπέση συμπηγνύμενον ᾧ συμπήγνυ-

σβήνεται, μη έχοντας την ίδια φύση με τον πλησίον αέρα, ο οποίος δεν περιέχει πυρ. Παύει, λοιπόν, να βλέπει και γίνεται αγωγός τού ύπνου, γιατί οι Θεοί επινόησαν ως προστασία τής όρασης την φύση των βλεφάρων που – όταν κλείνουν – φυλακίζουν μέσα την δύναμη τού πυρός, η οποία διαχύνει και ομαλύνει τις εσωτερικές κινήσεις. Όταν αυτές ομαλυνθούν, γίνεται ησυχία και όταν η ησυχία γίνει πολλή, επέρχεται ύπνος με μικρά όνειρα. Αν κάποιες βασικότερες κινήσεις παραμείνουν, ανάλογα με το ποιές είναι και σε ποιούς τόπους παραμένουν, ανασύρουν διάφορα πλάσματα τής φαντασίας, που αφομοιώνουμε εσωτερικά, αλλά απομνημονεύουμε κατά την έγερσή μας σαν εξωτερικά. Η εμφάνιση ειδώλων σε **κάτοπτρα** και σε όλα όσα είναι γυαλιστερά και λεία, δεν είναι δύσκολο να εξηγηθεί. Εξαιτίας τής επικοινωνίας μεταξύ τού εσωτερικού και τού εξωτερικού πυρός, κάθε φορά που το ένα από αυτά επιπέσει στην λεία επιφάνεια και μετασχηματισθεί με πολλούς τρόπους, όλα αυτά τα είδωλα εμφανίζονται αναγκαστικά, καθώς το πυρ τού κατοπτριζόμενου προσώπου και το πυρ τής όρασης γίνονται συμπαγή επάνω στο λείο και λαμπρό. Τα αριστερά εμφανίζονται δεξιά, γιατί τα αντίθετα μέρη τού πυρός τής όρασης έρχονται σε επαφή με αντίθετα μέρη τού προσώπου, και όχι κατά τον συνηθισμένο τρόπο όρασης. Αντίθετα, τα δεξιά φαίνονται δεξιά και τα αριστερά αριστερά, όταν το πυρ τής όρασης αντιστραφεί, καθώς συνενώνεται με το άλλο φως, κάτι που συμβαίνει όταν η λεία επιφάνεια των κατόπτρων – υψωμένη από το ένα και από

ται φῶς, τοῦτο δέ, ὅταν ἡ τῶν κατόπτρων λειότης, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὑψη λαβοῦσα, τὸ δεξιὸν εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος ἀπώση τῆς ὄψεως καὶ θάτερον ἐπὶ θάτερον. κατὰ δὲ τὸ μῆκος στραφὲν τοῦ προσώπου ταῦτον τοῦτο ὑπτίον ἐποίησεν πᾶν φαίνεσθαι, τὸ κάτω πρὸς τὸ ἄνω τῆς αὐγῆς τό τ' ἄνω πρὸς τὸ κάτω πάλιν ἀπῶσαν.

d

Ταῦτ' οὖν πάντα ἔστιν τῶν συναιτίων οἷς θεὸς ὑπερετοῦσιν χρῆται τὴν τοῦ ἀρίστου κατὰ τὸ δυνατόν ἰδέαν ἀποτελῶν δοξάζεται δὲ ὑπὸ τῶν πλείστων οὐ συναίτια ἀλλὰ αἷτια εἶναι τῶν πάντων, ψύχοντα καὶ θερμαίνοντα πηγνύντα τε καὶ διαχέοντα καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀπεργαζόμενα. λόγον δὲ οὐδένα οὐδὲ νοῦν εἰς οὐδὲν δυνατὰ ἔχειν ἐστίν. τῶν γὰρ ὄντων ᾧ νοῦν μόνω κτᾶσθαι προσήκει, λεκτέον ψυχὴν -τοῦτο δὲ ἀόρατον, πῦρ δὲ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ καὶ ἀήρ σώματα πάντα ὄρατὰ γέγονεν- τὸν δὲ νοῦ καὶ ἐπιστήμης ἔραστην ἀνάγκη τὰς τῆς ἔμφρονος φύσεως αἰτίας πρώτας μεταδιώκειν, ὅσαι δὲ ὑπ' ἄλλων μὲν κινουμένων, ἕτερα δὲ κατὰ ἀνάγκης κινούντων γίνονται, δευτέρας. ποιητέον δὲ κατὰ ταῦτα καὶ ἡμῖν λεκτέα μὲν ἀμφοτέρωθεν τὰ τῶν αἰτιῶν γένη, χωρὶς δὲ ὅσαι μετὰ νοῦ καλῶν καὶ ἀγαθῶν δημιουργοὶ καὶ ὅσαι μονωθεῖσαι φρονήσεως τὸ τυχὸν ἄτακτον ἐκάστοτε ἐξεργάζονται. τὰ μὲν οὖν τῶν ὁμμάτων συμμεταίτια πρὸς τὸ

e

47 a

το άλλο μέρος – στείλει το δεξί μέρος τού πυρός τής όρασης στα αριστερά και το αριστερό στα δεξιά. Αν το κάτοππο στραφεί κατά μήκος τού προσώπου, ολόκληρο το κάνει να φαίνεται ανάποδο, καθώς στέλνει το κάτω μέρος τού κατοπτριζόμενου προσώπου προς το επάνω μέρος τού φώτος και το επάνω προς το κάτω.

Όλα τούτα είναι μέρος των **συναιτίων**, τα οποία ο Θεός χρησιμοποιεί ως υπηρέτες, για να ολοκληρώσει – κατά το δυνατόν – την μορφή τού άριστου. Οι περισσότεροι, όμως, νομίζουν ότι είναι αίτια και όχι συναιτία των πάντων, επειδή αυτά ψύχουν και θερμαίνουν, πηγνύουν και διαχέουν, και προκαλούν όλα τα παρόμοια. Δεν είναι, ωστόσο, δυνατόν αυτά να έχουν ούτε λογική, ούτε νου. Πρέπει να πούμε ότι, μεταξύ των όντων, η ψυχή είναι το μόνο στο οποίο ταιριάζει να έχει νου. Αυτή είναι αόρατη, ενώ όλα τα άλλα – πυρ, ύδωρ, γη και αέρας – έγιναν ορατά σώματα. Ο εραστής τού νου και τής επιστήμης αναγκαστικά αναζητά πρώτα τις αιτίες τής έλλογης φύσης και μετά τις αιτίες των πραγμάτων που κινούνται από άλλα και αναγκαστικά κινούν κάποια άλλα. Έτσι πρέπει να πράξουμε κ' εμείς.

Ας μιλήσουμε για αμφότερα τα γένη των αιτιών, χωριστά για όσες έχουν νου και είναι δημιουργοί ωραίων και αγαθών έργων, και χωριστά για όσες απομονώθηκαν από την φρόνηση και επιτελούν το εκάστοτε τυχαίο άτακτο. Μιλήσαμε για τα **συμμεταίτια** που συνέβαλαν ώστε τα μάτια ν' αποκτήσουν την δύναμη που τώρα έχουν. Αμέσως μετά πρέπει να πούμε για το μέγιστο σε ωφελιμότητα έργο, για

- σχεῖν τὴν δύναμιν ἣν νῦν εἴληχεν εἰρήσθω τὸ δὲ μέγιστον αὐτῶν εἰς ὠφελίαν ἔργον, δι' ὃ θεὸς αὐτῶν ἡμῖν δεδώρηται, μετὰ τοῦτο ῥητέον. ὅψις δὲ κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον αἰτία τῆς μεγίστης ὠφελείας γέγονεν ἡμῖν, ὅτι τῶν νῦν λόγων περὶ τοῦ παντὸς λεγομένων οὐδεὶς ἂν ποτε ἐρρήθη μήτε ἄστρα μήτε ἥλιον μήτε οὐρανὸν ἰδόντων. νῦν δ' ἡμέρα τε καὶ νύξ ὀφθεῖσαι μῆνες τε καὶ ἐνιαυτῶν περίοδοι καὶ ἰσημερίαι καὶ τροπαὶ μεμηχάνηται μὲν ἀριθμὸν, χρόνου δὲ ἔννοιαν περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως ζήτησιν ἔδοσαν. ἐξ ὧν ἐπορισάμεθα φιλοσοφίας γένος, οὗ μείζον ἀγαθὸν οὐτ' ἦλθεν οὔτε ἦξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν. λέγω δὲ τοῦτο ὁμμάτων μέγιστον ἀγαθόν. τὰλλα δὲ ὅσα ἐλάττω τί ἂν ὑμνοῖμεν, ὧν ὁ μὴ φιλόσοφος τυφλωθεὶς ὀδυρόμενος ἂν θρηνοῖ μάτην; ἀλλὰ τούτου λεγέσθω παρ' ἡμῶν αὕτη ἐπὶ ταῦτα αἰτία, θεὸν ἡμῖν ἀνευρεῖν δωρήσασθαι τε ὅψιν, ἵνα τὰς ἐν οὐρανῷ τοῦ νοῦ κατιδόντες περιόδους χρησαίμεθα ἐπὶ τὰς περιφορὰς τὰς τῆς παρ' ἡμῖν διανοήσεως, συγγενεῖς ἐκείναις οὔσας, ἀταράκτοις τεταραγμένας, ἐκμαθόντες δὲ καὶ λογισμῶν κατὰ φύσιν ὀρθότητος μετασχόντες, μιμούμενοι τὰς τοῦ θεοῦ πάντως ἀπλανεῖς οὔσας, τὰς ἐν ἡμῖν πεπλανημένας καταστησαίμεθα. φωνῆς τε δὲ καὶ ἀκοῆς πέρι πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος, ἐπὶ ταῦτα τῶν αὐτῶν ἔνεκα παρὰ θεῶν δεδωρῆσθαι. λό-
- b
- c
- d

το οποίο μας τα δώρισε ο Θεός.

Κατά τον συλλογισμό μου, η όραση έγινε αιτία τής μέγιστης ωφέλειάς μας, γιατί αυτά που τώρα λέμε για το σύμπαν, κανείς ποτέ δεν θα τα έλεγε, μη έχοντας δει τα άστρα, τον ήλιο ή τον ουρανό. Τώρα, όμως, που έχουμε παρατηρήσει την ημέρα και την νύχτα, τους μήνες και τις εναλλαγές των ενιαυτών, τις ισημερίες και τις τροπές, επινοήσαμε τον αριθμό, εννοήσαμε τον χρόνο, αρχίσαμε την αναζήτηση τής φύσης τού σύμπαντος. Από αυτά ποριστήκαμε την φιλοσοφία, τής οποίας μεγαλύτερο αγαθό ούτε ήλθε, ούτε θα έλθει ποτέ ως θεϊκό δώρο προς το γένος των θνητών. Αυτό ονομάζω μέγιστο αγαθό που μας προσφέρουν τα μάτια. Τα άλλα, όσα είναι μικρότερα, γιατί να τα υμνούμε; Μάταια θα τα θρηνούσε οδυρόμενος όποιος δεν είναι φιλόσοφος και τυφλώθηκε. Αλλά ας πούμε ότι η όραση είναι η αιτία των παρακάτω: ο Θεός την εφηύρε και μας την δώρισε για να παρατηρούμε τις ουράνιες περιφορές τού νου και να τις χρησιμοποιούμε ως πρότυπο στις περιφορές τής διάνοιάς μας, οι οποίες είναι συγγενείς με τις πρώτες – οι ταραγμένες με τις ατάρακτες – και αφού τις μάθουμε και συμμετάσχουμε στην φυσική ορθότητα των συλλογισμών, θα αποκαταστήσουμε τις πλανημένες περιφορές μας, μιμούμενοι τις παντελώς απλανείς περιφορές τού Θεού.

Ο ίδιος συλλογισμός ισχύει και για την φωνή και για την ακοή. Μας δωρίθηκαν από τους Θεούς για τους ίδιους λόγους και τις ίδιες αιτίες. Ο λόγος δόθηκε για τον ίδιο σκο-

γος τε γὰρ ἐπ' αὐτὰ ταῦτα τέτακται, τὴν μεγίστην
 συμβαλλόμενος εἰς αὐτὰ μοῖραν, ὅσον τ' αὖ μουσικῆς
 φωνῆ χρήσιμον πρὸς ἀκοὴν ἕνεκα ἀρμονίας ἐστὶ δο-
 θέν. ἡ δὲ ἀρμονία, συγγενεῖς ἔχουσα φορὰς ταῖς ἐν ἡ-
 μῖν τῆς ψυχῆς περιόδοις, τῷ μετὰ νοῦ προσχρωμένῳ
 Μούσαις οὐκ ἐφ' ἡδονὴν ἄλογον καθάπερ νῦν εἶναι
 e δοκεῖ χρήσιμος, ἀλλ' ἐπὶ τὴν γεγонуῖαν ἐν ἡμῖν ἀνάρ-
 μοστον ψυχῆς περίοδον εἰς κατακόσμησιν καὶ συμ-
 φωνίαν ἑαυτῇ σύμμαχος ὑπὸ Μουσῶν δέδοται· καὶ
 ῥυθμὸς αὖ διὰ τὴν ἄμετρον ἐν ἡμῖν καὶ χαρίτων ἐπι-
 δεῖα γιγνομένη ἐν τοῖς πλείστοις ἔξιν ἐπίκουρος ἐπὶ
 48 a ταῦτα ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐδόθη. Τὰ μὲν οὖν παρεληλυ-
 θότα τῶν εἰρημένων πλὴν βραχέων ἐπιδέδεικται τὰ
 διὰ νοῦ δεδημιουργημένα· δεῖ δὲ καὶ τὰ δι' ἀνάγκης
 γιγνόμενα τῷ λόγῳ παραθέσθαι. μεμειγμένη γὰρ οὖν
 ἢ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις ἔξ ἀνάγκης τε καὶ νοῦ
 συστάσεως ἐγεννήθη· νοῦ δὲ ἀνάγκης ἄρχοντος τῷ
 πείθειν αὐτὴν τῶν γιγνομένων τὰ πλεῖστα ἐπὶ τὸ βέλ-
 τιστον ἄγειν, ταύτη κατὰ ταῦτά τε δι' ἀνάγκης ἠττω-
 μένης ὑπὸ πειθοῦς ἔμφρονος οὕτω κατ' ἀρχὰς συνί-
 στατο τόδε τὸ πᾶν. εἴ τις οὖν ἢ γέγονεν κατὰ ταῦτα
 ὄντως ἐρεῖ, μεικτέον καὶ τὸ τῆς πλανωμένης εἴδος αἰ-
 τίας, ἢ φέρειν πέφυκεν· ὧδε οὖν πάλιν ἀναχωρητέον,

πό, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην εκπλήρωσή τους. Λόγω τής αρμονίας δόθηκε στην φωνή όσο μέρος τής μουσικής είναι χρήσιμο στην ακοή. Η αρμονία, που έχει περιφορές συγγενείς προς τις εσωτερικές περιφορές τής ψυχής μας, δόθηκε από τις Μούσες σ' εκείνον που τις επικαλείται με φρόνηση και δεν σκοπεύει στην άλογη ηδονή, καθώς όλοι νομίζουν σήμερα. Η αρμονία ως σύμμαχος δόθηκε από τις Μούσες, γιά να θέσει σε τάξη και σε συμφωνία με τον εαυτό της την ψυχή, τής οποίας η περιφορά έγινε μέσα μας ανάρμοστη. Επικουρικά μάς δόθηκε – από τις ίδιες και γιά τον ίδιο λόγο – και ρυθμός, εξαιτίας τής άμετρης και φτωχής σε χάριτες διάθεσης των περισσότερων ανθρώπων.

Όσα μέχρι τώρα είπαμε – εκτός από λίγα – αποδείχτηκε ότι δημιουργήθηκαν μέσω τού νου. Στον λόγο πρέπει να παραθέσουμε και όσα έγιναν από την ανάγκη, γιατί η γένεση αυτού τού κόσμου είναι ανάμεικτη, αφού γεννήθηκε από την σύσταση ανάγκης και νου. Ο νους είναι άρχοντας τής ανάγκης, επειδή την πείθει να οδηγήσει προς το βέλτιστο τα περισσότερα γιγνόμενα, και έτσι ακριβώς η ανάγκη ηττάται από την έλλογη πειθώ, συνιστώντας αρχικά αυτό το σύμπαν. Αν κάποιος, λοιπόν, επιθυμεί να μιλήσει γιά την γένεση τού σύμπαντος – όπως αληθινά έγινε – οφείλει να αναμείξει και το είδος τής **περιπλανώμενης αιτίας** και το τι φέρει αυτή από την φύση της.

Εδώ πρέπει πάλι να γυρίσουμε πίσω και – λαμβάνοντας άλλη αρχή, που να ταιριάζει σ' αυτά τα ίδια πράγματα,

καὶ λαβοῦσιν αὐτῶν τούτων προσήκουσαν ἑτέραν ἀρχὴν αὐθις αὖ, καθάπερ περὶ τῶν τότε νῦν οὕτω περὶ τούτων πάλιν ἀρκτέον ἀπ' ἀρχῆς. τὴν δὴ πρὸ τῆς οὐρανοῦ γενέσεως πυρὸς ὕδατος τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς φύσιν θεατέον αὐτήν καὶ τὰ πρὸ τούτου πάθη·

c νῦν γὰρ οὐδεὶς πω γένεσιν αὐτῶν μεμῆνυκεν, ἀλλ' ὡς εἰδόσιν πῦρ ὅτι ποτέ ἐστιν καὶ ἕκαστον αὐτῶν λέγομεν ἀρχὰς αὐτὰ τιθέμενοι στοιχεῖα τοῦ παντός, προσήκον αὐτοῖς οὐδ' ἂν ὡς ἐν συλλαβῆς εἶδεσιν μόνον εἰκότως ὑπὸ τοῦ καὶ βραχὺ φρονοῦντος ἀπεικασθῆναι. νῦν δὲ οὖν τό γε παρ' ἡμῶν ὧδε ἐχέτω τὴν μὲν περὶ ἀπάντων εἴτε ἀρχὴν εἴτε ἀρχὰς εἴτε ὅπη δοκεῖ τούτων πέρι τὸ νῦν οὐ ῥητέον, δι' ἄλλο μὲν οὐδέεν, διὰ δὲ

d τὸ χαλεπὸν εἶναι κατὰ τὸν παρόντα τρόπον τῆς διεξόδου δηλῶσαι τὰ δοκοῦντα, μήτ' οὖν ἡμεῖς οἴεσθε δεῖν ἐμὲ λέγειν, οὔτ' αὐτὸς αὖ πείθειν ἑμαυτὸν εἶην ἂν δυνατὸς ὡς ὀρθῶς ἐγχει ροῖμ' ἂν τοσοῦτον ἐπιβαλλόμενος ἔργον τὸ δὲ κατ' ἀρχὰς ῥηθὲν διαφυλάττων, τὴν τῶν εἰκότων λόγων δύναμιν, πειράσομαι μηδενὸς ἧττον εἰκότα, μᾶλλον δ' ἢ καὶ ἔμπροσθεν ἀπ'

e ἀρχῆς περὶ ἐκάστων καὶ συμπάντων λέγειν. θεὸν δὴ καὶ νῦν ἐπ' ἀρχῆ τῶν λεγομένων σωτήρα ἐξ ἀτόπου καὶ ἀήθους διηγήσεως πρὸς τὸ τῶν εἰκότων δόγμα διασώζειν ἡμᾶς ἐπικαλεσάμενοι πάλιν ἀρχώμεθα λέγειν.

όπως κάναμε και πριν – να ξεκινήσουμε πάλι από την αρχή να μιλούμε γι' αυτά. Πρέπει να εξετάσουμε την φύση τού πυρός, τού ύδατος, τού αέρα και τής γης, ποιά ήταν πριν από την γένεση τού ουρανού και πώς δρούσε πριν από αυτή. Γιατί, μέχρι τώρα, κανείς δεν δήλωσε την γένεσή τους, αλλά – σαν να τα γνωρίζουμε επακριβώς – μιλούμε για το πυρ και για το τι είναι αυτό και το καθένα από τ' άλλα, ονομάζοντάς τα αρχές και θεωρώντας τα στοιχεία τού σύμπαντος, ενώ εύλογα δεν ταιριάζει σ' αυτά ούτε καν με είδη **συλλαβών** να απεικονιστούν, από κάποιον που έχει έστω λίγο μυαλό.

Τώρα, λοιπόν, έτσι έχουν τα πράγματα για εμάς: δεν μπορεί να καθοριστεί τώρα η αρχή – ή οι αρχές ή όπως αλλιώς κάποιος θέλει να τις ονομάσει – των πάντων, όχι για κάποιον άλλον λόγο, παρά γιατί είναι δύσκολο να δηλώσουμε τις απόψεις μας γι' αυτήν, κατά την παρούσα πορεία τής έρευνας. Ούτε κ' εσείς να μου ζητήσετε να μιλήσω γι' αυτή, ούτε κ' εγώ να πείσω τον εαυτό μου ότι θα μου ήταν δυνατόν – αν ορθά το επιχειρούσα – να περάτωνα ένα τέτοιο έργο. Διαφυλάττοντας την αρχική ρήση μου για την δύναμη των εύλογων πιθανοτήτων, θ' αποπειραθώ εξαρχής να μιλήσω για καθένα και για όλα μαζί, δίνοντας την πió εύλογη εξήγηση, καλλίτερη από την προηγούμενη. Ας αρχίσουμε την διήγηση επικαλούμενοι και τώρα, στο ξεκίνημα τού λόγου, τον Θεό, για να μας σώζει από ατοπήματα και παραδοξολογίες και να μας οδηγεί προς εύλογες σκέ-

- 49 a Ἡ δ' οὖν αὐθις ἀρχὴ περὶ τοῦ παντὸς ἔστω μειζόνως τῆς πρόσθεν διηρημένη· τότε μὲν γὰρ δύο εἶδη διειλόμεθα, νῦν δὲ τρίτον ἄλλο γένος ἡμῖν δηλωτέον. τὰ μὲν γὰρ δύο ἱκανὰ ἦν ἐπὶ τοῖς ἔμπροσθεν λεχθείσιν, ἐν μὲν ὡς παραδείγματος εἶδος ὑποθεθέν, νοητὸν καὶ ἀεὶ κατὰ ταῦτ' ὄν, μίμημα δὲ παραδείγματος δευτέρου, γένεσιν ἔχον καὶ ὄρατόν. τρίτον δὲ τότε μὲν οὐ διειλόμεθα, νομίσαντες τὰ δύο ἕξειν ἱκανῶς· νῦν δὲ ὁ λόγος ἔοικεν εἰσαναγκάζειν χαλεπὸν καὶ ἀμυδρὸν εἶδος ἐπιχειρεῖν λόγοις ἐμφανίσαι. τί ν' οὖν ἔχον δύναμιν καὶ φύσιν αὐτὸ ὑποληπτέον; τοιάνδε μάλιστα πάσης εἶναι γενέσεως ὑποδοχὴν αὐτὴν οἷον τιθήνην. εἴρηται μὲν οὖν τὰληθές, δεῖ δὲ ἐναργέστερον εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ, χαλεπὸν δὲ ἄλλως τε καὶ διότι προαπορηθῆναι περὶ πυρὸς καὶ τῶν μετὰ πυρὸς ἀναγκαῖον τούτου χάριν· τούτων γὰρ εἰπεῖν ἕκαστον ὅποιον ὄντως ὕδωρ χρὴ λέγειν μᾶλλον ἢ πῦρ, καὶ ὅποιον ὅτι οὖν μᾶλλον ἢ καὶ ἅπαντα καθ' ἕκαστόν τε, οὕτως ὥστε τι νὶ πιστῶ καὶ βεβαίῳ χρήσασθαι λόγῳ, χαλεπόν.
- b πῶς οὖν δὴ τοῦτ' αὐτὸ καὶ πῆ καὶ τί περὶ αὐτῶν εἰκότως διαπορηθέντες ἂν λέγοιμεν; πρῶτον μὲν, ὃ δὴ νῦν ὕδωρ ὠνομάκαμεν, πηγνύμενον ὡς δοκοῦμεν λίθους καὶ γῆν γιγνόμενον ὀρώμεν, τηρόμενον δὲ καὶ διακρινόμενον αὖ ταῦτ' οὗτο πνεῦμα καὶ ἀέρα, συγκαυθέντα δὲ ἀέρα πῦρ, ἀνάπαλιν δὲ συγκριθὲν καὶ
- c

ψεις.

Η νέα αρχή τού σύμπαντος ας διαιρεθεί περισσότερο από την προηγούμενη. Τότε διακρίναμε δύο είδη, ενώ τώρα πρέπει να δηλώσουμε κ' ένα άλλο, τρίτο είδος. Τα δύο πρώτα ήταν επαρκή για όσα είπαμε πρωτύτερα. Το ένα είδος είχε θέση υποδείγματος, όντας νοητό και αμετάβλητο. Το δεύτερο ήταν μίμηση τού υποδείγματος, όντας γεννητό και ορατό. Τότε δεν διακρίναμε τρίτο είδος, θεωρώντας ότι τα δύο ήταν αρκετά. Τώρα ο συλλογισμός μας φαίνεται να μας αναγκάζει να επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε με λόγους ένα είδος δύσκολο και αμυδρό. Ποιάς, όμως, δύναμης και φύσης πρέπει να το εκλάβουμε ως κάτοχο; Οπωσδήποτε τής ακόλουθης: είναι η υποδοχή κάθε γένεσης, σαν να είναι μία τροφός. Ειπώθηκε η αλήθεια, αλλά πρέπει εναργέστερα να μιλήσουμε γι' αυτό, αφού είναι δύσκολο το θέμα και γίνεται δυσκολότερο, γιατί πρώτα πρέπει αναγκαστικά να προβληματιστούμε για το πυρ και τα άλλα τρία στοιχεία. Είναι δύσκολο να μιλήσουμε για το καθένα – ποιό πρέπει όντως να λέγεται ύδωρ και όχι πυρ, ποιά ονομασία να παίρνει το καθένα χωριστά ή όλα μαζί – έτσι ώστε οι λόγοι μας να είναι πιστευτοί και βεβαιωμένοι.

Πώς, όμως, να μιλήσουμε και με ποιά βάση και τι είναι εύλογα πιθανό για το τρίτο είδος; Τι να σκεφτούμε; Πρώτα, λοιπόν, αυτό που τώρα ονομάσαμε ύδωρ, όταν στερεοποιείται, νομίζουμε ότι το βλέπουμε να γίνεται λίθοι και γη, ενώ όταν το ίδιο τήκεται και διαλύεται, άνεμος και αέρας. Ο αέρας που συγκαίγεται γίνεται πυρ. Αντίστροφα, το

d κατασβεσθὲν εἰς ἰδέαν τε ἀπὸν αὐθις ἀέρος πῦρ, καὶ
 πάλιν ἀέρα συνιόντα καὶ πυκνούμενον νέφος καὶ ὁ-
 μίχλην, ἐκ δὲ τούτων ἔτι μᾶλλον συμπιλομένων ῥέον
 ὕδωρ, ἐξ ὕδατος δὲ γῆν καὶ λίθους αὐθις, κύκλον τε
 οὕτω διαδιδόντα εἰς ἄλληλα, ὡς φαίνεται, τὴν γένε-
 σιν. οὕτω δὴ τούτων οὐδέποτε τῶν αὐτῶν ἐκάστων
 φανταζομένων, ποῖον αὐτῶν ὡς ὄν ὀτιοῦν τοῦτο καὶ
 οὐκ ἄλλο παγίως δισχυριζόμενος οὐκ αἰσχυνεῖταιί
 τις ἑαυτόν; οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀσφαλέστατα μακρῶ περι
 e τούτων τιθεμένους ὧδε λέγειν· αἰεὶ ὁ καθορῶμεν ἄλ-
 λοτε ἄλλη γιγνόμενον, ὡς πῦρ, μὴ τοῦτο ἀλλὰ τὸ τοι-
 οῦτον ἐκάστοτε προσαγορεύειν πῦρ, μηδὲ ὕδωρ τοῦ-
 το ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον αἰεὶ, μηδὲ ἄλλο ποτὲ μηδὲν ὡς τι-
 να ἔχον βεβαιότητα, ὅσα δεικνύντες τῷ ῥήματι τῷ τό-
 δε καὶ τοῦτο προσχρώμενοι δηλοῦν ἡγούμεθά τι· φεύ-
 γει γὰρ οὐχ ὑπομένον τὴν τοῦ τόδε καὶ τοῦτο καὶ τὴν
 τῷδε καὶ πᾶσαν ὄση μόνιμα ὡς ὄντα αὐτὰ ἐνδείκνυ-
 ται φάσις. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἕκαστα μὴ λέγειν, τὸ δὲ
 50 a τοιοῦτον αἰεὶ περιφερόμενον ὅμοιον ἐκάστου πέρι
 καὶ συμπάντων οὕτω καλεῖν, καὶ δὴ καὶ πῦρ τὸ διὰ
 παντὸς τοιοῦτον, καὶ ἅπαν ὅσονπερ ἂν ἔχη γένεσιν·

πυρ που συμπυκνώνεται και σβήνεται, καταλήγει στην μορφή τού αέρα, ενώ ο αέρας που συγκεντρώνεται και πυκνώνεται, γίνεται νέφος και ομίχλη, τα οποία – αν συμπυκνωθούν ακόμη περισσότερο – γίνονται ρέον ύδωρ. Από το ύδωρ, πάλι, γίνονται η γη και οι λίθοι, ώστε φαίνεται ότι η γένεση διαδίδεται κυκλικά από το ένα στο άλλο. Αφού, λοιπόν, ουδέποτε αυτά εμφανίζουν την ίδια μορφή, όποιος ισχυρίζεται ότι κάποιο από αυτά είναι οποιοδήποτε – και όχι κάποιο άλλο – δεν ντροπιάζει τον εαυτό του; Δεν είναι έτσι.

Ασφαλέστερα πρέπει να τοποθετούμαστε απέναντι σ' αυτά, λέγοντας τα παρακάτω: όποτε βλέπουμε κάτι να μεταβάλλεται διαρκώς – το πυρ, για παράδειγμα – να μην προσαγορεύουμε τούτο το πράγμα πυρ, αλλά αυτό που σε κάθε περίπτωση είναι τέτοιο, ούτε τούτο το πράγμα ύδωρ, αλλά να λέμε ότι είναι ύδωρ αυτό που πάντοτε είναι τέτοιο, ούτε κάποιο άλλο έτσι να προσαγορεύουμε – σαν να ενέχει βεβαιότητα – απ' όσα μπορούμε να δείξουμε χρησιμοποιώντας τις λέξεις «αυτό» και «εκείνο», νομίζοντας ότι έτσι δηλώνουμε κάτι. Γιατί τούτο το πράγμα φεύγει, μη περιμένοντας τον καθορισμό του με τις λέξεις «αυτό» και «εκείνο», ούτε με άλλες, που προσδίδουν μονιμότητα σ' αυτά τα πράγματα. Να μην ονομάζουμε, λοιπόν, κανένα τους με τις συγκεκριμένες λέξεις, αλλά μ' αυτές να ονομάζουμε εκείνο, το οποίο κατά την παντοτινή περιφορά του παραμένει όμοιο σε καθεμία και σε όλες τις περιστάσεις. Άρα, πυρ ονομάζεται το διαπαντός τέτοιο. Ομοίως και κα-

ἐν ᾧ δὲ ἐγγιγνόμενα ἀεὶ ἕκαστα αὐτῶν φαντάζεται
καὶ πάλιν ἐκείθεν ἀπόλλυται, μόνον ἐκείνο αὖ προ-
σαγορεύειν τῷ τε τοῦτο καὶ τῷ τόδε προσχρωμένους
ὀνόματι, τὸ δὲ ὅποιοι οὖν τι, θερμὸν ἢ λευκὸν ἢ καὶ
ὀτιοῦν τῶν ἐναντίων, καὶ πάνθ' ὅσα ἐκ τούτων, μη-
δὲν ἐκείνο αὖ τούτων καλεῖν. ἔτι δὲ σαφέστερον αὐ-
τοῦ πέρι προθυμητέον αὐθις εἰπεῖν. εἰ γὰρ πάντα τις
σχήματα πλάσας ἐκ χρυσοῦ μηδὲν μεταπλάττων παύ-
οιτο ἕκαστα εἰς ἅπαντα, δεικνύντος δὴ τινος αὐτῶν
ἐν καὶ ἐρομένου τί ποτ' ἐστί, μακροῦ πρὸς ἀλήθειαν ἀ-
σφαλέστατον εἰπεῖν ὅτι χρυσός, τὸ δὲ τρίγωνον ὅσα
τε ἄλλα σχήματα ἐνεγίγνετο, μηδέποτε λέγειν ταῦτα
ὡς ὄντα, ἅ γε μεταξὺ τιθεμένου μεταπίπτει, ἀλλ' ἐὰν
ἄρα καὶ τὸ τοιοῦτον μετ' ἀσφαλείας ἐθέλη δέχεσθαι
τινος, ἀγαπᾶν. ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῆς τὰ πά-
ντα δεχομένης σώματα φύσεως. ταῦτόν αὐτὴν ἀεὶ
προσρητέον ἐκ γὰρ τῆς ἑαυτῆς τὸ παράπαν οὐκ ἐξί-
σταται δυνάμει -δέχεται τε γὰρ ἀεὶ τὰ πάντα, καὶ
μορφὴν οὐδεμίαν ποτὲ οὐδενὶ τῶν εἰσιόντων ὁμοίαν
εἴληφεν οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἐκμαγεῖον γὰρ φύσει παντὶ
κεῖται, κινούμενόν τε καὶ διασχηματιζόμενον ὑπὸ
τῶν εἰσιόντων, φαίνεται δὲ δι' ἐκείνα ἄλλοτε ἄλλοι-
ον- τὰ δὲ εἰσιόντα καὶ ἐξιόντα τῶν ὄντων ἀεὶ μιμήμα-
τα, τυπωθέντα ἀπ' αὐτῶν τρόπον τινὰ δύσφραστον

θένα απ' όσα υφίστανται γένεση. Χρησιμοποιώντας τις λέξεις «αυτό» και «εκείνο», να προσαγορεύουμε μόνον εκείνο, μέσα στο οποίο συντελείται παντοτινά η γένεση καθενός από αυτά, εκεί όπου εμφανίζονται και εκεί, πάλι, απ' όπου εξαφανίζονται. Ούτε πρέπει να το ονομάζουμε με λέξεις που δηλώνουν ποιότητα, όπως θερμό ή λευκό ή κάτι ενάντιο ή κάτι που προέρχεται από αυτά.

Ας προθυμοποιηθούμε τώρα να μιλήσουμε ακόμη σαφέστερα γι' αυτό. Εάν κάποιος έχει πλάσει από χρυσό όλα τα σχήματα – χωρίς να παύει να μεταπλάττει καθένα τους σε όλα τα υπόλοιπα – και κάποιος του δείξει ένα από αυτά και τον ρωτήσει τι ακριβώς είναι, η πλησιέστερη προς την αλήθεια απάντηση είναι ότι αυτό είναι χρυσός, ενώ δεν πρέπει ποτέ να απαντήσει ότι το τρίγωνο και όλα τ' άλλα σχήματα, που γίνονται, είναι όντως αυτά, επειδή αυτά μετασχηματίζονται συνεχώς. Ας μείνουμε ικανοποιημένοι αν κάποιος με επιφύλαξη δεχτεί ότι το σχήμα είναι παρόμοιο με κάποιο.

Ο ίδιος συλλογισμός ισχύει και γιά την φυσική οντότητα που δέχεται όλα τα σώματα. Αυτή πρέπει πάντοτε να έχει την ίδια ονομασία, γιατί ποτέ δεν παρεκκλίνει από την δική της ιδιότητα, δεχόμενη πάντοτε τα πάντα, δίχως να προσλαμβάνει ποτέ καμμία μορφή όμοια με αυτές των εισερχομένων. Γιά καθετί λειτουργεί ως φυσικό εκμαγείο, κινούμενο και διασχηματιζόμενο από τα εισερχόμενα, φαινομενικά αλλοιούμενο – κάποιες φορές – εξαιτίας τους. Τα εισερχόμενα, όμως, και τα εξερχόμενα είναι απομιμήσεις

καὶ θαυμαστόν, ὄν εἰς αὐθις μέτιμεν. ἐν δ' οὖν τῷ πα-
 ρόντι χρὴ γένη διανοηθῆναι τριτά, τὸ μὲν γιγνόμε-
 νον, τὸ δ' ἐν ᾧ γίγνεται, τὸ δ' ὅθεν ἀφομοιούμενον
 φύεται τὸ γιγνόμενον. καὶ δὴ καὶ προσεικάσαι πρέ-
 πει τὸ μὲν δεχόμενον μητρί, τὸ δ' ὅθεν πατρί, τὴν δὲ
 e μεταξὺ τούτων φύσιν ἐκγόνῳ, νοῆσαί τε ὡς οὐκ ἂν
 ἄλλως, ἐκτυπώματος ἕσεσθαι μέλλοντος ἰδεῖν ποικί-
 λου πάσας ποικιλίας, τοῦτ' αὐτὸ ἐν ᾧ ἐκτυπούμενον
 ἐνίσταται γένοιτ' ἂν παρεσκευασμένον εὖ, πλὴν ἄ-
 μορφον ὄν ἐκείνων ἀπασῶν τῶν ἰδεῶν ὅσας μέλλοι
 δέχεσθαι ποθεν. ὅμοιον γὰρ ὄν τῶν ἐπεισιόντων τινὶ
 τὰ τῆς ἐναντίας τά τε τῆς τὸ παράπαν ἄλλης φύσεως
 ὅπότ' ἔλθοι δεχόμενον κακῶς ἂν ἀφομοιοῖ, τὴν αὐ-
 τοῦ παρεμφαῖνον ὄψιν. διὸ καὶ πάντων ἐκτὸς εἰδῶν
 εἶναι χρεὼν τὸ τὰ πάντα ἐκδεξόμενον ἐν αὐτῷ γένη,
 καθάπερ περὶ τὰ ἀλείμματα ὅποσα εὐώδη τέχνη μη-
 χανῶνται πρῶτον τοῦτ' αὐτὸ ὑπάρχον, ποιοῦσιν ὅτι
 51 a μάλιστα ἀώδη τὰ δεξόμενα ὑγρὰ τὰς ὁσμάς. ὅσοι τε
 ἔν τισιν τῶν μαλακῶν σχήματα ἀπομάττειν ἐπιχει-
 ροῦσι, τὸ παράπαν σχῆμα οὐδὲν ἐνδηλον ὑπάρχειν ἐ-
 ῶσι, προομαλύναντες δὲ ὅτι λειότατον ἀπεργάζο-
 νται. ταῦτ' οὖν καὶ τῷ τὰ τῶν πάντων ἀεί τε ὄντων
 κατὰ πᾶν ἑαυτοῦ πολλάκις ἀφομοιώματα καλῶς μέλ-
 λοντι δέχεσθαι πάντων ἐκτὸς αὐτῷ προσήκει πεφυ-
 κέναι τῶν εἰδῶν. διὸ δὴ τὴν τοῦ γεγονότος ὄρατοῦ
 b

των αΐδιων όντων, αποτυπώματα αυτών κατά έναν τρόπο δύσφραστο και θαυμαστό, τον οποίον γιά την ώρα παραβλέπουμε. Στην παρούσα στιγμή χρειάζεται να κατανοήσουμε τα τρία γένη: το πρώτο είναι το γιγνόμενο, το δεύτερο είναι εκείνο μέσα στο οποίο γίνεται, και το τρίτο εκείνο προς το οποίο ομοιώνεται το γιγνόμενο, κατά την γένεσή του. Πρέπει, λοιπόν, να παρομοιάσουμε με μητέρα αυτό που δέχεται, με πατέρα το υπόδειγμα, με τέκνο την μεταξύ τους φυσική οντότητα, και να κατανοήσουμε ότι – γιά να μπορέσει το αποτύπωμα να λάβει όλη την ποικιλία των μορφών – αυτό, μέσα στο οποίο υφίσταται την αποτύπωση, πρέπει να είναι καλώς προπαρασκευασμένο και να μην έχει καμμία απ' όλες τις μορφές, που πρόκειται απ' έξω να δεχτεί γιαντί, αν ήταν ομοιόμορφο με κάποιο από τα εισερχόμενα, θα αφομοίωνε κακώς το ενάντιο ή το ολωσδιόλου διαφορετικό και θα παρενέβαλλε την δική του όψη, όταν το υποδεχόταν. Γι' αυτό και χρειάζεται να μην έχει καμμία μορφή εκείνο που θα δεχτεί μέσα του όλα τα γένη, όπως ακριβώς οι βάσεις των αρωμάτων, οι οποίες με τέχνη υφίστανται κατεργασία, ώστε πρώτα να έχουν αυτό το χαρακτηριστικό: να είναι εντελώς άοσμα τα υγρά τους, που πρόκειται να δεχτούν τις αρωματικές οσμές. Το ίδιο συμβαίνει με όσους επιχειρούν ν' αποτυπώσουν σχήματα σε μαλακές επιφάνειες: προομαλύνουν και καθιστούν ιδιαιτέρως λεία την επιφάνεια και δεν αφήνουν να υπάρξει επάνω της ούτε ίχνος από το παραμικρό σχήμα. Κατά τον ίδιο τρόπο, λοιπόν, σ' αυτό που πρόκειται να δεχτεί καλώς,

- καὶ πάντως αἰσθητοῦ μητέρα καὶ ὑποδοχὴν μήτε γῆν
μήτε ἀέρα μήτε πῦρ μήτε ὕδωρ λέγωμεν, μήτε ὅσα ἐκ
τούτων μήτε ἐξ ὧν ταῦτα γέγονεν· ἀλλ' ἀνόρατον εἶ-
δος τι καὶ ἄμορφον, πανδεχές, μεταλαμβάνον δὲ ἀπο-
ρώτατά πη τοῦ νοητοῦ καὶ δυσαλωτότατον αὐτὸ λέ-
γοντες οὐ ψευσόμεθα. καθ' ὅσον δ' ἐκ τῶν προειρημέ-
νων δυνατὸν ἐφικνεῖσθαι τῆς φύσεως αὐτοῦ, τῆδ' ἂν
τις ὀρθότατα λέγοι· πῦρ μὲν ἐκάστοτε αὐτοῦ τὸ πεπυ-
ρωμένον μέρος φαίνεσθαι, τὸ δὲ ὑγρὰνθὲν ὕδωρ, γῆν
c τε καὶ ἀέρα καθ' ὅσον ἂν μιμήματα τούτων δέχεται.
λόγῳ δὲ δὴ μᾶλλον τὸ τοιόνδε διοριζομένους περὶ
αὐτῶν διασκεπτέον· ἄρα ἔστιν τι πῦρ αὐτὸ ἐφ' ἑαυ-
τοῦ καὶ πάντα περὶ ὧν ἀεὶ λέγωμεν οὕτως αὐτὰ καθ'
αὐτὰ ὄντα ἕκαστα, ἢ ταῦτα ἄπερ καὶ βλέπομεν, ὅσα
τε ἄλλα διὰ τοῦ σώματος αἰσθανόμεθα, μόνα ἐστὶν
τοιαύτην ἔχοντα ἀλήθειαν, ἄλλα δὲ οὐκ ἔστι παρὰ
d ταῦτα οὐδαμῆ οὐδαμῶς, ἀλλὰ μάτην ἐκάστοτε εἶναι
τί φαμεν εἶδος ἐκάστου νοητόν, τὸ δ' οὐδὲν ἄρ' ἦν
πλὴν λόγος; οὔτε οὖν δὴ τὸ παρὸν ἄκριτον καὶ ἀδί-
καστον ἀφέντα ἄξιον φάναι δισχυριζόμενον ἔχειν
οὕτως, οὔτ' ἐπὶ λόγου μήκει πάρεργον ἄλλο μῆκος ἐ-
πεμβλητέον· εἰ δέ τις ὄρος ὀρισθεὶς μέγας διὰ βραχέ-
ων φανείη, τοῦτο μάλιστα ἐγκαιριώτατον γένοιτ' ἂν.
ὥδε οὖν τὴν γ' ἐμὴν αὐτὸς τίθεμαι ψῆφον. εἰ μὲν νοῦς
e καὶ δόξα ἀληθῆς ἐστον δύο γένη, παντάπασιν εἶναι

πολλές φορές και σε όλον τον εαυτό του τα ομοιώματα πάντων των αΐδιων όντων, ταιριάζει από την φύση του να είναι ξένο προς κάθε μορφή.

Γι' αυτό, την μητέρα και υποδοχή – όσων έχουν γίνει ορατά και τελείως αισθητά – ούτε γη ούτε αέρα ούτε πυρ ούτε ύδωρ να ονομάζουμε ούτε με κάποιο παράγωγο αυτών ούτε με κάποιο συνθετικό τους. Δεν θα διαψευστούμε, αν την ονομάσουμε είδος άορατο και άμορφο, που τα πάντα δέχεται, που μετέχει στο νοητό δυσνόητα και δύσληπτα. Καθ' όσον είναι δυνατόν να στηριχτούμε στα προειρημένα, για την φύση της μπορούμε ορθότατα να πούμε ότι φαίνεται ως πυρ το εκάστοτε πυρωμένο μέρος της, ως ύδωρ το υγρό, και ως γη και αέρας τα μέρη που δέχονται τις αντίστοιχες απομιμήσεις. Με την λογική πρέπει μάλλον να προσδιορίσουμε και να εξετάσουμε το εξής: άραγε, υπάρχει πυρ αυτό καθαυτό, και όλα εκείνα – για τα οποία πάντοτε μιλούμε – υπάρχουν αυτά καθαυτά, ή όσα βλέπουμε και όσα αισθανόμαστε με το σώμα είναι τα μόνα αληθινά, και απολύτως τίποτε πέρα από αυτά δεν υπάρχει, αλλά μάταια λέμε ότι καθένα τους είναι μορφή ενός νοητού όντος; Μήπως το τελευταίο δεν είναι τίποτε άλλο από λόγια;

Δεν αξίζει ν' αφήσω το παρόν ζήτημα χωρίς κρίση και επίλυση – ισχυριζόμενος ότι έτσι είναι – ούτε σ' έναν ήδη μακρύ συλλογισμό να παρεμβάλω έναν άλλον, εξίσου μακρύ, ως πάρεργο. Το πίο καίριο θα ήταν να προτείνω συ-

- καθ' αὐτὰ ταῦτα, ἀναίσθητα ὑφ' ἡμῶν εἶδη, νοούμενα μόνον εἰ δ', ὡς τισιν φαίνεται, δόξα ἀληθῆς νοῦ διαφέρει τὸ μηδέν, πάνθ' ὅπός' αὖ διὰ τοῦ σώματος αἰσθανόμεθα θετέον βεβαιότατα. δύο δὲ λεκτέον ἐκείνω, διότι χωρὶς γεγονότων ἀνομοίως τε ἔχετον. τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν διὰ διδαχῆς, τὸ δ' ὑπὸ πειθοῦς ἡμῖν ἐγγίγνεται· καὶ τὸ μὲν ἀεὶ μετ' ἀληθοῦς λόγου, τὸ δὲ ἄλογον καὶ τὸ μὲν ἀκίνητον πειθοῖ, τὸ δὲ μεταπειστόν· καὶ τοῦ μὲν πάντα ἄνδρα μετέχειν φατέον, νοῦ δὲ θεοῦς, ἀνθρώπων δὲ γένος βραχὺ τι. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ὁμολογητέον ἔν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτα εἶδος ἔχον, ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον, οὔτε εἰς ἑαυτὸ εἰσδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο ποιῶν, ἀόρατον δὲ καὶ ἄλλως ἀναίσθητον, τοῦτο δὲ δὴ νόησις εἴληγεν ἐπισκοπεῖν· τὸ δὲ ὁμώνυμον ὁμοίον τε ἐκείνω δεύτερον, αἰσθητόν, γεννητόν, πεφορημένον ἀεὶ, γιγνόμενόν τε ἔν τινι τόπῳ καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἀπολλύμενον, δόξη μετ' αἰσθήσεως περιληπτόν· τρίτον δὲ αὖ γένος ὄν τὸ τῆς χώρας ἀεὶ, φθορὰν οὐ προσδεχόμενον, ἔδραν δὲ παρέχον ὅσα ἔχει γένεσιν πᾶσιν, αὐτὸ δὲ μετ' ἀναισθησίας ἀπτὸν λογισμῶ τινι νόθῳ, μόγις πιστόν, πρὸς δὲ δὴ καὶ ὄνειροπολοῦμεν βλέποντες καὶ φάμεν ἀναγκαῖον εἶναι πού τὸ ὄν ἅπαν ἔν
- 52 a
- b
- c

νοπτικά έναν σημαντικό ορισμό. Εδώ, λοιπόν, θέτω την δική μου άποψη: αν η νόηση και η αληθινή γνώμη είναι δύο γένη, τότε οπωσδήποτε υπάρχουν όντα αυτά καθαυτά, μόνον νοούμενα και όχι αισθητά από εμάς. Αν, όμως – όπως νομίζουν κάποιοι – η αληθινή γνώμη δεν διαφέρει σε τίποτε από την νόηση, μόνον όσα αισθανόμαστε με το σώμα έχουν βέβαιη ύπαρξη. Αυτές, όμως, είναι δύο πράγματα, γιατί έγιναν ξεχωριστά και είναι ανόμοια μεταξύ τους. Την πρώτη την αποκτούμε με την διδαχή και την δεύτερη με την πειθώ. Η μία εμπεριέχει αληθινούς συλλογισμούς και η άλλη δεν στηρίζεται στον συλλογισμό. Η πρώτη δεν μεταβάλλεται από την πειθώ, ενώ η άλλη μεταπίθεται. Πρέπει να πούμε ότι στην πρώτη μετέχουν όλοι οι άνθρωποι, ενώ στην νόηση οι Θεοί και ένα μικρό μέρος τού ανθρώπινου γένους.

Αφού έτσι έχουν αυτά, πρέπει να ομολογήσουμε ότι πρώτο είναι το αμετάβλητο είδος, αγέννητο και ανώλεθρο, που τίποτε άλλο δεν δέχεται μέσα στον εαυτό του από πουθενά και το ίδιο δεν εισέρχεται σε κανένα άλλο, αόρατο και ασύλληπτο από τις αισθήσεις, που επισκοπείται από την νόηση. Δεύτερο είδος είναι το ομώνυμο και όμοιο τού πρώτου, αισθητό, γεννητό, πάντοτε περιφερόμενο, που γίνεται σ' έναν τόπο και χάνεται πάλι από αυτόν, αντιληπτό από την γνώμη και την αίσθηση. Υπάρχει πάντοτε το τρίτο είδος, τής χώρας, που δεν επιδέχεται φθορά και παρέχει έδρα σε όλα όσα έχουν γένεση, που με κάποιον νόθο συλλογι-

τινι τόπω καὶ κατέχον χώραν τινά, τὸ δὲ μήτ' ἐν γῆ μή-
 τε που κατ' οὐρανὸν οὐδὲν εἶναι. ταῦτα δὴ πάντα καὶ
 τούτων ἄλλα ἀδελφὰ καὶ περὶ τὴν ἄυπνον καὶ ἀληθῶς
 φύσιν ὑπάρχουσαν ὑπὸ ταύτης τῆς ὄνειρώξεως οὐ δυ-
 νατοὶ γιγνόμεθα ἐγερθέντες διοριζόμενοι τάληθες λέ-
 γειν, ὡς εἰκόνι μὲν, ἐπίπερ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐφ' ᾧ γέ-
 γονεν ἑαυτῆς ἐστίν, ἐτέρου δὲ τινος ἀεὶ φέρεται φά-
 ντασμα, διὰ ταῦτα ἐν ἐτέρῳ προσήκει τινὶ γίγνεσθαι,
 οὐσίας ἀμωσγέπως ἀντεχομένην, ἢ μηδὲν τὸ παρὰ πᾶν
 αὐτὴν εἶναι, τῷ δὲ ὄντως ὄντι βοηθὸς ὁ δι' ἀκριβεῖας
 ἀληθῆς λόγος, ὡς ἕως ἄν τι τὸ μὲν ἄλλο ἦ, τὸ δὲ ἄλλο,
 οὐδέτερον ἐν οὐδετέρῳ ποτὲ γεγόμενον ἐν ἅμα ταῦτόν
 καὶ δύο γενήσεσθον. Οὗτος μὲν οὖν δὴ παρὰ τῆς ἐμῆς
 ψήφου λογισθεὶς ἐν κεφαλαίῳ δεδόσθω λόγος, ὃν τε
 καὶ χώραν καὶ γένεσιν εἶναι, τρία τριχῆ, καὶ πρὶν οὐ-
 ρανὸν γενέσθαι· τὴν δὲ δὴ γενέσεως τιθήνην ὑγραίνο-
 μένην καὶ πυρουμένην καὶ τὰς γῆς τε καὶ ἀέρος μορ-
 φὰς δεχομένην, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις πάθη συνέπεται
 πάσχουσαν, παντοδαπὴν μὲν ἰδεῖν φαίνεσθαι, διὰ δὲ
 τὸ μήθ' ὁμοίων δυνάμεων μήτε ἰσορρόπων ἐμπύμπλα-
 σθαι κατ' οὐδὲν αὐτῆς ἰσορροπεῖν, ἀλλ' ἀνωμάλως πᾶ-
 ντη ταλαντουμένην σείεσθαι μὲν ὑπ' ἐκείνων αὐτήν,
 κινουμένην δ' αὖ πάλιν ἐκεῖνα σείειν· τὰ δὲ κινούμενα
 ἄλλα ἄλλοσε ἀεὶ φέρεσθαι διακρινόμενα, ὥσπερ τὰ ὑ-
 πὸ τῶν πλοκάνων τε καὶ ὀργάνων τῶν περὶ τὴν τοῦ σί-

σμό – μόλις πιστευτό – γίνεται αντιληπτή από τις αισθήσεις, αυτή προς την οποία αποβλέπουμε ονειροπολώντας, υποστηρίζοντας ότι υπάρχει αναγκαστικά κάπου, σε κάποιον τόπο, κατέχοντας κάποιον χώρο, αφού είναι άυπαρκτο οτιδήποτε δεν είναι ούτε στην Γη, ούτε κάπου στον ουρανό. Όλα τούτα και τ' άλλα, τ' αδελφικά τους, τα σχετικά με την άυπνη και αληθινή φύση, δεν μπορούμε να τα διακρίνουμε όταν ξυπνήσουμε, ούτε να προσδιορίσουμε την αλήθεια, εξαιτίας τής ονειροπόλησής μας. Αυτή η εικόνα – στην οποία δεν ανήκει ούτε αυτός ο χώρος, για τον οποίον έγινε – είναι πάντοτε φάντασμα ενός κάθε φορά διαφορετικού πράγματος, υποχρεωμένη να γίνει μέσα σε κάτι άλλο, μετέχοντας κατά κάποιον τρόπο στην ουσία και μη μεταπίπτοντας στην ανυπαρξία. Το όντως ον, όμως, έχει βοηθό του τον ακριβή και αληθή συλλογισμό, κατά τον οποίον δύο διαφορετικά πράγματα δεν δύναται ποτέ να γίνουν το ένα μέσα από το άλλο, όντας συνάμα το ίδιο, αλλά και δύο διαφορετικά πράγματα. Αυτός, λοιπόν, επιγραμματικά είναι – κατά την γνώμη μου – ο βέβαιος συλλογισμός: υπάρχει το ον, η χώρα και το γίγνεσθαι, τρία διαφορετικά είδη, που υπήρχαν και πριν από την γένεση τού ουρανού.

Η τροφός τής γένεσης υγραίνεται και πυρώνεται, δέχεται τις μορφές τής γης και τού αέρα, πάσχει όλα τα συνεπόμενα πάθη τους, προσλαμβάνει όλες τις όψεις, δεν ισορροπεί ποτέ – αφού δεν κατακλύζεται ούτε από όμοιες ούτε από

- του κάθαρσιν σειόμενα καὶ ἀνικνιώμενα τὰ μὲν πυκνὰ καὶ βαρέα ἄλλη, τὰ δὲ μανὰ καὶ κοῦφα εἰς ἑτέραν ἴζει φερόμενα ἔδραν τότε οὕτω τὰ τέτταρα γένη σειόμενα ὑπὸ τῆς δεξαμενῆς, κινουμένης αὐτῆς οἶον
- b ὀργάνου σεισμὸν παρέχοντος, τὰ μὲν ἀνομοιότατα πλείστον αὐτὰ ἀφ' αὐτῶν ὀρίζειν, τὰ δὲ ὁμοιότατα μάλιστα εἰς ταῦτόν συνωθεῖν, διὸ δὴ καὶ χώραν ταῦτα ἄλλα ἄλλην ἴσχειν, πρὶν καὶ τὸ πᾶν ἐξ αὐτῶν διακοσμηθὲν γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν δὴ πρὸ τούτου πάντα ταῦτ' εἶχεν ἀλόγως καὶ ἀμέτρως ὅτε δ' ἐπεχειρεῖτο κοσμεῖσθαι τὸ πᾶν, πῦρ πρῶτον καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα, ἴχνη μὲν ἔχοντα αὐτῶν ἅττα, παντάπασί γε μὴν διακειμένα ὥσπερ εἰκὸς ἔχειν ἅπαν ὅταν ἀπῆ
- c τινος θεός, οὕτω δὴ τότε πεφυκότεα ταῦτα πρῶτον διεσχηματίσατο εἶδεσί τε καὶ ἀριθμοῖς. τὸ δὲ ἦ δυνατὸν ὡς κάλλιστα ἀριστά τε ἐξ οὐχ οὕτως ἐχόντων τὸν θεὸν αὐτὰ συνιστάναι, παρὰ πάντα ἡμῖν ὡς ἀεὶ τοῦτο λεγόμενον ὑπαρχέτω· νῦν δ' οὖν τὴν διάταξιν αὐτῶν ἐπιχειρητέον ἐκάστων καὶ γένεσιν ἀήθει λόγῳ πρὸς ὑμᾶς δηλοῦν, ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ μετέχετε τῶν κατὰ παιδείουσιν ὁδῶν δι' ὧν ἐνδείκνυσθαι τὰ λεγόμενα ἀ-
- d νάγκη, συνέψασθε.

Πρῶτον μὲν δὴ πῦρ καὶ γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ ὅτι σώματα ἐστί, δηλόν που καὶ παντί· τὸ δὲ τοῦ σώματος εἶδος πᾶν καὶ βάθος ἔχει. τὸ δὲ βάθος αὐτῶν πᾶσα ἀνά-

ισόρροπες δυνάμεις – αλλά προς όλα τα μέρη ταλαντεύεται ανώμαλα, σείεται από τα εισερχόμενα εντός της και, καθώς κινείται, η ίδια σείει επίσης τα εισερχόμενα. Τα κινούμενα οδηγούνται πάντοτε προς διαφορετικές κατευθύνσεις και διαχωρίζονται, όπως ακριβώς – κατά την κάθαρση τού σίτου – σείονται και λιχνίζονται από τα καλάθια και τα άλλα εργαλεία οι σπόροι, και αλλού πηγαίνουν οι μεγάλοι και βαριοί, αλλού καταλήγουν οι λεπτοί και ελαφροί. Έτσι τότε σείονταν από την δεξαμενή τα τέσσερα γένη – ενώ αυτή κινιόταν σαν όργανο που παρέχει σεισμό – χωρίζοντας μεταξύ τους τα εντελώς ανόμοια και συνωθώντας στον ίδιο χώρο τα εντελώς όμοια. Γι' αυτόν τον λόγο κατέλαβαν το καθένα και άλλον χώρο, πριν να γίνει το σύμπαν, το οποίο διακόσμησαν.

Μέχρι την γένεση τού σύμπαντος, όλα τούτα υπήρχαν χωρίς λόγο και χωρίς μέτρο. Όταν όμως άρχισε η διακόσμηση τού σύμπαντος, πρώτα το πυρ και το ύδωρ και η γη και ο αέρας – που είχαν μερικά ίχνη τής φύσης τους, αλλά βρίσκονταν στην κατάσταση εκείνη, στην οποία φαίνεται να είναι καθετί που εγκαταλείπεται από τον Θεό – παραλήφθηκαν, όπως ήταν, από τον Θεό και αρχικά ανασχηματίστηκαν μέσω μορφών και αριθμών. Τότε ο Θεός τα συνέστησε κάλλιστα και άριστα, κατά το δυνατόν, ενώ δεν ήταν έτσι πρωτύτερα. Αυτό ας λέγεται πάντοτε και πριν απ' όλα. Τώρα, όμως, την διάταξη και την γένεση τού καθενός από αυτά θα επιχειρήσω να σας γνωστοποιήσω με

- e γκη τὴν ἐπίπεδον περιειληφέναι φύσιν ἢ δὲ ὀρθὴ τῆς ἐπιπέδου βάσεως ἐκ τριγώνων συνέστηκεν. τὰ δὲ τρίγωνα πάντα ἐκ δυοῖν ἄρχεται τριγώνων, μίαν μὲν ὀρθὴν ἔχοντος ἑκατέρου γωνίαν, τὰς δὲ ὀξείας ὧν τὸ μὲν ἕτερον ἑκατέρωθεν ἔχει μέρος γωνίας ὀρθῆς πλευραῖς ἴσας διηρημένης, τὸ δ' ἕτερον ἀνίσοις ἄνισα μέρος νενεμημένης. ταύτην δὴ πυρὸς ἀρχὴν καὶ τῶν ἄλλων σωμάτων ὑποτιθέμεθα κατὰ τὸν μετ' ἀνάγκης εἰκότα λόγον πορευόμενοι· τὰς δ' ἔτι τούτων ἀρχὰς ἄνωθεν θεὸς οἶδεν καὶ ἀνδρῶν ὃς ἂν ἐκείνῳ φίλος ᾗ. δεῖ δὴ λέγειν ποῖα κάλλιστα σώματα γένοιτ' ἂν τέτταρα, ἀνόμοια μὲν ἑαυτοῖς, δυνατὰ δὲ ἐξ ἀλλήλων αὐτῶν ἅττα διαλυόμενα γίνεσθαι· τούτου γὰρ τυχεύοντες ἔχομεν τὴν ἀλήθειαν γενέσεως περὶ γῆς τε καὶ πυρὸς τῶν τε ἀνὰ λόγον ἐν μέσῳ. τότε γὰρ οὐδενὶ συγχωρησόμεθα, καλλίω τούτων ὀρώμενα σώματα εἶναί που καθ' ἓν γένος ἕκαστον ὄν. τοῦτ' οὖν προθυμητέον, τὰ διαφέροντα κάλλει σωμάτων τέτταρα γένη συναρμόσασθαι καὶ φάναι τὴν τούτων ἡμᾶς φύσιν ἰκανῶς εἰληφέναι. τοῖν δὲ δυοῖν τριγώνων τὸ μὲν
- 54 a
- b ἰσοσκελὲς μίαν εἴληχεν φύσιν, τὸ δὲ πρόμηκες ἀπεράντους προαιρετέον οὖν αὖ τῶν ἀπίρων τὸ κάλλιστον, εἰ μέλλομεν ἄρξεσθαι κατὰ τρόπον. ἂν οὖν τις

ασυνήθιστο συλλογισμό, αλλά θα με παρακολουθήσετε, επειδή συμμετέχετε στις παιδευτικές οδούς, μέσω των οποίων, αναγκαστικά, θ' αποδείξω τα λεγόμενά μου.

Αρχικά, είναι πρόδηλο σε όλους ότι το πυρ, η γη, το ύδωρ και ο αέρας είναι σώματα. Κάθε σώμα, επίσης, έχει βάθος, και αναγκαστικά το βάθος περιλαμβάνει την επίπεδη φύση, ενώ η επίπεδη επιφάνεια συνίσταται από **τρίγωνα**, και όλα τα τρίγωνα έχουν την αρχή τους σε δύο είδη τριγώνων, τα οποία έχουν μία ορθή και δύο οξείες γωνίες. Το ένα από αυτά, εκατέρωθεν τής ορθής γωνίας έχει ίσες πλευρές, που δημιουργούν ίσες γωνίες. Το άλλο έχει άνισες πλευρές, που δημιουργούν άνισες γωνίες. Υποθέτουμε ότι αυτή είναι η αρχή τού πυρός και των άλλων σωμάτων, πορευόμενοι κατά τον αναγκαστικά πιθανό συλλογισμό. Τις αρχές των αρχών γνωρίζει ο Θεός και όποιος από τους ανθρώπους είναι φίλος του. Πρέπει, τώρα, να πούμε ποιά είναι τα τέσσερα κάλλιστα σώματα που δύνανται να κατασκευαστούν, ανόμοια μεταξύ τους, ικανά – κάποια από αυτά – να διαλύονται και να ξαναγίνονται το ένα από το άλλο. Αν επιτύχουμε αυτό, κατέχουμε την αλήθεια τής γένεσης για την γη και το πυρ, καθώς και για τ' άλλα, που βρίσκονται αναλογικά ανάμεσά τους, γιατί ποτέ δεν θα δεχτούμε ότι υπάρχουν ορατά σώματα ωραιότερα από αυτά, καθένα από τα οποία είναι ένα ξεχωριστό γένος. Αυτό, λοιπόν, ας προσπαθήσουμε: να εναρμονίσουμε αυτά τα τέσσερα διαφορετικά ως προς την ωραιότητα γένη των σωμάτων και να αποφανθούμε ότι επαρκώς συλλάβαμε την φύση τους.

ἔχη κάλλιον ἐκλεξάμενος εἰπεῖν εἰς τὴν τούτων σύ-
 στασιν, ἐκείνος οὐκ ἐχθρὸς ὢν ἀλλὰ φίλος κρατεῖ τι-
 θέμεθα δ' οὖν τῶν πολλῶν τριγώνων κάλλιστον ἔν, ὑ-
 περβάντες τᾶλλα, ἐξ οὗ τὸ ἰσόπλευρον τρίγωνον ἐκ
 τρίτου συνέστηκεν. διότι δέ, λόγος πλείων ἀλλὰ τῷ
 τοῦτο ἐλέγξαντι καὶ ἀνευρόντι δὴ οὕτως ἔχον κείτα
 c φίλια τὰ ἄλλα. προηγήσθω δὴ δύο τρίγωνα ἐξ ὧν τό-
 τε τοῦ πυρὸς καὶ τὰ τῶν ἄλλων σώματα μεμηχάνη-
 ται, τὸ μὲν ἰσοσκελές, τὸ δὲ τριπλὴν κατὰ δύνάμιν ἔ-
 χον τῆς ἐλάττονος τὴν μείζω πλευρὰν ἀεί. τὸ δὴ πρό-
 σθεν ἀσαφῶς ῥηθὲν νῦν μᾶλλον διοριστέον. τὰ γὰρ
 τέτταρα γένη δι' ἀλλήλων εἰς ἄλληλα ἐφαίνετο πάντα
 γένεσιν ἔχειν, οὐκ ὀρθῶς φανταζόμενα· γίγνεται μὲν
 γὰρ ἐκ τῶν τριγώνων ὧν προηγήμεθα γένη τέτταρα,
 τρία μὲν ἐξ ἑνὸς τοῦ τὰς πλευρὰς ἀνίσους ἔχοντος, τὸ
 d δὲ τέταρτον ἔν μόνον ἐκ τοῦ ἰσοσκελοῦς τριγώνου
 συναρμοσθέν. οὕκουν δυνατὰ πάντα εἰς ἄλληλα δια-
 λυόμενα ἐκ πολλῶν σμικρῶν ὀλίγα μεγάλα καὶ τοῦ-
 ναντίον γίγνεσθαι, τὰ δὲ τρία οἷόν τε ἐκ γὰρ ἑνὸς ἅ-
 παντα πεφυκότα λυθέντων τε τῶν μειζόνων πολλὰ
 σμικρὰ ἐκ τῶν αὐτῶν συστήσεται, δεχόμενα τὰ προ-
 σήκοντα ἑαυτοῖς σχήματα, καὶ σμικρὰ ὅταν αὖ πολ-
 λά κατὰ τὰ τρίγωνα διασπαρῆ, γενόμενος εἰς ἀρι-
 θμὸς ἑνὸς ὄγκου μέγα ἀποτελέσειεν ἂν ἄλλο εἶδος ἔν.
 e ταῦτα μὲν οὖν λελέχθω περὶ τῆς εἰς ἄλληλα γενέσεως

Από τα δύο προαναφερθέντα τρίγωνα, το ισοσκελές έχει μία μόνον φύση, ενώ το σκαληνό έχει απειράριθμες. Ας επιλέξουμε από τις απειράριθμες την ωραιότερη, αν θέλουμε ν' αρχίσουμε σωστά. Αν, όμως, κάποιος έχει να προτείνει ωραιότερη επιλογή για την σύσταση των σωμάτων, αυτός θα επικρατήσει, όντας φίλος και όχι εχθρός μας. Υπερβαίνοντας τα άλλα, δεχόμαστε ότι το ωραιότερο όλων των τριγώνων είναι ένα, από το οποίο προέρχεται το ισόπλευρο τρίγωνο, ως τρίτο. Το γιατί, όμως, είναι μεγάλος συλλογισμός. Αξίζει, ωστόσο, ένα φιλικό έπαθλο όποιος ελέγξει και αποδείξει ότι έτσι έχουν τα πράγματα.

Επιλέγουμε, λοιπόν, δύο τρίγωνα, από τα οποία κατασκευάστηκαν τα σώματα τού πυρός και των άλλων στοιχείων. Το πρώτο είναι το ισοσκελές και το δεύτερο εκείνο που έχει πάντοτε το τετράγωνο τής μεγαλύτερης πλευράς του τριπλάσιο από το τετράγωνο τής μικρότερης. Τώρα ας προσδιορίσουμε καλύτερα εκείνο που πρωτύτερα αφήσαμε ασαφές. Δεν ήταν ορθή η άποψη ότι τα τέσσερα γένη φαίνονταν να προκύπτουν το ένα από το άλλο, γιατί – ενώ τα τέσσερα γένη γίνονται από τα τρίγωνα που προεπιλέξαμε – τρία γένη γίνονται από ένα τρίγωνο, εκείνο που έχει άνισες πλευρές, και το τέταρτο γένος συναρμόζεται μόνο του από το ισοσκελές τρίγωνο. Δεν είναι, λοιπόν, δυνατόν όλα να διαλύονται και να σχηματίζουν άλλα, κατασκευάζοντας λίγα μεγάλα από πολλά μικρά, και το αντίστροφο. Όμως, τα τρία μπορούν, γιατί προέρχονται από ένα τρίγωνο. Όταν λύνονται τα μεγάλα σώματα, από τα ίδια συστήνονται πολ-

- οἷον δὲ ἕκαστον αὐτῶν γέγονεν εἶδος καὶ ἐξ ὅσων συμπεσόντων ἀριθμῶν, λέγειν ἂν ἐπόμενον εἶη. ἄρξει δὴ
- 55 a τοῦ τε πρώτου εἶδος καὶ σμικρότατον συνιστάμενον, στοιχείον δ' αὐτοῦ τὸ τὴν ὑποτείνουσαν τῆς ἐλάττωνος πλευρᾶς διπλασίαν ἔχον μήκει· σύνδυο δὲ τοιούτων κατὰ διάμετρον συντιθεμένων καὶ τρεῖς τούτου γενομένου, τὰς διαμέτρους καὶ τὰς βραχείας πλευρὰς εἰς ταὐτὸν ὡς κέντρον ἐρεισάντων, ἐν ἰσόπλευρον τρίγωνον ἐξ ἑξ τῶν ἀριθμῶν ὄντων γέγονεν. τρίγωνα δὲ ἰσόπλευρα συνιστάμενα τέτταρα κατὰ σύντρεις ἐπιπέδους γωνίας μίαν στερεὰν γωνίαν ποιεῖ, τῆς ἀμβλυτάτης τῶν ἐπιπέδων γωνιῶν ἐφεξῆς γεγωνυῖαν
- b τοιούτων δὲ ἀποτελεσθεισῶν τεττάρων πρώτον εἶδος στερεόν, ὅλου περιφεροῦς διανεμητικὸν εἰς ἴσα μέρη καὶ ὅμοια, συνίσταται. δεύτερον δὲ ἐκ μὲν τῶν αὐτῶν τριγώνων, κατὰ δὲ ἰσόπλευρα τρίγωνα ὀκτὼ συστάτων, μίαν ἀπεργασαμένων στερεὰν γωνίαν ἐκ τεττάρων ἐπιπέδων· καὶ γενομένων ἑξ τοιούτων τὸ δεύτερον αὐτῷ σῶμα οὕτως ἔσχεν τέλος. τὸ δὲ τρίτον ἐκ δις ἐξήκοντα τῶν στοιχείων συμπαγέντων, στερεῶν δὲ
- c γωνιῶν δώδεκα, ὑπὸ πέντε ἐπιπέδων τριγώνων ἰσοπλεύρων περιεχομένης ἐκάστης, εἴκοσι βάσεις ἔχον ἰσοπλεύρους τριγώνους γέγονεν. καὶ τὸ μὲν ἕτερον ἀπὸ πλάκτου τῶν στοιχείων ταῦτα γεννήσαν, τὸ δὲ ἰσοσκελὲς τρίγωνον ἐγέννα τὴν τοῦ τετάρτου φύσιν, κατὰ τέτταρα συνιστάμενον, εἰς τὸ κέντρον τὰς ὀρθὰς

λά μικρά, που δέχονται τα προσήκοντα σε αυτά σχήματα. Όταν πάλι τα μικρά σώματα διασπαστούν σε τρίγωνα, γίνεται ένας όγκος, ο οποίος θα αποτελούσε ένα άλλο, μεγάλο, ενιαίο είδος. Αυτά ας θεωρηθούν αρκετά για την αλληλογένεση των σωμάτων.

Το επόμενο, που θα έπρεπε να πούμε, είναι ποιά μορφή παίρνει καθένα σώμα και από πόσους αριθμούς συναπαρτίζεται. Θ' αρχίσουμε από την σύσταση τού πρώτου και πίο μικρού είδους. Βασικό στοιχείο του είναι ότι έχει την υποτείνουσα διπλάσια στο μήκος από την μικρότερη πλευρά του. Δύο τέτοια μαζί, συνδεδεμένα κατά την υποτείνουσα, επί τρεις φορές, έτσι ώστε οι υποτείνουσες και οι βραχείες πλευρές να ενώνονται σε ένα κεντρικό σημείο, κατασκευάζουν ένα ισόπλευρο τρίγωνο, αποτελούμενο από έξι αρχικά τρίγωνα. Τέσσερα ισόπλευρα τρίγωνα ενώνονται έτσι, ώστε οι τρεις επίπεδες γωνίες τους να κατασκευάζουν μία στερεά, η οποία είναι οριακά ίση με την αμβλύτερη επίπεδη γωνία. Με την κατασκευή τεσσάρων τέτοιων γωνιών, συνίσταται το πρώτο είδος στερεού, το οποίο διαιρεί σε ίσα και όμοια μέρη την σφαίρα που το περικλείει. Συνθέτοντας οχτώ ισόπλευρα τρίγωνα, που σχηματίζουν μία στερεά γωνία από τέσσερα επίπεδα, έχουμε το δεύτερο στερεό, που προέρχεται από τα ίδια αρχικά τρίγωνα. Όταν οι στερεές γωνίες γίνουν έξι, περατώνεται το δεύτερο σώμα. Το τρίτο γίνεται από την συνένωση δύο επί εξήντα στοιχείων και δώδεκα στερεών γωνιών, που καθεμιά τους εμπεριέχεται σε πέντε επίπεδες γωνίες ισόπλευρων τριγώ-

- d γωνίας συνάγον, ἐν ἰσόπλευρον τετράγωνον ἀπεργασάμενον· ἕξ δὲ τοιαῦτα συμπαγέντα γωνίας ὀκτὼ στερεὰς ἀπετέλεσεν, κατὰ τρεῖς ἐπιπέδους ὀρθὰς συναρμοσθείσης ἑκάστης· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ συστάντος σώματος γέγονεν κυβικόν, ἕξ ἐπιπέδους τετραγώνους ἰσοπλεύρους βάσεις ἔχον· ἔτι δὲ οὔσης συστάσεως μιᾶς πέμπτης, ἐπὶ τὸ πᾶν ὁ θεὸς αὐτῇ κατεχρήσατο ἑκείνο διαζωγραφῶν. Ἄ δὴ τις εἰ πάντα λογιζόμενος ἐμμελῶς ἀποροῖ πότερον ἀπείρους χρῆ κόσμους εἶναι λέγειν ἢ πέρας ἔχοντας, τὸ μὲν ἀπείρους ἡγήσασθαι ἂν ὄντως ἀπείρου τινὸς εἶναι δόγμα ὧν ἔμπειρον χρεῶν
- e εἶναι, πότερον δὲ ἓνα ἢ πέντε αὐτοὺς ἀληθεία πεφυκότας λέγειν ποτὲ προσήκει, μᾶλλον ἂν ταύτη στὰς εἰκότως διαπορήσαι. τὸ μὲν οὖν δὴ παρ' ἡμῶν ἓνα αὐτὸν κατὰ τὸν εἰκότα λόγον πεφυκότα μηνύει θεόν, ἄλλος δὲ εἰς ἄλλα πη βλέψας ἕτερα δοξάσει. καὶ τοῦτον μὲν μεθετέον, τὰ δὲ γεγονότα νῦν τῷ λόγῳ γένη διανείμωμεν εἰς πῦρ καὶ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα. γῆ μὲν δὴ τὸ κυβικὸν εἶδος δῶμεν ἀκίνητοτάτη γὰρ τῶν
- 56 a τεττάρων γενῶν γῆ καὶ τῶν σωμάτων πλαστικωτάτη, μάλιστα δὲ ἀνάγκη γεγονέναι τοιοῦτον τὸ τὰς βάσεις ἀσφαλεστάτας ἔχον· βάσις δὲ ἢ τε τῶν κατ' ἀρχὰς τριγώνων ὑποτεθέντων ἀσφαλεστέρα κατὰ φύσιν ἢ τῶν ἴσων πλευρῶν τῆς τῶν ἀνίσων, τό τε ἕξ ἑκατέρου

νων. Αυτό έχει είκοσι ισόπλευρες τριγωνικές βάσεις. Το ένα τρίγωνο γέννησε τα τρία πρώτα στερεά και περάτωσε το έργο του, ενώ το ισοσκελές τρίγωνο γέννησε το τέταρτο στερεό, που αποτελείται από τέσσερα τρίγωνα, τα οποία συνενώνουν στο κέντρο τις ορθές γωνίες τους, σχηματίζοντας ένα ισόπλευρο τετράγωνο. Η σύμπληξη έξι τέτοιων κατασκευάζει οχτώ στερεές γωνίες, καθεμιά από τις οποίες συναρμόζεται από τρεις επίπεδες ορθές γωνίες. Το σχήμα τού κατασκευασμένου σώματος έγινε κυβικό, έχοντας έξι επίπεδες, τετράγωνα, ισόπλευρες βάσεις.

Υπάρχει επιπλέον μία πέμπτη σύσταση, την οποία ο Θεός χρησιμοποίησε στο σύμπαν, διακοσμώντας το με αυτή. Αν κάποιος συλλογιστεί όλα τούτα, απορεί ως προς το αν πρέπει να λέμε ότι οι κόσμοι είναι άπειροι ή πεπερασμένοι ως προς τον αριθμό. Όποιος τους θεωρεί άπειρους, εκφράζει δόγμα αντάξιο ενός απείρου ανθρώπου, και μάλιστα σε πράγματα που έχει χρέος να είναι έμπειρος. Όμως, τι από τα δύο ταιριάζει να λέγεται; Ότι αληθινά γεννήθηκε ένας κόσμος ή πέντε κόσμοι; Αυτή είναι μία μάλλον εύλογη απορία. Κατά την δική μας θέση, σύμφωνα με τους πιθανούς εύλογους συλλογισμούς, διαμηνύεται ότι ένας γεννήθηκε Θεός. Κάποιος άλλος ίσως να τα βλέπει αλλιώς και να υποστηρίζει κάτι διαφορετικό.

Ας αφήσουμε αυτό το θέμα και ας κατανεύουμε τα γένη, που προέκυψαν από τον συλλογισμό μας, σε πυρ, γη, ύδωρ και αέρα. Ας δώσουμε στην γη την κυβική μορφή, γιατί η γη είναι η πιό δυσκίνητη και η πιό εύπλαστη από τα τέσσε-

- συντεθὲν ἐπίπεδον ἰσοπλευρον ἰσοπλεύρου τετράγωνον τριγώνου κατὰ τε μέρη καὶ καθ' ὅλον στασιμωτέρας ἕξ ἀνάγκης βέβηκεν. διὸ γῆ μὲν τοῦτο ἀπονέμντες τὸν εἰκότα λόγον διασώζομεν, ὕδατι δ' αὖ τῶν λοιπῶν τὸ δυσκίνητότατον εἶδος, τὸ δ' εὐκίνητότατον πυρί, τὸ δὲ μέσον ἀέρι· καὶ τὸ μὲν σμικρότατον σῶμα πυρί, τὸ δ' αὖ μέγιστον ὕδατι, τὸ δὲ μέσον ἀέρι· καὶ τὸ μὲν ὀξύτατον αὖ πυρί, τὸ δὲ δεύτερον ἀέρι, τὸ δὲ τρίτον ὕδατι. ταῦτ' οὖν δὴ πάντα, τὸ μὲν ἔχον ὀλιγίστας βάσεις εὐκίνητότατον ἀνάγκη πεφυκέναι, τμητικώτατόν τε καὶ ὀξύτατον ὃν πάντη πάντων, ἔτι
- b
- c
- d
- τε ἐλαφρότατον, ἕξ ὀλιγίστων συνεστὸς τῶν αὐτῶν μερῶν τὸ δὲ δεύτερον δευτέρως τὰ αὐτὰ ταῦτ' ἔχειν, τρίτως δὲ τὸ τρίτον. ἔστω δὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ κατὰ τὸν εἰκότα τὸ μὲν τῆς πυραμίδος στερεὸν γεγονὸς εἶδος πυρὸς στοιχεῖον καὶ σπέρμα· τὸ δὲ δεύτερον κατὰ γένεσιν εἴπωμεν ἀέρος, τὸ δὲ τρίτον ὕδατος. πάντα οὖν δὴ ταῦτα δεῖ διανοεῖσθαι σμικρὰ οὕτως, ὡς καθ' ἓν ἕκαστον μὲν τοῦ γένους ἕκαστου διὰ σμικρότητα οὐδὲν ὀρώμενον ὑφ' ἡμῶν, συναθροισθέντων δὲ πολλῶν τοὺς ὄγκους αὐτῶν ὀρᾶσθαι· καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν ἀναλογιῶν περὶ τε τὰ πλήθη καὶ τὰς κινήσεις καὶ τὰς ἄλλας δυνάμεις πανταχῆ τὸν θεόν, ὅππερ ἢ τῆς ἀνάγκης ἐκοῦσα πεισθεῖσά τε φύσις ὑπεῖκεν, ταύτη πάντη δι' ἀκριβείας ἀποτελεσθεῖσῶν ὑπ' αὐτοῦ συνηρμόσθαι ταῦτα ἀνά λόγον.

ρα γένη, και αναγκαστικά θα λάβει την μορφή τού σώματος που έχει τις πίο ασφαλείς βάσεις. Η βάση των τριγώνων, που αρχικά υποθέσαμε, είναι φυσικά ασφαλέστερη όταν αποτελείται από ισοσκελή και όχι από σκαληνά τρίγωνα. Το επίπεδο ισόπλευρο τετράγωνο, που αποτελείται από τρίγωνα, είναι αναγκαστικά σταθερότερο από το ισόπλευρο τρίγωνο, και ως προς τα μέρη του και ως προς το σύνολο. Απονέμοντας στην γη την κυβική μορφή, διασώζουμε τον εύλογα πιθανό συλλογισμό μας. Στο ύδωρ ας δώσουμε την πίο δυσκίνητη από τις λοιπές μορφές, στο πυρ την πίο ευκίνητη, και στον αέρα την ενδιάμεση. Το πίο μικρό σώμα ας το δώσουμε στο πυρ, το πίο μεγάλο στο ύδωρ, το ενδιάμεσο στον αέρα. Το οξύτατο στο πυρ, το δεύτερο σε οξύτητα στον αέρα και το τρίτο στο ύδωρ. Απ' όλ' αυτά τα σώματα, εκείνο που έχει τις λιγότερες βάσεις είναι αναγκαστικά το πίο ευκίνητο, προς κάθε κατεύθυνση το πίο κοφτερό και το πίο οξύ απ' όλα, αλλά και το ελαφρύτερο, αφού συνίσταται από τα λιγότερα όμοια μέρη. Το δεύτερο έχει σε δεύτερο βαθμό τα ίδια χαρακτηριστικά, και το τρίτο σε τρίτο βαθμό. Ο ορθός και ο εύλογα πιθανός συλλογισμός, λοιπόν, μάς ωθεί ν' αποδώσουμε το στερεό κατασκεύασμα, που έχει την μορφή τής πυραμίδας, στο στοιχείο και σπέρμα τού πυρός. Το δεύτερο κατά σειρά κατασκεύασμα θα το αποδώσουμε στον αέρα, και το τρίτο στο ύδωρ. Όλα τούτα, λοιπόν, πρέπει να τα εκλάβουμε ως τόσο μικρά, ώστε το ένα καθενός γένους να μην μπορούμε να το δούμε, εξαιτίας τού μεγέθους του, ενώ όταν συνα-

e Ἐκ δὴ πάντων ὧν περὶ τὰ γένη προειρηκάμεν ὧδ' ἂν
 κατὰ τὸ εἰκὸς μάλιστ' ἂν ἔχοι. γῆ μὲν συντυγχάνουσα
 πυρὶ διαλυθεῖσά τε ὑπὸ τῆς ὀξύτητος αὐτοῦ φέροιστ'
 ἂν, εἴτ' ἐν αὐτῷ πυρὶ λυθεῖσα εἴτ' ἐν ἀέρος εἴτ' ἐν ὕ-
 दाτος ὄγκῳ τύχοι, μέχρι περ ἂν αὐτῆς πη συντυχόντα
 τὰ μέρη, πάλιν συναρμοσθέντα αὐτὰ αὐτοῖς, γῆ γέ-
 νοιτο -οὐ γὰρ εἰς ἄλλο γε εἶδος ἔλθοι ποτ' ἂν- ὕδωρ
 δὲ ὑπὸ πυρὸς μερισθέν, εἴτε καὶ ὑπ' ἀέρος, ἐγγωρεῖ
 γίγνεσθαι συστάντα ἐν μὲν πυρὸς σῶμα, δύο δὲ ἀέ-
 ρος· τὰ δὲ ἀέρος τμήματα ἐξ ἑνὸς μέρους διαλυθέντος
 57 a δύο ἂν γενοίσθην σώματα πυρὸς, καὶ πάλιν, ὅταν ἀέ-
 ροι πῦρ ὕδασίν τε ἢ τι νι γῆ περιλαμβανόμενον ἐν πολ-
 λοῖς ὀλίγον, κινούμενον ἐν φερομένοις, μαχόμενον
 καὶ νικηθὲν καταθραυσθῆ, δύο πυρὸς σώματα εἰς ἐν
 συνίστασθον εἶδος ἀέρος· καὶ κρατηθέντος ἀέρος
 κερματισθέντος τε ἐκ δυοῖν ὅλοιν καὶ ἡμίσεος ὕδατος
 εἶδος ἐν ὅλον ἔσται συμπαγές. ὧδε γὰρ δὴ λογισώμε-
 θα αὐτὰ πάλιν, ὡς ὅταν ἐν πυρὶ λαμβανόμενον τῶν
 ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ τι γένος τῆ τῶν γωνιῶν καὶ κατὰ
 b τὰς πλευρὰς ὀξύτητι τέμνηται, συστάν μὲν εἰς τὴν ἐ-
 κείνου φύσιν πέπνυται τεμνόμενον -τὸ γὰρ ὅμοιον
 καὶ ταῦτὸν αὐτῷ γένος ἕκαστον οὔτε τινὰ μεταβολὴν
 ἐμποῖσθαι δυνατόν οὔτε τι παθεῖν ὑπὸ τοῦ κατὰ ταῦ-
 τὰ ὁμοίως τε ἔχοντος- ἕως δ' ἂν εἰς ἄλλο τι γιγνόμε-
 νον ἦττον ὄν κρείττονι μάχηται, λυόμενον οὐ παύε-
 ται. τὰ τε αὖ σμικρότερα ὅταν ἐν τοῖς μείζουσιν πολ-

θροιστούν πολλά, να βλέπουμε τους όγκους τους. Όσον αφορά τις αναλογίες τού πλήθους, των κινήσεων και των άλλων δυνάμεων των στοιχείων – όπου η φύση τής ανάγκης υποχωρούσε εκουσίως ή μέσω τής πειθούς – ο Θεός τις καθόριζε επακριβώς και ο ίδιος συνάρμοζε τα στοιχεία κατ' αναλογίας.

Απ' όλα, όσα προείπαμε για τα γένη, προκύπτουν τα εξής, ως πιθανότερα: όταν η γη συντύχει με το πυρ, διαλύεται από την οξύτητά του και διαχέεται, είτε αυτό συμβεί μέσα στο πυρ, είτε τύχει μέσα σε κάποιον όγκο αέρα ή ύδατος, μέχρι να ξανασυναντηθούν τα μέρη της, να συναρμοστούν πάλι μεταξύ τους και να ξαναγίνουν γη, επειδή είναι αδύνατο να μετασχηματιστούν σε άλλο είδος. Όταν το ύδωρ μερίζεται από το πυρ ή από τον αέρα, επιτρέπεται η γένεση ενός σωματιδίου πυρός και δύο σωματιδίων αέρα, ενώ τα τμήματα, που προκύπτουν από την διάλυση ενός μέρους τού αέρα, μπορούν να γίνουν δύο σωματίδια πυρός. Αντίστροφα, όταν μία μικρή ποσότητα πυρός περικλείεται από μεγάλη ποσότητα αέρα, ύδατος ή γης – κινούμενη ανάμεσα σε κινούμενες – μάχεται, νικιέται και διασπάται, οπότε δύο σωματίδια πυρός συνίστανται σ' ένα σωματίδιο αέρα. Όταν ο αέρα νικηθεί και κερματιστεί, συνίσταται ένα ολόκληρο σωματίδιο ύδατος από δύο και μισό σωματίδια αέρα.

Εδώ, ας τα συλλογιστούμε αυτά πάλι: όταν κάποιο από τα άλλα γένη καταληφθεί από το πυρ και διασπαστεί από την οξύτητα των γωνιών και των πλευρών του και προσλάβει

- c λοῖς περιλαμβανόμενα ὀλίγα διαθραυόμενα κατασβεννύηται, συνίστασθαι μὲν ἐθέλοντα εἰς τὴν τοῦ κρατοῦντος ἰδέαν πέπαιται κατασβεννύμενα γίνεταί τε ἐκ πυρὸς ἀήρ, ἐξ ἀέρος ὕδωρ· ἐὰν δ' εἰς ταῦτα ἴῃ καὶ τῶν ἄλλων τι συνιδὸν γενῶν μάχηται, λυόμενα οὐ παύεται, πρὶν ἢ παντάπασιν ὠθοῦμενα καὶ διαλυθέντα ἐκφυγή πρὸς τὸ συγγενές, ἢ νικηθέντα, ἐν ἐκ πολλῶν ὁμοίον τῷ κρατήσαντι γενόμενον, αὐτοῦ συνοικον μείνη. καὶ δὴ καὶ κατὰ ταῦτα τὰ παθήματα διαμείβεται τὰς χώρας ἅπαντα· διέστηκεν μὲν γὰρ
- d τοῦ γένους ἐκάστου τὰ πλήθη κατὰ τόπον ἴδιον διὰ τὴν τῆς δεχομένης κίνησιν, τὰ δὲ ἀνομοιούμενα ἐκάστοτε ἑαυτοῖς, ἄλλοις δὲ ὁμοιούμενα, φέρεται διὰ τὸν σεισμὸν πρὸς τὸν ἐκείνων οἷς ἂν ὁμοιωθῆ τόπον. Ὅσα μὲν οὖν ἄκρατα καὶ πρῶτα σώματα διὰ τοιούτων αἰτιῶν γέγονεν· τὸ δ' ἐν τοῖς εἶδεσιν αὐτῶν ἕτερα ἐμπεφυκέναι γένη τὴν ἐκατέρου τῶν στοιχείων αἰτιατέον σύστασιν, μὴ μόνον ἐν ἐκατέραν μέγεθος ἔχον τὸ τρίγωνον φυτεῦσαι κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἐλάττω τε καὶ
- e μείζω, τὸν ἀριθμὸν δὲ ἔχοντα τοσοῦτον ὅσαπερ ἂν ἦ τὰν τοῖς εἶδεσι γένη. διὸ δὴ συμμειγνύμενα αὐτά τε πρὸς αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα τὴν ποικιλίαν ἐστὶν ἄπειρα· ἧς δὴ δεῖ θεωροῦς γίνεσθαι τοὺς μέλλοντας περὶ φύσεως εἰκότι λόγῳ χρῆσεσθαι. Κινήσεως οὖν

την φύση τού πυρός, παύει να διασπάται περαιτέρω, επειδή κάθε στοιχείο, όμοιο με τον εαυτό του και αμετάβλητο, δεν δύναται να επιφέρει καμμία μεταβολή στο όμοιό του, ούτε να πάθει κάτι από το όμοιο προς αυτό και αμετάβλητο, μέχρι να μετατραπεί σε άλλο είδος, οπότε – όντας κατώτερο, που μάχεται κάτι ανώτερο – δεν παύει να διαλύεται. Τα μικρότερα, όμως, σωματίδια, όταν περιληφθούν σε πολλά μεγαλύτερα, άλλου είδους, καταθραύονται και σβήνουν. Αν θέλουν να προσλάβουν την μορφή τού επικρατούντος είδους, παύουν να σβήνουν και γίνεται αέρας από το πυρ, και ύδωρ από τον αέρα. Αν, όμως, όλα συνενωθούν και τα πολεμήσει ένα άλλο είδος, δεν παύουν να διαλύονται και ή θα διαφύγουν προς το συγγενές είδος, παντελώς διωγμένα και διαλυμένα, ή θα νικηθούν και θα γίνει ένα σωματίδιο τού νικητή από πολλά τού ηττημένου, που θα παραμείνει στον χώρο τού νικητή.

Σύμφωνα με τούτα τα παθήματα, λοιπόν, όλα τα είδη εναλλάσσουν τους χώρους τους. Ο όγκος καθενός είδους – εξαιτίας τής κίνησης τής υποδοχής – περιορίζεται στον δικό του τόπο, ενώ όσα είδη μετατρέπουν τον εαυτό τους και εξομοιώνονται με άλλα, μεταφέρονται – λόγω τής αναταραχής – στον τόπο τού είδους προς το οποίο εξομοιώνονται. Τα αμιγή και πρωταρχικά σώματα σχηματίστηκαν από αυτά τα αίτια. Όσο για την γέννηση άλλων γενών εντός αυτών των ειδών, η αιτία βρίσκεται στην σύσταση των αρχικών στοιχείων, των τριγώνων, αφού καθένα από τα δύο αρχικά τρίγωνα δεν είχε ένα μόνον μέγεθος, αλλά

- 58 a *στάσεώς τε πέρι, τίνα τρόπον καὶ μεθ' ὄντινων γίγνεσθον, εἰ μή τις διομολογήσεται, πόλλ' ἂν εἴη ἐμποδῶν τῷ κατόπισθεν λογισμῷ. τὰ μὲν οὖν ἤδη περὶ αὐτῶν εἴρηται, πρὸς δ' ἐκείνοις ἔτι τάδε, ἐν μὲν ὀμαλότητι μηδέποτε ἐθέλειν κίνησιν ἐνεῖναι. τὸ γὰρ κινήσομενον ἄνευ τοῦ κινήσοντος ἢ τὸ κινήσον ἄνευ τοῦ κινήσομένου χαλεπὸν, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον, εἶναι κίνησις δὲ οὐκ ἔστιν τούτων ἀπόντων, ταῦτα δὲ ὀμαλὰ εἶναι ποτε ἀδύνατον. οὕτω δὲ στάσιν μὲν ἐν ὀμαλότητι, κίνησιν δὲ εἰς ἀνωμαλότητα ἀεὶ τιθῶμεν αἰτία δὲ ἀνισότης αὖ τῆς ἀνωμάλου φύσεως. ἀνισότητος δὲ γένεσιν μὲν διεληλύθαμεν πῶς δέ ποτε οὐ κατὰ γένη διαχωρισθέντα ἕκαστα πέπαιται τῆς δι' ἀλλήλων κινήσεως καὶ φορᾶς, οὐκ εἵπομεν. ὣδε οὖν πάλιν ἐροῦμεν. ἢ τοῦ παντὸς περιόδου, ἐπειδὴ συμπεριέλαβεν τὰ γένη, κυκλο τερῆς οὔσα καὶ πρὸς αὐτὴν πεφυκυῖα βούλεσθαι συνιέναι, σφίγγει πάντα καὶ κενὴν χώραν οὐδεμίαν ἔα λείπεσθαι. διὸ δὲ πῦρ μὲν εἰς ἅπαντα διελήλυθε μάλιστα, ἀἴρ δὲ δεύτερον, ὡς λεπτότητι δεύτερον ἔφνυ, καὶ τᾶλλα ταύτη τὰ γὰρ ἐκ μεγίστων μερῶν γεγονότα μεγίστην κενότητα ἐν τῇ συστάσει παραλέλοιπεν, τὰ δὲ σμικρότατα ἐλαχίστην. ἢ δὲ τῆς πύλης συνόδου τὰ σμικρὰ εἰς τὰ τῶν μεγάλων διακενα συνωθεῖ. σμικρῶν οὖν παρὰ μεγάλα τιθεμένων*
- b
- c

υπήρχαν και μικρότερα και μεγαλύτερα, και ήταν στον αριθμό τόσα, όσα είναι τα γένη που ενυπάρχουν στα είδη. Αναμειγνυόμενα, λοιπόν, με όμοια και με διαφορετικά είδη, έγιναν άπειρα στην ποικιλία, την οποία οφείλουν να μελετήσουν όσοι πρόκειται να καταλήξουν σε έναν εύλογα πιθανό συλλογισμό για την φύση. Για την κίνηση και την στάση – με ποιόν τρόπο και σε ποιές συνθήκες γίνονται – θα βρεθούν πολλά εμπόδια στον κατοπινό συλλογισμό μας, αν δεν υπάρξει κάποια συμφωνία. Γι' αυτά ήδη μιλήσαμε.

Επιπλέον ας πούμε και τα εξής: η κίνηση ποτέ δεν θέλει να ενυπάρχει μέσα στην ομοιομορφία, γιατί είναι δύσκολο – μάλλον αδύνατο – να υπάρχει κάτι κινητό, χωρίς εκείνο που το κινεί, και κάτι που κινεί, χωρίς το κινητό. Αν τούτα απουσιάζουν, κίνηση δεν υπάρχει, και είναι αδύνατο να είναι ομοιόμορφα αυτά τα δύο. Να παραδεχτούμε, λοιπόν, ότι πάντοτε υπάρχει στάση στην ομοιομορφία και κίνηση στην ανομοιομορφία. Αιτία τής ανομοιόμορφης φύσης είναι η ανισότητα και ήδη μιλήσαμε για την γένεση τής ανισότητας. Δεν είπαμε, όμως, πώς τα μεταξύ τους διαχωρισμένα γένη δεν παύουν να κινούνται και να μετατρέπονται.

Εδώ, λοιπόν, ας πούμε πάλι τα εξής: η περιφορά τού σύμπαντος, αφού συμπεριέλαβε τα γένη, όντας κυκλική και εκ φύσεως επιθυμώντας να επανέρχεται προς τον εαυτό της, τα πάντα περισφίγγει και δεν επιτρέπει να υπολείπεται κανένας κενός χώρος. Γι' αυτόν τον λόγο, το πυρ εισέρχε-

d καὶ τῶν ἐλαττόνων τὰ μείζονα διακρινόντων, τῶν δὲ μειζόνων ἐκεῖνα συγκρινόντων, πάντ' ἄνω κάτω μεταφέρεται πρὸς τοὺς ἑαυτῶν τόπους μεταβάλλει γὰρ τὸ μέγεθος ἕκαστον καὶ τὴν τόπων μεταβάλλει στάσιν. οὕτω δὴ διὰ ταῦτά τε ἡ τῆς ἀνωμαλότητος διασφραζομένη γένεσις αἰεὶ τὴν αἰεὶ κίνησιν τούτων οὔσαν ἐσομένην τε ἐνδελεχῶς παρέχεται.

e Μετὰ δὴ ταῦτα δεῖ νοεῖν ὅτι πυρὸς τε γένη πολλὰ γέγονεν, οἷον φλόξ τό τε ἀπὸ τῆς φλογὸς ἀπιόν, ὃ καί μὲν οὐ, φῶς δὲ τοῖς ὄμμασιν παρέχει, τό τε φλογὸς ἀποσβεσθείσης ἐν τοῖς διαπύροις καταλειπόμενον αὐτοῦ· κατὰ ταῦτά δὲ ἀέρος, τὸ μὲν εὐαγέστατον ἐπικλην αἰθήρ καλούμενος, ὃ δὲ θολερώτατος ὁμίχλη τε καὶ σκότος, ἕτερα δὲ ἀνώνυμα εἶδη, γεγονότα διὰ τὴν τῶν τριγώνων ἀνισότητα. τὰ δὲ ὕδατος διχῆ μὲν πρῶτον, τὸ μὲν ὑγρόν, τὸ δὲ χυτὸν γένος αὐτοῦ. τὸ μὲν οὖν ὑγρὸν διὰ τὸ μετέχον εἶναι τῶν γενῶν τῶν ὕδατος ὅσα σμικρὰ, ἀνίσων ὄντων, κινητικὸν αὐτό τε καθ' αὐτὸ καὶ ὑπ' ἄλλου διὰ τὴν ἀνωμαλότητα καὶ τὴν τοῦ σχήματος ιδέαν γέγονεν· τὸ δὲ ἐκ μεγάλων καὶ ὁμαλῶν στασιμώτερον μὲν ἐκείνου καὶ βαρὺν πεπηγὸς ὑπὸ ὁμαλότητός ἐστιν, ὑπὸ δὲ πυρὸς εἰσιόντος καὶ διαλύοντος αὐτὸ τὴν ὁμαλότητα ἀποβάλλει, ταύτην δὲ ἀπολέσαν μετίσχει μᾶλλον κινήσεως, γεγόμενον δὲ εὐκίνητον, ὑπὸ τοῦ πλησίον ἀέρος ὠθούμενον

59 a

ται κατά τον μεγαλύτερο βαθμό σε όλα τα είδη, δεύτερος εισέρχεται ο αέρας, επειδή είναι δεύτερος ως προς την λεπτότητα, ομοίως και τα άλλα στοιχεία. Τα σώματα που προήλθαν από μέγιστα μέρη, αφήνουν μέγιστα διάκενα στην σύστασή τους, ενώ τα προερχόμενα από πολύ μικρά, αφήνουν ελάχιστα διάκενα. Η διαδικασία, λοιπόν, τής πυκνώσης συνωθεί τα μικρά προς τα διάκενα των μεγάλων. Καθώς τα μικρά τίθενται δίπλα στα μεγάλα, και τα μικρότερα διασπούν τα μεγαλύτερα, ενώ τα μεγαλύτερα συμπυκνώνουν τα μικρότερα, άλλα μεταφέρονται επάνω και άλλα κάτω, καθένα προς τον δικό του τόπο. Καθένα που μεταβάλλει το μέγεθός του, μεταβάλλει και τον τόπο τής στάσης του. Έτσι, λοιπόν, γι' αυτούς τους λόγους, η παντοτινά διατηρούμενη γένεση τής ανομοιομορφίας παρέχει την παντοτινή κίνηση των στοιχείων, παρούσα και μελλοντική.

Μετά από αυτά πρέπει να κατανοήσουμε ότι έγιναν πολλά γένη πυρός, όπως η φλόγα, αυτό που προέρχεται από την φλόγα, που παρέχει φως στα μάτια χωρίς να καίει, καθώς και αυτό που απομένει στα διάπυρα σώματα όταν η φλόγα σβήσει. Το ίδιο και με τον αέρα: το διαυγέστερο γένος του είναι ο καλούμενος αιθέρας, το πιο θολό είναι η ομίχλη και το σκότος. Υπάρχουν και άλλα είδη, ανώνυμα, που έγιναν εξαιτίας τής ανισότητας των τριγώνων. Το ύδωρ χωρίζεται αρχικά σε δύο γένη: το υγρό και το χυτό.

- καὶ κατατεινόμενον ἐπὶ γῆν, τήκεσθαι μὲν τὴν τῶν ὄγκων καθαίρεσιν, ῥοὴν δὲ τὴν κατάτασιν ἐπὶ γῆν ἐπωνυμίαν ἑκατέρου τοῦ πάθους ἔλαβεν. πάλιν δ' ἐκπίπτοντος αὐτόθεν τοῦ πυρός, ἅτε οὐκ εἰς κενὸν ἐξίοντος, ὠθούμενος ὁ πλησίον ἀἴρ εὐκίνητον ὄντα ἔτι τὸν ὑγρὸν ὄγκον εἰς τὰς τοῦ πυρὸς ἕδρας συνωθῶν αὐτὸν αὐτῷ συμμείγνυσιν ὁ δὲ συνωθούμενος ἀπολαμβάνων τε τὴν ὁμαλότητα πάλιν, ἅτε τοῦ τῆς ἀνωμαλότητος δημιουργοῦ πυρὸς ἀπιόντος, εἰς ταῦτόν αὐτῷ καθίσταται. καὶ τὴν μὲν τοῦ πυρὸς ἀπαλλαγὴν ψῦξιν, τὴν δὲ σύνοδον ἀπελθόντος ἐκείνου πεπηγὸς εἶναι γένος προσερωθήη. τούτων δὲ πάντων ὅσα χυτὰ προσείπομεν ὕδατα, τὸ μὲν ἐκ λεπτοτάτων καὶ ὁμαλωτάτων πυκνότατον γιγνόμενον, μονοειδὲς γένος,
- b
- c
- d
- στίλβοντι καὶ ξανθῷ χρώματι κοινωθέν, τιμαλφέστατον κτῆμα χρυσοῦς ἠθημένος διὰ πέτρας ἐπάγη χρυσοῦ δὲ ὄζος, διὰ πυκνότητα σκληρότατον ὄν καὶ μελανθέν, ἀδάμας ἐκλήθη. τὸ δ' ἐγγὺς μὲν χρυσοῦ τῶν μερῶν, εἶδη δὲ πλείονα ἐνὸς ἔχον, πυκνότητι δέ, τῇ μὲν χρυσοῦ πυκνότερον ὄν, καὶ γῆς μόριον ὀλίγον καὶ λεπτὸν μετασχόν, ὥστε σκληρότερον εἶναι, τῷ δὲ μεγάλα ἐντὸς αὐτοῦ διαλείμματα ἔχειν κουφότερον,
- τῶν λαμπρῶν πηκτῶν τε ἐν γένος ὑδάτων χαλκὸς συσταθεὶς γέγονεν· τὸ δ' ἐκ γῆς αὐτῷ μειχθέν, ὅταν παλαιουμένῳ διαχωρίζησθον πάλιν ἀπ' ἀλλήλων, ἐκφα-

Το υγρό αποτελείται από όλα τα μικρά και άνισα γένη τού ύδατος, και είναι ευκίνητο τόσο αφεαυτού, όσο και από άλλο σώμα, λόγω τής ανομοιομορφίας και τού είδους τού σχήματός του. Το χυτό αποτελείται από μεγάλα και ομοιόμορφα γένη, είναι σταθερότερο από το υγρό, βαρύ και συμπαγές λόγω τής ομοιομορφίας του. Όταν το πυρ εισέρχεται εντός του και το διαλύει, το χυτό αποβάλλει την ομοιομορφία του και – αφού την απολέσει – γίνεται πίο ευκίνητο. Όταν γίνει ευκίνητο, ωθείται από τον πλησίον αέρα και καταπίπτει επάνω στην γη. Το πρώτο από τα δύο πάθη, η διάλυση των όγκων, ονομάζεται τήξη, ενώ το δεύτερο, η κατάπτωση επάνω στην γη, ονομάζεται ροή. Όταν, πάλι, το πυρ εκπίπτει από το χυτό, επειδή δεν εξέρχεται σε κενό χώρο, αλλά συναντά τον πλησίον αέρα, τον ωθεί. Αυτός, με την σειρά του, συνωθεί τον ακόμη ευκίνητο υγρό όγκο προς τις θέσεις που κατείχε το πυρ, αναμειγνύμενος με αυτόν. Το χυτό συνωθείται, αναλαμβάνει την ομοιομορφία του – επειδή εξαφανίζεται η ανομοιομορφία που δημιουργείται από το πυρ – και αποκαθίσταται στην αρχική κατάστασή του. Η απαλλαγή από το πυρ ονομάζεται ψύξη. Η συνένωση τού όγκου – μετά από την αποχώρηση τού πυρός – ονομάζεται πήξη. Απ’ όλα τούτα τα ύδατα, τα οποία ονομάσαμε χυτά, αυτό που γίνεται πολύ πυκνό και προέρχεται από λεπτότατα και ομοιόμορφα μόρια – μοναδικό γένος, με χρώμα στιλπνό και ξανθό – είναι ο χρυσός, το πίο τιμαλφές κτήμα, που πήζει όταν διωλιστεί μέσα από πέτρες. Ο βλαστός τού χρυσού ονομάστηκε αδάμαντας και

νές καθ' αὐτὸ γιγνόμενον ἰδὸς λέγεται. τᾶλλα δὲ τῶν
 τοιούτων οὐδὲν ποικίλον ἔτι διαλογίσασθαι τὴν τῶν
 εἰκότων μύθων μεταδιώκοντα ἰδέαν ἦν ὅταν τις ἀνα-
 παύσεως ἔνεκα τοὺς περὶ τῶν ὄντων ἀεὶ καταθέμενος
 λόγους, τοὺς γενέσεως πέρι διαθεώμενος εἰκότας ἀμε-
 ταμέλητον ἠδονὴν κτᾶται, μέτριον ἂν ἐν τῷ βίῳ παι-
 e διὰν καὶ φρόνιμον ποιοῖτο. ταύτη δὴ καὶ τὰ νῦν ἐφέ-
 ντες τὸ μετὰ τοῦτο τῶν αὐτῶν πέρι τὰ ἐξῆς εἰκότα δί-
 μιεν τῆδε. τὸ πυρὶ μμειγμένον ὕδωρ, ὅσον λεπτὸν ὑ-
 γρὸν τε διὰ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ὁδὸν ἦν κυλινδούμε-
 νον ἐπὶ γῆς ὑγρὸν λέγεται, μαλακὸν τε αὖ τῷ τὰς βᾶ-
 σεῖς ἦττον ἐδραίους οὔσας ἢ τὰς γῆς ὑπείκειν, τοῦτο
 60 a ὅταν πυρὸς ἀποχωρισθὲν ἀέρος τε μονωθῆ, γέγονεν
 μὲν ὁμαλώτερον, συνέωσται δὲ ὑπὸ τῶν ἐξιόντων εἰς
 αὐτό, παγὲν τε οὕτως τὸ μὲν ὑπὲρ γῆς μάλιστα παθὼν
 ταῦτα χάλαζα, τὸ δ' ἐπὶ γῆς κρύσταλλος, τὸ δὲ ἦττον,
 ἡμιπαγές τε ὄν ἔτι, τὸ μὲν ὑπὲρ γῆς αὖ χιών, τὸ δ' ἐπὶ
 γῆς συμπαγὲν ἐκ δρόσου γενόμενον πάχνη λέγεται.
 τὰ δὲ δὴ πλείστα ὑδάτων εἶδη μμειγμένα ἀλλήλοις -
 σύμπαν μὲν τὸ γένος, διὰ τῶν ἐκ γῆς φυτῶν ἠθημένα,
 χυμοὶ λεγόμενοι- διὰ δὲ τὰς μείξεις ἀνομοιότητα ἕκα-
 b στοι σχόντες τὰ μὲν ἄλλα πολλὰ ἀνόνημα γένη παρέ-
 σχοντο, τέτταρα δὲ ὅσα ἔμπυρα εἶδη, διαφανῆ μάλι-
 στα γενόμενα, εἴληφεν ὀνόματα αὐτῶν, τὸ μὲν τῆς
 ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος θερμαντικὸν οἶνος, τὸ δὲ
 λεῖον καὶ διακριτικὸν ὄψεως διὰ ταῦτά τε ἰδεῖν λα-
 μπρὸν καὶ στίλβον λιπαρὸν τε φανταζόμενον ἐλαιη-

είναι σκληρότατος και μελανός λόγω μεγάλης πυκνότητας. Ένα γένος τού ύδατος, που έχει παρόμοια με τού χρυσοῦ μόρια και έχει είδη περισσότερα από ένα και είναι πυκνότερο από τον χρυσό και εμπεριέχει λίγα και λεπτά μόρια γης – γιά να είναι σκληρότερο – και είναι ελαφρύτερο, επειδή εμπεριέχει μεγάλα διάκενα, και είναι ένα από τα πιό λαμπρά και συμπαγή γένη τού ύδατος, έγινε χαλκός μετά από την σύστασή του. Η γήινη πρόσμειξή του, με το πέρασμα τού χρόνου, όταν πάλι χωριστεί από αυτόν, εμφανίζεται μόνη της και λέγεται ιός. Τα υπόλοιπα από αυτά δεν είναι και τόσο σημαντικά, γιά να τα προσδιορίσουμε σύμφωνα με τους εύλογα πιθανούς συλλογισμούς. Όταν κάποιος – επιδιώκοντας ν' αναπαυθεί από τους συλλογισμούς περί των αΐδιων όντων – ασχοληθεί με τους εύλογα πιθανούς συλλογισμούς περί γενέσεως, αποκτά αμεταμέλητη ηδονή, παίζοντας μετρημένα και φρόνιμα στον βίο του.

Ας αφεθούμε τώρα κ' εμείς, ας επανέλθουμε στο ίδιο ζήτημα και ας προχωρήσουμε στην εξής εύλογη πιθανότητα: το ύδωρ που αναμειγνύεται με πυρ είναι λεπτό και υγρό, και λέγεται υγρό εξαιτίας τής κίνησης και τής οδού που ακολουθεί, όταν κυλά επάνω στην γη. Είναι και μαλακό, επειδή οι βάσεις του είναι λιγότερο σταθερές από τής γης και υποχωρούν. Αυτό, όταν αποχωριστεί από το πυρ και απομονωθεί από τον αέρα, γίνεται περισσότερο ομοιόμορφο, συμπιέζεται από τα συστατικά που το εγκαταλείπουν, γίνεται συμπαγές και ονομάζεται χαλάζι, όταν παγώνει παντελώς επάνω από την γη, και πάγος, όταν αυτό συμβαίνει

- ρὸν εἶδος, πίττα καὶ κίκι καὶ ἔλαιον αὐτὸ ὅσα τ' ἄλλα τῆς αὐτῆς δυνάμεως· ὅσον δὲ διαχυτικὸν μέχρι φύσεως τῶν περὶ τὸ στόμα συνόδων, ταύτη τῆ δυνάμει
- c γλυκύτητα παρεχόμενον, μέλι τὸ κατὰ πάντων μάλιστα πρόσρημα ἔσχεν, τὸ δὲ τῆς σαρκὸς διαλυτικὸν τῷ κάειν, ἀφρώδες γένος, ἐκ πάντων ἀφορισθὲν τῶν χυμῶν, ὁπὸς ἐπωνομάσθη.
- Γῆς δὲ εἶδη, τὸ μὲν ἠθήμενον διὰ ὕδατος τοιῶδε τρόπῳ γίγνεται σῶμα λίθινον. τὸ συμμιγὲς ὕδωρ ὅταν ἐν τῇ συμμείξει κοπῆ, μετέβαλεν εἰς ἀέρος ἰδέαν γενόμενος δὲ ἀῆρ εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἀναθεῖ. κενὸν δ' ὑπερεῖχεν αὐτῶν οὐδέν· τὸν οὖν πλησίον ἔωσεν ἀέρα. ὁ δὲ ἅτε ὦν βαρὺς, ὠσθεῖς καὶ περιχυθεῖς τῷ τῆς γῆς ὄγκῳ, σφόδρα ἔθλιψεν συνέωσέν τε αὐτὸν εἰς τὰς ἔδρας ὅθεν ἀνήει ὁ νέος ἀῆρ· συνωσθεῖσα δὲ ὑπὸ ἀέρος ἀλύτως ὕδατι γῆ συνίσταται πέτρα, καλλίων μὲν ἢ τῶν ἴσων καὶ ὁμαλῶν διαφανῆς μερῶν, αἰσχίων δὲ ἢ ἐναντία. τὸ δὲ ὑπὸ πυρὸς τάχους τὸ νοτερόν πᾶν ἐξαρπασθὲν καὶ κραυρότερον ἐκείνου συστάν, ᾧ γένει κέραμιον ἐπωνομάκαμεν, τοῦτο γέγονεν· ἔστιν δὲ
- d ὅτε νοτίδος ὑπολειφθείσης χυτὴ γῆ γενομένη διὰ πυρὸς ὅταν ψυχθῆ, γίγνεται τὸ μέλαν χρῶμα ἔχον λίθος. τῷ δ' αὖ κατὰ ταῦτα μὲν ταῦτα ἐκ συμμείξεως ὕδατος ἀπομονομένῳ πολλοῦ, λεπτοτέρων δὲ ἐκ γῆς μερῶν ἀλμυρῷ τε ὄντε, ἡμιπαγῆ γενομένῳ καὶ λυτῷ πάλιν
- e

επάνω στην γη, και χιόνι, όταν παγώνει επάνω στην γη λιγότερο ή μέχρι ενός βαθμού, και πάχνη, όταν πήζει επάνω στην γη εξαιτίας τής δροσιάς. Τα περισσότερα είδη υδάτων είναι ανάμεικτα μεταξύ τους και – επειδή όλα διωλίζονται από τα φυτά τής γης – λέγονται χυμοί. Επειδή, επίσης, επιδέχονται αναμείξεις, είναι ανομοιόμορφα και δεν έχουν ιδιαίτερο όνομα, εκτός από τέσσερα έμπυρα είδη που έγιναν ευδιάκριτα και έλαβαν ονόματα: ο οίνος, θερμαντικό τής ψυχής και τού σώματος, το ελαιώδες είδος, που είναι λείο και διαιρεί το οπτικό ρεύμα και γι' αυτό εμφανίζεται λαμπρό και στιλπνό και λιπαρό – όπως η φυτική πίσσα, το ρετσινόλαδο, το λάδι και όλα όσα έχουν παρόμοιες ιδιότητες – το γενικώς καλούμενο μέλι, χυμός που φυσικά χαλαρώνει τις συσπάσεις τού στόματος και μ' αυτήν την δύναμή του παρέχει γλυκύτητα, και ο οπός, αφρώδης χυμός που διαλύει με καύση την σάρκα και είναι ξεχωριστός απ' όλους τους χυμούς.

Από τα είδη τής γης, εκείνο που διωλίζεται από το ύδωρ γίνεται λίθινο σώμα κατά τον εξής τρόπο: το ανάμεικτο ύδωρ, όταν διασπαστεί μέσα στο μείγμα, μεταβάλλεται σε αέρα. Όταν γίνει αέρας, ανέρχεται προς τον δικό του τόπο. Δεν υπάρχει, όμως, κενό επάνω του. Έτσι, ωθεί τον πλησίον αέρα. Αυτός, όντας βαρύς, ωθείται και διαχέεται γύρω από τον όγκο τής γης, τον συνθλίβει με σφοδρότητα και τον συνωθεί στις θέσεις που κατείχε ο νέος αέρας, που ανήλθε. Η γη συνωθείται από τον αέρα και συνίσταται η πέτρα, αδιάλυτη από το ύδωρ, τής οποίας το ομορφότερο

- 61 a ὕψ' ὕδατος, τὸ μὲν ἐλαίου καὶ γῆς καθαρικὸν γένος λίτρον, τὸ δ' εὐάριστον ἐν ταῖς κοινωνίαις ταῖς περὶ τὴν τοῦ στόματος αἴσθησιν ἄλῶν κατὰ νόμον θεοφιλὲς σῶμα ἐγένετο. τὰ δὲ κοινὰ ἐξ ἀμφοῖν ὕδατι μὲν οὐ λυτά, πυρὶ δέ, διὰ τὸ τοιόνδε οὕτω συμπήγνυται. γῆς ὄγκους πῦρ μὲν ἀήρ τε οὐ τήκει· τῆς γὰρ συστάσεως τῶν διακένων αὐτῆς μικρομερέστερα πεφυκότεα, διὰ πολλῆς εὐρυχωρίας ἰόντα, οὐ βιαζόμενα, ἄλλυτον αὐτὴν ἐάσαντα ἄτηκτον παρέσχε· τὰ δὲ ὕδατος ἐπειδὴ μείζω πέφυκεν μέρη, βίαιον ποιούμενα τὴν διεξοδὸν, λύοντα αὐτὴν τήκει. γῆν μὲν γὰρ ἀσύστατον ὑπὸ βίας οὕτως ὕδωρ μόνον λύει, συνεστηκυῖαν δὲ πλὴν πυρὸς οὐδὲν εἴσοδος γὰρ οὐδενὶ πλὴν πυρὶ λέλειπται. τὴν δὲ ὕδατος αὖ σῖνοδον τὴν μὲν βιαιοτάτην πῦρ μόνον, τὴν δὲ ἀσθενεστέραν ἀμφοτέρω, πῦρ τε καὶ ἀήρ, διαχεῖτον, ὃ μὲν κατὰ τὰ διάκενα, τὸ δὲ καὶ κατὰ τὰ τρίγωνα· βία δὲ ἀέρα συστάντα οὐδὲν λύει πλὴν κατὰ τὸ στοιχεῖον, ἀβίαστον δὲ κατατήκει μόνον πῦρ. τὰ δὲ τῶν συμμείκτων ἐκ γῆς τε καὶ ὕδατος σωμαμάτων, μέχριπερ ἂν ὕδωρ αὐτοῦ τὰ τῆς γῆς διάκενα καὶ βία συμπεπιλημένα κατέχη, τὰ μὲν ὕδατος ἐπιόντα ἔξωθεν εἴσοδον οὐκ ἔχοντα μέρη περιορέοντα
- d
- c

είδος αποτελείται από ίσα και ομοιόμορφα μέρη, ενώ το ασχημότερο αποτελείται από τα αντίθετα. Το είδος τής γης, που χάνει όλη την υγρασία του από την ταχεία δράση τού πυρός και γίνεται ξηρότερο από την πέτρα, είναι το γένος που επονομάσαμε κέραμο. Ενίοτε, όταν παραμείνει υγρασία, η γη γίνεται χυτή εξαιτίας τού πυρός και, όταν ψυχθεί, γίνεται λίθος με χρώμα μελανό. Κατά τον ίδιο τρόπο πάλι, όταν πολύ ύδωρ απομονωθεί από το μείγμα και τα μέρη τής γης είναι λεπτότερα και αλμυρά, αυτά γίνονται ημιπαγή και διαλυτά στο ύδωρ. Τότε γίνεται το νίτρο, που καθαρίζει το λάδι και την γη, και το αλάτι, που είναι ευπροσάρμοστο στους συνδυασμούς που αισθάνεται το στόμα και **θεοφιλές** κατά τις ιερές παραδόσεις. Τα σώματα που αποτελούνται από γη και ύδωρ, και δεν διαλύονται από το ύδωρ αλλά από το πυρ, συμπυκνώνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο: τους γήινους όγκους δεν τήκει ούτε το πυρ ούτε ο αέρας, γιατί τα μόρια αυτών των δύο είναι μικρότερα από τα διάκενα τής γήινης σύστασης, κινούνται σε μεγαλύτερη ευρυχωρία, δεν υφίστανται βία, αφήνουν αδιάλυτη την γη και δεν την υποβάλλουν σε τήξη. Τα υδάτινα, όμως, μόρια – επειδή εκ φύσεως είναι μεγαλύτερα – εξέρχονται βίαια από τον γήινο όγκο, τον διαλύουν και του προκαλούν τήξη, γιατί την γη, όταν δεν είναι συμπυκνωμένη, μόνο το ύδωρ την διαλύει βίαια, ενώ όταν είναι πολύ συμπυκνωμένη, δεν την διαλύει τίποτε άλλο εκτός από το πυρ. Η είσοδος σ' αυτήν είναι εφικτή μόνον για το πυρ και

τὸν ὅλον ὄγκον ἄτηκτον εἶασεν, τὰ δὲ πυρὸς εἰς τὰ τῶν ὑδάτων διάκενα εἰσιόντα, ὅπερ ὕδωρ γῆν, τοῦτο πῦρ ὕδωρ ἀπεργαζόμενα, τηχθέντι τῷ κοινῷ σώματι ῥεῖν μόνα αἴτια συμβέβηκεν τυγχάνει δὲ ταῦτα ὄντα, τὰ μὲν ἔλαττον ἔχοντα ὕδατος ἢ γῆς, τό τε περὶ τὴν ἕαλον γένος ἅπαν ὅσα τε λίθων χυτὰ εἶδη καλεῖται, τὰ δὲ πλέον ὕδατος αὖ, πάντα ὅσα κηροειδῆ καὶ θυμιατικὰ σώματα συμπίηνται.

d

Καὶ τὰ μὲν δὴ σχήμασι κοινωνίαις τε καὶ μεταλλαγαῖς εἰς ἄλληλα πεποικιλμένα εἶδη σχεδὸν ἐπιδέδεικται· τὰ δὲ παθήματα αὐτῶν δι' ἃς αἰτίας γέγονεν πειρατέον ἐμφανίζειν. πρῶτον μὲν οὖν ὑπάρχειν αἴσθησιν δεῖ τοῖς λεγομένοις αἰεῖ, σαρκὸς δὲ καὶ τῶν περὶ σάρκα γένεσιν, ψυχῆς τε ὅσον θνητόν, οὕτω διεληλύθαμεν τυγχάνει δὲ οὔτε ταῦτα χωρὶς τῶν περὶ τὰ παθήματα ὅσα αἰσθητικὰ οὔτ' ἐκεῖνα ἄνευ τούτων δυνατὰ ἰκανῶς λεχθῆναι, τὸ δὲ ἅμα σχεδὸν οὐ δυνατόν. ὑποθετέον δὲ πρότερον θάτερα, τὰ δ' ὑποθεθέντα ἐπάνιμεν αὖθις· ἵνα οὖν ἐξῆς τὰ παθήματα λέγηται τοῖς γένεσιν, ἔστω πρότερα ἡμῖν τὰ περὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ὄντα. πρῶτον μὲν οὖν ἢ πῦρ θερμὸν λέγομεν, ἴδωμεν ὧδε σκοποῦ-

e

62 a

γιά κανένα άλλο στοιχείο. Όταν το ύδωρ βρίσκεται σε ισχυρότατη συμπύκνωση, διαλύεται μόνον από το πυρ. Όταν βρίσκεται σε ασθενέστερη, διαλύεται και από τα δύο, το πυρ και τον αέρα. Ο αέρας εισέρχεται στα διάκενα, ενώ το πυρ διασπά και τα τρίγωνα. Τον ισχυρά συμπυκνωμένο αέρα δεν τον διαλύει τίποτε άλλο, εκτός αν αυτοδιασπαστεί, ενώ τον λιγότερο συμπυκνωμένο κατατρέπει μόνον το πυρ.

Στα σώματα, που είναι μείγματα γης και ύδατος, όσο το ύδωρ συμπιέζει βίαια τα γήινα διάκενα και τα κατέχει, άλλα μόρια ύδατος – που έρχονται από έξω – δεν δύνανται να εισέλθουν, περιρρέουν τον συνολικό όγκο και τον αφήνουν άτηκτο, ενώ τα μόρια τού πυρός εισέρχονται στα διάκενα τού ύδατος και επιδρούν στο ύδωρ όπως αυτό επιδρά στην γη. Το πυρ, λοιπόν, είναι η μόνη αιτία τής τήξης που συμβαίνει σ' αυτά τα μείγματα. Από τα σώματα αυτά, όσα περιέχουν ύδωρ λιγότερο από την γη αποτελούν τα διάφορα είδη τού γυαλιού ή ανήκουν στα καλούμενα χυτά είδη των λίθων. Όσα, πάλι, περιέχουν ύδωρ περισσότερο από την γη αποτελούν τα κηροειδή και τα θυμιατικά σώματα.

Έχουμε επιδείξει σχεδόν την ποικιλία των ειδών, τα οποία προέρχονται από τα σχήματα, τους συνδυασμούς και τις μεταλλαγές μεταξύ των σωμάτων. Ας αποπειραθούμε να φανερώσουμε γιά ποιές αιτίες υφίστανται τούτα τα παθήματα. Πρώτα να πούμε ότι γιά όσα θα μιλήσουμε πρέπει να προϋπάρχει η ανθρώπινη αίσθηση. Δεν έχουμε, όμως, μιλήσει ακόμη γιά την γένεση τής σάρκας και των σαρκικών

- ντες, τὴν διάκρισιν καὶ τομὴν αὐτοῦ περὶ τὸ σῶμα ἡμῶν γιγνομένην ἐννοηθέντες. ὅτι μὲν γὰρ ὀξύ τι τὸ πάθος, πάντες σχεδὸν αἰσθανόμεθα· τὴν δὲ λεπτότητα τῶν πλευρῶν καὶ γωνιῶν ὀξύτητα τῶν τε μορίων σμικρότητα καὶ τῆς φορᾶς τὸ τάχος, οἷς πᾶσι σφοδρὸν ὄν καὶ τομὸν ὀξέως τὸ προστυχὸν αἰεὶ τέμνει, λογιστέον ἀναμιμνησκομένοις τὴν τοῦ σχήματος αὐτοῦ γένεσιν, ὅτι μάλιστα ἐκείνη καὶ οὐκ ἄλλη φύσις διακρίνουσα ἡμῶν κατὰ σμικρὰ τε τὰ σώματα κερματίζουσα τοῦτο ὃ νῦν θερμὸν λέγομεν εἰκότως τὸ πάθημα καὶ τοῦνομα παρέσχεν. τὸ δ' ἐναντίον τούτων κατάδηλον μὲν, ὅμως δὲ μηδὲν ἐπιδεῖς ἔστω λόγου. τὰ γὰρ δὴ τῶν περὶ τὸ σῶμα ὑγρῶν μεγαλομερέστερα εἰσιόντα, τὰ σμικρότερα ἐξωθοῦντα, εἰς τὰς ἐκείνων οὐ δυνάμενα ἔδρας ἐνδῦναι, συνωθοῦντα ἡμῶν τὸ νοτερόν, ἐξ ἀνωμάλου κεκινημένου τε ἀκίνητον δι' ὁμαλότητα καὶ τὴν σύνωσιν ἀπεργαζόμενα πῆγνυσιν· τὸ δὲ παρὰ φύσιν συναγόμενον μάχεται κατὰ φύσιν αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς τοῦναντίον ἀπωθοῦν. τῇ δὴ μάχῃ καὶ τῷ σεισμῷ τούτῳ τρόμος καὶ ῥίγος ἐτέθη, ψυχρόν τε τὸ πάθος ἅπαν τοῦτο καὶ τὸ δρῶν αὐ-

πραγμάτων, ούτε για το θνητό μέρος τής ψυχής. Τυγχάνει επίσης αδύνατο να μιλήσουμε επαρκώς γι' αυτά, χωρίς αναφορά στα παθήματα που σχετίζονται με τις αισθήσεις, ή το αντίστροφο. Δεν είναι δυνατό ν' αναφερθούμε και στα δύο ταυτόχρονα. Πρέπει, λοιπόν, να θεωρήσουμε δεδομένο το ένα από τα δύο, και σ' αυτό να επανέλθουμε αμέσως μετά. Για να μεταβούμε από την περιγραφή των γενών στα παθήματα, ας θεωρήσουμε εκ των προτέρων γνωστά όσα αφορούν το σώμα και την ψυχή.

Ας δούμε πρώτα τι εννοούμε λέγοντας ότι το πυρ είναι θερμό. Εδώ θα εξετάσουμε πώς το πυρ προκαλεί διαίρεση και τομή στο σώμα μας. Όλοι σχεδόν αισθανόμαστε ότι είναι οξύ το πάθημα που το πυρ μάς προκαλεί. Ας αναλογιστούμε την γένεση τού σχήματος τού πυρός, και θα κατανοήσουμε την λεπτότητα των πλευρών του, την οξύτητα των γωνιών του, την μικρότητα των μορίων του και την ταχύτητα τής κίνησής του, χαρακτηριστικά που το κάνουν σφοδρό και οξύτατα κοφτερό, ώστε να τέμνει οτιδήποτε τύχει να συναντήσει. Γι' αυτούς τους λόγους η φύση τού πυρός κυρίως – και όχι άλλη – διαχωρίζει τα σώματά μας και τα κατακερματίζει σε μικρά τμήματα, εύλογα παρέχοντας, σε οτιδήποτε αποκαλούμε θερμό, τόσο το πάθημα που προκαλεί, όσο και το όνομά του. Το ενάντιο αυτών είναι πρόδηλο, αλλά χρειάζεται να πούμε και γι' αυτό λίγα λόγια. Τα ογκωδέστερα από τα υγρά, που περιβάλλουν το σώμα μας και εισέρχονται σ' αυτό, ωθούν έξω τα μικρότε-

d τὸ ἔσχεν ὄνομα. σκληρὸν δέ, ὅσοις ἂν ἡμῶν ἡ σὰρξ ὑ-
 πείκη, μαλακὸν δέ, ὅσα ἂν τῇ σαρκί· πρὸς ἄλληλά τε
 οὕτως. ὑπείκει δὲ ὅσον ἐπὶ μικροῦ βαίνει· τὸ δὲ ἐκ
 63 a τετραγώνων ὃν βάσεων, ἅτε βεβηκὸς σφόδρα, ἀντι-
 τυπώτατον εἶδος, ὅτι τε ἂν εἰς πυκνότητα συνιδὸν
 πλείστην ἀντίτονον ἢ μάλιστα. βαρὺ δὲ καὶ κοῦφον
 μετὰ τῆς τοῦ κάτω φύσεως ἄνω τε λεγομένης ἐξεταζό-
 μενον ἂν δηλωθεῖ σαφέστατα. φύσει γὰρ δὴ τινὰς
 τόπους δύο εἶναι διειληφότας διχῆ τὸ πᾶν ἐναντίους,
 τὸν μὲν κάτω, πρὸς ὃν φέρεται πάνθ' ὅσα τινὰ ὄγκον
 σώματος ἔχει, τὸν δὲ ἄνω, πρὸς ὃν ἀκουσίως ἔρχεται
 πᾶν, οὐκ ὀρθὸν οὐδαμῆ νομίζειν· τοῦ γὰρ παντὸς οὐ-
 ρανοῦ σφαιροειδοῦς ὄντος, ὅσα μὲν ἀφεστῶτα ἴσον
 τοῦ μέσου γέγονεν ἔσχατα, ὁμοίως αὐτὰ χρὴ ἔσχατα
 πεφυκέναι, τὸ δὲ μέσον τὰ αὐτὰ μέτρα τῶν ἐσχάτων
 ἀφεστηκὸς ἐν τῷ καταντικρὸν νομίζειν δεῖ πάντων εἶ-
 ναι. τοῦ δὲ κόσμου ταύτη πεφυκός, τί τῶν εἰρημέ-
 νων ἄνω τις ἢ κάτω τιθέμενος οὐκ ἐν δίκῃ δόξει τὸ
 μηδὲν προσήκον ὄνομα λέγειν; ὁ μὲν γὰρ μέσος ἐν αὐ-
 τῷ τόπος οὔτε κάτω πεφυκὸς οὔτε ἄνω λέγεσθαι δί-
 καιος, ἀλλ' αὐτὸ ἐν μέσῳ ὁ δὲ πέριξ οὔτε δὴ μέσος
 οὔτ' ἔχων διάφορον αὐτοῦ μέρος ἕτερον θατέρου
 μᾶλλον πρὸς τὸ μέσον ἢ τι τῶν καταντικρῶ. τοῦ δὲ ὁ-

ρα μόρια, ενώ δεν δύνανται να καταλάβουν τις θέσεις τους. Αυτά συνωθούν την υγρασία μας και από ανομοιογενή και κινούμενη την καθιστούν ακίνητη και πηγμένη μέσω της ομοιογένειας και της συμπίεσης. Οτιδήποτε συνενώνεται αφύσικα, μάχεται φυσιολογικά εναντίον του εαυτού του, εξωθώντας τον προς το ενάντιο. Αυτή την μάχη και την διαταραχή ονομάζουμε τρέμουλο και ρίγος, δίνοντας το όνομα «ψυχρό» σε ολόκληρο αυτό το πάθος και στον ίδιο τον δράστη.

Σκληρό ονομάζεται καθετί που αναγκάζει την σάρκα μας να υποχωρήσει, ενώ μαλακό καθετί που υποχωρεί στην σάρκα. Αυτές είναι οι μεταξύ τους σχέσεις. Υποχωρεί εκείνο που στηρίζεται σε μικρή βάση. Εκείνο που έχει τετράγωνες βάσεις, επειδή στηρίζεται πολύ καλά, αντιστέκεται περισσότερο, γιατί οτιδήποτε έχει μεγάλη πυκνότητα, προβάλλει και μεγάλη αντίσταση.

Θα κατανοηθεί σαφέστατα το βαρύ και το ελαφρό, αν εξεταστεί μαζί με τα ονομαζόμενα κάτω και άνω. Δεν είναι ορθό να πιστεύουμε ότι υπάρχουν δύο φύσει αντίθετοι τόποι, που περιέχουν το σύμπαν διαιρεμένο σε δύο μέρη, ο κάτω, προς τον οποίον φέρονται όλα όσα έχουν κάποιον σωματικό όγκο, και ο άνω, προς τον οποίον ακούσια πηγαίνει οτιδήποτε. Ολόκληρος ο ουρανός είναι σφαιροειδής. Όσα μέρη ισαπέχουν από το κέντρο και βρίσκονται στην έσχατη περιφέρεια είναι από την φύση τους εξίσου έσχατα. Το κέντρο, όμως, που εξίσου απέχει από τα έσχατα, πρέπει να θεωρείται ότι βρίσκεται αντίκρυ σε όλα. Αφού αυτή εί-

- μοίως πάντη πεφυκότος ποιᾶ τις ἐπιφέρων ὀνόματα αὐτῷ ἐναντία καὶ πῆ καλῶς ἂν ἡγοῖτο λέγειν; εἰ γάρ
- b τι καὶ στερεὸν εἶη κατὰ μέσον τοῦ παντὸς ἰσοπαλές, εἰς οὐδὲν ἂν ποτε τῶν ἐσχάτων ἐνεχθείη διὰ τὴν πάντη ὁμοιότητα αὐτῶν ἄλλ' εἰ καὶ περὶ αὐτὸ πορεύοιτό τις ἐν κύκλῳ, πολλάκις ἂν στὰς ἀντίπους ταῦτον αὐτοῦ κάτω καὶ ἄνω προσείποι. τὸ μὲν γὰρ ὅλον, καθάπερ εἴρηται νυνδὴ, σφαιροειδὲς ὄν, τόπον τινὰ κάτω, τὸν δὲ ἄνω λέγειν ἔχειν οὐκ ἔμφρονος ὅθεν δὲ ὠνομάσθη ταῦτα καὶ ἐν οἷς ὄντα εἰθίσμεθα δι' ἐκεῖνα
- c καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον οὕτω διαιρούμενοι λέγειν, ταῦτα διομολογητέον ὑποθεμένοις τάδε ἡμῖν. εἴ τις ἐν τῷ τοῦ παντὸς τόπῳ καθ' ὃν ἡ τοῦ πυρὸς εἴληχε μάλιστα φύσις, οὗ καὶ πλείστον ἂν ἡθροισμένον εἶη πρὸς ὃ φέρεται, ἐπεμβὰς ἐπ' ἐκεῖνο καὶ δύναιμι εἰς τοῦτο ἔχων, μέρη τοῦ πυρὸς ἀφαιρῶν ἰσταίη τιθεὶς εἰς πλάστιγγας, αἴρων τὸν ζυγὸν καὶ τὸ πῦρ ἔλκων εἰς ἀνόμοιον ἀέρα βιαζόμενος δῆλον ὡς τοῦλαττόν που τοῦ
- d μείζονος ὄραον βιάται· ὁμίη γὰρ μιᾶ δυοῖν ἅμα μετεωριζόμενοι τὸ μὲν ἔλαττον μᾶλλον, τὸ δὲ πλεόν ἦττον ἀνάγκη που κατατεινόμενον συνέπεσθαι τῇ βίᾳ, καὶ τὸ μὲν πολὺ βαρὺ καὶ κάτω φερόμενον κληθῆναι, τὸ δὲ σμικρὸν ἐλαφρὸν καὶ ἄνω. ταῦτόν δὲ τοῦτο δεῖ

ναι η φύση τού κόσμου, τι από τα προηγούμενα θα ονομάσει κάποιος άνω ή κάτω, και δίκαια δεν θα θεωρηθεί ότι το ονομάζει με μη κατάλληλο όνομα; Ο τόπος, που βρίσκεται στο κέντρο, άδικα ονομάζεται φύσει κάτω και άνω. Αλλά είναι κεντρικός. Ο περίξ τόπος ούτε κεντρικός είναι ούτε κάποιο μέρος του είναι διαφορετικό από τα άλλα, επειδή βρίσκεται πιό κοντά στο κέντρο σε σχέση με τα μέρη που βρίσκονται αντίκρυ από το κέντρο. Αφού, λοιπόν, το σύμπαν είναι από την φύση του εξολοκλήρου ομοιόμορφο, ποιός θα θεωρούσε ότι μιλά σωστά προσδίδοντάς του ονόματα ενάντια σ' αυτό το ίδιο; Αν κάποιο στερεό υπήρχε ισοζυγισμένο στο κέντρο τού σύμπαντος, δεν θα μεταφερόταν σε κανένα από τα έσχατα μέρη, επειδή αυτά είναι όμοια προς κάθε κατεύθυνση. Και αν κάποιος πορευόταν κυκλικά γύρω από αυτό το σώμα, θα έφτανε πολλές φορές στους αντίποδες τής αφετηρίας του, ονομάζοντας το ίδιο μέρος πότε κάτω και πότε άνω. Το σύνολο, λοιπόν, όπως ακριβώς προ ολίγου ειπώθηκε, είναι σφαιροειδές, και αποτελεί παραφροσύνη να λέμε κάποιον τόπο «κάτω» και κάποιον άλλον «άνω». Πώς, όμως, δόθηκαν αυτές οι ονομασίες και σε τι αναφέρονται και πώς εθιστήκαμε να διαιρούμε ολόκληρο το σύμπαν μέσω των δύο λέξεων; Θα συμφωνήσουμε σ' αυτά, εάν αποδεχτούμε τα ακόλουθα.

Υποθέτουμε ότι κάποιος εισέρχεται σ' εκείνον τον χώρο τού σύμπαντος, όπου κυρίως διαμένει και είναι συναθροισμένο το μεγαλύτερο μέρος τού πυρός και προς τον οποίον κατευθύνεται το πυρ. Αυτός στέκεται επάνω στο

- e φωρᾶσαι δρῶντας ἡμᾶς περὶ τόνδε τὸν τόπον. ἐπὶ γὰρ γῆς βεβῶτες γεῶδη γένη διστάμενοι, καὶ γῆν ἐνίστα αὐτήν, ἔλκομεν εἰς ἀνόμοιον ἀέρα βία καὶ παρὰ φύσιν, ἀμφοτέρω τοῦ συγγενοῦς ἀντεχόμενα, τὸ δὲ σμικρότερον ῥᾶον τοῦ μείζονος βιαζόμενοι εἰς τὸ ἀνόμοιον πρότερον συνέπεται· κοῦφον οὖν αὐτὸ προσειρήκαμεν, καὶ τὸν τόπον εἰς ὃν βιαζόμεθα, ἄνω, τὸ δ' ἐναντίον τούτοις πάθος βαρὺ καὶ κάτω. ταῦτ' οὖν δὴ διαφόρως ἔχειν αὐτὰ πρὸς αὐτὰ ἀνάγκη διὰ τὰ πλήθη τῶν γενῶν τόπον ἐναντίον ἄλλα ἄλλοις κατέχειν -τὸ γὰρ ἐν ἑτέρῳ κοῦφον ὃν τόπῳ τῷ κατὰ τὸν ἐναντίον τόπον ἐλαφρῷ καὶ τῷ βαρεῖ τὸ βαρὺ τῷ τε κάτω τὸ κάτω καὶ τὸ ἄνω τῷ ἄνω πάντ' ἐναντία καὶ πλάγια καὶ πάντως διάφορα πρὸς ἄλληλα ἀνευρεθῆσεται γιγνόμενα καὶ ὄντα- τόδε γε μὴν ἔν τι διανοητέον περὶ πάντων αὐτῶν, ὡς ἢ μὲν πρὸς τὸ συγγενὲς ὁδὸς ἐκάστοις οὔσα βαρὺ μὲν τὸ φερόμενον ποιεῖ, τὸν δὲ τόπον εἰς ὃν τὸ τοιοῦτον φέρεται, κάτω, τὰ δὲ τούτοις ἔχοντα ὡς ἑτέρως θάτερα. περὶ δὴ τούτων αὖ τῶν παθημάτων ταῦτα αἴτια εἰρήσθω. λείον δ' αὖ καὶ τραχέος παθήματος αἰτίαν πᾶς που κατιδὼν καὶ ἑτέρῳ δυνατὸς ἂν εἴη λέγειν σκληρότης γὰρ ἀνωμαλότητι μειχθεῖσα, τὸ δ' ὁμαλότης πυκνότητι παρέχεται.
- 64 a Μέγιστον δὲ καὶ λοιπὸν τῶν κοινῶν περὶ ὅλον τὸ σῶμα παθημάτων τὸ τῶν ἠδέων καὶ τῶν ἀλγεινῶν αἰ-
- b

πυρ, έχοντας την δύναμη να αφαιρεί μέρη τού πυρός και να τα τοποθετεί σε πλάστιγγα. Έπειτα αίρει την ζυγαριά και βίαια έλκει το πυρ μέσα στον ανόμοιο αέρα. Δεν είναι πρόδηλο ότι το μικρότερο τμήμα τού πυρός θα υποστεί την βία ευκολότερα από το μεγαλύτερο; Αν με την ίδια δύναμη ανυψώσουμε τις δύο ποσότητες, η μικρότερη δεν θα ακολουθήσει κατ' ανάγκη την δύναμη ευκολότερα από την μεγαλύτερη, που κάπως αντιστέκεται; Η μεγάλη ποσότητα καλείται βαριά και η κατεύθυνσή της κάτω, ενώ η μικρή ελαφριά και η κατεύθυνσή της άνω.

Παρατηρούμε, όμως, ότι κ' εμείς έτσι δρούμε σ' αυτόν εδώ τον τόπο: στεκόμαστε επάνω στην γη, διαχωρίζουμε τα γεώδη γένη – ενίοτε και την ίδια την γη – και τα έλκουμε βίαια και παρά φύση στον ανόμοιο αέρα. Αμφότερα τείνουν προς το συγγενές είδος. Το μικρότερο υποκύπτει στην βία ευκολότερα από το μεγαλύτερο και φτάνει πρώτύτερα στην ανόμοια περιοχή. Το ονομάζουμε, λοιπόν, ελαφρό, και τον τόπο, προς τον οποίο το έλκουμε βίαια, τον ονομάζουμε άνω, ενώ ονομάζουμε βαρύ και κάτω τα αντίθετα αυτών. Αναγκαστικά αυτά τα πάθη έχουν διαφορές μεταξύ τους, γιατί τα πλήθη των γενών κατέχουν αντίθετους μεταξύ τους τόπους. Το ελαφρό ενός τόπου σε σχέση με το ελαφρό τού αντίθετου τόπου, το βαρύ τού ενός τόπου σε σχέση με το βαρύ τού αντίθετου, το κάτω τού ενός σε σχέση με το κάτω τού άλλου, και το άνω τού ενός σε σχέση με το άνω τού άλλου θα βρεθούν όλα αντίθετα μεταξύ τους, με πλάγιες κατευθύνσεις, παντελώς δια-

τιον ἐν οἷς διεληλύθαμεν, καὶ ὅσα διὰ τῶν τοῦ σώματος μορίων αἰσθήσεις κεκτημένα καὶ λύπας ἐν αὐτοῖς ἡδονάς θ' ἅμα ἐπομένας ἔχει. ὧδ' οὖν κατὰ παντὸς αἰσθητοῦ καὶ ἀναισθήτου παθήματος τὰς αἰτίας λαμβάνομεν, ἀναμιμνησκόμενοι τὸ τῆς εὐκινήτου τε καὶ δυσκινήτου φύσεως ὅτι διειλόμεθα ἐν τοῖς πρόσθεν ταύτη γὰρ δὴ μεταδιωκτέον πάντα ὅσα ἐπινοοῦμεν ἐλεῖν. τὸ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν εὐκίνητον, ὅταν καὶ βραχὺ πάθος εἰς αὐτὸ ἐμπίπτῃ, διαδίδωσιν κύκλω μόρια ἕτερα ἐτέροις ταῦτὸν ἀπεργαζόμενα, μέχρι περ ἂν ἐπὶ τὸ φρόνιμον ἐλθόντα ἐξαγγείλῃ τοῦ ποιήσαντος τὴν δύναμιν· τὸ δ' ἐναντίον ἔδραϊον ὃν κατ' οὐδένα τε κύκλον ἰὸν πάσχει μόνον, ἄλλο δὲ οὐ κινεῖ τῶν πλησίον, ὥστε οὐ διαδιδόντων μορίων μορίοις ἄλλων ἄλλοις τὸ πρῶτον πάθος ἐν αὐτοῖς ἀκίνητον εἰς τὸ πᾶν ζῶον γενόμενον ἀναίσθητον παρέσχεν τὸ παθόν. ὕτα δὲ περὶ τε ὅστ' αὐτὰ καὶ τὰς τρίχας ἐστὶν καὶ ὅσ' ἄλλα γῆϊνα τὸ πλεῖστον ἔχομεν ἐν ἡμῖν μόρια· τὰ δὲ ἔμπροσθεν περὶ τὰ τῆς ὄψεως καὶ ἀκοῆς μάλιστα, διὰ τὸ πυρὸς ἀέρος τε ἐν αὐτοῖς δύναμιν ἐνεῖναι μεγίστην. τὸ δὲ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης ὧδε δεῖ διανοεῖ-

φορετικά το ένα από το άλλο. Και όντως είναι έτσι.

Τούτο μόνο ν' αντιληφθούμε για όλα αυτά: η οδός προς το συγγενές στοιχείο καθιστά βαρύ ένα κινούμενο σώμα και κάτω τον τόπο προς τον οποίον κινείται. Τα αντίθετα αυτών έχουν αντίθετα ονόματα. Αυτά, λοιπόν, είναι τα αίτια τούτων των παθημάτων.

Γιά την αιτία τού παθήματος που ονομάζεται λείο και τραχύ, καθένας δύναται να παρατηρήσει και να πει στον άλλον. Όταν η σκληρότητα αναμειχθεί με την ανομοιομορφία, έχουμε τραχύτητα. Η ομοιογένεια και η πυκνότητα παρέχουν την λειότητα. Από τα παθήματα, που είναι κοινά σε όλο το σώμα, απομένει να εξετάσουμε το μέγιστο, το αίτιο των ηδονών και των πόνων, τόσο στις καταστάσεις που ήδη περιγράψαμε, όσο και σ' εκείνες που δημιουργούν – μέσω των μορίων τού σώματος – αισθήσεις, οι οποίες ακολουθούνται από λύπη και ηδονή. Εδώ, λοιπόν, αναζητούμε τις αιτίες κάθε αισθητού και μη αισθητού παθήματος, μνημονεύοντας όλα όσα πρωτύτερα είπαμε για την διάκριση τής ευκίνητης και τής δυσκίνητης φύσης. Έτσι πρέπει να εξετάσουμε όλα όσα έχουμε κατά νου να εξηγήσουμε. Το φύσει ευκίνητο, όταν υποστεί και το παραμικρό πάθημα, το μεταδίδει κυκλικά μέσω των αλληλοεπηρεαζομένων μορίων του, μέχρι να φτάσει στην φρόνηση και να της εξαγγείλει τις δυνατότητες τού δρώντος. Το φύσει δυσκίνητο, όντας σταθερό και μη μεταδίδοντας κυκλικά το πάθημα, πάσχει μόνο του και δεν κινεί κανένα πλησίον μόριο, με αποτέλεσμα το παθόν να παραμένει αναί-

- σθαι· τὸ μὲν παρὰ φύσιν καὶ βίαιον γιγνόμενον ἀ-
 θρόον παρ' ἡμῖν πάθος ἀλγεινόν, τὸ δ' εἰς φύσιν ἀπι-
 ὄν πάλιν ἀθρόον ἡδύ, τὸ δὲ ἡρέμα καὶ κατὰ σμικρὸν
 ἀναίσθητον, τὸ δ' ἐναντίον τούτοις ἐναντίως. τὸ δὲ
 μετ' εὐπετείας γιγνόμενον ἅπαν αἰσθητὸν μὲν ὅτι μά-
 λιστα, λύπης δὲ καὶ ἡδονῆς οὐ μετέχον, οἷον τὰ περὶ
 65 a τὴν ὄψιν αὐτὴν παθήματα, ἢ δὴ σῶμα ἐν τοῖς πρό-
 σθεν ἐρρήθη καθ' ἡμέραν συμφυεὲς ἡμῶν γίγνεσθαι.
 ταύτη γὰρ τομαὶ μὲν καὶ καύσεις καὶ ὅσα ἄλλα πά-
 σχει λύπας οὐκ ἐμποιοῦσιν, οὐδὲ ἡδονὰς πάλιν ἐπὶ
 ταῦτόν ἀπιούσης εἶδος, μέγιστα δὲ αἰσθήσεις καὶ
 σαφέσταται καθ' ὅτι τ' ἂν πάθη καὶ ὅσων ἂν αὐτὴ πη
 προσβαλοῦσα ἐφάπτηται· βία γὰρ τὸ πάμπαν οὐκ ἐν
 τῇ διακρίσει τε αὐτῆς καὶ συγκρίσει. τὰ δ' ἐκ μειζό-
 65 b των μερῶν σώματα μόγις εἴκοντα τῷ δρωῶντι, διαδι-
 δόντα δὲ εἰς ὅλον τὰς κινήσεις, ἡδονὰς ἴσχει καὶ λύ-
 πας, ἀλλοτριούμενα μὲν λύπας, καθιστάμενα δὲ εἰς
 τὸ αὐτὸ πάλιν ἡδονάς. ὅσα δὲ κατὰ σμικρὸν τὰς ἀπο-
 χωρήσεις ἑαυτῶν καὶ κενώσεις εἴληφεν, τὰς δὲ πλη-
 ρώσεις ἀθρόας καὶ κατὰ μεγάλα, κενώσεως μὲν ἀναί-
 σθητα, πληρώσεως δὲ αἰσθητικὰ γιγνόμενα, λύπας
 65 c μὲν οὐ παρέχει τῷ θνητῷ τῆς ψυχῆς, μεγίστας δὲ ἡδο-
 νὰς ἔστιν δὲ ἔνδηλα περὶ τὰς εὐωδίας. ὅσα δὲ ἀπαλ-

σθητο, εφόσον το πρώτο πάθος δεν μεταδίδεται από μόριο σε μόριο και ακινητοποιείται μέσα σ' αυτά και δεν φτάνει στο σύνολο τού ζώου. Αυτά συμβαίνουν με τα οστά και τις τρίχες και όσα άλλα μέρη τού σώματός μας αποτελούνται ως επί το πλείστον από γη, ενώ τα προηγούμενα αφορούν περισσότερο την όραση και την ακοή, επειδή σ' αυτές η δύναμη τού πυρός και τού αέρα είναι μέγιστη.

Εδώ πρέπει να εξετάσουμε την ηδονή και την λύπη. Το πάθος, που επιδρά σ' εμάς παρά φύση, βίαια και αθρόα, προκαλεί πόνο. Το πάθος, που αθρόα μάς επαναφέρει στην φυσική κατάσταση, προκαλεί ηδονή. Το πάθος, που επιδρά ήρεμα και σε μικρές δόσεις, δεν γίνεται αισθητό. Το αντίθετο έχει αντίθετα αποτελέσματα. Το πάθος, που επιδρά με ευχέρεια, είναι εκείνο που γίνεται ιδιαίτερα αισθητό και δεν προκαλεί ούτε λύπη ούτε ηδονή, όπως ακριβώς συμβαίνει με τα παθήματα τής όρασης, όπου κατά την ημέρα – όπως είπαμε πρωτότερα – γίνεται ένα σώμα συμφυές με το δικό μας. Στην όραση δεν προκαλούν λύπη ούτε οι τομές ούτε οι καύσεις ούτε όσα άλλα πάσχει. Δεν προκαλείται, όμως, ούτε ηδονή, όταν επανέρχεται στην αρχική μορφή της. Όταν η όραση υποστεί κάποιο πάθος, τότε γεννιούνται οι μέγιστες και σαφέστατες αισθήσεις, ανάλογες προς τις εντυπώσεις που προκαλούν σ' αυτήν τα αντικείμενα προς τα οποία εφάπτεται το οπτικό ρεύμα. Αυτό συμβαίνει γιατί δεν εξασκείται ούτε η παραμικρή βία κατά την διάσπαση και την σύντηξη αυτής. Τα σώματα, που αποτελούνται από μεγαλύτερα μόρια, δύσκολα υποχωρούν στην επίδραση

λοτριούται μὲν ἄθροα, κατὰ σμικρὰ δὲ μόγις τε εἰς ταῦτὸν πάλιν ἑαυτοῖς καθίσταται, τὸναντίον τοῖς ἔμπροσθεν πάντα ἀποδίδωσιν ταῦτα δ' αὖ περὶ τὰς καύσεις καὶ τομὰς τοῦ σώματος γιγνόμενά ἐστιν κατὰδηλα.

d Καὶ τὰ μὲν δὴ κοινὰ τοῦ σώματος παντὸς παθήματα, τῶν τ' ἐπωνυμιῶν ὅσαι τοῖς δρωσιν αὐτὰ γεγόνασι, σχεδὸν εἴρηται· τὰ δ' ἐν ἰδίοις μέρεσιν ἡμῶν γιγνόμενα, τά τε πάθη καὶ τὰς αἰτίας αὖ τῶν δρώντων, πειρατέον εἰπεῖν, ἄν πη δυνώμεθα. πρῶτον οὖν ὅσα τῶν χυμῶν πέρι λέγοντες ἐν τοῖς πρόσθεν ἀπελίπομεν, ἴδι-
 e α ὄντα παθήματα περὶ τὴν γλώτταν, ἐμφανιστέον ἢ δυνατόν. φαίνεται δὲ καὶ ταῦτα, ὥσπερ οὖν καὶ τὰ πολλά, διὰ συγκρίσεών τε τινῶν καὶ διακρίσεων γί-
 66 a γνεσθαι, πρὸς δὲ αὐταῖς κεχρησθαι μᾶλλον τι τῶν ἄλλων τραχύτησί τε καὶ λειότησιν. ὅσα μὲν γὰρ εἰσι-
 ὄντα περὶ τὰ φλέβια, οἷόνπερ δοκίμια τῆς γλώττης τεταμένα ἐπὶ τὴν καρδίαν, εἰς τὰ νοτερὰ τῆς σαρκὸς καὶ ἀπαλὰ ἐμπύπτοντα γήινα μέρη κατατηκόμενα συνάγει τὰ φλέβια καὶ ἀποξηραίνει, τραχύτερα μὲν ὄντα στρυφνά, ἦττον δὲ τραχύνοντα αὐστηρὰ φαίνε-
 ται· τὰ δὲ τούτων τε ῥυπτικὰ καὶ πᾶν τὸ περὶ τὴν γλώτταν ἀποπλύνοντα, πέρα μὲν τοῦ μετρίου τοῦτο δρώντα καὶ προσεπιλαμβανόμενα ὥστε ἀποτήρειν αὐτῆς τῆς φύσεως, οἷον ἢ τῶν λίτρων δύναμις, πικρὰ πάνθ' οὕτως ὠνόμασται, τὰ δὲ ὑποδεέστερα τῆς λι-

των παθών. Μεταδίδουν τις κινήσεις στο σύνολο και προκαλούν ηδονές και λύπες. Λύπες, όταν παραμορφώνονται. Ηδονές, όταν αποκαθίστανται στην αρχική μορφή τους. Όσα υφίστανται αργές αποχωρήσεις και εκκενώσεις τού περιεχομένου τους, ενώ οι πληρώσεις τους είναι αθρόες και μαζικές, δεν αισθάνονται την εκκένωση, ενώ αισθάνονται την πλήρωση, και γι' αυτόν τον λόγο δεν παρέχουν λύπες στο θνητό μέρος τής ψυχής, αλλά μέγιστες ηδονές, όπως είναι πρόδηλο στις ευωδιές. Όσα, πάλι, παραμορφώνονται αθρόα, ενώ αργά και δύσκολα αποκαθίστανται στην αρχική μορφή τους, αντιδρούν εξολοκλήρου αντίθετα προς τα προηγούμενα. Αυτά είναι πρόδηλα στις καύσεις και στις τομές τού σώματός μας.

Έχουμε σχεδόν εξετάσει ολόκληρου τού σώματος τα κοινά παθήματα και τις επωνυμίες εκείνων που τα προκαλούν. Αν έχουμε την απαραίτητη δύναμη, ας αποπειραθούμε να πούμε και για όσα γίνονται στα ξεχωριστά μέρη τού σώματός μας, δηλαδή τα πάθη και τις αιτίες που τα προκαλούν. Όσο είναι δυνατόν, ας εμφανίσουμε πρώτα όσα παραλείψαμε πρωτύτερα – μιλώντας για τους χυμούς – τα ειδικά παθήματα τής γλώσσας. Φαίνεται, λοιπόν, ότι και αυτά – όπως ακριβώς τα περισσότερα – γίνονται από μερικές συντήξεις και διασπάσεις, αν και σ' αυτήν την περίπτωση γίνεται μεγαλύτερη χρήση τής τραχύτητας και τής λειότητας απ' ότι αλλού.

Όσα γήινα μόρια εισέρχονται στις μικρές φλέβες – που έχουν θέση δοκιμαστηρίων τής γλώσσας και εκτείνονται

- τρῶδους ἕξεως ἐπὶ τὸ μέτριόν τε τῇ ῥύψει χρώμενα ἄ-
λνκὰ ἄνευ πικρότητος τραχείας καὶ φίλα μᾶλλον ἡ-
μῖν φαντάζεται. τὰ δὲ τῇ τοῦ στόματος θερμότητι
b κοινωνήσαντα καὶ λεινόμενα ὑπ' αὐτοῦ, συνεκπι-
ρούμενα καὶ πάλιν αὐτὰ ἀντικείμενα τὸ διαθερμῆ-
ναν, φερόμενά τε ὑπὸ κουφότητος ἄνω πρὸς τὰς τῆς
κεφαλῆς αἰσθήσεις, τέμνοντά τε πάνθ' ὀπόσοις ἂν
προσπίπτῃ, διὰ ταύτας τὰς δυνάμεις δριμεία πάντα
τὰ τοιαῦτα ἐλέχθη. τὸ δὲ αὖ τῶν προλελεπτυσμένων
μὲν ὑπὸ σπηεδόνος, εἰς δὲ τὰς στενὰς φλέβας ἐνδυο-
μένων, καὶ τοῖς ἐνοῦσιν αὐτόθι μέρεσιν γεώδεσιν καὶ
c ὄσα ἀέρος συμμετρίαν ἔχοντα, ὥστε κινήσαντα περὶ
ἄλληλα ποιεῖν κυκᾶσθαι, κυκώμενα δὲ περιπίπτειν
τε καὶ εἰς ἕτερα ἐνδυόμενα ἕτερα κοῖλα ἀπεργάζε-
σθαι περιτεινόμενα τοῖς εἰσιούσιν -ἂ δὴ νοτίδος περὶ
ἀέρα κοίλης περιταθείσης, τοτὲ μὲν γεώδους, τοτὲ δὲ
καὶ καθαρᾶς, νοτερὰ ἀγγεῖα ἀέρος, ὕδατα κοῖλα πε-
ριφερῆ τε γενέσθαι, καὶ τὰ μὲν τῆς καθαρᾶς διαφα-
νεῖς περιστῆναι κληθείσας ὄνομα πομφόλυγας, τὰ δὲ
d Καὶ τὰ μὲν ταύτη ταῦτα περὶ δὲ δὴ τὴν τῶν μυκτῆ-
ρων δυνάμιν, εἶδη μὲν οὐκ ἔνι. τὸ γὰρ τῶν ὁσμῶν
πᾶν ἡμιγενές, εἶδει δὲ οὐδενὶ συμβέβηκεν συμμετρία
πρὸς τὸ τινα σχεῖν ὁσμῆν ἄλλ' ἡμῶν αἰ περὶ ταῦτα
φλέβες πρὸς μὲν τὰ γῆς ὕδατός τε γένη στενότεραι
συνέστησαν, πρὸς δὲ τὰ πυρὸς ἀέρος τε εὐρύτεραι,

μέχρι την καρδιά – διεισδύουν στα νοτερά και μαλακά μέρος της σάρκας, διαλύονται και προκαλούν συσπείρωση και αποξήρανση των μικρών φλεβών. Τα τραχύτερα φαίνονται στυφά στην γεύση, ενώ τα λιγότερο τραχέα φαίνονται ξηρά. Όσα από αυτά είναι καθαρτικά και αποπλύνουν ολόκληρη την περιοχή της γλώσσας, ονομάζονται εξολοκλήρου «πικρά», αν επιδρούν τόσο έντονα και εξακολουθητικά, ώστε να διαλύουν και την ίδια την φύση των σημείων επαφής. Τέτοια είναι η δυνατότητα τού νίτρου. Όσα είναι υποδεέστερα της νιτρικής ενέργειας και έχουν μικρότερη καθαρτική δυνατότητα, φαίνονται αλμυρά, δεν έχουν οξεία πικρότητα και μάς φαίνονται προσφιλή. Όσα θερμαίνονται μέσα στο στόμα και λειαίνονται απ' αυτό, πυρώνονται και ανταποδίδουν το κάψιμο σ' εκείνο που τα θέρμανε, ανυψώνονται λόγω ελαφρότητας προς τους αισθητήρες της κεφαλής και τέμνουν καθετί που συναντούν. Γι' αυτές τις δυνατότητες τους ονομάστηκαν όλα τούτα «καυστικά». Όσα, πάλι, έχουν αποσυντεθεί σε λεπτά μόρια από την σήψη, εισέρχονται στις στενές φλέβες, έρχονται σε επαφή με τα γήινα μόρια και με τα σύμμετρα μόρια τού αέρα, τα κινούν και προκαλούν ανάδευση των πρώτων με τα δεύτερα. Κατά την ανάδευση, κάποια μόρια επιπίπτουν σε άλλα. Τιά' τις δυνατότητες των μύκτῆρων δεν υπάρχουν εἶδη. Κάθε οσμή είναι κάτι ημιτελές. Δεν υπάρχει κανένα είδος στοιχείου που να εκπέμπει συγκεκριμένη οσμή ως διακριτικό του. Οι φλέβες της όσφρησής μας κατασκευάστηκαν πολύ στενές για την γη και το ύδωρ, και πολύ ευρείες για

- διὸ τούτων οὐδεὶς οὐδενὸς ὁσμῆς πώποτε ἤσθητό τι-
νος, ἀλλὰ ἢ βρεχομένων ἢ σηπομένων ἢ τηρομένων ἢ
θυμιομένων γίνονται τινων. μεταβάλλοντος γὰρ ὕδα-
τος εἰς ἀέρα ἀέρος τε εἰς ὕδωρ ἐν τῷ μεταξὺ τούτων
e γεγόνασιν, εἰσὶν τε ὁσμαὶ σύμπασαι καπνὸς ἢ ὁμίχλη,
τούτων δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ ἰὸν ὁμίχλη, τὸ δὲ
ἐξ ὕδατος εἰς ἀέρα καπνός· ὅθεν λεπτότεραι μὲν ὕδα-
τος, παχύτεραι δὲ ὁσμαὶ σύμπασαι γεγόνασιν ἀέρος.
δηλοῦνται δὲ ὅποταν τινὸς ἀντιφραχθέντος περὶ τὴν
ἀναπνοὴν ἄγῃ τις βία τὸ πνεῦμα εἰς αὐτόν· τότε γὰρ ὁ-
σμη μὲν οὐδεμία συνδιηθεῖται, τὸ δὲ πνεῦμα τῶν ὁ-
67 a σμῶν ἐρημωθὲν αὐτὸ μόνον ἔπεται. δὴ οὖν ταῦτα ἀνώ-
νυμα τὰ τούτων ποικίλματα γέγονεν, οὐκ ἐκ πολλῶν
οὐδὲ ἀπλῶν εἰδῶν ὄντα, ἀλλὰ διχῆ τό θ' ἡδὺν καὶ τὸ λυ-
πηρὸν αὐτόθι μόνω διαφανῆ λέγεσθον, τὸ μὲν τραχυ-
νόν τε καὶ βιαζόμενον τὸ κύτος ἅπαν, ὅσον ἡμῶν με-
ταξὺ κορυφῆς τοῦ τε ὀμφαλοῦ κεῖται, τὸ δὲ ταῦτόν
τούτο καταπραῦνον καὶ πάλιν ἢ πέφυκεν ἀγαπητῶς
ἀποδιδόν.
b Τρίτον δὲ αἰσθητικὸν ἐν ἡμῖν μέρος ἐπισκοποῦσιν τὸ
περὶ τὴν ἀκοήν, δι' ἧς αἰτίας τὰ περὶ αὐτὸ συμβαίνει
παθήματα, λεκτέον. ὅλως μὲν οὖν φωνὴν θῶμεν τὴν δι'
ᾧτων ὑπ' ἀέρος ἐγχεφάλου τε καὶ αἵματος μέχρι ψυχῆς
πληγὴν διαδιδομένην, τὴν δὲ ὑπ' αὐτῆς κίνησιν, ἀπὸ

το πυρ και τον αέρα. Γι' αυτόν τον λόγο, κανείς δεν αισθάνθηκε ποτέ την οσμή κανενός άλλου στοιχείου, παρά μόνον τις οσμές των σωμάτων που βρέχονται, σαπίζουν, λιώνουν ή εξαερώνονται.

Κατά την διάρκεια τής μεταβολής τού ύδατος σε αέρα ή τού αέρα σε ύδωρ, γίνονται οι οσμές. Όλες οι οσμές είναι καπνός ή ομίχλη. Όταν κάτι από αέρας γίνεται ύδωρ, έχουμε ομίχλη, ενώ όταν από ύδωρ γίνεται αέρας, έχουμε καπνό. Γι' αυτό όλες οι οσμές γίνονται λεπτότερες τού ύδατος και παχύτερες τού αέρα. Αυτό είναι πρόδηλο όταν κάποιος τοποθετήσει ένα διάφραγμα στην αναπνοή και βίαια οδηγήσει μέσα από αυτό τον αέρα τής εισπνοής. Τότε, λοιπόν, καμμία οσμή δεν εισέρχεται, παρά μόνον ο αέρας τής εισπνοής, ολότελα στερημένος από οσμές. Δύο ανώνυμες ποικιλίες οσμών έχουν γίνει, που δεν αποτελούνται ούτε από πολλά ούτε από απλά είδη, αλλά διαχωρίζονται μόνον από την ευχάριστη και την δυσάρεστη αίσθηση που αφήνουν. Οι δυσάρεστες τραχύνουν και συνταράσσουν ολόκληρο το σώμα μας, από την κορυφή μέχρι τον ομφαλό, ενώ οι ευχάριστες το καταπραΰνουν και ικανοποιημένο το επαναφέρουν στην φυσική κατάστασή του.

Η τρίτη αίσθησή μας, που θα μελετήσουμε, είναι η ακοή. Ας πούμε για ποιές αιτίες συμβαίνουν τα ακουστικά παθήματα. Γενικά, λοιπόν, δεχόμαστε ότι ο ήχος είναι το χτύπημα τού αέρα, που ξεκινά από τ' αυτιά, διαδίδεται στον εγκέφαλο και το αίμα, φτάνοντας μέχρι την ψυχή, ενώ η

c τῆς κεφαλῆς μὲν ἀρχομένην, τελευτῶσαν δὲ περὶ τὴν τοῦ ἥπατος ἔδραν, ἀκοήν ὅση δ' αὐτῆς ταχεῖα, ὀξεῖαν, ὅση δὲ βραδυτέρα, βαρυτέραν τὴν δὲ ὁμοίαν ὀμαλήν τε καὶ λείαν, τὴν δὲ ἐναντίαν τραχεῖαν μεγάλην δὲ τὴν πολλήν, ὅση δὲ ἐναντία, σμικράν. τὰ δὲ περὶ συμφωνίας αὐτῶν ἐν τοῖς ὕστερον λεχθησομένοις ἀνάγκη ῥηθῆναι.

d Τέταρτον δὴ λοιπὸν ἔτι γένος ἡμῖν αἰσθητικόν, ὃ διελῆσθαι δεῖ συχνὰ ἐν ἑαυτῷ ποικίλματα κεκτημένον, ἃ σύμπαντα μὲν χροῶς ἐκαλέσαμεν, φλόγα τῶν σωμάτων ἐκάστων ἀπορρέουσας, ὅψει σύμμετρα μόρια ἔχουσας πρὸς αἴσθησιν ὅψεως δ' ἐν τοῖς πρόσθεν αὐτὸ περὶ τῶν αἰτίων τῆς γενέσεως ἐρρήθη. τῆδ' οὖν τῶν χρωμάτων πέρι μάλιστα εἰκὸς πρέποι τ' ἂν ἐπιεικεῖ λόγῳ διεξελθεῖν τὰ φερόμενα ἀπὸ τῶν ἄλλων μόρια ἐμπίπτοντά τε εἰς τὴν ὄψιν τὰ μὲν ἐλάττω, τὰ δὲ μείζω, τὰ δ' ἴσα τοῖς αὐτῆς τῆς ὅψεως μέρεσιν εἶναι· τὰ μὲν οὖν ἴσα ἀναίσθητα, ἃ δὴ καὶ διαφανῆ λέγομεν, τὰ δὲ μείζω καὶ ἐλάττω, τὰ μὲν συγκρίνοντα, τὰ e δὲ διακρίνοντα αὐτήν, τοῖς περὶ τὴν σάρκα θερμοῖς καὶ ψυχροῖς καὶ τοῖς περὶ τὴν γλῶτταν στρουφνοῖς, καὶ ὅσα θερμαντικὰ ὄντα δριμέα ἐκαλέσαμεν, ἀδελφὰ εἶναι, τὰ τε λευκὰ καὶ τὰ μέλανα, ἐκείνων παθήματα γεγονότα ἐν ἄλλῳ γένει τὰ αὐτά, φανταζόμενα δὲ ἄλλα διὰ ταύτας τὰς αἰτίας. οὕτως οὖν αὐτὰ

κίνηση που προκαλείται και αρχίζει από την κεφαλή και καταλήγει στην έδρα τού ήπατος, είναι η ακοή. Όσο ταχύτερη είναι η κίνηση, τόσο οξύτερος είναι ο ήχος. Όσο βραδύτερη, τόσο βραδύτερος είναι. Η ομοιόμορφη κίνηση είναι ο ομαλός και απαλός ήχος, ενώ η αντίθετη είναι ο τραχύς. Η μεγάλη κίνηση είναι ο δυνατός ήχος. Η αντίθετη είναι ο σιγανός. Τα σχετικά με τις συμφωνίες των ήχων είναι ανάγκη να τα πούμε υστερότερα.

Απολείπεται το τέταρτο γένος των αισθήσεών μας, που πρέπει να διαιρεθεί, γιατί έχει πολλές ποικιλίες μέσα του, και όλες τις ονομάσαμε χρώματα, τα οποία είναι φλόγα που απορρέει από καθένα σώμα και καθίσταται αισθητή επειδή έχει μόρια σύμμετρα προς την όραση. Για τα αίτια τής γένεσης τής όρασης έγινε λόγος πρωύτερα. Είναι εύλογο και πρόπον να προσπαθήσουμε τώρα να δώσουμε λογική εξήγηση και για τα χρώματα. Τα μόρια, που εκπέμπονται από τα άλλα σώματα και συναντούν το οπτικό ρεύμα, είναι άλλοτε μικρότερα, άλλοτε μεγαλύτερα και άλλοτε ίσα με τα μόρια τού οπτικού ρεύματος. Τα ίσα δεν γίνονται αισθητά και γι' αυτό τα λέμε διαφανή. Τα μεγαλύτερα και τα μικρότερα προκαλούν αντίστοιχα συστολή και διαστολή τού οπτικού ρεύματος, όπως τα θερμά και τα ψυχρά στην σάρκα, ή τα στυφά – και όσα θερμαντικά ονομάσαμε καυστικά – στην γλώσσα. Αυτά είναι τα λευκά και τα μελανά, των οποίων τα παθήματα είναι ανάλογα με τα προηγούμενα, αλλά σε διαφορετική μορφή, και φαντάζουν αλλιώτικα

- προσρητέον τὸ μὲν διακριτικὸν τῆς ὄψεως λευκόν, τὸ δ' ἐναντίον αὐτοῦ μέλαν, τὴν δὲ ὀξυτέραν φορὰν καὶ γένους πυρὸς ἑτέρου προσπίπτουσιν καὶ διακρίνουσαν τὴν ὄψιν μέχρι τῶν ὀμμάτων, αὐτάς τε τῶν ὀφθαλμῶν τὰς διεξόδους βία διωθοῦσαν καὶ τήκουσαν, πῦρ μὲν ἄθροον καὶ ὕδωρ, ὃ δάκρυον καλοῦμεν, ἐκείθεν ἐκχέουσιν, αὐτὴν δὲ οὔσαν πῦρ ἐξ ἐναντίας ἀπαντῶσαν, καὶ τοῦ μὲν ἐκπηδῶντος πυρὸς οἷον ἀπ' ἀστραπῆς, τοῦ δ' εἰσιόντος καὶ περὶ τὸ νοτερόν κατασβεννυμένου, παντοδαπῶν ἐν τῇ κυκλήσει ταύτῃ γιγνομένων χρωμάτων, μαρμαρυγὰς μὲν τὸ πάθος προσείπομεν, τὸ δὲ τοῦτο ἀπεργαζόμενον λαμπρόν τε καὶ στίλβον ἐπωνομάσαμεν. τὸ δὲ τούτων αὖ μεταξύ πυρὸς γένος, πρὸς μὲν τὸ τῶν ὀμμάτων ὑγρὸν ἀφικνούμενον καὶ κεραννύμενον αὐτῷ, στίλβον δὲ οὐ τῇ δὲ διὰ τῆς νοτίδος ἀγῆ τοῦ πυρὸς μειγνυμένου χρώμα ἔναιμον παρασχομένη, τοῦνομα ἐρυθρὸν λέγομεν. λαμπρόν τε ἐρυθρῷ λευκῷ τε μειγνύμενον ξανθὸν γέγονεν· τὸ δὲ ὅσον μέτρον ὅσοις, οὐδ' εἴ τις εἰδείη, νοῦν ἔχει τὸ λέγειν, ὧν μήτε τινὰ ἀνάγκην μήτε τὸν εἰκότα λόγον καὶ μετρίως ἂν τις εἰπεῖν εἴη δυνατός. ἐρυθρὸν δὲ δὴ μέλανι λευκῷ τε κραθὲν ἀλουργόν ὄρφνινον δέ, ὅταν τούτοις μειγμένοις καυθεῖσιν τε μᾶλλον συγκραθῇ μέλαν. πυρρὸν δὲ ξανθοῦ τε καὶ φαιοῦ κράσει γίγνεται, φαιὸν δὲ λευκοῦ τε καὶ μέλα-
- 68 a
- b
- c

γιά τις αιτίες που προαναφέραμε. Έτσι, λοιπόν, ας τα ονομάσουμε: αυτό που διασπά το οπτικό ρεύμα είναι λευκό και το αντίθετό του είναι μελανό. Όταν πυρ διαφορετικού γένους προσβάλλει με οξύτερη κίνηση το οπτικό ρεύμα, το διασπά μέχρι τα μάτια, οι πόροι των οφθαλμών ωθούνται βίαια και τήκονται, εκχέοντας αθρόο πυρ και ύδωρ, αυτό που καλούμε δάκρυ. Τούτη η κίνηση είναι επίσης πυρ, που έρχεται από αντίθετη κατεύθυνση. Το πυρ που εκπηδά από τους οφθαλμούς είναι σαν να εξέρχεται από αστραπή, ενώ εκείνο που εισβάλλει σβήνει την υγρασία τους. Από αυτό το ανάκατόμά τους γίνονται κάθε είδους χρώματα. Τούτο το πάθος ονομάζεται μαρμαρυγή, ενώ εκείνο, που το προκαλεί, έχει την επωνυμία «λαμπρό και στιλπνό». Το μεταξύ των δύο γένος τού πυρός φτάνει στην υγρασία των οφθαλμών, αναμειγνύεται με αυτή, αλλά δεν λάμπει. Μετά από την ανάμειξη, η λάμψη τού πυρός, που εκπέμπεται από την υγρασία, παρέχει το χρώμα τού αίματος, αυτό που ονομάζουμε ερυθρό. Η ανάμειξη τού λαμπρού με το λευκό και το ερυθρό δίνει το ξανθό. Το ποσοστό κάθε χρώματος, κατά την ανάμειξη, ακόμη και αν κάποιος το γνώριζε, δεν θα είχε νόημα να το πει, γιατί ούτε κάποια ανάγκη θα κάλυπτε ούτε θα υποστήριζε ικανοποιητικά την εύλογη πιθανότητα των θέσεών του. Το κράμα ερυθρού, μελανού και λευκού μάς δίνει το πορφυρό. Από το ίδιο κράμα προέρχεται το ιώδες, ύστερα από καύση, και με περισσότερο μελανό χρώμα. Το πυρρόξανθο γίνεται από την ανάμειξη ξανθού και φαιού. Το φαιό από την ανάμειξη λευκού και μελανού,

νος, τὸ δὲ ὠχρὸν λευκοῦ ξανθῷ μειγνυμένου. λαμπρῶ
 δὲ λευκὸν συνελθὸν καὶ εἰς μέλαν κατακορῆς ἔμπεσὸν
 κυανοῦν χρῶμα ἀποτελεῖται, κυανοῦ δὲ λευκῷ κε-
 ραννυμένου γλαυκόν, πυρροῦ δὲ μέλανι πράσιον. τὰ
 d δὲ ἄλλα ἀπὸ τούτων σχεδὸν δῆλα αἷς ἂν ἀφομοιού-
 μενα μείξουσιν διασφῶσι τὸν εἰκότα μῦθον. εἰ δέ τις
 τούτων ἔργῳ σκοπούμενος βάσανον λαμβάνει, τὸ τῆς
 ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως ἠγνοηκῶς ἂν εἴη διά-
 φορον, ὅτι θεὸς μὲν τὰ πολλὰ εἰς ἓν συγκεραυνύει
 καὶ πάλιν ἐξ ἑνὸς εἰς πολλὰ διαλύειν ἰκανῶς ἐπιστά-
 μενος ἅμα καὶ δυνατός, ἀνθρώπων δὲ οὐδεὶς οὐδέτε-
 e ρα τούτων ἰκανὸς οὔτε ἔστι νῦν οὔτε εἰς αὐθίς ποτε
 ἔσται.

Ταῦτα δὴ πάντα τότε ταύτη πεφυκότα ἐξ ἀνάγκης ὁ
 τοῦ καλλίστου τε καὶ ἀρίστου δημιουργὸς ἐν τοῖς γι-
 γνομένοις παρελάμβανεν, ἠνίκα τὸν αὐτάρκη τε καὶ
 τὸν τελεώτατον θεὸν ἐγέννα, χρώμενος μὲν ταῖς περὶ
 ταῦτα αἰτίαις ὑπηρετούσαις, τὸ δὲ εὖ τεκταινόμενος
 69 a ἐν πᾶσιν τοῖς γιγνομένοις αὐτός. διὸ δὴ χρὴ δὴ αἰτί-
 ας εἶδη διορίζεσθαι, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τὸ δὲ θεῖον,
 καὶ τὸ μὲν θεῖον ἐν ἅπασιν ζητεῖν κτήσεως ἕνεκα εὐ-
 δαίμονος βίου, καθ' ὅσον ἡμῶν ἢ φύσις ἐνδέχεται, τὸ
 δὲ ἀναγκαῖον ἐκείνων χάριν, λογιζόμενον ὡς ἄνευ
 τούτων οὐ δυνατὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ἐφ' οἷς σπουδάζομεν
 μόνα κατανοεῖν οὐδ' αὖ λαβεῖν οὐδ' ἄλλως πως μετα-

ενώ το ωχρό από την ανάμειξη λευκού και ξανθού. Όταν το λαμπρό ενωθεί με το λευκό και βυθιστεί σε βαθύ μελανό, προκύπτει το κυανό χρώμα. Το κράμα κυανού και λευκού μάς δίνει το γλαυκό, ενώ πυρρόξανθου και μελανού το πράσινο. Τα άλλα χρώματα είναι πρόδηλο ότι προκύπτουν από αυτά, αναμειγνύόμενα με συγκεκριμένο τρόπο, ώστε να διασώζεται η εύλογα πιθανή εξιστόρηση. Αν κάποιος αποσκοπούσε να ελέγξει έμπρακτα αυτά τα πράγματα, θα απεδείκνυε ότι αγνοεί την διαφορά μεταξύ ανθρώπινης και θείας φύσης. Αγνοεί ότι ο Θεός και επαρκώς γνωρίζει και δύναται να συνθέτει τα πολλά σε ένα, αλλά και να διαλύει το ένα σε πολλά, ενώ κανείς από τους ανθρώπους δεν είναι ικανός, ούτε θα είναι ποτέ, να κάνει κάτι από τα δύο.

Όλα τούτα, λοιπόν, έτσι κατασκευάστηκαν εξ ανάγκης, και σ' αυτή την κατάσταση τα παρέλαβε ο δημιουργός τού κάλλιστου και άριστου όντος, όταν γέννησε τον αυτάρκη και τελειότατο Θεό, χρησιμοποιώντας ως υπηρέτριες τις αιτίες που τα ορίζουν, αλλά αναλαμβάνοντας ο ίδιος το καθήκον τού αρχιτέκτονα και προσδίδοντας το καλό σε όλα τα γινόμενα. Γι' αυτό πρέπει να καθορίσουμε δύο είδη αιτίας: την αναγκαία και την θεία.

Την θεία αιτία πρέπει να την αναζητήσουμε παντού, γιά ν' αποκτήσουμε ευδαίμονα βίο, όσον επιδέχεται η φύση μας, ενώ την αναγκαία αιτία χάριν τής θείας, αναλογιζόμενοι ότι χωρίς τις αναγκαίες αιτίες αδυνατούμε να κατανοήσουμε ξεχωριστά, να αποκτήσουμε, ή με άλλον τρόπο να μετάσχουμε σ' εκείνα, τα οποία μελετούμε. Τώρα λοιπόν,

σχεῖν.

- b Ὅτ' οὖν δὴ τὰ νῦν οἷα τέκτοσιν ἡμῖν ὕλη παράκειται τὰ τῶν αἰτίων γένη διυλισμένα, ἐξ ὧν τὸν ἐπίλοιπον λόγον δεῖ συνυφανθῆναι, πάλιν ἐπ' ἀρχὴν ἐπανέλθωμεν διὰ βραχέων, ταχύ τε εἰς ταῦτόν πορευθῶμεν ὅθεν δεῦρο ἀφικόμεθα, καὶ τελευτὴν ἤδη κεφαλὴν τε τῷ μύθῳ πειρώμεθα ἀρμόττουσαν ἐπιθεῖναι τοῖς πρόσθεν. ὥσπερ γὰρ οὖν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλέχθη, ταῦτα ἀτάκτως ἔχοντα ὁ θεὸς ἐν ἐκάστῳ τε αὐτῷ πρὸς αὐτὸ καὶ πρὸς ἄλληλα συμμετρίας ἐνεποίησεν, ὅσας τε καὶ ὅπη δυνατὸν ἦν ἀνάλογα καὶ σύμμετρα εἶναι. τότε γὰρ οὔτε τούτων, ὅσον μὴ τύχη, τι μετείχεν, οὔτε
- c τὸ παράπαν ὀνομάσαι τῶν νῦν ὀνομαζομένων ἀξιόλογον ἦν οὐδέν, οἷον πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ εἴ τι τῶν ἄλλων ἀλλὰ πάντα ταῦτα πρῶτον διεκόσμησεν, ἔπειτ' ἐκ τούτων πᾶν τόδε συνεστήσατο, ζῶον ἐν ζῶα ἔχον τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ θνητὰ ἀθάνατά τε. καὶ τῶν μὲν θείων αὐτὸς γίνεται δημιουργός, τῶν δὲ θνητῶν τὴν γένεσιν τοῖς ἑαυτοῦ γεννήμασιν δημιουργεῖν προσέταξεν. οἱ δὲ μιμούμενοι, παραλαβόντες ἀρχὴν ψυχῆς ἀθάνατον, τὸ μετὰ τοῦτο θνητὸν σῶμα αὐτῇ περιε-
- d τόρνευσαν ὄχημά τε πᾶν τὸ σῶμα ἔδοσαν ἄλλο τε εἶδος ἐν αὐτῷ ψυχῆς προσωκοδόμουν τὸ θνητόν, δεινὰ καὶ ἀναγκαῖα ἐν ἑαυτῷ παθήματα ἔχον, πρῶτον μὲν ἡδονήν, μέγιστον κακοῦ δέλεαρ, ἔπειτα λύπας, ἀγα-

που βρίσκονται ξεχωρισμένα ενώπιόν μας τα δύο είδη των αιτίων – όπως στους τέκτονες τα υλικά τους – πρέπει να συνυψάνουμε τον υπόλοιπο λόγο μας με αυτά, επανερχόμενοι για λίγο στην αρχή και πορευόμενοι ταχέως τον ίδιο δρόμο που μας έφερε εδώ. Τελειώνοντας, ας αποπειραθούμε να επιθέσουμε στην εξιστόρησή μας την αρμόζουσα προς τα προηγούμενα κεφαλή.

Όπως ακριβώς είπαμε και στην αρχή, τα σώματα αυτά βρίσκονταν σε αταξία. Ο Θεός έθεσε τις συμμετρίες – που συνέχουν καθένα με τον εαυτό του και με τα άλλα – όσες και όπου ήταν δυνατόν, ώστε να γίνουν ανάλογα και σύμμετρα, γιατί τότε κανένα από αυτά δεν μετείχε σ' αυτές, παρά μόνον κατά τύχη, ούτε άξιζε κανένα να ονομάζεται όπως τώρα, για παράδειγμα «πυρ» ή «ύδωρ» ή κάτι άλλο. Όλα αυτά κατ' αρχήν τα τακτοποίησε. Από αυτά έπειτα συνέστησε τούτο το σύμπαν, που είναι ένα ζωντανό ον και εμπεριέχει μέσα του όλα τα ζωντανά όντα, θνητά και αθάνατα. Ο ίδιος έγινε δημιουργός των θείων όντων, ενώ την γένεση των θνητών ανέθεσε ως δημιουργία σε όσους γεννήθηκαν απ' αυτόν. Εκείνοι, μιμούμενοι τον γεννήτορά τους, παρέλαβαν την αθάνατη αρχή τής ψυχής, κατασκεύασαν γύρω της το θνητό σώμα και της το έδωσαν ολόκληρο ως όχημα, οικοδομώντας μέσα του ένα δεύτερο είδος ψυχής, την θνητή, που έχει μέσα της φοβερά και αναγκαία πάθη. Το πρώτο είναι η ηδονή, το μέγιστο δέλεαρ τού κακού, έπειτα οι λύπες, που απομακρύνουν τ' αγαθά, επίσης το θάρρος και ο φόβος, δύο άφρονες σύμβουλοι, ο θυμός,

- θῶν φυγᾶς, ἔτι δ' αὖ θάρρος καὶ φόβον, ἄφρονε συμβούλω, θυμὸν δὲ δυσπαραμύθητον, ἐλπίδα δ' εὐπαράγωγον αἰσθήσει δὲ ἄλόγῳ καὶ ἐπιχειρητῇ παντὸς
- e ἔρωτι συγκερασάμενοι ταῦτα, ἀναγκαίως τὸ θνητὸν γένος συνέθεσαν. καὶ διὰ ταῦτα δὴ σεβόμενοι μιλῆναι τὸ θεῖον, ὅτι μὴ πᾶσα ἦν ἀνάγκη, χωρὶς ἐκείνου κατοικίζουσιν εἰς ἄλλην τοῦ σώματος οἴκησιν τὸ θνητόν, ἰσθμὸν καὶ ὄρον διοικοδομήσαντες τῆς τε κεφαλῆς καὶ τοῦ στήθους, ἀνχένα μεταξὺ τιθέντες, ἵν' εἴη χωρὶς. ἐν δὴ τοῖς στήθεσιν καὶ τῷ καλουμένῳ θώρακι τὸ τῆς ψυχῆς θνητὸν γένος ἐνέδουν. καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν ἄμεινον αὐτῆς, τὸ δὲ χεῖρον ἐπεφύκει, διοικοδομοῦσι τοῦ θώρακος αὖ τὸ κύτος, διορίζοντες οἶον γυναικῶν, τὴν δὲ ἀνδρῶν χωρὶς οἴκησιν, τὰς φρένας διάφραγμα εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τιθέντες. τὸ μετέχον οὖν τῆς ψυχῆς ἀνδρείας καὶ θυμοῦ, φιλόνικον ὄν, κατώκισαν ἐγγυτέρω τῆς κεφαλῆς μεταξὺ τῶν φρενῶν τε καὶ ἀνχένος, ἵνα τοῦ λόγου κατήκοον ὄν κοινῇ μετ' ἐκείνου βία τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν κατέχοι γένος, ὅπότε ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῷ τ' ἐπιτάγματι καὶ λόγῳ μηδαμῇ πείθεσθαι ἐκὸν ἐθέλοι. τὴν δὲ δὴ καρδίαν ἄμμα τῶν φλεβῶν καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη σφοδρῶς αἵματος εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν κατέστησαν, ἵνα, ὅτε ζέσειεν τὸ τοῦ θυμοῦ μένος, τοῦ λόγου παραγγείλαντος ὥς τις ἄδικος περὶ αὐτὰ γίνεται πρᾶξις ἔξωθεν ἢ καὶ τις ἀπὸ τῶν
- 70 a
- b

που δύσκολα καταπραΰνεται, και η ελπίδα, που παρασύρει εύκολα. Αυτά συγκέρασαν με την άλογη αίσθηση και με τον έρωτα, ο οποίος τα πάντα επιχειρεί, συνθέτοντας κατ' ανάγκη την θνητή ψυχή. Από σεβασμό προς την θεία ψυχή και γιά να μην την μιάνουν περισσότερο από το αναγκαίο, έβαλαν την θνητή ψυχή να κατοικήσει χωριστά, σε άλλο οίκημα τού σώματος, οικοδομώντας ισθμό και όριο μεταξύ κεφαλής και στήθους – τον αυχένα – γιά να τα ξεχωρίζει. Μέσα στα στήθη, λοιπόν, και στον καλούμενο «θώρακα» έβαλαν το θνητό γένος τής ψυχής. Και επειδή από την φύση τους το ένα μέρος της ήταν καλλίτερο και το άλλο χειρότερο, χώρισαν στα δύο το κύτος τού θώρακα – όπως διαχωρίζουμε τα οικήματα των γυναικών από εκείνα των ανδρών – και τοποθέτησαν στο μέσο τους το διάφραγμα. Το μέρος τής ψυχής, που μετέχει στην ανδρεία και την ορμητικότητα, όντας φιλόνικο, έλαβε θέση πίο κοντά στην κεφαλή, μεταξύ διαφράγματος και αυχένα, γιά ν' ακούει το λογικό και μαζί του να συγκρατεί βίαια το γένος των επιθυμιών, όποτε τούτες με τίποτε δεν θέλουν να υπακούσουν εκούσια στα προστάγματα και στην λογική, που προέρχονται από την **ακρόπολη**. Τοποθέτησαν και την καρδιά, κόμβο των φλεβών και πηγή τού αίματος – που με σφοδρότητα κυκλοφορεί σε όλα τα μέλη – στην θέση τής φρουράς. Όταν μαίνεται ο θυμός – επειδή το λογικό ανήγγειλε ότι κάποια άδικη πράξη γίνεται σε βάρος τού σώματος, είτε από εξωτερικές αιτίες είτε από εσωτερικές επιθυμίες – η καρδιά, μέσω όλων των στενωπών, μεταφέρει τα-

- c ἔνδοθεν ἐπιθυμιῶν, ὀξέως διὰ πάντων τῶν στενοπῶν πᾶν ὅσον αἰσθητικὸν ἐν τῷ σώματι, τῶν τε παρακελεύσεων καὶ ἀπειλῶν αἰσθανόμενον, γίγνοιτο ἐπήκοον καὶ ἔποιτο πάντη, καὶ τὸ βέλτιστον οὕτως ἐν αὐτοῖς πᾶσιν ἠγεμονεῖν ἐῶ. τῇ δὲ δὴ πηδήσει τῆς καρδίας ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ ἐγέρσει, προγιγνώσκοντες ὅτι διὰ πυρὸς ἢ τοιαύτη πᾶσα ἔμελλεν οἴδησις γίνεσθαι τῶν θυμουμένων, ἐ-
- d πικουρίαν αὐτῇ μηχανώμενοι τὴν τοῦ πλεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν, πρῶτον μὲν μαλακὴν καὶ ἄναιμον, εἶτα σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν οἶον σπόγγου κατατετραμημένας, ἵνα τὸ τε πνεῦμα καὶ τὸ πῶμα δεχομένη, ψύχουσα, ἀναπνοὴν καὶ ῥαστώνην ἐν τῷ καύματι παρέχοι· διὸ δὴ τῆς ἀρτηρίας ὀχετοὺς ἐπὶ τὸν πλεύμονα ἔτεμον, καὶ περὶ τὴν καρδίαν αὐτὸν περιέστησαν οἶον μάλαγμα, ἵν' ὁ θυμὸς ἠνίκα ἐν αὐτῇ ἀκμάζοι, πηδῶσα εἰς ὑπεῖκον καὶ ἀναψυχομένη, πονοῦσα ἦτον, μᾶλλον τῷ λόγῳ μετὰ θυμοῦ δύναιτο ὑπηρετεῖν.
- e Τὸ δὲ δὴ σίτων τε καὶ ποτῶν ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς καὶ ὅσων ἔνδειαν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἴσχει φύσιν, τοῦτο εἰς τὸ μεταξὺ τῶν τε φρενῶν καὶ τοῦ πρὸς τὸν ὀμφαλὸν ὄρου κατώκισαν, οἶον φάτνην ἐν ἅπαντι τούτῳ τῷ τόπῳ τῇ τοῦ σώματος τροφῇ τεκτηνόμενοι· καὶ κατέδησαν δὴ τὸ τοιοῦτον ἐνταῦθα ὡς θρέμμα ἄγριον, τρέφειν δὲ συνημιμένον ἀναγκαῖον, εἴπερ τι μέλλοι ποτὲ θνητὸν ἔσεσθαι γένος. ἵν' οὖν ἀεὶ νεμόμε-
- 71 a

χύτατα τις παρακελεύσεις και τις απειλές προς οποιοδήποτε μέρος τού σώματος δύναται να τις αισθανθεί, να υπακούσει και παντελώς να συμμορφωθεί. Έτσι το άριστο αφήνεται να ηγεμονεύει σε όλα τούτα. Όταν προσδοκά δεινά και όταν εγείρεται ο θυμός, η καρδιά ταραίζεται. Οι Θεοί προέβλεψαν ότι όλος τούτος ο αναβρασμός τής οργής θα εκδηλωθεί ως πυρ. Σκέφτηκαν, λοιπόν, να εμφυτεύσουν δίπλα της τον πνεύμονα, γιά να την επικουρεί. Αυτός έχει μορφή μαλακή και άναιμη, ενώ μέσα του υπάρχουν σπογγώδεις σήραγγες γιά να δέχονται τον αέρα και τα υγρά, να ψύχουν την καρδιά, να την δροσίζουν και να την ανακουφίζουν όταν υπερθερμαίνεται. Συνέδεσαν τον πνεύμονα με τους αγωγούς τής αρτηρίας και τον περιτύλιξαν στην καρδιά γιά να την μαλάσσει. Όταν, λοιπόν, ο θυμός ακμάζει μέσα της, αυτή πηδά επάνω στον πνεύμονα που υποχωρεί και την αναψύχει, ώστε να πονά λιγότερο και να δύναται – μαζί με τον θυμό – να υπηρετεί καλλίτερα το λογικό. Εκείνο το μέρος τής ψυχής – το οποίο επιθυμεί τα φαγητά, τα ποτά και όσα η φύση επιβάλλει στην ένδεια τού σώματος – κατοικεί μεταξύ τού διαφράγματος και τού ορίου τού ομφαλού, τόπος χτισμένος ολόκληρος σαν φάτνη γιά την τροφή τού σώματος, δεμένος εκεί σαν άγριο ζώο, το οποίο πρέπει να τρέφεται αναγκαστικά, γιά να εξακολουθήσει το θνητό γένος να υφίσταται. Η διαμονή του ορίστηκε εκεί, γιά να τρέφεται στην φάτνη του, πολύ μακριά από το κέντρο των αποφάσεων, να προκαλεί ελάχιστο

- νον πρὸς φάτνη καὶ ὅτι πορρωτάτω τοῦ βουλευομένου κατοικοῦν, θόρυβον καὶ βοὴν ὡς ἐλαχίστην παρέχον, τὸ κράτιστον καθ' ἡσυχίαν περὶ τοῦ πᾶσι κοινῆ καὶ ἰδίᾳ συμφέροντος ἐφ' βουλευέσθαι, διὰ ταῦτα ἐνταῦθ' ἔδοσαν αὐτῷ τὴν τάξιν. εἰδότες δὲ αὐτὸ ὡς λόγου μὲν οὔτε συνήσειν ἔμελλεν, εἴ τέ πη καὶ μετα-
- b λαμβάνοι τινὸς αὐτῶν αἰσθήσεως, οὐκ ἔμφυτον αὐτῷ τὸ μέλειν τινῶν ἔσοιτο λόγων, ὑπὸ δὲ εἰδώλων καὶ φαντασμάτων νυκτός τε καὶ μεθ' ἡμέραν μάλιστα ψυχαγωγῆσοιτο, τούτῳ δὲ θεὸς ἐπιβουλεύσας αὐτῷ τὴν ἥπατος ἰδέαν συνέστησε καὶ ἔθημεν εἰς τὴν ἐκείνου κατοίκησιν, πυκνὸν καὶ λεῖον καὶ λαμπρὸν καὶ γλυκὺ καὶ πικρότητα ἔχον μηχανησάμενος, ἵνα ἐν αὐτῶ τῶν διανοημάτων ἢ ἐκ τοῦ νοῦ φερομένη δύναμις, οἶον ἐν κατόπτρῳ δεχομένῳ τύπους καὶ κατιδεῖν εἴδω-
- c λα παρέχοντι, φοβοῖ μὲν αὐτό, ὅποτε μέρος τῆς πικρότητος χρωμένη συγγενεῖ, χαλεπὴ προσενεχθεῖσα ἀπειλῆ, κατὰ πᾶν ὑπομειγνύσα ὀξέως τὸ ἥπαρ, χολώδη χρώματα ἐμφαίνοι, συνάγουσά τε πᾶν ῥυσὸν καὶ τραχὺ ποιοῖ, λοβὸν δὲ καὶ δοχὰς πύλας τε τὸ μὲν ἐξ ὀρθοῦ κατακάμπτουσα καὶ συσπῶσα, τὰ δὲ ἐμφράττουσα συγκλείουσά τε, λύπας καὶ ἄσας παρέχοι, καὶ ὅτ' αὖ τὰναντία φαντάσματα ἀποζωγραφοῖ πραότη-
- d τός τις ἐκ διανοίας ἐπίπνοια, τῆς μὲν πικρότητος ἡσυχίαν παρέχουσα τῷ μήτε κινεῖν μήτε προσάπτεσθαι τῆς ἐναντίας ἐαυτῆ φύσεως ἐθέλειν, γλυκύτητι δὲ τῇ κατ' ἐκεῖνο συμφύτῳ πρὸς αὐτὸ χρωμένη καὶ

θόρυβο και βοή και να αφήνει ήσυχο το κράτιστο μέρος τής ψυχής, ώστε να διαβουλεύεται για το κοινό και για το ιδιαίτερο συμφέρον. Γι' αυτόν τον λόγο έτσι το τακτοποίησαν. Γνωρίζοντας ότι αυτό δεν έμελλε να κατανοήσει το λογικό – ούτε ακόμη και αν λάμβανε κάποιο αίσθημα, αφού δεν θα είχε την έμφυτη ικανότητα να καταλάβει τους λόγους τού αισθήματος – και θα ψυχαγωγούνταν νυχθημερόν με είδωλα και φαντάσματα, ο Θεός το εκμεταλλεύτηκε και συνέστησε την μορφή τού ήπατος, τοποθετώντας την στην ίδια κατοικία, δίνοντάς της πυκνότητα, λειότητα, λαμπρότητα, γλυκύτητα και πικρότητα, ώστε να λειτουργεί ως κάτοπτρο και να αποτυπώνει τα ορμητικά διανοήματα, που λαμβάνουν μορφή οπτικών ειδώλων. Όποτε οι δυνάμεις τού νου επιθυμούν να φοβίσουν το επιθυμητικό, χρησιμοποιοούν ένα μέρος τής ανάλογης πικρότητας τού ήπατος, δρώντας αυστηρά και απειλητικά. Αυτή το κατακλύζει αμέσως, τού προσδίδει χολώδη χρώματα, το συμπιέζει, το ρυτιδώνει και το κάνει τραχύ, κάμπτει και συσπά τον ορθό λοβό του, συσφίγγει και φράζει τις υποδοχές του, παρέχοντας λύπες και δυσθυμίες. Άλλοτε, όμως, μία πνοή πραότητας από την διάνοια ζωγραφίζει επάνω του αντίθετες φανταστικές εικόνες. Τότε η πικρότητα ησυχάζει, μη θέλοντας να κινήσει ούτε να πλησιάσει την ενάντια προς τον εαυτό της φύση, και γίνεται χρήση τής σύμφυτης γλυκύτητας, που επαναφέρει όλα τα μέρη τού ήπατος στην ορθή, λεία και ελεύθερη μορφή τους. Έτσι, εκείνο το μέρος τής

πάντα ὀρθὰ καὶ λεῖα αὐτοῦ καὶ ἐλεύθερα ἀπευθύ-
 νουσα, ἰλεῶν τε καὶ εὐήμερον ποιῶσι τὴν περὶ τὸ ἦπαρ
 ψυχῆς μοῖραν κατακισμένην, ἐν τε τῇ νυκτὶ διαγω-
 γὴν ἔχουσαν μετρίαν, μαντεῖα χρωμένην καθ' ὕπνον,
 ἐπειδὴ λόγου καὶ φρονήσεως οὐ μετεῖχε. μεμνημένοι
 γὰρ τῆς τοῦ πατρὸς ἐπιστολῆς οἱ συστήσαντες ἡμᾶς,
 ὅτε τὸ θνητὸν ἐπέστελλεν γένος ὡς ἄριστον εἰς δύνα-
 μιν ποιεῖν, οὕτω δὴ κατορθοῦντες καὶ τὸ φαῦλον ἡ-
 μῶν, ἵνα ἀληθείας πη προσάπτοιτο, κατέστησαν ἐν
 τούτῳ τὸ μαντεῖον. ἰκανὸν δὲ σημεῖον ὡς μαντικὴν ἀ-
 φροσύνη θεὸς ἀνθρωπίνῃ δέδωκεν· οὐδεὶς γὰρ ἔννου
 ἐφάπτεται μαντικῆς ἐνθέου καὶ ἀληθοῦς, ἀλλ' ἢ καθ'
 ὕπνον τὴν τῆς φρονήσεως πεδηθεὶς δύναμιν ἢ διὰ νό-
 σον, ἢ διὰ τινα ἐνθουσιασμὸν παραλλάξας. ἀλλὰ
 συννοῆσαι μὲν ἔμφρονος τά τε ῥηθέντα ἀναμνησθέν-
 τα ὄναρ ἢ ὕπαρ ὑπὸ τῆς μαντικῆς τε καὶ ἐνθουσια-
 στικῆς φύσεως, καὶ ὅσα ἂν φαντάσματα ὀφθῇ, πά-
 ντα λογισμῶ διελέσθαι ὅπῃ τι σημαίνει καὶ ὅτῳ μέλ-
 λοντος ἢ παρελθόντος ἢ παρόντος κακοῦ ἢ ἀγαθοῦ
 τοῦ δὲ μανέντος ἔτι τε ἐν τούτῳ μένοντος οὐκ ἔργον
 τὰ φανέντα καὶ φωνηθέντα ὑφ' ἑαυτοῦ κρίνειν, ἀλλ'
 εὖ καὶ πάσαι λέγεται τὸ πράττειν καὶ γινῶναι τά τε
 αὐτοῦ καὶ ἑαυτὸν σώφρονι μόνῳ προσήκειν. ὅθεν δὴ
 καὶ τὸ τῶν προφητῶν γένος ἐπὶ ταῖς ἐνθέοις μαντεῖ-
 αῖς κριτὰς ἐπικαθιστάναι νόμος· οὐς μάντις αὐτοῦς
 ὀνομάζουσιν τινες, τὸ πᾶν ἠγνοηκότες ὅτι τῆς δι' αἰ-
 νιγμῶν οὗτοι φήμης καὶ φαντάσεως ὑποκριταί, καὶ

θνητής ψυχής, που διαμένει γύρω από το ήπαρ, γίνεται πρᾶο και ευτυχές, ενώ κατά την νύχτα ηρεμεί, σοβαρεύεται και κάνει χρήση τῆς ονειρομαντείας, μη μετέχοντας ούτε στην λογική ούτε στην φρόνηση. Ἐχοντας υπ' ὄψη τους την πατρική εντολή, τότε που διατάχθηκαν να κατασκευάσουν το θνητό γένος ἄριστο κατά το δυνατόν, οι Θεοὶ κατόρθωσαν και στο φαύλο μέρος μας να δώσουν την ικανότητα κάποιας επαφῆς με την ἀλήθεια, ιδρύοντας σ' αυτό ένα **μαντείο**.

Υπάρχουν αρκετές ενδείξεις ὅτι ο Θεός ἔδωσε την μαντική ως ἀντίβαρο τῆς ἀνθρώπινης ἀφροσύνης: κανείς δεν ἀσκεί την ἔνθεη και ἀληθινή μαντική με τον νου του, ἀλλὰ ἢ στον ὕπνο του – ὅταν η δύναμη τῆς φρόνησης εἶναι δεμένη – ἢ ὅταν μεταμορφώνεται ἀπό κάποια νόσο ἢ θεοληψία. Ὅταν, ὁμως, ξαναβρίσκει τον νου του, θυμάται τις ρήσεις και ὅσα φαντάσματα εἶδε κατά το ὄνειρο ἢ το ὄραμά του, και με συλλογισμούς επιχειρεῖ να διακρίνει τι σημαίνουν και σε ποῖο μελλοντικό ἢ παρελθοντικό ἢ παροντικό κακό ἢ ἀγαθὸ ἀναφέρονται. Ὅποιος παραμένει ἀκόμη σε κατάσταση μανίας, δεν μπορεῖ να κρίνει ἀπὸ μόνος του ὅσα τού φανερώθηκαν ἢ τού εἰπώθηκαν, ἀλλὰ – ὅπως ορθά λέγεται ἀπὸ παλιά – μόνον στον σὺφρονα ταιριάζει να πράττει και να γνωρίζει τα δικά του και τον εαυτό του. Γι' αὐτὸ ο νόμος καθιστά το γένος των προφητῶν κριτὴ στις ἔνθεες μαντείες. Κάποιοι τους ονομάζουν μάντις, ἀγνοώντας ὅτι ἀπλῶς εἶναι ἐρμηνευτὲς των ἀινιγματικῶν ρήσεων και των φαντασιώσεων. Δεν θα ἔπρεπε να ονομά-

οὔτι μάντις, προφητῆται δὲ μαντευομένων δικαιότατα ὀνομάζονται ἄν.

- c Ἡ μὲν οὖν φύσις ἥπατος διὰ ταῦτα τοιαύτη τε καὶ ἐν τόπῳ ᾧ λέγομεν πέφυκε, χάριν μαντικῆς καὶ ἔτι μὲν δὴ ζῶντος ἐκάστου τὸ τοιοῦτον σημεῖα ἐναργέστερα ἔχει, στερηθὲν δὲ τοῦ ζῆν γέγονε τυφλὸν καὶ τὰ μαντεῖα ἀμυδρότερα ἔσχεν τοῦ τι σαφὲς σημαίνειν. ἢ δ' αὖ τοῦ γείτονος αὐτῷ σύστασις καὶ ἔδρα σπλάγχχνου γέγονεν ἐξ ἀριστερᾶς χάριν ἐκείνου, τοῦ παρέχεν αὐτὸ λαμπρὸν αἰεὶ καὶ καθαρὸν, οἷον κατόπτρῳ παρεσκευασμένον καὶ ἔτοιμον αἰεὶ παρακείμενον ἐκμαγεῖον. διὸ δὴ καὶ ὅταν τινὲς ἀκαθαρσίαι γίνωνται διὰ νόσους σώματος περὶ τὸ ἥπαρ, πάντα ἢ σπληνὸς καθαίρουσα αὐτὰ δέχεται μανότης, ἅτε κοίλου καὶ ἀναίμου ὑφανθέντος ὅθεν πληρούμενος τῶν ἀποκαθαιρομένων μέγας καὶ ὑπουλὸς αὐξάνεται, καὶ πάλιν, ὅταν καθαρῇ τὸ σῶμα, ταπεινούμενος εἰς ταῦτὸν συνίζει.
- d Τὰ μὲν οὖν περὶ ψυχῆς, ὅσον θνητὸν ἔχει καὶ ὅσον θεῖον, καὶ ὅπῃ καὶ μεθ' ὧν καὶ δι' ἃ χωρὶς ᾤκίσθη, τὸ μὲν ἀληθὲς ὡς εἴρηται, θεοῦ συμφήσαντος τότε ἂν οὕτως μόνως δισχυριζοίμεθα· τό γε μὴν εἰκὸς ἡμῖν εἰρησθαι, καὶ νῦν καὶ ἔτι μᾶλλον ἀνασκοποῦσι διακινδυνευτέον τὸ φάναι καὶ πεφάσθω. τὸ δ' ἐξῆς δὴ τούτοι-
- e

ζονταν μάντεις. Θα ήταν δικαιότερο να ονομάζονταν προφήτες, ερμηνευτές των μαντευμάτων. Γι' αυτούς τους λόγους η φύση τού ήπατος είναι τέτοια και τοποθετήθηκε στο μέρος που είπαμε. Όσο κάποιος είναι ζωντανός, τα σημάδια τού ήπατος είναι πολύ εναργή. Όταν στερηθεί την ζωή, το ήπαρ γίνεται τυφλό και τα μαντικά σημάδια αμυδρότερα, οπότε είναι λιγότερο σαφής η σημασία τους.

Στην αριστερή πλευρά τού ήπατος – και για χάρη του – συστήθηκε και εδράζει ένα γειτονικό σπλάγχο, που κρατά το ήπαρ πάντοτε λαμπρό και καθαρό, ένα παρακείμενο εκμαγείο, προπαρασκευασμένο και έτοιμο ώστε να βοηθά το ήπαρ να λειτουργεί ως κάτοπτρο. Γι' αυτό, λοιπόν, όταν κάποιες ακαθαρσίες εμφανίζονται στο ήπαρ εξαιτίας των σωματικών νόσων, η σπλήνα τις καθαρίζει και τις απορροφά, επειδή έχει αραιά ύφανση και είναι κοίλη και άναιμος. Όταν η σπλήνα γεμίσει από καθάρματα, διογκώνεται και μολύνεται, ενώ συστέλλεται και επανέρχεται στον αρχικό εαυτό της όταν καθαρθεί το σώμα.

Γιά την ψυχή, το θνητό και το θείο μέρος της, το πού και μαζί με ποιά άλλα και για ποιές αιτίες τοποθετήθηκαν σε ξεχωριστές περιοχές, θα ισχυριζόμασταν ότι είπαμε την αλήθεια, μόνον αν ο Θεός συμφωνούσε μαζί μας. Ωστόσο, θα ισχυριζόμασταν – και τώρα και έπειτα από περαιτέρω έρευνα – ότι μιλήσαμε και θα συνεχίσουμε να μιλούμε βασισμένοι στις εύλογες πιθανότητες. Κατά τον ίδιο τρόπο, λοιπόν, θα επιδιώξουμε να εξετάσουμε και τα παρακάτω, πώς δηλαδή έγινε και το υπόλοιπο σώμα.

- 73 a σιν κατὰ ταῦτα μεταδιωκτέον ἦν δὲ τὸ τοῦ σώματος ἐπίλοιπον ἢ γέγονεν. ἐκ δὴ λογιμοῦ τοιοῦδε συνίστασθαι μάλιστα ἂν αὐτὸ πάντων πρόποι. τὴν ἐσομένην ἐν ἡμῖν ποτῶν καὶ ἐδεστῶν ἀκολασίαν ἤδεσαν οἱ συντιθέντες ἡμῶν τὸ γένος, καὶ ὅτι τοῦ μετρίου καὶ ἀναγκαίου διὰ μαργότητα πολλῶ χρησοίμεθα πλεονίην οὐκ μὴ φθορὰ διὰ νόσους ὀξεῖα γίγνοιτο καὶ ἀτελὲς τὸ γένος εὐθύς τὸ θνητὸν τελευτῶ, ταῦτα προορώμενοι τῇ τοῦ περιγενησομένου πάματος ἐδέσματός τε ἔξει τὴν ὀνομαζομένην κάτω κοιλίαν ὑποδοχὴν ἔθεσαν, εἰλιξάν τε πέριξ τὴν τῶν ἐντέρων γένεσιν, ὅπως μὴ ταχὺ διεκπερῶσα ἢ τροφὴ ταχὺ πάλιν τροφῆς
- b ἐτέρας δεῖσθαι τὸ σῶμα ἀναγκάζοι, καὶ παρέχουσα ἀπλησίαν, διὰ γαστριμαργίαν ἀφιλόσοφον καὶ ἄμουσον πᾶν ἀποτελοῖ τὸ γένος, ἀνυπήκοον τοῦ θειοτάτου τῶν παρ' ἡμῖν.
- c Τὸ δὲ ὁσῶν καὶ σαρκῶν καὶ τῆς τοιαύτης φύσεως πέρι πάσης ὧδε ἔσχεν. τούτοις σύμπασιν ἀρχὴ μὲν ἡ τοῦ μυελοῦ γένεσις· οἱ γὰρ τοῦ βίου δεσμοί, τῆς ψυχῆς τῷ σώματι συνδουμένης, ἐν τούτῳ διαδοῦμενοι κατερρίζουν τὸ θνητὸν γένος· αὐτὸς δὲ ὁ μυελὸς γέγονεν ἐξ ἄλλων. τῶν γὰρ τριγόνων ὅσα πρῶτα ἀστραβῆ καὶ λεία ὄντα πῦρ τε καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ γῆν δι' ἀκριβείας μάλιστα ἦν παρασχεῖν δυνατά, ταῦτα ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν ἕκαστα γενῶν χωρὶς ἀποκρί-

Ο ακόλουθος συλλογισμός είναι ο καταλληλότερος για την γένεση τού σώματος. Εκείνοι που συνέθεσαν το γένος μας γνώριζαν την ακολασία που θα εμφανίζαμε ως προς τα ποτά και τα εδέσματα. Γνώριζαν ότι από λαιμαργία θα χρησιμοποιούσαμε περισσότερα από τα απαραίτητα και αναγκαία. Για να μην υποστούμε, λοιπόν, οξεία φθορά από τις νόσους και για να μην εξαφανιστεί ευθύς το θνητό γένος, προβλέποντας αυτά, τοποθέτησαν στο σώμα μας την ονομαζόμενη «κάτω κοιλία», ως υποδοχή τού πλεονάζοντος από την κατάχρηση ποτού και φαγητού. Γύρω της περιτύλιξαν τα έντερα, ώστε να μην διαπεραιώνεται ταχέως η τροφή και αναγκάζεται το σώμα να ζητά πάλι άλλη τροφή, οπότε θα εμφανιζόταν η απληστία και ολόκληρο το θνητό γένος θα γινόταν αφιλόσοφο και άμουσο – εξαιτίας τής γαστριμαργίας – και ανυπάκουο στο θεϊκότερο πράγμα που έχουμε εντός μας. Για τα οστά και την σάρκα και όλα τα κατά φύση παρόμοια ισχύουν αυτά εδώ: αρχή όλων αυτών είναι η γένεση τού μυελού γιατί – όσο η ψυχή συνδέεται με το σώμα – οι δεσμοί τού βίου στηρίζονται στον μυελό και ριζώνει το θνητό γένος.

Ο ίδιος ο μυελός έγινε από άλλα στοιχεία. Από το σύνολο των πρωταρχικών τριγώνων, όσα ήταν τέλεια και λεία και εξαιτίας τής ακρίβειάς τους ικανά να παράσχουν πυρ, ύδωρ, αέρα και γη, ο Θεός τα ξεχώρισε από τα συγγενικά τους, τα ανέμειξε συμμετρικά μεταξύ τους, κατασκεύασε πανσπερμία για όλο το θνητό γένος και έφτιαξε απ' αυτά τον μυελό, ενώ μετά εμφύτευσε και έδεσε σ' αυτόν τα γέ-

νων, μειγνύς δὲ ἀλλήλοις σύμμετρα, πανσπερμίαν παντὶ θνητῷ γένει μηχανώμενος, τὸν μυελὸν ἐξ αὐτῶν ἀπηργάσατο, καὶ μετὰ ταῦτα δὴ φυτεύων ἐν αὐτῷ κατέδει τὰ τῶν ψυχῶν γένη, σχημάτων τε ὅσα ἔμελλεν αὐτῷ σχῆσειν οἷά τε καθ' ἕκαστα εἶδη, τὸν μυελὸν αὐτὸν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα διηρεῖτο σχήματα εὐθύς ἐν τῇ διανομῇ τῇ κατ' ἀρχάς, καὶ τὴν μὲν τὸ θεῖον σπέρμα οἷον ἄρουραν μέλλουσαν ἕξειν ἐν αὐτῇ περιφερῇ πανταχῇ πλάσας ἐπωνόμασεν τοῦ μυελοῦ ταύτην τὴν μοῖραν ἐγκέφαλον, ὡς ἀποτελεσθέντος ἑκάστου ζώου τὸ περὶ τοῦτ' ἀγγεῖον κεφαλὴν γενησόμενον· ὁ δ' αὖτὸ λοιπὸν καὶ θνητὸν τῆς ψυχῆς ἔμελλε καθέξειν, ἅμα στρογγύλα καὶ προμήκη διηρεῖτο σχήματα, μυελὸν δὲ πάντα ἐπεφήμισεν, καὶ καθάπερ ἐξ ἀγκυρῶν βαλλόμενος ἐκ τούτων πάσης ψυχῆς δεσμοὺς περὶ τοῦτο σύμπαν ἤδη τὸ σῶμα ἡμῶν ἀπηργάζετο, στέγασμα μὲν αὐτῷ πρῶτον συμπηγνύς περὶ ὄλον ὀστέινον. τὸ δὲ ὀστοῦν συνίστησιν ὧδε. γῆν διατήσας καθαρὰν καὶ λείαν ἐφύρασε καὶ ἔδευσεν μυελῷ, καὶ μετὰ τοῦτο εἰς πῦρ αὐτὸ ἐντίθησιν, μετ' ἐκείνο δὲ εἰς ὕδωρ βάπτει, πάλιν δὲ εἰς πῦρ, αὐθίς τε εἰς ὕδωρ μεταφέρων δ' οὕτω πολλάκις εἰς ἑκάτερον ὑπ' ἀμφοῖν ἄτηκτον ἀπηργάσατο. καταχρώμενος δὴ τοῦτω περὶ μὲν τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ σφαῖραν περιετόρνευσεν ὀστείνην, ταύτη δὲ στενὴν διέξοδον κατελείπετο καὶ περὶ τὸν διαυχένιον ἅμα καὶ νωτιαῖον μυε-

d

e

74 a

νη των ψυχών, έχοντας διαιρέσει ευθύς – κατά την αρχική κατανομή – τον μυελό σε τόσα και τέτοια σχήματα, όσα θα λάμβαναν στην συνέχεια τα είδη των ψυχών. Το μέρος τού μυελού, που έμελλε να κλείσει εντός του – ως γόνιμη γη – το θείο σπέρμα, το έπλασε σε σχήμα σφαιρικό και το επνόμασε εγκέφαλο, γιατί αγγείο του θα αποτελούσε η κεφαλή κάθε ολοκληρωμένου ζώου. Το μέρος εκείνο που έμελλε να κλείσει εντός του το υπόλοιπο, θνητό μέρος τής ψυχής, το διαίρεσε σε στρογγυλά και επιμήκη σχήματα, ονομάζοντάς τα όλα μυελό. Από αυτά τα μέρη τού μυελού – σαν να ήταν άγκυρες – εξάρτησε τους δεσμούς ολόκληρης τής ψυχής, και γύρω τους κατασκεύασε ολόκληρο το σώμα μας, φτιάχνοντας πρώτα ένα εξολοκλήρου οστέινο περιστέγασμα για τον μυελό.

Τα οστά κατασκευάστηκαν ως εξής: αφού διήθησε καθαρή και λεία γη, την πότισε με μυελό και την ζύμωσε. Μετά έβαλε την ζύμη στο πυρ, μετά την βύθισε στο ύδωρ, μετά πάλι στο πυρ και πάλι στο ύδωρ. Μεταφέροντάς την έτσι, από το ένα στο άλλο, πολλές φορές, την κατέστησε αδιάλυτη και στα δύο στοιχεία. Χρησιμοποιώντας αυτό το υλικό, κατασκεύασε γύρω από τον εγκέφαλο μία οστέινη σφαίρα, αφήνοντας μία στενή διέξοδο.

Από το ίδιο υλικό έπλασε σφονδύλους γύρω από τον διαιχένιο και τον νωτιαίο μυελό. Τους στερέωσε στην σειρά σαν στρόφιγγες, κατά μήκος ολόκληρου τού σώματος, αρχίζοντας από την κεφαλή. Έτσι διέσωσε ολόκληρο το σπέρμα, περιφράζοντάς το με λιθοειδή περίβολο.

- b λὸν ἐξ αὐτοῦ σφονδύλους πλάσας ὑπέτεινεν οἷον
 στρόφιγγας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, διὰ παντὸς
 τοῦ κύτους. καὶ τὸ πᾶν δὴ σπέρμα διασώζων οὕτως
 λιθοειδεῖ περιβόλῳ συνέφραξεν, ἐμποιῶν ἄρθρα, τῇ
 θατέρου προσχρώμενος ἐν αὐτοῖς ὡς μέση ἐνισταμέ-
 νη δυνάμει, κινήσεως καὶ κάμψεως ἕνεκα. τὴν δ' αὖ
 τῆς ὀστεΐνης φύσεως ἕξιν ἠγησάμενος τοῦ δέοντος
 κραυροτέραν εἶναι καὶ ἀκαμπτοτέραν, διάπυρρον τ'
 αὖ γιγνομένην καὶ πάλιν ψυχομένην σφακελίσασαν
- c ταχὺ διαφθερεῖν τὸ σπέρμα ἐντὸς αὐτῆς, διὰ ταῦτα
 οὕτω τὸ τῶν νεύρων καὶ τὸ τῆς σαρκὸς γένος ἐμηχα-
 νᾶτο, ἵνα τῷ μὲν πάντα τὰ μέλη συνδήσας ἐπιτεινο-
 μένω καὶ ἀνιεμένῳ περὶ τοὺς στρόφιγγας καμπτόμε-
 νον τὸ σῶμα καὶ ἐκτεινόμενον παρέχοι, τὴν δὲ σάρκα
 προβολὴν μὲν καυμάτων, πρόβλημα δὲ χειμώνων, ἔτι
 δὲ πτωμάτων οἷον τὰ πιλητὰ ἔσεσθαι κτήματα, σώ-
 μασιν μαλακῶς καὶ πράως ὑπείκουσαν, θερμὴν δὲ
- d νοτίδα ἐντὸς ἑαυτῆς ἔχουσαν θέρους μὲν ἀνιδίουσαν
 καὶ νοτιζομένην ἕξωθεν ψυχὸς κατὰ πᾶν τὸ σῶμα
 παρεῖξιν οἰκείον, διὰ χειμῶνος δὲ πάλιν αὖ τούτῳ
 τῷ πυρὶ τὸν προσφερόμενον ἕξωθεν καὶ περιστάμε-
 νον πάγον ἀμυνεῖσθαι μετρίως. ταῦτα ἡμῶν διανοη-
 θεῖς ὁ κηροπλάστης, ὕδατι μὲν καὶ πυρὶ καὶ γῆ συμ-
 μείξας καὶ συναρμόσας, ἐξ ὀξέος καὶ ἀλμυροῦ συν-
 θεῖς ζύμομα ὑπομείξας αὐτοῖς, σάρκα ἔγχυμον καὶ
- e μαλακὴν συνέστησεν τὴν δὲ τῶν νεύρων φύσιν ἐξ ὀ-

Μεταξύ των οστών έφτιαξε αρθρώσεις και – για χάρη τής κίνησης και τής κάμψης – χρησιμοποίησε ανάμεσά τους την δύναμη τής **ετερότητας**. Επειδή, όμως, θεώρησε ότι η σύσταση τής οστέινης φύσης ήταν περισσότερο εύθραυστη και άκαμπτη απ’ ότι έπρεπε – αφού κατά τις αλληπάλληλες πυρώσεις και ψύξεις τα οστά θα σάπιζαν, επιφέροντας ταχεία φθορά στο σπέρμα που περιέκλειαν – επινόησε το γένος των νεύρων και το γένος τής σάρκας.

Τα νεύρα συνδέουν όλα τα μέλη, διαστέλλονται και συστέλλονται γύρω από τις στρόφιγγες και επιτρέπουν στο σώμα να κάμπτεται και να εκτείνεται. Η σάρκα είναι προκάλυψη έναντι των καυσώνων, περίβλημα έναντι των χειμώνων και των πτώσεων – όπως είναι τα χοντρά καλύμματα – αφού υποχωρεί απαλά και ήρεμα στην πίεση των σωμάτων, έχοντας μέσα της μία θερμή υγρασία, η οποία ανέρχεται στην επιδερμίδα κατά το θέρος, την υγραίνει και παρέχει σε όλο το σώμα φυσική ψύξη, ενώ κατά τον χειμώνα αμύνεται ικανοποιητικά, με το ίδιο πυρ, έναντι τής εξωτερικής παγωνιάς, που περιβάλλει το σώμα.

Αυτά έχοντας κατά νου ο **κηροπλάστης** μας, συνέθεσε σάρκα χυμώδη και μαλακή, αναμειγνύοντας και συναρμόζοντας ύδωρ, πυρ και γη, και προσθέτοντας στο μείγμα ένα ζύμωμα που συνέθεσε από οξύ και αλάτι. Τα νεύρα κατασκευάστηκαν από οστά και άζυμη σάρκα, ένα κράμα στο οποίο συγκεράστηκαν οι ενδιάμεσες ιδιότητες αυτών των δύο και στο οποίο χρησιμοποιήθηκε το ξανθό χρώμα. Γι’ αυτό τα νεύρα έχουν υφή συμπαγέστερη και γλυστερότερη

στοῦ καὶ σαρκὸς ἀζύμου κράσεως μίαν ἐξ ἀμφοῖν μέ-
 σην δυνάμει συνεκεράσατο, ξανθῷ χρώματι προ-
 σχρώμενος. ὅθεν συντονωτέραν μὲν καὶ γλισχροτέ-
 ραν σαρκῶν, μαλακωτέραν δὲ ὀστέων ὑγροτέραν τε ἐ-
 κτήσατο δύνάμιν νεῦρα· οἷς συμπεριλαβὼν ὁ θεὸς ὀ-
 στᾶ καὶ μυελόν, δῆσας πρὸς ἄλληλα νεύροις, μετὰ
 ταῦτα σαρξὶν πάντα αὐτὰ κατεσκίασεν ἄνωθεν. ὅσα
 μὲν οὖν ἐμψυχότατα τῶν ὀστέων ἦν, ὀλιγίσταις συνέ-
 φραττε σαρξίν, ἃ δ' ἀψυχότατα ἐντός, πλείσταις καὶ
 πυκνοτάταις, καὶ δὴ κατὰ τὰς συμβολὰς τῶν ὀστέων,
 ὅπη μῆτινα ἀνάγκην ὁ λόγος ἀπέφαινε δεῖν αὐτὰς
 75 a εἶναι, βραχεῖαν σάρκα ἔφυσεν, ἵνα μῆτε ἐμποδῶν
 ταῖς καμπαῖσιν οὕσαι δύσφορα τὰ σώματα ἀπεργά-
 ζοιντο, ἅτε δυσκίνητα γιγνόμενα, μῆτ' αὖ πολλὰ καὶ
 πυκνὰ σφόδρα τε ἐν ἀλλήλαις ἐμπεπιλημένοι, διὰ
 στερεότητα ἀναισθησίαν ἐμποιοῦσαι, δυσμνημονευ-
 τότερα καὶ κωφότερα τὰ περὶ τὴν διάνοιαν ποιοῖεν.
 διὸ δὴ τό τε τῶν μηρῶν καὶ κνημῶν καὶ τὸ περὶ τὴν
 e τῶν ἰσχίων φύσιν τά τε περὶ τὰ τῶν βραχιόνων ὀστᾶ
 καὶ τὰ τῶν πήχεων, καὶ ὅσα ἄλλα ἡμῶν ἀναρθρα, ὅ-
 σα τε ἐντός ὀστᾶ δι' ὀλιγότητα ψυχῆς ἐν μυελῷ κενά
 ἐστὶν φρονήσεως, ταῦτα πάντα συμπεπλήρωται σαρ-
 ξίν ὅσα δὲ ἔμφρονα, ἦττον -εἰ μὴ πού τινα αὐτὴν
 καθ' αὐτὴν αἰσθήσεων ἔνεκα σάρκα οὕτω συνέστη-
 σεν, οἷον τὸ τῆς γλώττης εἶδος- τὰ δὲ πλείστα ἐκεί-

από την σάρκα, αλλά μαλακότερη και υγρότερη από τα οστά. Ο Θεός τοποθέτησε τα νεύρα μαζί με τα οστά και τον μυελό, έδωσε τα οστά με νεύρα, και μετά σκίασε από πάνω με σάρκες τα πάντα.

Όσα από τα οστά ήταν ιδιαίτερος έμφυχα, τα περιέφραξε με λιγότερες σάρκες, ενώ τα πιό άψυχα, με περισσότερες και πυκνότερες. Στις συμβολές των οστών εμφύτευσε λίγη σάρκα, όπου η λογική φανέρωνε ότι δεν υπάρχει ανάγκη σάρκας. Έτσι, δεν εμποδίζουν οι σάρκες τις κάμψεις των σωμάτων και δεν τα καθιστούν βραδυκίνητα, γιατί θα γίνονταν δυσκίνητα. Ούτε, όμως, συσσωρεύτηκαν πολλές και πολύ πυκνές και αλληλοπλεγμένες σάρκες, γιά να μην προκληθεί αναισθησία χάριν τής σταθερότητας και γιά να μην δυσκολεύεται η διάνοια κατά την απομνημόνευση και την αντίληψη. Γι' αυτόν τον λόγο, τα οστά των μηρών, των κνημών, τής περιοχής των ισχίων και των βραχιόνων, των πήχεων, όσων άλλων είναι άναρθρα και όσων είναι κενά από φρόνηση λόγω τής περιορισμένης ποσότητας ψυχής τού μυελού τους, όλα τούτα τα υπερπλήρωσε με σάρκες. Όσα, όμως, είναι έμφρονα – εκτός από εκείνα, στα οποία έδωσε την σάρκα ως καθαυτό αισθητήριο όργανο, όπως το είδος τής γλώσσας – έλαβαν λιγότερη σάρκα. Τα περισσότερα, λοιπόν, έτσι κατασκευάστηκαν.

Η φύση, η οποία έγινε και εξελίχθηκε εξ ανάγκης, ποτέ δεν δέχεται πυκνό οστό και πολλή σάρκα και συνάμα οξεία αίσθηση. Αν αυτά ήθελε να συμπέσουν μαζί, προ πάντων

- c νως· ἢ γὰρ ἐξ ἀνάγκης γιγνομένη καὶ συντροφεομένη φύσις οὐδαμῇ προσδέχεται πικρὸν ὅσπου καὶ σάρκα πολλὴν ἅμα τε αὐτοῖς ὀξυήκοον αἴσθησιν. μάλιστα γὰρ ἂν αὐτὰ πάντων ἔσχεν ἢ περὶ τὴν κεφαλὴν σύστασις, εἶπερ ἅμα συμπίπτειν ἠθελησάτην, καὶ τῶν ἀνθρώπων γένος σαρκώδη ἔχον ἐφ' ἑαυτῶ καὶ νευρώδη κρατεράν τε κεφαλὴν βίον ἂν διπλοῦν καὶ πολλαπλοῦν καὶ ὑγιεινότερον καὶ ἀλυπότερον τοῦ νῦν κατεκτήσατο. νῦν δὲ τοῖς περὶ τὴν ἡμετέραν γένεσιν δημιουργοῖς, ἀναλογιζομένοις πότερον πολυχρονιώτερον χεῖρον ἢ βραχυχρονιώτερον βέλτιον ἀπεργάσαιντο γένος, συνέδοξεν τοῦ πλείονος βίου, φαυλοτέρου δέ, τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα παντὶ πάντως αἰρετέον· ὅθεν δὴ μανῶ μὲν ὄστω, σαρκῆν δὲ καὶ νεύροις κεφαλὴν, ἅτε οὐδὲ καμπὰς ἔχουσαν, οὐ συνεστέγασαν. κατὰ πάντα οὖν ταῦτα εὐαίσθητοτέρα μὲν καὶ φρονιμωτέρα, πολὺ δὲ ἀσθενεστέρα παντὸς ἀνδρὸς προσετέθη κεφαλὴ σώματι.
- d
- e τὰ δὲ νεῦρα διὰ ταῦτα καὶ οὕτως ὁ θεὸς ἐπ' ἐσχάτην τὴν κεφαλὴν περιστήσας κύκλω περὶ τὸν τράχηλον ἐκόλλησεν ὁμοιότητι, καὶ τὰς σιαγόνας ἄκρας αὐτοῖς συνέδησεν ὑπὸ τὴν φύσιν τοῦ προσώπου· τὰ δ' ἄλλα εἰς ἅπαντα τὰ μέλη διέσπειρε, συνάπτων ἄρθρον ἄρθρω. τὴν δὲ δὴ τοῦ στόματος ἡμῶν δύναμιν ὁδοῦσιν καὶ γλώττη καὶ χεῖλεσιν ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν ἀρίστων διε-

θα τα περιείχε η σύσταση τής κεφαλής, οπότε το ανθρώπινο γένος θα αποκτούσε βίο διπλάσιο και πολλαπλάσιο και υγιεινότερο και αλυπότερο από τον σημερινό, αφού θα είχε επάνω του σαρκώδη, νευρώδη και ισχυρή κεφαλή. Οι δημιουργοί μας, όμως, αναλογιζόμενοι αν έπρεπε να μας δώσουν βίο πολυχρονιότερο και χειρότερο ή βραχυχρονιότερο και καλύτερο, κατέληξαν ότι ήταν από κάθε άποψη προτιμότερος ο λιγότερος και καλύτερος από τον περισσότερο και φαυλότερο. Στέγασαν, λοιπόν, την κεφαλή με λεπτά οστά, χωρίς σάρκες και νεύρα, αφού αυτή δεν έχει γωνίες και – γι' αυτόν τον λόγο – προστέθηκε σε κάθε ανθρώπινο σώμα όντας πίο ευαίσθητη, πίο φρόνιμη και πίο ασθενής. Γιά τον ίδιο λόγο και με τον ίδιο τρόπο ο Θεός τοποθέτησε τα νεύρα στην εσχατιά τής κεφαλής, τα κόλλησε ομοιόμορφα και κυκλικά γύρω από τον τράχηλο και συνέδεσε σ' αυτά τις άκρες των σιαγόνων, κάτω από το πρόσωπο. Τα υπόλοιπα διέσπειρε σε όλα τα μέλη, συνάπτοντας άρθρωση με άρθρωση.

Οι δυνατότητες τού στόματός μας οφείλονται στον διάκοσμο των δοντιών, τής γλώσσας και των χειλιών, που έχουν διαταχθεί έτσι γιά να εξυπηρετούν τα αναγκαία και τα άριστα. Η είσοδος κατασκευάστηκε γιά χάρη των αναγκαίων και η έξοδος γιά χάρη των αρίστων. Αναγκαίο είναι καθετί που εισέρχεται και δίνει τροφή στο σώμα, ενώ το κάλλιστο και άριστο όλων των ναμάτων, αυτό που υπηρετεί την φρόνηση, είναι το νάμα των λόγων, που ρέει έξω.

- 76 a κόσμησαν οἱ διακοσμοῦντες ἢ νῦν διατέτακται, τὴν μὲν εἴσοδον τῶν ἀναγκαίων μηχανώμενοι χάριν, τὴν δ' ἔξοδον τῶν ἀρίστων ἀναγκαῖον μὲν γὰρ πᾶν ὅσον εἰσέρχεται τροφήν διδὸν τῷ σώματι, τὸ δὲ λόγων νᾶμα ἔξω ῥέον καὶ ὑπηρετοῦν φρονήσει κάλλιστον καὶ ἄριστον πάντων ναμάτων. τὴν δ' αὖ κεφαλὴν οὔτε μόνον ὀστέϊνην ψιλὴν δυνατὸν εἶναι ἢ διὰ τὴν ἐν ταῖς ὥραις ἐφ' ἐκότερον ὑπερβολὴν, οὔτ' αὖ συσκιασθεῖσαν κωφήν καὶ ἀναίσθητον διὰ τὸν τῶν σαρκῶν ὄχλον περιδεῖν γιγνομένην τῆς δὴ σαρκοειδοῦς φύσεως οὐ καταξηραινομένης λέμμα μείζον περιγιγνόμενον ἐχωρίζετο, δέσμα τὸ νῦν λεγόμενον. τοῦτο δὲ διὰ τὴν περὶ τὸν ἐγκέφαλον νοτίδα συνιδὸν αὐτὸ πρὸς αὐτὸ καὶ βλαστάνον κύκλῳ περιημφιέννυν τὴν κεφαλὴν· ἡ δὲ νοτις ὑπὸ τὰς ῥαφὰς ἀνιοῦσα ἦρδε καὶ συνέκλεισεν αὐτὸ ἐπὶ τὴν κορυφήν, οἷον ἄμμα συναγαγοῦσα, τὸ δὲ τῶν ῥαφῶν παντοδαπὸν εἶδος γέγονε διὰ τὴν τῶν περιόδων δύναμιν καὶ τῆς τροφῆς, μᾶλλον μὲν ἀλλήλοις μαχομένων τούτων πλείους, ἥττον δὲ ἐλάττους. τοῦτο δὲ πᾶν τὸ δέσμα κύκλῳ κατεκέντει πυρὶ τὸ θεῖον, τρηθέντος δὲ καὶ τῆς ἰκμάδος ἔξω δι' αὐτοῦ φερομένης τὸ μὲν ὑγρὸν καὶ θερμὸν ὅσον εἰλικρινὲς ἀπῆειν, τὸ δὲ μεικτὸν ἐξ ὧν καὶ τὸ δέσμα ἦν, αἰρόμενον μὲν ὑπὸ τῆς φορᾶς ἔξω μακρὸν ἐτείνετο, λεπτότητα ἴσην ἔχον τῷ κατακεντήματι, διὰ δὲ βραδυτῆτα ἀπωθούμενον ὑπὸ τοῦ πε-
- b
- c
- d

Την κεφαλή, *πάλι*, δεν ήταν δυνατόν να την αφήσουν με γυμνό και λεπτό οστό, εκτεθειμένο στις έντονες εναλλαγές των εποχών, ούτε να παραβλέψουν το αν θα γίνει κωφή και αναισθητη, συσκιασμένη από πληθώρα σάρκας. Από την σαρκώδη φύση, που δεν ξηραίνεται εύκολα, ένα περικάλυμμα μεγάλωσε και ξεχώρισε, αυτό που τώρα λέγεται δέρμα. Χάρη στην υγρασία τού εγκεφάλου, το δέρμα συσπειρώθηκε, βλάστησε κυκλικά και περικάλυψε την κεφαλή. Η υγρασία, που ανερχόταν από τις ραφές, το άρδευε και το έκλεισε στην κορυφή τής κεφαλής, σαν να το έδεσε με κόμπο. Η ποικιλία τού είδους των ραφών οφείλεται στον ανταγωνισμό ανάμεσα στις περιφορές τού νου και στην τροφή. Όσο μεγαλώνει ο ανταγωνισμός, τόσο περισσότερες γίνονται. Όσο ελαττώνεται, τόσο λιγότερες.

Αυτό, λοιπόν, το δέρμα από τον Θεό κατακεντήθηκε ολόγυρα με πυρ. Αφού τρυπήθηκε, βγήκε απ' αυτό η υγρασία. Η καθαρή υγρασία και η θερμότητα διέφυγαν. Το μείγμα, τού οποίου τα συστατικά ήταν ίδια μ' εκείνα τού δέρματος, παρασυρόταν από την ορμητικότητά του και έτεινε να φύγει έξω μακριά. Έχοντας, όμως, την ίδια με το κέντημα λεπτότητα, καθυστερούσε, απωθούνταν από τον περιβάλλοντα αέρα, συμπιεζόταν μέσα και κάτω από το δέρμα, και ρίζωνε εκεί. Εξαιτίας αυτών των παθών, φύτρωσε στο δέρμα το γένος των τριχών, που έχουν μορφή ιμάντα και είναι συγγενείς με το δέρμα, αλλά σκληρότερες και πυκνότερες λόγω τής συστολής που υπέστησαν από το

ριεστῶτος ἔξωθεν πνεύματος πάλιν ἐντὸς ὑπὸ τὸ δέρ-
 μα εἰλλόμενον κατερριζοῦτο καὶ κατὰ ταῦτα δὴ τὰ
 πάθη τὸ τριχῶν γένος ἐν τῷ δέσματι πέφυκεν, συγγε-
 νές μὲν ἱμαντῶδες ὄν αὐτοῦ, σκληρότερον δὲ καὶ πυ-
 κνότερον τῇ πιλῆσει τῆς ψύξεως, ἣν ἀποχωριζομένη
 δέσματος ἐκάστη θριξ ψυχθεῖσα συνεπιλήθη. τούτω
 δὴ λασίαν ἡμῶν ἀπηργάσατο τὴν κεφαλὴν ὁ ποιῶν,
 χρώμενος μὲν αἰτίοις τοῖς εἰρημένοις, διανοούμενος
 e δὲ ἀντὶ σαρκὸς αὐτὸ δεῖν εἶναι στέγασμα τῆς περὶ
 τὸν ἐγκέφαλον ἔνεκα ἀσφαλείας κοῦφον καὶ θέρους
 χεμιῶνός τε ἱκανὸν σκιὰν καὶ σκέπην παρέχειν, εὐαι-
 σθησίας δὲ οὐδὲν διακώλυμα ἐμποδῶν γενησόμενον.
 τὸ δ' ἐν τῇ περὶ τοὺς δακτύλους καταπλοκῇ τοῦ νεύ-
 ρου καὶ τοῦ δέσματος ὁστοῦ τε, συμμειχθὲν ἐκ τριῶν,
 ἀποξηρανθὲν ἐν κοινὸν συμπάντων σκληρὸν γέγονεν
 δέσμα, τοῖς μὲν συναιτίοις τούτοις δημιουργηθέν, τῇ
 77 a δὲ αἰτιωτάτῃ διανοίᾳ τῶν ἔπειτα ἐσομένων ἔνεκα
 εἰργασμένον. ὡς γὰρ ποτε ἐξ ἀνδρῶν γυναῖκες καὶ
 τᾶλλα θηρία γενήσονται, ἠπίσταντο οἱ συνιστάντες
 ἡμᾶς, καὶ δὴ καὶ τῆς τῶν ὀνύχων χρείας ὅτι πολλὰ
 τῶν θρεμμάτων καὶ ἐπὶ πολλὰ δεήσοιτο ἥδεσαν, ὅθεν
 ἐν ἀνθρώποις εὐθύς γιγνομένοις ὑπετυπώσαντο τὴν
 τῶν ὀνύχων γένεσιν. τούτω δὴ τῷ λόγῳ καὶ ταῖς προ-
 φάσεσιν ταύταις δέσμα τριχῶν ὀνυχῶν τε ἐπ' ἄκροισι

ψύχος, όταν κάθε τρίχα αποχωρίστηκε από το δέρμα, ψύχθηκε και συμπυκνώθηκε. Έτσι έκανε ο πλάστης δασύτριχη την κεφαλή μας. Χρησιμοποίησε τα προειρημένα αίτια και σκέφτηκε ότι – για λόγους ασφαλείας, αντί για την σάρκα – αυτό πρέπει να είναι το στέγασμα τής περιοχής γύρω από τον εγκέφαλο, ελαφρό και ικανό να παρέχει σκιά και σκέπη κατά το θέρος και τον χειμώνα, μη προβάλλοντας εμπόδια στην δράση των αισθήσεων.

Στην περιοχή των δακτύλων, όπου καταλήγει η διαπλοκή των νεύρων, τού δέρματος και των οστών, από την ανάμειξη των τριών και την αποξήρανσή τους, έγινε ένα ενιαίο, σκληρό δέρμα, δημιούργημα των συναιτίων τους, αλλά επιβεβλημένο από την πρωταρχική αιτία, την διάνοια, για χάρη όσων θα ακολουθούσαν. Οι κατασκευαστές μας γνώριζαν πολύ καλά ότι από τους άνδρες κάποτε θα γίνονταν οι γυναίκες και τα άλλα θηρία, όπως ήξεραν ότι τα νύχια θα ήταν χρήσιμα σε πολλά πλάσματα και για πολλούς σκοπούς, και γι' αυτό προτύπωσαν την γένεση των νυχιών ευθύς κατά την γένεση των ανθρώπων. Για τούτον τον λόγο και με τούτες τις προθέσεις άφησαν να φυτρώσουν το δέρμα, οι τρίχες και τα νύχια στα ακραία μέλη των σωμάτων μας.

Αφού κατασκευάστηκαν όλα τα μέρη και τα μέλη τού θνητού ζώου, η ζωή συνέβη να εξαρτηθεί αναγκαστικά από το πυρ και τον αέρα, άρα εξαιτίας τους το ζώο θα έφθινε από την τήξη και την εκκένωση, αν οι Θεοί δεν σκέ-

- b τοῖς κάλοις ἔφυσαν.
Ἐπειδὴ δὲ πάντ' ἦν τὰ τοῦ θνητοῦ ζώου συμπεφυκότα μέρη καὶ μέλη, τὴν δὲ ζωὴν ἐν πυρὶ καὶ πνεύματι συνέβαινε ἐξ ἀνάγκης ἔχειν αὐτῷ, καὶ διὰ ταῦτα ὑπὸ τούτων τηρούμενον κενούμενόν τ' ἔφθινεν, βοήθειαν αὐτῷ θεοὶ μηχανῶνται. τῆς γὰρ ἀνθρωπίνης συγγενῆ φύσεως φύσιν ἄλλαις ιδέαις καὶ αἰσθήσεσιν κερραυνύντες, ὥσθ' ἕτερον ζῶον εἶναι, φυτεύουσιν ἃ δὴ νῦν ἡμερὰ δένδρα καὶ φυτὰ καὶ σπέρματα παιδευθέντα ὑπὸ γεωργίας τιθασῶς πρὸς ἡμᾶς ἔσχεν, πρὶν δὲ ἦν μόνα τὰ τῶν ἀγρίων γένη, πρεσβύτερα τῶν ἡμέρων ὄντα. πᾶν γὰρ οὖν ὅτιπερ ἂν μετάσχη τοῦ ζῆν, ζῶον μὲν ἂν ἐν δίκῃ λέγοιτο ὀρθότατα· μετέχει γέ μὴν τοῦτο ὃ νῦν λέγομεν τοῦ τρίτου ψυχῆς εἴδους, ὃ μεταξὺ φρενῶν ὀμφαλοῦ τε ἰδρῦσθαι λόγος, ᾧ δόξης μὲν λογιμοῦ τε καὶ νοῦ μέτεστιν τὸ μηδέν, αἰσθήσεως δὲ ἠδεΐας καὶ ἀλγεινῆς μετὰ ἐπιθυμιῶν. πάσχον γὰρ διατελεῖ πάντα, στραφέντι δ' αὐτῷ ἐν ἑαυτῷ περὶ ἑαυτό, τὴν μὲν ἔξωθεν ἀπωσαμένῳ κίνησιν, τῇ δ' οἰκείᾳ χρῆσαμένῳ, τῶν αὐτοῦ τι λογίσασθαι κατιδόντι φύσει οὐ παραδέδωκεν ἢ γένεσις. διὸ δὴ ζῆ μὲν ἔστιν τε οὐχ ἕτερον ζώου, μόνιμον δὲ καὶ κατεροριζωμένον πέπηγεν διὰ τὸ τῆς ὑφ' ἑαυτοῦ κινήσεως ἐστερηθῆναι.
Ταῦτα δὴ τὰ γένη πάντα φυτεύσαντες οἱ κρείττους

φρονταν να το βοηθήσουν. Αναμειγνύοντας διαφορετικές μορφές και αισθήσεις – ώστε να προκύψει άλλο είδος ζωής – φύτεψαν ένα άλλο είδος όντων, συγγενές προς την ανθρώπινη φύση, δηλαδή τα ήμερα δέντρα, φυτά και σπέρματα, που τώρα καλλιεργούνται και τιθασεύονται με την γεωργία, ενώ πριν υπήρχαν μόνον τα άγρια γένη τους, αρχαιότερα από τα ήμερα.

Οτιδήποτε, λοιπόν, μετέχει στην ζωή, δίκαια και ορθότατα λέγεται ζώο. Αυτό, για το οποίο τώρα μιλούμε, μετέχει στο τρίτο είδος ψυχής, το οποίο είπαμε ότι εγκαταστάθηκε μεταξύ τού διαφράγματος και τού ομφαλού και καθόλου δεν σχετίζεται με την γνώμη, τον συλλογισμό και τον νου, παρά μόνον με την ηδεία και την αλγεινή αίσθηση και τις επιθυμίες. Το φυτό δέχεται παθητικά τα πάντα, αφού η γένεσή του δεν το εφοδίασε με την ικανότητα να στρέφεται το ίδιο, μέσα του, γύρω από τον εαυτό του, να απωθεί τις κινήσεις που έρχονται απ' έξω και να χρησιμοποιεί μία δική του κίνηση, να συλλογίζεται και να κατανοεί τον εαυτό του. Γι' αυτό, λοιπόν, ζει και δεν διαφέρει από το ζώο, πηγμένο μόνιμα στο έδαφος και ριζωμένο, στερημένο από την ικανότητα τής αυτοκίνησης. Όλα αυτά τα γένη φυτεύτηκαν από τους **ανωτέρους** μας ως τροφή για εμάς, τους κατωτέρους.

Αυτοί, τέμνοντας το ίδιο το σώμα μας, άνοιξαν αγωγούς, σαν τα αυλάκια των κήπων, για να αρδεύεται, όπως θα ποτιζόταν από υδάτινα ρεύματα. Πρώτα άνοιξαν τις δύο νωτιαίες φλέβες, σαν κρυφούς αγωγούς κάτω από την σύμφυση δέρματος και σάρκας. Αυτές είναι δίδυμες, αφού το

- e τοῖς ἥττοσιν ἡμῖν τροφήν, τὸ σῶμα αὐτὸ ἡμῶν διωχέ-
 τευσαν τέμνοντες οἷον ἐν κήποις ὀχετούς, ἵνα ὥσπερ
 ἐκ νόματος ἐπιόντος ἄρδοιτο. καὶ πρῶτον μὲν ὀχε-
 τοὺς κρυφαίους ὑπὸ τὴν σύμφυσιν τοῦ δέρματος καὶ
 τῆς σαρκὸς δύο φλέβας ἔτεμον νωτιαίας, δίδυμον ὡς
 τὸ σῶμα ἐτύγγανεν δεξιοῖς τε καὶ ἀριστεροῖς ὃν ταύ-
 τας δὲ καθήκων παρὰ τὴν ῥάχιν, καὶ τὸν γόνιμον με-
 ταξὺ λαβόντες μυελόν, ἵνα οὕτως τε ὅτι μάλιστα θάλλοι,
 καὶ ἐπὶ τᾶλλα εὐρύους ἐντεῦθεν ἅτε ἐπὶ κάταντες
 78 a ἢ ἐπίχυσις γιγνομένη παρέχοι τὴν ὑδρεΐαν ὁμαλήν.
 μετὰ δὲ ταῦτα σχίσαντες περὶ τὴν κεφαλὴν τὰς φλέ-
 βας καὶ δι' ἀλλήλων ἐναντίας πλέξαντες διεΐσαν, τὰς
 μὲν ἐκ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰριστερὰ τοῦ σώματος, τὰς δ'
 ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ κλίναντες, ὅπως δε-
 σμὸς ἅμα τῇ κεφαλῇ πρὸς τὸ σῶμα εἴη μετὰ τοῦ δέρ-
 ματος, ἐπειδὴ νεύροις οὐκ ἦν κύκλω κατὰ κορυφὴν
 περιειλημμένη, καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν αἰσθήσεων πάθος
 b ἴν' ἀφ' ἑκατέρων τῶν μερῶν εἰς ἅπαν τὸ σῶμα εἴη δι-
 ἀδηλον. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἤδη τὴν ὑδραγωγίαν παρε-
 σκεύασαν τρόπῳ τινὶ τοιῷδε, ὃν κατοψόμεθα ῥᾶον
 προδιομολογησάμενοι τὸ τοιόνδε, ὅτι πάντα ὅσα ἐξ
 ἐλαττόνων συνίσταται στέγει τὰ μείζω, τὰ δὲ ἐκ μει-

σώμα τυγχάνει να έχει δεξιό και αριστερό μέρος. Τις τοποθέτησαν κατά μήκος τής ράχης, εκατέρωθεν τού γόνιμου μυελού, γιά να διατηρείται αυτός πολύ θαλερός και γιά να παρέχεται ομαλή ύδρευση στα άλλα μέρη τού σώματος, και στις δύο πλευρές, αφού η ροή γίνεται εύκολα προς τα κάτω.

Μετά από αυτά, έσκισαν τις φλέβες στην περιοχή τής κεφαλής, τις έπλεξαν μεταξύ τους προς αντίθετες κατευθύνσεις, και έφεραν τις δεξιές στ' αριστερά τού σώματος και τις αριστερές στα δεξιά, γιά να υπάρχει και δεύτερος δεσμός μεταξύ κεφαλής και σώματος – εκτός από το δέρμα – αφού δεν υπήρχαν νεύρα γύρω από την κεφαλή γιά να την συγκρατούν στην κορυφή τού σώματος. Έτσι εξασφάλισαν, επίσης, την μετάδοση των παθών των αισθήσεων από αμφοτέρες τις πλευρές σε ολόκληρο το σώμα.

Ακολουθώς παρασκεύασαν την ύδρευση τού σώματος με τον παρακάτω τρόπο, τον οποίον ευκολότερα θα κατανοήσουμε, αν συνομολογήσουμε το εξής: όλα όσα συνίστανται από μικρότερα μόρια, εμποδίζουν την διέλευση των μεγαλύτερων μορίων, ενώ όσα συνίστανται από μεγαλύτερα, δεν δύνανται να συγκρατήσουν τα μικρότερα, και αφού το πυρ είναι το γένος με τα μικρότερα μόρια, διαπερνά το ύδωρ και την γη και τον αέρα και όσα συνίστανται από αυτά, ενώ τίποτε δεν δύναται να εμποδίσει την διέλευσή του. Το ίδιο πρέπει να σκεφτούμε και γιά την κοιλιά μας: όταν πέσουν μέσα της τροφές και ποτά, τα συγκρατεί, αλλά δεν δύναται να συγκρατήσει τον αέρα και το πυρ, επειδή έχουν

- ζόνων τὰ μικρότερα οὐ δύναται, πῦρ δὲ πάντων γενῶν μικρομερέστατον, ὅθεν δι' ὕδατος καὶ γῆς ἀέρος τε καὶ ὅσα ἐκ τούτων συνίσταται διαχωρεῖ καὶ
- c στέγειν οὐδὲν αὐτὸ δύναται. ταῦτὸν δὴ καὶ περὶ τῆς παρ' ἡμῖν κοιλίας διανοητέον, ὅτι σιτία μὲν καὶ ποτὰ ὅταν εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ, στέγει, πνεῦμα δὲ καὶ πῦρ μικρομερέστερα ὄντα τῆς αὐτῆς συστάσεως οὐ δύναται. τούτοις οὖν κατεχρήσατο ὁ θεὸς εἰς τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἐπὶ τὰς φλέβας ὑδρεΐαν, πλέγμα ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς οἷον οἱ κύρτοι συνυφηνάμενος, διπλᾶ κατὰ τὴν εἴσοδον ἐγκύρτια ἔχον, ὧν θάτερον αὐτὸ πάλιν διέπλεξεν δίκρουν καὶ ἀπὸ τῶν ἐγκυρτίων δὴ διετείνατο
- d οἷον σχοίνους κύκλω διὰ παντὸς πρὸς τὰ ἔσχατα τοῦ πλέγματος. τὰ μὲν οὖν ἔνδον ἐκ πυρὸς συνεστήσατο τοῦ πλοκάνου ἅπαντα, τὰ δ' ἐγκύρτια καὶ τὸ κύτος ἀεροειδῆ, καὶ λαβὼν αὐτὸ περιέστησεν τῷ πλασθέντι ζῶν τρόπον τοιόνδε. τὸ μὲν τῶν ἐγκυρτίων εἰς τὸ στόμα μεθῆκεν διπλοῦ δὲ ὄντος αὐτοῦ κατὰ μὲν τὰς ἀρτηρίας εἰς τὸν πλεύμονα καθῆκεν θάτερον, τὸ δ' εἰς τὴν κοιλίαν παρὰ τὰς ἀρτηρίας τὸ δ' ἕτερον
- e σχίσας τὸ μέρος ἐκάτερον κατὰ τοὺς ὀχετοὺς τῆς ῥινὸς ἀφῆκεν κοινόν, ὥσθ' ὅτε μὴ κατὰ στόμα ἴοι θάτερον, ἐκ τούτου πάντα καὶ τὰ ἐκείνου ῥεῦματα ἀναπληροῦσθαι. τὸ δὲ ἄλλο κύτος τοῦ κύρτου περὶ τὸ σῶμα ὅσον κοῖλον ἡμῶν περιέφυσεν, καὶ πᾶν δὴ τοῦ-

μόρια μικρότερα από τα μόρια τής δικής της σύστασης. Τέτοιου είδους μόρια χρησιμοποίησε ο Θεός στο σύστημα ύδρευσης, που οδηγεί από την κοιλιά προς τις φλέβες. Αφού ύφανε ένα πλέγμα από αέρα και πυρ – σαν το αλιευτικό κοφίνι, με δύο κυρτές εισόδους, από τις οποίες η μία χωρίστηκε ξανά σε δύο μέρη – εκτύλιξε απολήξεις, σαν σκοιινιά, από τις κυρτές εισόδους μέχρι τα έσχατα σημεία τού πλέγματος, και προέκτεινε κυκλικά τις απολήξεις. Όλο το εσωτερικό τού πλέγματος κατασκευάστηκε από πυρ, ενώ οι κυρτές εισοδοί και το κύτος έγιναν από αέρα. Έλαβε το πλέγμα και το εγκατέστησε στο ζωντανό πλάσμα κατά τον ακόλουθο τρόπο: τοποθέτησε στο στόμα την μία κυρτή είσοδο και – επειδή αυτή ήταν διπλή – προέκτεινε την μία απόληξη προς τον πνεύμονα, μέσω των αρτηριών, ενώ την άλλη προς την κοιλιά, παράλληλα με τις αρτηρίες. Την απόληξη τής άλλης κυρτής εισόδου την έσκισε σε δύο μέρη και τοποθέτησε καθένα τους σε καθέναν από τους αγωγούς τής μύτης, ως κοινό αγωγό. Όταν, λοιπόν, δεν λειτουργεί η στοματική είσοδος, ολόκληρη η ροή αναπληρώνεται από την άλλη είσοδο. Το υπόλοιπο κύτος τού κοφινιού φυτεύτηκε στο κοίλο μέρος τού σώματός μας και ρυθμίστηκε ώστε άλλοτε αυτό να συρρέει απαλά στις κυρτές εισόδους – που έγιναν και αυτές από αέρα – και άλλοτε αυτές ν' απομακρύνονται από εκείνο. Το πλέγμα, που έχει σώμα αραιό, συσπειρώνεται προς τα μέσα και επανέρχεται προς τα έξω, ενώ οι ακτίνες, που είναι μέσα στο πυρ συνδεδεμένες με τον αέρα, τον ακολουθούν είτε προς τα μέσα

- 79 a το τοτὲ μὲν εἰς τὰ ἐγκύρτια συρρεῖν μαλακῶς, ἅτε ἀέ-
ρα ὄντα, ἐποίησεν, τοτὲ δὲ ἀναρρεῖν μὲν τὰ ἐγκύρτι-
α, τὸ δὲ πλέγμα, ὡς ὄντος τοῦ σώματος μανοῦ, δύε-
σθαι εἴσω δι' αὐτοῦ καὶ πάλιν ἔξω, τὰς δὲ ἐντὸς τοῦ
πυρὸς ἀκτῖνας διαδεδεμένας ἀκολουθεῖν ἐφ' ἐκάτερα
ἰόντος τοῦ ἀέρος, καὶ τοῦτο, ἕωσπερ ἂν τὸ θνητὸν
συνεστήκη ζῶον, μὴ διαπαύεσθαι γιγνόμενον τούτω
δὲ δὴ τῷ γένει τὸν τὰς ἐπωνυμίας θέμενον ἀναπνοῆν
καὶ ἐκπνοῆν λέγομεν θέσθαι τοῦνομα. πᾶν δὲ δὴ τό τ'
b ἔργον καὶ τὸ πάθος τοῦθ' ἡμῶν τῷ σώματι γέγονεν
ἀρδομένῳ καὶ ἀναψυχομένῳ τρέφεσθαι καὶ ζῆν· ὁπό-
ταν γὰρ εἴσω καὶ ἔξω τῆς ἀναπνοῆς ἰούσης τὸ πῦρ ἐ-
ντὸς συνημιμένον ἔπηται, διαιωρούμενον δὲ αἰεὶ διὰ
τῆς κοιλίας εἰσελθὼν τὰ σιτία καὶ ποτὰ λάβη, τῆκει
δή, καὶ κατὰ μικρὰ διαιροῦν, διὰ τῶν ἐξόδων ἥπερ
πορεύεται διάγον, οἷον ἐκ κρήνης ἐπ' ὄχετους ἐπὶ τὰς
φλέβας ἀντλοῦν αὐτά, ῥεῖν ὥσπερ αὐλῶνος διὰ τοῦ
c σώματος τὰ τῶν φλεβῶν ποιεῖ ῥεύματα.
Πάλιν δὲ τὸ τῆς ἀναπνοῆς ἴδωμεν πάθος, αἷς χρώμε-
νον αἰτίαις τοιοῦτον γέγονεν οἷόνπερ τὰ νῦν ἐστίν.
ᾧδ' οὖν. ἐπειδὴ κενὸν οὐδέν ἐστιν εἰς ὃ τῶν φερομέ-
νων δύναιτ' ἂν εἰσελθεῖν τι, τὸ δὲ πνεῦμα φέρεται
παρ' ἡμῶν ἔξω, τὸ μετὰ τοῦτο ἤδη παντὶ δῆλον ὡς
οὐκ εἰς κενόν, ἀλλὰ τὸ πλησίον ἐκ τῆς ἔδρας ὠθεῖ· τὸ

είτε προς τα έξω. Αυτό δεν παύει να γίνεται, όσο το θνητό ζώο διατηρεί την συνοχή του. Αυτήν την λειτουργία λέμε ότι ονόμασε «εισπνοή» και «εκπνοή» εκείνος που έθεσε τις επωνυμίες.

Όλη αυτή η διεργασία και το πάθος έγιναν για να τρέφεται και να ζει το σώμα μας, καθώς αρδεύεται και αναψύχεται. Κατά την είσοδο και έξοδο τής αναπνοής, το εσωτερικό πυρ ενώνεται μαζί της και την ακολουθεί, αιωρείται, εισέρχεται στην κοιλιά, λαμβάνει τις τροφές και τα ποτά, τα κατατρέπει, τα διαιρεί σε μικρά μόρια, κατά την πορεία του τα οδηγεί προς τις εξόδους, τα αντλεί και τα ρίχνει στους αγωγούς των φλεβών – σαν να αντλεί από κρήνη – και κάνει τα ρεύματα των φλεβών να ρέουν μέσω τού σώματος, όπως συμβαίνει μέσα στις διώρυγες. Ας δούμε πάλι το πάθος τής αναπνοής, καθώς και τις αιτίες που χρησιμοποίησε για να γίνει όπως ακριβώς είναι τώρα.

Λοιπόν: επειδή τίποτε κενό δεν υπάρχει, στο οποίο θα μπορούσε κάτι κινούμενο να εισέλθει, και επειδή ο εντός μας αέρας φέρεται έξω από εμάς, είναι πασιδηλο ότι αυτός δεν εξέρχεται προς το κενό, αλλά απωθεί από την έδρα του τον πλησίον αέρα. Ο απωθούμενος αέρας εκτοπίζει με την σειρά του τον πλησίον του, και κατ' ανάγκη οι αλληπάλληλες ωθήσεις τον οδηγούν εκ νέου στην θέση απ' την οποία εξήλθε ο αέρας τής εκπνοής. Εισέρχεται σ' αυτή, αναπληρώνει την θέση και ακολουθεί τον αέρα τής εκπνοής. Όλη αυτή η διαδικασία γίνεται ταυτόχρονα, σαν περιστρεφόμενος τροχός, επειδή κενό δεν υπάρχει πουθενά. Γι' αυτόν

d δ' ὠθούμενον ἐξελαύνει τὸ πλησίον ἀεὶ, καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἀνάγκην πᾶν περιελαυνόμενον εἰς τὴν ἔδραν ὅθεν ἐξῆλθεν τὸ πνεῦμα, εἰσιδὼν ἐκεῖσε καὶ ἀναπληροῦν αὐτὴν συνέπεται τῷ πνεύματι, καὶ τοῦτο ἅμα πᾶν οἷον τροχοῦ περιελαυνόμενον γίνεται διὰ τὸ κενὸν μηδὲν εἶναι. διὸ δὴ τὸ τῶν στηθῶν καὶ τὸ τοῦ πλευμόνος ἔξω μεθιὲν τὸ πνεῦμα πάλιν ὑπὸ τοῦ περὶ τὸ σῶμα ἀέρος, εἴσω διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν δυομένου καὶ περιελαυνόμενου, γίνεται πλήρες αὐθις δὲ e ἀποτρεπόμενος ὁ ἀήρ καὶ διὰ τοῦ σώματος ἔξω ἰὼν εἴσω τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ κατὰ τὴν τοῦ στόματος καὶ τὴν τῶν μυκτῆρων δίοδον. τὴν δ' αἰτίαν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν θετέον τήνδε. πᾶν ζῶον αὐτοῦ τάντος περὶ τὸ αἷμα καὶ τὰς φλέβας θερμότητα ἔχει, οἷον ἐν ἑαυτῷ πηγὴν τινα ἐνοῦσαν πυρός· ὃ δὴ καὶ προσηκάζομεν τῷ τοῦ κύρτου πλέγματι, κατὰ μέσον διατεταμένον ἐκ πυρός πεπλέχθαι πᾶν, τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἔξωθεν, ἀέρος. τὸ θερμὸν δὴ κατὰ φύσιν εἰς τὴν αὐτοῦ χώραν ἔξω πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμολογητέον ἰέναι· δυοῖν δὲ τοῖν διεξόδοιν οὔσαιν, τῆς μὲν κατὰ τὸ σῶμα ἔξω, τῆς δὲ αὖ κατὰ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥίνας, ὅταν μὲν ἐπὶ 80 a θάτερα ὀρμήσῃ, θάτερα περιωθεῖ, τὸ δὲ περιωσθὲν εἰς τὸ πῦρ ἐμπίπτον θερμαίνεται, τὸ δ' ἔξιὸν ψύχεται. μεταβαλλούσης δὲ τῆς θερμότητος καὶ τῶν κατὰ τὴν ἑτέραν ἔξοδον θερμοτέρων γινομένων πάλιν ἐκεῖνη

τον λόγο, αφού τα στήθη και ο πνεύμονας εκβάλουν τον αέρα, γεμίζουν εκ νέου από τον αέρα που περιβάλλει το σώμα, ο οποίος διεισδύει μέσα από τις πορώδεις σάρκες, οδηγημένος από τον κύκλο των ωθήσεων. Αμέσως αναστρέφεται η ροή τού αέρα, κατευθύνεται έξω από το σώμα, ωθεί την αναπνοή κυκλικά και την οδηγεί στην δίοδο τού στόματος και των μυκτήρων.

Ως αιτία αυτής τής αρχής πρέπει να δεχτούμε την ακόλουθη: κάθε ζώο έχει θερμότητα τα εσωτερικά μέρη του, όσα βρίσκονται γύρω από το αίμα και τις φλέβες, σαν να εμπεριέχει κάποια πηγή πυρός. Αυτό απεικάσαμε με το πλέγμα τού κοφινιού. Το εσωτερικό του πλέχτηκε εξολοκλήρου από πυρ, ενώ τα άλλα, τα εξωτερικά μέρη πλέχτηκαν από αέρα. Συνομολογήσαμε επίσης ότι το θερμό κατά φύση πηγαίνει προς το συγγενές του, προς την εξωτερική περιοχή του. Δύο διέξοδοι υπάρχουν: μέσω τής σωματικής επιφάνειας, και μέσω τού στόματος και τής μύτης. Όταν ορμήσει προς την μία, ωθεί κυκλικά αυτό που βρίσκεται στην άλλη. Αυτό που ωθείται κυκλικά, εμπίπτει στο πυρ και θερμαίνεται. Εκείνο που εξέρχεται, ψύχεται. Κατά την μεταβολή τής θερμότητας, γίνονται θερμότερα όσα βρίσκονται στην δεύτερη διέξοδο, προς την οποία ρέπει το θερμότερο, ακολουθώντας την δική του φύση και ωθώντας κυκλικά αυτό που βρίσκεται στην πρώτη διέξοδο. Πάσχοντας και ανταποδίδοντας παντοτινά τα ίδια, εργάζεται σαν τροχός με συνεχώς αναστρεφόμενη φορά. Λόγω αυτής τής αναστροφής παράγεται η εισπνοή και η εκπνοή.

b ῥέπον αὖ τὸ θερμότερον μᾶλλον, πρὸς τὴν αὐτοῦ φύ-
σιν φερόμενον, περιωθεῖ τὸ κατὰ θάτερα· τὸ δὲ τὰ
αὐτὰ πάσχον καὶ τὰ αὐτὰ ἀνταποδιδὸν αἰεὶ, κύκλον
οὔτω σαλευόμενον ἔνθα καὶ ἔνθα ἀπειρογασμένον ὑπ’
ἀμφοτέρων τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν γίγνεσθαι πα-
ρέχεται.

c Καὶ δὴ καὶ τὰ τῶν περὶ τὰς ἰατρικὰς σικύας παθημά-
των αἷτια καὶ τὰ τῆς καταπόσεως τὰ τε τῶν ῥιπτου-
μένων, ὅσα ἀφεθέντα μετέωρα καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς φέρε-
ται, ταύτη διωκτέον, καὶ ὅσοι φθόγγοι ταχεῖς τε καὶ
βραδεῖς ὀξεῖς τε καὶ βαρεῖς φαίνονται, τοτὲ μὲν ἀ-
νάρμοστοι φερόμενοι δι’ ἀνομοιότητα τῆς ἐν ἡμῖν ὑπ’
αὐτῶν κινήσεως, τοτὲ δὲ σύμφωνοι δι’ ὁμοιότητα. τὰς
d γὰρ τῶν προτέρων καὶ θαττόνων οἱ βραδύτεροι κινή-
σεις ἀποπαυομένας ἤδη τε εἰς ὅμοιον ἐλληλυθίας, αἷς
ὔστερον αὐτοὶ προσφερόμενοι κινουῦσιν ἐκείνας, κα-
ταλαμβάνουσιν, καταλαμβάνοντες δὲ οὐκ ἄλλην ἐ-
πεμβάλλοντες ἀνετάραξαν κίνησιν, ἀλλ’ ἀρχὴν βρα-
δυτέρας φορᾶς κατὰ τὴν τῆς θάπτονος, ἀποληγούσης
δέ, ὁμοιότητα προσάψαντες, μίαν ἐξ ὀξείας καὶ βα-
ρεῖας συνεκεράσαντο πάθην· ὅθεν ἡδονὴν μὲν τοῖς ἄ-
φροσιν, εὐφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφοσιν διὰ τὴν τῆς
θείας ἀρμονίας μίμησιν ἐν θνηταῖς γενομένην φοραῖς
παρέσχον. καὶ δὴ καὶ τὰ τῶν ὑδάτων πάντα ῥεύμα-

Με τον ίδιο τρόπο πρέπει να επιδιώξουμε την αναζήτηση των αιτίων κάποιων φαινομένων όπως οι ιατρικές **σικύες**, η κατάποση τροφών και η ρίψη σωμάτων, όσων αφήνονται μετέωρα και όσων κινούνται επάνω στην γη. Ομοίως θα διερευνηθούν οι ήχοι, το γιατί μάς φαίνονται ταχείς και βραδείς, οξείς και βαρείς, και γιατί άλλοτε ακούγονται δυσαρμονικοί, λόγω τής ανομοιομορφίας τής κίνησης που προκαλούν μέσα μας, και άλλοτε ακούγονται αρμονικοί, λόγω τής ανάλογης ομοιομορφίας. Οι βραδύτεροι ήχοι συναντούν τις κινήσεις των προηγουμένων και ταχύτερων, όταν αυτές επιβραδύνονται και εξομοιώνονται προς τις κινήσεις που αργότερα επιβάλλονται από τους βραδύτερους ήχους. Αφού τις συναντήσουν, δεν τις αναταράζουν επιβάλλοντας άλλη κίνηση, αλλά εξομοιώνουν την αρχική βραδύτερη κίνηση προς την απολήγουσα ταχύτερη, καταλήγοντας στην ομοιομορφία, εφόσον παράγεται μία ηχητική εντύπωση από την ανάμειξη τού οξέως και τού βαρέως ήχου. Από αυτό προέρχεται ηδονή για τους άφρονες και ευφροσύνη για τους σώφρονες, από την μίμηση δηλαδή τής θείας αρμονίας, η οποία αναπαράγεται μέσα από θνητές κινήσεις. Αλλά και σε όλα τα υδάτινα ρεύματα, ακόμη και στις πτώσεις των κεραυνών, και στην θαυμαστή έλξη που ασκούν το ήλεκτρο και οι **ηράκλειοι λίθοι**, καμμιά προσέλκυση δεν υπάρχει ποτέ σε κανένα από αυτά. Επειδή δεν υπάρχει κανένα κενό, ο κύκλος των αλληπάλληλων ωθήσεων συντελείται μεταξύ όλων των σωμάτων, τα οποία διασπώνται και συντήκονται, αλλάζουν θέσεις μεταξύ τους

e τα, ἔτι δὲ τὰ τῶν κεραυνῶν πτώματα καὶ τὰ θαυμαζόμενα ἠλέκτρων περὶ τῆς ἕλξεως καὶ τῶν Ἡρακλείων λίθων, πάντων τούτων ὀλκὴ μὲν οὐκ ἔστιν οὐδενίποτε, τὸ δὲ κενὸν εἶναι μηδὲν περιωθεῖν τε αὐτὰ ταῦτα εἰς ἄλληλα, τό τε διακρινόμενα καὶ συγκρινόμενα πρὸς τὴν αὐτῶν διαμειβόμενα ἕδραν ἕκαστα ἰέναι πάντα, τούτοις τοῖς παθήμασιν πρὸς ἄλληλα συμπλεχθεῖσιν τεθναματουργημένα τῷ κατὰ τρόπον ζητοῦντι φανήσεται.

81 a Καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς ἀναπνοῆς, ὅθεν ὁ λόγος ὤρμησεν, κατὰ ταῦτα καὶ διὰ τούτων γέγονεν, ὥσπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, τέμνοντος μὲν τὰ σιτία τοῦ πυρός, αἰωρουμένου δὲ ἐντὸς τῷ πνεύματι συνεπομένου, τὰς φλέβας τε ἐκ τῆς κοιλίας τῇ συναιωρήσει πληροῦντος τῷ τὰ τετιμημένα αὐτόθεν ἐπαντλεῖν καὶ διὰ ταῦτα δὴ καθ' ὅλον τὸ σῶμα πᾶσιν τοῖς ζώοις τὰ τῆς τροφῆς νάματα οὕτως ἐπίρρυτα γέγονεν. νεότιμητα δὲ καὶ ἀπὸ συγγενῶν ὄντα, τὰ μὲν καρπῶν, τὰ δὲ χλόης, ἃ θεὸς ἐπ' αὐτὸ τοῦθ' ἡμῖν ἐφύτευσεν, εἶναι τροφήν, παντοδαπὰ μὲν χρώματα ἴσχει διὰ τὴν σύμμειξιν, ἣ δ' ἐρυθρὰ πλείστη περὶ αὐτὰ χροῶα διαθεῖ, τῆς τοῦ πυρὸς τομῆς τε καὶ ἐξομόρξεως ἐν ὑγρῷ δεδημιουργημένη φύσις. ὅθεν τοῦ κατὰ τὸ σῶμα ῥέοντος τὸ χροῶμα ἔσχεν οἶαν ὄψιν διεληλύθαμεν ὃ καλούμεν αἷμα, νομῆν σαρκῶν καὶ σύμπαντος τοῦ σώματος, ὅθεν ὑ-

b

και κατευθύνεται καθένα προς την έδρα του. Μέσα από τούτα τα περίπλοκα παθήματα, που το ένα σώμα επιφέρει στο άλλο, αυτά φαίνονται θαυμαστά στον προσεκτικό αναζητητή.

Η αναπνοή, λοιπόν, από την οποία ξεκινήσαμε, γίνεται κατά τον τρόπο και για τους λόγους που είπαμε προωτέρω. Το πυρ τεμαχίζει τις τροφές, αιωρείται εντός τού σώματος ακολουθώντας τον αέρα, με την κοινή αιώρηση αντλεί από την κοιλιά την τεμαχισμένη τροφή και με αυτή γεμίζει τις φλέβες. Γι' αυτό τα ρεύματα τής τροφής ρέουν σε ολόκληρο το σώμα των ζώων. Τα νέα τεμάχια τροφής, αποτελούμενα από συγγενικά είδη – καρπούς ή χλόη, που ο Θεός φύτεψε ακριβώς για ν' αποτελέσουν την τροφή μας – λαμβάνουν παντός είδους χρώματα κατά την ανάμειξη, με κύρια την ερυθρή χροιά, δημιούργημα τού πυρός, που λειτουργεί διαλυτικά και απεικονίζεται στην υγρασία. Γι' αυτόν τον λόγο, λοιπόν, το χρώμα τού ρεύματος, που διατρέχει το σώμα μας, έχει την όψη που περιγράψαμε, και το αποκαλούμε αίμα, είναι η τροφή των σαρκών και σύμπαντος τού σώματος, αφού απ' αυτό υδρεύονται τα πάντα και αναπληρώνουν τις ελλείψεις τους.

Ο τρόπος, με τον οποίο γίνεται η αναπλήρωση και η αποχώρηση, είναι ανάλογος με την περιφορά των μερών τού σύμπαντος, όπου καθένα στοιχείο κινείται προς το συγγενές του. Όσα μάς περιβάλλουν εξωτερικά, τείνουν πάντοτε να διαλύσουν το σώμα μας και να διανείμουν τα στοιχεία

- δρευόμενα ἕκαστα πληροῖ τὴν τοῦ κενομένου βάσιν· ὁ δὲ τρόπος τῆς πληρώσεως ἀποχωρήσεώς τε γίνεται καθάπερ ἐν τῷ παντὶ παντὸς ἢ φορὰ γέγονεν, ἦν τὸ συγγενὲς πᾶν φέρεται πρὸς ἑαυτό. τὰ μὲν γὰρ δὴ περιεστῶτα ἐκτὸς ἡμᾶς τήκει τε ἀεὶ καὶ διανέμει πρὸς ἕκαστον εἶδος τὸ ὁμόφυλον ἀποπέμποντα, τὰ δὲ ἐναιμα αὖ, κερματισθέντα ἐντὸς παρ' ἡμῖν καὶ περιελημμένα ὡσπερ ὑπ' οὐρανοῦ συνεστῶτος ἕκαστου τοῦ ζώου, τὴν τοῦ παντὸς ἀναγκάζεται μμεῖσθαι φορὰν πρὸς τὸ συγγενὲς οὖν φερόμενον ἕκαστον τῶν ἐντὸς μερισθέντων τὸ κενωθὲν τότε πάλιν ἀνεπλήρωσεν. ὅταν μὲν δὴ πλεόν τοῦ ἐπιρρέοντος ἀπίη, φθίνει πᾶν, ὅταν δὲ ἔλαττον, αὐξάνεται. νέα μὲν οὖν σύστασις τοῦ παντὸς ζώου, καινὰ τὰ τρίγωνα οἷον ἐκ δρυόχων ἔτι ἔχουσα τῶν γενῶν, ἰσχυρὰν μὲν τὴν σύγκλεισιν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα κέκτηται, συμπέτηγεν δὲ ὁ πᾶς ὄγκος αὐτῆς ἀπαλός, ἅτ' ἐκ μυελοῦ μὲν νεωστὶ γεγονυίας, τεθραμμένης δὲ ἐν γάλακτι· τὰ δὴ περιλαμβανόμενα ἐν αὐτῇ τρίγωνα ἔξωθεν ἐπεισελθόντα, ἐξ ὧν ἂν ἦ τὰ τε σιτία καὶ ποτά, τῶν ἑαυτῆς τριγῶνων παλαιότερα ὄντα καὶ ἀσθενέστερα καινοῖς ἐπικρατεῖ τέμνουσα, καὶ μέγα ἀπεργάζεται τὸ ζῶον τρέφουσα ἐκ πολλῶν ὁμοίων. ὅταν δ' ἡ ῥίζα τῶν τριγῶνων χαλᾷ διὰ τὸ πολλοὺς ἀγῶνας ἐν πολλῷ χρόνῳ πρὸς πολλὰ ἠγωνίσθαι, τὰ μὲν τῆς τροφῆς εἰσιόντα

του, αποπέμποντας καθένα απ' αυτά προς το ομόφυλό του, ενώ τα συστατικά τού αίματος κατακερματίζονται μέσα μας και αναγκάζονται να μιμηθούν την συμπαντική περιφορά, επειδή περιλαμβάνονται σ' ένα ζώο που προσομοιάζει στον ουρανό. Κάθε στοιχείο, που μερίζεται μέσα μας, κινείται προς το συγγενές του και αμέσως αναπληρώνεται το κενό. Όταν αυτά που απέρχονται είναι περισσότερα από εκείνα που εισρέουν, το σύνολο φθίνει. Όταν είναι λιγότερα, το σύνολο αυξάνεται. Όσο η σύσταση σύμπαντος τού ζώου είναι νέα και νέα είναι τα τρίγωνα που την γέννησαν – σαν πλοίο ακαθέλκυστο – έχουν ισχυρές ενώσεις μεταξύ τους και ολόκληρος ο σωματικός όγκος είναι απαλός, αφού μόλις έχει γίνει από μυελό θρεμμένο μέσα στο γάλα. Τα τρίγωνα, που προήλθαν απ' έξω και περιλήφθηκαν σ' αυτόν, επειδή περιέχονταν στις τροφές και στα ποτά, ήταν παλαιότερα και ασθενέστερα από τα τρίγωνα τής νέας σύστασης, τα οποία επικρατούν και τέμνουν τα παλαιότερα, ώστε το ζώο να μεγαλώνει τροφοδοτούμενο με πολλά όμοια συστατικά. Όταν χαλά η ρίζα των τριγώνων εξαιτίας των πολύχρονων και πολλαπλών αγώνων εναντίον πολλών, δεν δύναται πιά να τέμνει και να αφομοιώνει τα τρίγωνα τής εισερχόμενης τροφής, οπότε τα εσωτερικά τρίγωνα τεμαχίζονται εύκολα από τα εισερχόμενα, τα τελευταία επικρατούν, ολόκληρο το ζώο φθίνει, και το πάθος αυτό ονομάζεται γήρας. Τελικά, επειδή οι δεσμοί, που συναρμώζουν τα τρίγωνα τού μυελού, δεν αντέχουν περισσότερο στις καταπονήσεις, παραλύουν, οπότε οι δεσμοί τής

- 82 a οὐκέτι δύναται τέμνειν εἰς ὁμοιότητα ἑαυτοῖς, αὐτὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἔξωθεν ἐπεισιόντων εὐπετῶς διαιρεῖται· φθίνει δὴ πᾶν ζῶον ἐν τούτῳ κρατούμενον, γῆράς τε ὀνομάζεται τὸ πάθος. τέλος δέ, ἐπειδὴ τῶν περὶ τὸν μυελὸν τριγώνων οἱ συναρμοσθέντες μηκέτι ἀντέχουσιν δεσμοὶ τῷ πόνῳ διστάμενοι, μεθιάσιν τοὺς τῆς ψυχῆς αὐῷ δεσμούς, ἡ δὲ λυθεῖσα κατὰ φύσιν μεθ' ἡδονῆς ἐξέπτατο· πᾶν γὰρ τὸ μὲν παρὰ φύσιν ἀλγεινόν, τὸ δ' ἢ πέφυκεν γιγνόμενον ἡδύ. καὶ θάνατος δὴ κατὰ ταῦτα ὁ μὲν κατὰ νόσους καὶ ὑπὸ τραυμάτων γιγνόμενος ἀλγεινὸς καὶ βίαιος, ὁ δὲ μετὰ γήρωσ ἰὼν ἐπὶ
- b τέλος κατὰ φύσιν ἀπονώτατος τῶν θανάτων καὶ μᾶλλον μεθ' ἡδονῆς γιγνόμενος ἢ λύπης.
Τὸ δὲ τῶν νόσων ὅθεν συνίσταται, δῆλόν που καὶ παντί. τεττάρων γὰρ ὄντων γενῶν ἐξ ὧν συμπέπηγεν τὸ σῶμα, γῆς πυρὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος, τούτων ἡ παρὰ φύσιν πλεονεξία καὶ ἔνδεια καὶ τῆς χώρας μετὰστασις ἐξ οἰκείας ἐπ' ἀλλοτρίαν γιγνομένη, πυρὸς τε αὐῷ καὶ τῶν ἐτέρων ἐπειδὴ γένη πλείονα ἑνὸς ὄντα τυγχάνει, τὸ μὴ προσῆκον ἕκαστον ἑαυτῷ προσλαμβάνειν, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα, στάσεις καὶ νόσους
- c παρέχει· παρὰ φύσιν γὰρ ἕκάστου γιγνομένου καὶ μεθισταμένου θερμαίνεται μὲν ὅσα ἂν πρότερον ψύχεται, ξηρὰ δὲ ὄντα εἰς ὕστερον γίνεται νοτερά, καὶ κοῦφα δὴ καὶ βαρέα, καὶ πάσας πάντη μεταβολὰς δέχεται. μόνως γὰρ δὴ, φαμέν, ταῦτὸν ταῦτῳ κατὰ ταῦ-

ψυχής λύνονται, και αυτή – φυσιολογικά λυμένη – με ηδονή πετά έξω από το σώμα.

Καθετί που συμβαίνει παρά φύση, είναι αλγεινό, ενώ αυτό που γίνεται κατά φύση, είναι ηδύ. Άρα, ο θάνατος που επέρχεται από νόσους και τραύματα, είναι αλγεινός και βίαιος, ενώ εκείνος που λόγω γήρατος μας οδηγεί φυσιολογικά στο τέλος, είναι ο πίο ανώδυνος θάνατος και συνοδεύεται μάλλον από ηδονή, παρά από λύπη.

Είναι πρόδηλο στον καθένα το από πού προέρχονται οι νόσοι. Αφού το σώμα μας έχει συσταθεί από τέσσερα γένη, δηλαδή την γη, το πυρ, το ύδωρ και τον αέρα, η αταξία και οι νόσοι προκαλούνται είτε από τον παρά φύση πλεονασμό είτε από την παρά φύση ένδεια είτε από την μετατόπιση τού σώματος από τον οικείο χώρο σε αλλότριο είτε από την πρόσληψη ακατάλληλης ποικιλίας ενός στοιχείου – αφού το πυρ και τα λοιπά γένη τυγχάνει να έχουν περισσότερες από μία μορφές – είτε από κάτι παραπλήσιο, γιατί κάθε στοιχείο, που παρά φύση διαμορφώνεται ή μεθίσταται, θερμαίνει όσα πρωτύτερα ψύχονταν, μεταβάλλει τα ξηρά σε υγρά, τα ελαφριά σε βαριά, και επιφέρει σε όλα κάθε είδους μεταβολή. Υποστηρίζουμε, λοιπόν, ότι αναλλοίωτο, σώο και υγιές παραμένει μόνον αυτό, προς το οποίο προστίθενται και από το οποίο αφαιρούνται όμοια με τον εαυτό του συστατικά, κατά τον ίδιο τρόπο και κατά την ορθή αναλογία, ενώ ποικίλες αλλοιώσεις και άπειρες νόσοι και φθορές προκαλούνται όταν γίνονται σφάλματα

- d τὸν καὶ ὡσαύτως καὶ ἀνὰ λόγον προσγιγνώμενον καὶ ἀπογιγνώμενον ἐάσει ταῦτ' ὃν αὐτῷ σῶν καὶ ὑγιᾶς μένειν· ὃ δ' ἂν πλημμελήσῃ τι τούτων ἐκτὸς ἀπὸν ἢ προσίον, ἀλλοιότητος παμποικίλας καὶ νόσους φθοράς τε ἀπείρους παρῄξειται.
- e Δευτέρων δὲ συστάσεων αὖ κατὰ φύσιν συνεστηκνυῶν, δευτέρα κατανόησις νοσημάτων τῷ βουλομένῳ γίγνεται συννοῆσαι. μυελοῦ γὰρ ἐξ ἐκείνων ὁστοῦ τε καὶ σαρκὸς καὶ νεύρου συμπαγέντος, ἔτι τε αἵματος ἄλλον μὲν τρόπον, ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν γεγονότος, τῶν μὲν ἄλλων τὰ πλείστα ἤπερ τὰ πρόσθεν, τὰ δὲ μέγιστα τῶν νοσημάτων τῆδε χαλεπὰ συμπέπτωκεν· ὅταν ἀνάπαλιν ἢ γένεσις τούτων πορεύηται, τότε ταῦτα διαφθείρεται. κατὰ φύσιν γὰρ σάρκες μὲν καὶ νεῦρα ἐξ αἵματος γίγνεται, νεῦρον μὲν ἐξ ἰνῶν διὰ τὴν συγγένειαν, σάρκες δὲ ἀπὸ τοῦ παγέντος ὃ πῆγνυται χωριζόμενον ἰνῶν· τὸ δὲ ἀπὸ τῶν νεύρων καὶ σαρκῶν ἀπὸν αὖ γλίσχρον καὶ λιπαρὸν ἅμα μὲν τὴν σάρκα κολλᾷ πρὸς τὴν τῶν ὀστέων φύσιν αὐτό τε τὸ περὶ τὸν μυελὸν ὁστοῦν τρέφον αὔξει, τὸ δ' αὖ διὰ τὴν πυκνότητα τῶν ὀστέων διηθούμενον καθαρώτατον γένος τῶν τριγώνων λειότατόν τε καὶ λιπαρώτατον, λειβόμενον ἀπὸ τῶν ὀστέων καὶ στάζον, ἄρδει τὸν μυελόν· καὶ κατὰ ταῦτα μὲν γιγνομένων ἐκάστων ὑγίεια συμβαίνει τὰ πολλά· νόσοι δέ, ὅταν ἐναντίως, ὅταν γὰρ
- 83 a

κατά την είσοδο και την έξοδο των συστατικών.

Αφού στο σώμα μας συντελούνται κατά φύση και δευτερογενείς συνθέσεις, όποιος επιθυμεί, κατανοεί πώς εμφανίζεται η δεύτερη κατηγορία νοσημάτων. Εφόσον ο μυελός, το οστό, η σάρκα, το νεύρο και – κατά τρόπο διαφορετικό – το αίμα συστάθηκαν από τα τέσσερα στοιχεία, οι περισσότερες νόσοι προκαλούνται όπως προείπαμε, ενώ οι μεγαλύτερες, που έχουν χειρότερα συμπτώματα, εμφανίζονται όταν αναστρέφεται η διαμόρφωση αυτών των ουσιών, οπότε οι ουσίες διαφθείρονται. Φυσιολογικά οι σάρκες και τα νεύρα γίνονται από το αίμα. Τα νεύρα γίνονται από τις συγγενικές τους ίνες, ενώ οι σάρκες από την πήξη του αίματος, όταν αποχωριστούν οι ίνες. Το γλοιώδες και λιπαρό υλικό, που απορρέει από τα νεύρα και τις σάρκες, κολλώντας τις σάρκες στην φύση των οστών, τρέφει και αναπτύσσει τα οστά που περιβάλλουν τον μυελό, ενώ το καθαρότερο μέρος του, αποτελούμενο από το πιο λείο και λιπαρό γένος των τριγώνων, διηθείται μέσα από την πυκνότητα των οστών, τα διαπερνά, στάζει μέσα τους και αρδεύει τον μυελό. Όταν αυτά γίνονται έτσι, το αποτέλεσμα – ως επί το πλείστον – είναι η υγεία, ενώ όταν συμβαίνουν τα ενάντια, οι νόσοι.

Όταν, αντιθέτως, τήκεται η σάρκα και επιρρίπτει στις φλέβες τα προϊόντα της αποσύνθεσής της, τότε πολύ και παντός είδους αίμα, μαζί με αέρα, εισέρχεται στις φλέβες, έχοντας ποικιλία χρωμάτων και πικρότητας, όξινες και αλμυρές ιδιότητες, και επιφέροντας παντός είδους χολές, ο-

- b τηκομένη σὰρξ ἀνάπαλιν εἰς τὰς φλέβας τὴν τηκεδὸνα ἔξιη, τότε μετὰ πνεύματος αἷμα πολὺ τε καὶ παντοδαπὸν ἐν ταῖς φλεψὶ χρώμασι καὶ πικρότησι ποικιλλόμενον, ἔτι δὲ ὀξειαῖς καὶ ἀλμυραῖς δυνάμεσι, χολᾶς καὶ ἰχώρας καὶ φλέγματα παντοῖα ἴσχει· παλιναίρετα γὰρ πάντα γεγονότα καὶ διεφθαρμένα τό τε αἷμα αὐτὸ πρῶτον διόλλυσι, καὶ αὐτὰ οὐδεμίαν τροφήν ἔτι τῷ σώματι παρέχοντα φέρεται πάντη διὰ τῶν φλεβῶν, τάξιν τῶν κατὰ φύσιν οὐκέτ' ἴσχοντα περιόδων, ἐχθρὰ μὲν αὐτὰ αὐτοῖς διὰ τὸ μηδεμίαν ἀπολαυσιν ἑαυτῶν ἔχειν, τῷ συνεστῶτι δὲ τοῦ σώματος
- c καὶ μένοντι κατὰ χώραν πολέμια, διολλύντα καὶ τήκοντα. ὅσον μὲν οὖν ἂν παλαιότατον ὄν τῆς σαρκὸς τακῆ, δύσπεπτον γιγνόμενον μελαίνει μὲν ὑπὸ παλαιᾶς συγκαύσεως, διὰ δὲ τὸ πάντη διαβεβρωῖσθαι πικρὸν ὄν παντὶ χαλεπὸν προσπίπτει τοῦ σώματος ὅσον ἂν μήπω διεφθαρμένον ἦ, καὶ τοτὲ μὲν ἀντὶ τῆς πικρότητος ὀξύτητα ἔσχεν τὸ μέλαν χρῶμα, ἀπολεπυνθέντος μᾶλλον τοῦ πικροῦ, τοτὲ δὲ ἢ πικρότης αὐτῷ βαφεῖσα αἷματι χρῶμα ἔσχεν ἐρυθρότερον, τοῦ δὲ
- d μέλανος τούτῳ συγκεραυνμένου γλοῶδες ἔτι δὲ συμμείγνυται ξανθὸν χρῶμα μετὰ τῆς πικρότητος, ὅταν νέα συντακῆ σὰρξ ὑπὸ τοῦ περὶ τὴν φλόγα πυρός· καὶ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα πᾶσιν τούτοις ἢ τινες ἰατρῶν που χολὴν ἐπωνόμασαν, ἢ καὶ τις ὢν δυνατὸς

ρούς και φλέγματα. Όλες αυτές οι ουσίες – προϊόντα που είχαν παραχθεί και έχουν φθαρεί – καταστρέφουν πρώτιστα το ίδιο το αίμα, δεν παρέχουν πιά καμμία τροφή στο σώμα, πηγαίνουν παντού μέσω των φλεβών, παραβιάζουν την τάξη των φυσικών περιφορών, αντιμάχονται μεταξύ τους – αφού δεν προσφέρουν καμμία απόλαυση το ένα στο άλλο – πολεμούν, καταστρέφουν και διαλύουν κάθε στοιχείο που συνέχει και σταθεροποιεί στην θέση του το σώμα. Αν η σάρκα, που υφίσταται την τήξη, είναι πολύ παλαιά, γίνεται δύσπεπτη, μελανιάζει από την μακροχρόνια σύγκραση, γίνεται πικρή από την εκτεταμένη διάβρωση, και επικίνδυνη για οποιοδήποτε άφθαρτο μέρος τού σώματος, στο οποίο επιπίπτει. Άλλοτε το μελανό χρώμα αποκτά οξύτητα αντί τής πικρότητας, επειδή το πικρό χάνει την δραστηρότητά του, άλλοτε η πικρότητα βάφεται στο αίμα και αποκτά ερυθρότερο χρώμα, το οποίο αναμειγνύεται με το μελανό και γίνεται πρασινωπό. Όταν από το πυρ, που περιβάλλει την φλόγα, τήκεται νέα σάρκα, η πικρότητα αναμειγνύεται με ξανθό χρώμα. Το κοινό όνομα, που δόθηκε σε όλα αυτά, είναι «χολή». Έτσι τα επονόμασαν ή κάποιοι ιατροί ή κάποιος που μπόρεσε να παρατηρήσει τα πολλά και ανόμοια, και σ' αυτά να δει ένα γένος, άξιο να τα συνενώσει και να δώσει σε όλα το όνομά του. Τα άλλα είδη χολής, που αναφέρονται, έλαβαν το όνομά τους ανάλογα με το ιδιαίτερο χρώμα που έχει το καθένα.

Ο ιχώρ είναι ακίνδυνος, όταν είναι ορός αίματος, ενώ είναι δριμύς, όταν είναι ορός μελανής και όξινης χολής, που

- e
 84 a
 b
 c
- εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἀνόμοια βλέπειν, ὁρᾶν δὲ ἐν αὐτοῖς
 ἐν γένος ἐνὸν ἄξιον ἐπωνυμίας πᾶσιν· τὰ δ' ἄλλα ὅσα
 χολῆς εἶδη λέγεται, κατὰ τὴν χροῶν ἔσχεν λόγον αὐ-
 τῶν ἕκαστον ἴδιον. ἰχῶρ δέ, ὁ μὲν αἵματος ὀρὸς πρῶ-
 ος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς ὀξειάς τε ἄγριος, ὅταν συμ-
 μειγνύηται διὰ θερμότητα ἀλμυρᾶ δυνάμει· καλεῖται
 δὲ ὄξυ φλέγμα τὸ τοιοῦτον. τὸ δ' αὖ μετ' ἀέρος τηκό-
 μενον ἐκ νέας καὶ ἀπαλῆς σαρκός, τούτου δὲ ἀνεμω-
 θέντος καὶ συμπεριληφθέντος ὑπὸ ὑγρότητος, καὶ
 πομφολύγων συστασῶν ἐκ τοῦ πάθους τούτου καθ' ἐ-
 κάστην μὲν ἀοράτων διὰ σμικρότητα, συναπασῶν δὲ
 τὸν ὄγκον παρεχομένων ὀρατόν, χρῶμα ἔχουσῶν διὰ
 τὴν τοῦ ἀφροῦ γένεσιν ἰδεῖν λευκόν, ταύτην πᾶσαν
 τηκεδὸνα ἀπαλῆς σαρκός μετὰ πνεύματος συμπλα-
 κεῖσαν λευκὸν εἶναι φλέγμα φαμέν. φλέγματος δὲ αὖ
 νέου συνισταμένου ὀρὸς ἰδρῶς καὶ δάκρυον, ὅσα τε
 ἄλλα τοιαῦτα σώματα τὸ καθ' ἡμέραν χεῖται καθαι-
 ρόμενα· καὶ ταῦτα μὲν δὴ πάντα νόσων ὄργανα γέγο-
 νεν, ὅταν αἷμα μὴ ἐκ τῶν σιτίων καὶ ποτῶν πληθύσῃ
 κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίων τὸν ὄγκον παρὰ τοὺς
 τῆς φύσεως λαμβάνῃ νόμους. διακρινομένης μὲν οὖν
 ὑπὸ νόσων τῆς σαρκός ἐκάστης, μενόντων δὲ τῶν πυ-
 θμένων αὐταῖς ἡμίσεια τῆς συμφορᾶς ἢ δύναμις -ἀ-
 νάλησιν γὰρ ἔτι μετ' εὐπετείας ἴσχει- τὸ δὲ δὴ σάρκας
 ὀστοῖς συνδοῦν ὅπότε ἂν νοσήσῃ, καὶ μηκέτι αὖ τὸ ἐξ
 ἐκείνων νᾶμα καὶ νεύρων ἀποχωριζόμενον ὀστοῦ μὲν
 τροφή, σαρκὶ δὲ πρὸς ὀστοῦν γίγνηται δεσμός, ἀλλ'*

έχει θερμανθεί και έχει γίνει αλμυρός. Ο δεύτερος καλείται «όξινο φλέγμα». Υπάρχει και το είδος που προκύπτει από την τήξη νέας και απαλής σάρκας, με την παρεμβολή τού αέρα. Αυτό, αφού εξαερωθεί και εγκλειστεί στην υγρασία, παράγει φυσαλίδες λόγω τού παθήματός του. Καθεμιά τους είναι αόρατη εξαιτίας τής μικρότητάς της, αλλά είναι ορατός ο όγκος όλων αυτών μαζί, που έχουν χρώμα λευκό χάρη στην γένεση τού αφρού. Όλο αυτό το προϊόν τής τήξης τής απαλής σάρκας, το οποίο αναμείχθηκε με τον αέρα, λέμε ότι είναι το «λευκό φλέγμα». Ο ορός τού νεοσχηματισμένου φλέγματος είναι ο ιδρώτας και τα δάκρυα, καθώς και όσα άλλα παρόμοια εκρέουν καθημερινά από το σώμα και το καθαρίζουν.

Όλα αυτά γίνονται νοσογόνα όργανα, όταν το αίμα δεν αναπαράγεται κατά φύση από τις τροφές και τα ποτά, αλλά διογκώνεται μέσω αντίθετης διαδικασίας, παραβιάζοντας τους νόμους τής φύσης του. Όταν οι σάρκες αποσυντίθενται από τις νόσους ενώ οι βάσεις τους παραμένουν υγιείς, η δύναμη τής συμφοράς είναι μισή, αφού η ανάρρωση είναι ακόμη εύκολη. Όταν, όμως, νοσήσει ο σύνδεσμος σάρκας και οστών, οπότε το υγρό, που ρέει από τις σάρκες και τα νεύρα, παύει να δίνει τροφή στα οστά και να δένει τις σάρκες με αυτά – αφού από λιπαρό, λείο και γλοιώδες γίνεται τραχύ, αλμυρό και ξηρό εξαιτίας τής κακής διαίτας – τότε καθετί που υφίσταται τα προηγούμενα πάθη, αποκολλάται από τα οστά, τίθεται κάτω από τις σάρκες και τα νεύρα, και θρυμματίζεται. Οι σάρκες εκπίπτουν απ' τις ρί-

ἐκ λιπαροῦ καὶ λείου καὶ γλίσχρου τραχὺ καὶ ἀλμυ-
 ρὸν ἀύχμησαν ὑπὸ κακῆς διαίτης γένηται, τότε ταῦ-
 τα πάσχον πᾶν τὸ τοιοῦτον καταψήχεται μὲν αὐτὸ
 πάλιν ὑπὸ τὰς σάρκας καὶ τὰ νεῦρα, ἀφιστάμενον ἀ-
 πὸ τῶν ὀστέων, αἱ δ' ἐκ τῶν ῥιζῶν συνεκκίπτουσαι τὰ
 τε νεῦρα γυμνὰ καταλείπουσι καὶ μεστὰ ἄλλης αὐ-
 τὰι δὲ πάλιν εἰς τὴν αἵματος φορὰν ἐμπεσοῦσαι τὰ
 πρόσθεν ῥηθέντα νοσήματα πλείω ποιοῦσιν. χαλε-
 πῶν δὲ τούτων περὶ τὰ σώματα παθημάτων γιγνομέ-
 νων μείζω ἔτι γίγνεται τὰ πρὸ τούτων, ὅταν ὀστοῦν
 διὰ πυκνότητα σαρκὸς ἀναπνοὴν μὴ λαμβάνον ἴκα-
 νήν, ὑπ' εὐρώτος θερμαινόμενον, σφακελίσαν μήτε
 τὴν τροφὴν καταδέχεται πάλιν τε αὐτὸ εἰς ἐκείνην ἐ-
 ναντίως ἢ ψηχόμενον, ἢ δ' εἰς σάρκας, σὰρξ δὲ εἰς
 αἶμα ἐμπίπτουσα τραχύτερα πάντα τῶν πρόσθεν τὰ
 νοσήματα ἀπεργάζηται· τὸ δ' ἔσχατον πάντων, ὅταν
 ἢ τοῦ μυελοῦ φύσις ἀπ' ἐνδείας ἢ τινος ὑπερβολῆς νο-
 σήση, τὰ μέγιστα καὶ κυριώτατα πρὸς θάνατον τῶν
 νοσημάτων ἀποτελεῖ, πάσης ἀνάπαλιν τῆς τοῦ σώμα-
 τος φύσεως ἐξ ἀνάγκης ῥυείσης.

Τρίτον δ' αὖ νοσημάτων εἶδος τριχῆ δεῖ διανοεῖσθαι
 γιγνόμενον, τὸ μὲν ὑπὸ πνεύματος, τὸ δὲ φλέγματος,
 τὸ δὲ χολῆς. ὅταν μὲν γὰρ ὁ τῶν πνευμάτων τῷ σώμα-
 τι ταμίας πλεύμων μὴ καθαρὰς παρέχη τὰς διεξόδους
 ὑπὸ ῥευμάτων φραχθεῖς, ἔνθα μὲν οὐκ ἰόν, ἔνθα δὲ
 πλεῖον ἢ τὸ προσῆγον πνεῦμα εἰσιὸν τὰ μὲν οὐ τυγ-

ζες τους, εγκαταλείπουν τα νεύρα γυμνά και μεστά από άλμη, emπίπτουν στην περιφορά τού αίματος και επιδεινώνουν τα προαναφερθέντα νοσήματα.

Ενώ αυτά τα σωματικά παθήματα είναι σοβαρά, όσα εκδηλώνονται βαθύτερα μέσα στο σώμα είναι σοβαρότερα. Όταν ένα οστό δεν λαμβάνει επαρκή αναπνοή εξαιτίας τής μεγάλης πυκνότητας τής σάρκας, θερμαίνεται από την **σηπτική υγρασία**, φθείρεται, δεν δέχεται την τροφή και τείνει να θρυμματιστεί μέσα σ' αυτήν, ενώ η τροφή διαλύεται μέσα στις σάρκες, οι οποίες emπίπτουν διαλυμένες στο αίμα, προκαλώντας νοσήματα τραχύτερα απ' όλα τα προηγούμενα.

Το έσχατο όλων είναι η νόσος που προσβάλλει την φύση τού μυελού εξαιτίας κάποιας έλλειψης ή υπερβολής. Αυτή συντελεί στην εμφάνιση των μεγίστων και κυριοτάτων θανατηφόρων νοσημάτων, αφού εξ ανάγκης αντιστρέφεται η ροή των λειτουργιών ολόκληρης τής φύσης τού σώματος.

Πρέπει να εννοήσουμε ότι το τρίτο είδος των νοσημάτων οφείλεται σε τρεις αιτίες: την αναπνοή, το φλέγμα και την χολή. Όταν ο πνεύμονας, ο ταμίας των σωματικών πνοών, φράσσεται από ρεύματα και δεν παρέχει καθαρές διεξόδους, τότε η αναπνοή αλλού δεν πηγαίνει και αλλού εισέρχεται περισσότερο από το πρόπον, προκαλώντας σήψη σε όσα δεν αερίζονται, ή διαλύοντας το σώμα με βίαια εισβολή στις φλέβες, όπου τα πάντα συμπαρασύρονται, ενώ η αναπνοή καταλήγει στο κεντρικό διάφραγμα και εκεί απο-

- 85 a χάνοντα ἀναψυχῆς σήπει, τὰ δὲ τῶν φλεβῶν διαβιαζόμενον καὶ συνεπιστρέφον αὐτὰ τῆκόν τε τὸ σῶμα εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ διάφραγμά τ' ἴσχον ἐναπολαμβάνεται, καὶ μυρία δὴ νοσήματα ἐκ τούτων ἀλγεινὰ μετὰ πλήθους ἰδρωῶτος πολλάκις ἀπείργασται. πολλάκις δ' ἐν τῷ σώματι διακριθείσης σαρκὸς πνεῦμα ἐγγεγόμενον καὶ ἀδυνατοῦν ἔξω πορευθῆναι τὰς αὐτὰς τοῖς ἐπεισεληλυθόσιν ὠδίνας παρέσχεν, μεγίστας δέ, ὅταν περιτὰ νεῦρα καὶ τὰ ταύτη φλέβια περιστὰν καὶ ἀνοιδῆσαν τοὺς τε ἐπιτόνους καὶ τὰ συνεχῆ νεῦρα οὕτως εἰς τὸ ἐξόπισθεν κατατείνῃ τούτοις ἃ δὴ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τῆς συντονίας τοῦ παθήματος τὰ νοσήματα τέτανοί τε καὶ ὀπισθότονοι προσερρήθησαν. ὧν καὶ τὸ φάρμακον χαλεπὸν πυρετοὶ γὰρ οὖν δὴ τὰ τοιαῦτα ἐπιγιγνόμενοι μάλιστα λύουσιν. τὸ δὲ λευκὸν φλέγμα διὰ τὸ τῶν πομφολύγων πνεῦμα χαλεπὸν ἀποληφθέν, ἔξω δὲ
- b τῷ σώματι ἀναπνοᾶς ἴσχον ἠπιώτερον μὲν, καταποικίλλει δὲ τὸ σῶμα λεύκας ἀλφούς τε καὶ τὰ τούτων συγγενῆ νοσήματα ἀποτίκτον. μετὰ χολῆς δὲ μελαίνης κερασθὲν ἐπὶ τὰς περιόδους τε τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ θειοτάτας οὔσας ἐπισκεδαννύμενον καὶ συνταράττον αὐτάς, καθ' ὕπνον μὲν ἰὸν προὔτερον, ἐγρηγορόσιν δὲ ἐπιτιθέμενον δυσπαλλακτότερον νόσημα δὲ ἱερᾶς ὄν φύσεως ἐνδικιώτατα ἱερὸν λέγεται. φλέγμα δ' ὄξυν καὶ ἀλμυρὸν πηγὴ πάντων νοσημάτων ὅσα γίγνεται κα-
- c
- d

θηκεύεται. Τότε απεργάζεται μύρια αλγεινά νοσήματα, που συνοδεύονται από πλήθος ιδρώτα. Πολλές φορές, όταν η σάρκα αποσυντίθεται, εκλύεται αέρας, ο οποίος αδυνατεί να φύγει έξω, επιφέροντας ωδίνες σαν τις προαναφερθείσες. Αυτές γίνονται μεγαλύτερες όταν ο αέρας παραμένει γύρω από τα νεύρα και τις μικρές φλέβες, διογκώνεται και κατατείνει προς τα πίσω τους τένοντες και τα συνδεόμενα με αυτούς νεύρα. Αυτά τα νοσήματα ονομάστηκαν «τέτανοι» και «οπισθότονοι» λόγω αυτής ακριβώς τής έντασης των παθήσεων. Η θεραπεία τους είναι δύσκολη. Συνήθως αναπτύσσονται πυρετοί και τα διαλύουν. Το λευκό φλέγμα, λόγω τού αέρα που περιέχουν οι φυσαλίδες του, είναι επικίνδυνο όταν παραμένει μέσα στο σώμα, ενώ γίνεται ηπιότερο όταν ανέλθει έξω από το σώμα, στιγματίζοντάς το με λευκά σημάδια και γεννώντας άλλα συγγενή νοσήματα. Όταν αναμειχθεί με μελανή χολή, διασκορπίζεται στις θεϊκότετες περιφορές τής κεφαλής και τις συνταράσσει. Κατά τον ύπνο προσβάλλει ηπιότερα. Αν μας επιτεθεί κατά την εγρήγορση, δύσκολα απαλασσόμαστε απ' αυτό. Καθώς είναι νόσημα με φύση ιερή, δικαιοτάτα λέγεται **ιερρό**. Το όξινο και αλμυρό φλέγμα είναι πηγή όλων των καταρροϊκών νοσημάτων. Ανάλογα με τον τόπο στον οποίον ρέει, έχει λάβει παντός είδους ονόματα.

Όσα νοσήματα λέγονται φλεγμονές – λόγω τής καύσης και τής φλόγωσης που προκαλούν – οφείλονται όλα στην χολή, που όταν βρει δίοδο προς τα έξω, βράζει και προκαλεί παντός είδους εξανθήματα, ενώ όταν κατακρατηθεί μέ-

ταρροϊκά· διὰ δὲ τοὺς τόπους εἰς οὓς ῥεῖ παντοδα-
 πούς ὄντας παντοῖα ὀνόματα εἴληφεν. ὅσα δὲ φλε-
 γμαίνειν λέγεται τοῦ σώματος, ἀπὸ τοῦ κάεσθαί τε
 καὶ φλέγεσθαι, διὰ χολὴν γέγονε πάντα. λαμβάνουσα
 μὲν οὖν ἀναπνοὴν ἔξω παντοῖα ἀναπέμπει φύματα
 ζέουσα, καθειργνυμένη δ' ἐντὸς πυρίκαντα νοσήμα-
 τα πολλὰ ἐμποιεῖ, μέγιστον δέ, ὅταν αἷματι καθαρῷ
 e συγκερασθεῖσα τὸ τῶν ἰνῶν γένος ἐκ τῆς ἑαυτῶν δια-
 φορῆ τάξεως, αἷ διεσπάρησαν μὲν εἰς αἷμα, ἵνα συμ-
 μέτρως λεπτότητος ἴσχοι καὶ πάχους καὶ μήτε διὰ
 θερμότητα ὡς ὑγρὸν ἐκ μανοῦ τοῦ σώματος ἐκρέοι,
 μήτ' αὖ πυκνότερον δυσκίνητον ὄν μόλις ἀναστρέ-
 φοιτο ἐν ταῖς φλεψίν. καιρὸν δὲ τούτων ἴνες τῆς
 φύσεως γενέσει φυλάττουσιν ἄς ὅταν τις καὶ τεθνεῶ-
 τος αἷματος ἐν ψύξει τε ὄντος πρὸς ἀλλήλας συναγά-
 γη, διαχεῖται πᾶν τὸ λοιπὸν αἷμα, ἑαθεῖσαι δὲ ταχὺ
 μετὰ τοῦ περισσῶτος αὐτὸ ψύχους συμπηγνύσασιν.
 86 a ταύτην δὲ τὴν δύναμιν ἔχουσῶν ἰνῶν ἐν αἷματι χολὴ
 φύσει παλαιὸν αἷμα γεγονυῖα καὶ πάλιν ἐκ τῶν σαρ-
 κῶν εἰς τοῦτο τετηγυῖα, θερμὴ καὶ ὑγρὰ κατ' ὀλίγον
 τὸ πρῶτον ἐμπίπτουσα πήγνυται διὰ τὴν τῶν ἰνῶν
 δύναμιν, πηγνυμένη δὲ καὶ βία κατασβεβννυμένη χει-
 μῶνα καὶ τρόμον ἐντὸς παρέχει. πλείων δ' ἐπιρρέου-
 σα, τῆ παρ' αὐτῆς θερμότητι κρατήσασα τὰς ἴνας εἰς

σα στο σώμα, προκαλεί πολλά πυρίκαυτα νοσήματα, των οποίων το μέγιστο είναι το εξής: όταν η χολή αναμειχθεί με καθαρό αίμα, επιφέρει αταξία στην δομή των ινών, οι οποίες είναι διασπαρμένες μέσα στο αίμα, ώστε να το καθιστούν συμμετρικό κατά την λεπτότητα και το πάχος, γιά να μην εκρέει λόγω θερμότητας – ως υγρό – μέσα από το πορώδες σώμα, ούτε να γίνεται πυκνότερο και γι' αυτό δυσκίνητο μέσα στις φλέβες. Αυτή η συμμετρία διαφυλάττεται από τις ίνες, λόγω τής φυσικής σύστασής τους. Όταν κάποιος συρρικνώνει μεταξύ τους τις ίνες πεθαμένου και ψυχρού αίματος, τότε ολόκληρο το υπόλοιπο αίμα διαχέεται, αν όμως παραμείνουν άθικτες, το αίμα πήζει ταχέως με την συνεργασία τού ψύχους που το περιβάλλει. Αυτή την δυνατότητα έχουν οι ίνες μέσα στο αίμα. Η χολή, λοιπόν, τής οποίας η φύση έγινε από παλαιό αίμα και τής οποίας η ανανέωση οφείλεται στην τήξη τής σάρκας μέσα σ' αυτό, εισέρχεται θερμή και υγρή – αρχικά σε μικρές ποσότητες – μέσα στο αίμα, πήζει χάρη στην δύναμη των ινών, και παρέχει ψύχος και τρέμουλο στο εσωτερικό τού σώματος, επειδή βίαια χάνει την θερμότητά της κατά την πήξη. Όταν η ροή τής χολής γίνει εντονότερη, η θερμότητά της επικρατεί μέσα στο αίμα, βράζει και διασείει την τάξη των ινών. Αν καταστεί ικανή να επικρατήσει μέχρι τέλους, εισέρχεται στον μυελό, τον καίει, λύνει τους εκεί δεσμούς τής ψυχής – όπως τα σκοινιά ενός πλοίου – και την αφήνει ελεύθερη. Όταν η ροή της είναι ελαττωμένη, το σώμα αν-

b ἀταξίαν ζέσασα διέσεισεν καὶ ἐὰν μὲν ἰκανὴ διὰ τέλους κρατῆσαι γένηται, πρὸς τὸ τοῦ μυελοῦ διαπεράσασα γένος κάουσα ἔλυσεν τὰ τῆς ψυχῆς αὐτόθεν οἶον νεὼς πείσματα μεθῆκέν τε ἐλευθέραν, ὅταν δ' ἐλάττων ἢ τό τε σῶμα ἀντίσχη τηρόμενον, αὐτὴ κρατηθεῖσα ἢ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐξέπεσεν, ἢ διὰ τῶν φλεβῶν εἰς τὴν κάτω συνωσθεῖσα ἢ τὴν ἄνω κοιλίαν, οἶον φυγὰς ἐκ πόλεως στασιασάσης ἐκ τοῦ σώματος ἐκπίπτουσα, διαρροίας καὶ δυσεντερίας καὶ τὰ τοιαῦτα νοσήματα πάντα παρέσχετο. τὸ μὲν οὖν ἐκ πυρὸς ὑπερβολῆς μάλιστα νοσήσαν σῶμα συνεχῆ καύματα καὶ πυρετοὺς ἀπεργάζεται, τὸ δ' ἐξ ἀέρος ἀμφημερινούς, τριταίους δ' ὕδατος διὰ τὸ νωθέστερον ἀέρος καὶ πυρὸς αὐτὸ εἶναι. τὸ δὲ γῆς, τετάρτως ὄν νωθέστατον τούτων, ἐν τετραπλασίαις περιόδους χρόνου καθαιρόμενον, τεταρταίους πυρετοὺς ποιῆσαν ἀπαλλάττεται μόλις.

c
d Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸ σῶμα νοσήματα ταύτη συμβαίνει γιγνόμενα, τὰ δὲ περὶ ψυχὴν διὰ σώματος ἔξιν τῆδε. νόσον μὲν δὴ ψυχῆς ἄνοιαν συγχωρητέον, δύο δ' ἀνοίας γένη, τὸ μὲν μανίαν, τὸ δὲ ἀμαθίαν. πᾶν οὖν ὅτι πάσχων τις πάθος ὀπότερον αὐτῶν ἴσχει, νόσον προσρητέον, ἠδονὰς δὲ καὶ λύπας ὑπερβαλλούσας τῶν νόσων μεγίστας θετέον τῇ ψυχῇ· περιχαρῆς γὰρ ἄνθρωπος ὢν ἢ καὶ τάναντία ὑπὸ λύπης πάσχων, σπεύδων τὸ μὲν ἐλεῖν ἀκαίρως, τὸ δὲ φυγεῖν, οὔθ' ὀρᾶν οὔτε ἀκούειν ὀρθὸν οὐδὲν δύναται, λυττᾶ δὲ καὶ

θίσταται στην τήξη, η χολή ηττάται και είτε διασκορπίζεται σε όλο το σώμα είτε συνωθείται μέσω των φλεβών στην κάτω ή στην άνω κοιλία, απ' όπου – σαν φυγὰς από επαναστατημένη πόλη – εκπίπτει από το σώμα, προκαλώντας διάρροιες, δυσεντερίες και συναφή νοσήματα.

Το σώμα, που νοσεί πολύ από το υπερβολικό πυρ, πάσχει από συνεχείς φλογώσεις και πυρετούς. Αν νοσήσει από τον αέρα, πάσχει από ημερήσιους πυρετούς. Αν νοσήσει από το ύδωρ, πάσχει από τριταίους πυρετούς, αφού το ύδωρ είναι πίο νωθρό από τον αέρα και το πυρ. Αν νοσήσει από την γη, που είναι το τέταρτο κατά σειρά νωθρότητας στοιχείο, χρειάζεται τετραπλάσιο χρόνο γιά ν' αποκαθαρθεί, και δύσκολα απαλλάσσεται από τους τεταρταίους πυρετούς.

Τα σωματικά, λοιπόν, νοσήματα έτσι συμβαίνει να προκαλούνται, ενώ τα ψυχικά – που προέρχονται από την κατάσταση τού σώματος – προκαλούνται ως εξής: πρέπει να συμφωνήσουμε ότι η άνοια είναι ψυχική νόσος και δύο είναι τα γένη της, η μανία και η αμάθεια. Ας ονομάσουμε νόσο οποιοδήποτε από τα δύο πάθη έχει ο πάσχων, και ας δεχτούμε τις υπερβολικές ηδονές και λύπες ως μέγιστες ψυχικές νόσους, γιατί ο περιχαρής και ο περίλυπος άνθρωπος – σπεύδοντας ακαίρως ν' αποκτήσει την χαρά και ν' αποφύγει την λύπη – δεν δύναται ούτε να δει ούτε ν' ακούσει τίποτε ορθό, αλλά λυσσά και ελάχιστα δύναται να φανεί λογικός. Όταν το σπέρμα γίνεται πολύ και ορμητικό στον μυελό ενός ανθρώπου – όπως στο δέντρο που παρά-

- e λογιμοῦ μετασχεῖν ἤκιστα τότε δὴ δυνατός. τὸ δὲ σπέσμα ὅτω πολὺ καὶ ῥυῶδες περὶ τὸν μυελὸν γίνε-
ται καὶ καθαπερὲὶ δένδρον πολυκαρπότερον τοῦ
συμμέτρου πεφυκὸς ἤ, πολλὰς μὲν καθ' ἕκαστον ὠδι-
νας, πολλὰς δ' ἡδονὰς κτώμενος ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις
καὶ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα τόκοις, ἐμμανὴς τὸ πλεῖ-
στον γινόμενος τοῦ βίου διὰ τὰς μεγίστας ἡδονὰς
καὶ λύπας, νοσοῦσαν καὶ ἄφρονα ἰσχων ὑπὸ τοῦ σώ-
ματος τὴν ψυχὴν, οὐχ ὡς νοσῶν ἀλλ' ὡς ἐκὼν κακὸς
δοξάζεται· τὸ δὲ ἀληθὲς ἢ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκολα-
σία κατὰ τὸ πολὺ μέρος διὰ τὴν ἐνὸς γένους ἔξιν ὑπὸ
μανότητος ὁστῶν ἐν σώματι ῥυῶδη καὶ ὑγραίνουσιν
νόσος ψυχῆς γέγονεν. καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὁπόσα ἡ-
δονῶν ἀκράτεια καὶ ὄνειδος ὡς ἐκόντων λέγεται τῶν
κακῶν, οὐκ ὀρθῶς ὄνειδίζεται· κακὸς μὲν γὰρ ἐκὼν
οὐδεὶς, διὰ δὲ πονηρὰν ἔξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀ-
παίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίνεταί κακός, παντὶ δὲ
ταῦτα ἐχθρὰ καὶ ἄκοντι προσγίνεταί. καὶ πάλιν δὴ
τὸ περὶ τὰς λύπας ἢ ψυχὴ κατὰ ταῦτα διὰ σῶμα πολ-
λὴν ἰσχει κακίαν. ὅτου γὰρ ἂν ἦ τῶν ὀξέων καὶ τῶν
άλυκῶν φλεγμάτων καὶ ὅσοι πικροὶ καὶ χολώδεις χυ-
μοὶ κατὰ τὸ σῶμα πλανηθέντες ἔξω μὲν μὴ λάβωσιν
ἀναπνοήν, ἐντὸς δὲ εἰλλόμενοι τὴν ἀφ' αὐτῶν ἀτιμίδα
τῆ τῆς ψυχῆς φορᾶ συμμείξαντες ἀνακερασθῶσι, πα-
ντοδαπὰ νοσήματα ψυχῆς ἐμποιοῦσι μᾶλλον καὶ ἤτ-
- 87 a
- b

γει περισσότερο καρπό απ' ότι ορίζει η φύση του – αυτός δοκιμάζει κάθε φορά πολλές ωδίνες και πολλές ηδονές εξαιτίας των επιθυμιών του και των επιπτώσεών τους. Κατά το μεγαλύτερο μέρος τού βίου του είναι μανιακός, λόγω των μεγίστων ηδονών και λυπών, ενώ έχει νοσούσα και άφρονα ψυχή, εξαιτίας τού σώματός του. Τότε, από τους άλλους δεν θεωρείται ασθενής, αλλά εκούσια κακός. Όμως, η αλήθεια είναι ότι η αφροδίσια ακολασία είναι νόσος ψυχική και οφείλεται κυρίως σε μία ουσία, που ρέει μέσα στο σώμα και το υγραίνει, λόγω τής πορώδους υφής των οστών. Άρα, όλες σχεδόν οι κατηγορίες, περί ακράτειας στις ηδονές και εκούσιας κλίσης προς το κακό, δεν είναι ορθές, γιατί κανείς δεν είναι εκούσια κακός, αλλά ο κακός γίνεται κακός εξαιτίας κάποιου σωματικού ελαττώματος και τής κακής ανατροφής του, πράγματα που ακούσια έρχονται στον καθένα και τού είναι εχθρικά. Έτσι και στις λύπες.

Με τον ίδιο τρόπο η ψυχή δέχεται πολλή κακία εξαιτίας τού σώματος. Όταν τα όξινα και αλμυρά φλέγματα ή οι πικροί και χολώδεις χυμοί περιπλανηθούν μέσα στο σώμα και δεν βρουν διέξοδο, συμπιέζονται μέσα του, ανακατώνονται και εκλύουν τους ατμούς τους στην περιφορά τής ψυχής, γεννώντας παντός είδους ψυχικά νοσήματα, μεγαλύτερα και μικρότερα και λιγότερα και περισσότερα. Καταφτάνοντας στις τρεις θέσεις τής ψυχής, επιφέρουν κάθε είδους δυστροπία και δυσθυμία, ποικίλες θρασύτητες και δειλίες, και ακόμη λήθη και δυσμάθεια. Επιπλέον, όταν

- c τον καὶ ἐλάττω καὶ πλείω, πρὸς τε τοὺς τρεῖς τόπους ἐνεχθέντα τῆς ψυχῆς, πρὸς ὃν ἂν ἕκαστ' αὐτῶν προσπίπτῃ, ποικίλλει μὲν εἶδη δυσκολίας καὶ δυσθυμίας παντοδαπά, ποικίλλει δὲ θρασύτητός τε καὶ δειλίας, ἔτι δὲ λήθης ἅμα καὶ δυσμαθείας. πρὸς δὲ τούτοις, ὅταν οὕτως κακῶς παγέντων πολιτεῖαι κακαὶ καὶ λόγοι κατὰ πόλεις ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ λεχθῶσιν, ἔτι δὲ μαθήματα μηδαμῆ τούτων ἰατικὰ ἐκ νέων μανθάνονται, ταύτη κακοὶ πάντες οἱ κακοὶ διὰ δύο ἀκουσιώτατα γιγνόμεθα ὧν αἰτιατέον μὲν τοὺς φυτεύοντας ἀεὶ τῶν φυτευομένων μᾶλλον καὶ τοὺς τρέφοντας τῶν τρεφομένων, προθυμητέον μὴν, ὅπη τις δύναται, καὶ διὰ τροφῆς καὶ δι' ἐπιτηδευμάτων μαθημάτων τε φυγεῖν μὲν κακίαν, τοῦναντίον δὲ ἐλεῖν. ταῦτα μὲν οὖν δὴ τρόπος ἄλλος λόγων.
- d Τὸ δὲ τούτων ἀντίστροφον αὖ, τὸ περὶ τὰς τῶν σωμάτων καὶ διανοήσεων θεραπείας αἷς αἰτίαις σώζεται, πάλιν εἰκὸς καὶ πρέπον ἀνταποδοῦναι δικαιότερον γὰρ τῶν ἀγαθῶν πέρι μᾶλλον ἢ τῶν κακῶν ἴσχειν λόγον. πᾶν δὴ τὸ ἀγαθὸν καλόν, τὸ δὲ καλὸν οὐκ ἄμετρον καὶ ζῶον οὖν τὸ τοιοῦτον ἐσόμενον σύμμετρον θετέον. συμμετριῶν δὲ τὰ μὲν σμικρὰ διαίσθανόμενοι συλλογίζομεθα, τὰ δὲ κυριώτατα καὶ μέγιστα ἀλογίστως ἔχομεν. πρὸς γὰρ ὑγιείας καὶ νό-
- e

άνθρωποι με τόσο κακές ψυχές συγκροτήσουν κακές πολιτείες, μιλώντας κακότεροπα τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο βίο τής πόλης, και μη παίρνοντας από τα χρόνια τής νεότητας κανενός είδους μαθήματα που να λειτουργούν θεραπευτικά, τότε όλοι οι κακοί γινόμαστε κακοί εντελώς ακούσια και γιά δύο λόγους. Πάντοτε υπαίτιοι γιά αυτά είναι περισσότερο οι γονείς από τους απογόνους, και οι ανατρέφοντες από τους ανατρεφομένους. Ας είμαστε πρόθυμοι, λοιπόν, όπως καθένας μας δύναται, ν' αποφεύγουμε την κακία και να επιδιώκουμε το αντίθετό της μέσω τής σωστής ανατροφής, των επαγγελματικών ενασχολήσεων και των μαθημάτων. Αυτά, όμως, θα συζητηθούν με άλλον τρόπο.

Αρμόζει, τώρα, και πρέπει ν' αναζητήσουμε το αντίρροπο των προηγουμένων, εντοπίζοντας τις αιτίες που διασώζουν την σωματική και την διανοητική υγεία, γιατί είναι πολύ δικαιότερο να κάνουμε λόγο γιά τ' αγαθά, παρά γιά τα κακά. Κάθε αγαθό είναι ωραίο, και το ωραίο δεν είναι άμετρο. Το ίδιο ισχύει και γιά το ζώο: γιά να γίνει όπως προείπαμε, πρέπει να διέπεται από μέτρο. Εμείς, όμως, διαισθανόμαστε και συλλογιζόμαστε τις μικρές συμμετρίες, ενώ δεν συλλογιζόμαστε τις κυριότατες και μέγιστες. Σχετικά, λοιπόν, με την υγεία και την νόσο, την αρετή και την κακία, καμμία συμμετρία ή αμετρία δεν είναι σημαντικότερη από εκείνη που υπάρχει μεταξύ τής ίδιας τής ψυχής και τού ίδιου τού σώματος. Αυτά, όμως, δεν τα παρατηρούμε και δεν τα εννοούμε. Όταν μία ισχυρή και από κάθε άποψη

- 89 a σους ἀρετάς τε καὶ κακίας οὐδεμία συμμετρία καὶ ἀ-
μετρία μείζων ἢ ψυχῆς αὐτῆς πρὸς σῶμα αὐτό ὧν οὐ-
δὲν σκοποῦμεν οὐδ' ἐννοοῦμεν, ὅτι ψυχὴν ἰσχυρὰν
καὶ πάντη μεγάλην ἀσθενέστερον καὶ ἔλαττον εἶδος
ὅταν ὀχῆ, καὶ ὅταν αὖ τοῦναντίον συμπαγήτων του-
τω, οὐ καλὸν ὅλον τὸ ζῶον -ἀσύμμετρον γὰρ ταῖς με-
γίσταις συμμετρίαις- τὸ δὲ ἐναντίως ἔχον πάντων θε-
αμάτων τῶ δυναμένων καθορᾶν κάλλιστον καὶ ἔρα-
σμιώτατον. οἷον οὖν ὑπερσκελὲς ἢ καὶ τινα ἑτέραν ὑ-
πέρεξιν ἄμετρον ἑαυτῶ τι σῶμα ὃν ἅμα μὲν αἰσχροῦν,
b ἅμα δ' ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν πόνων πολλοὺς μὲν κό-
πους, πολλὰ δὲ σπάσματα καὶ διὰ τὴν παραφοροῦση-
τα πτώματα παρέχον μυρίων κακῶν αἴτιον ἑαυτῶ,
ταῦτόν δὲ διανοητέον καὶ περὶ τοῦ συναμφοτέρου,
ζῶον δὲ καλοῦμεν, ὡς ὅταν τε ἐν αὐτῷ ψυχὴ κρείττων
οὔσα σώματος περιθύμως ἴσχη, διασειούσα πᾶν αὐ-
τὸ ἐνδοθεν νόσων ἐμπύμπλησι, καὶ ὅταν εἰς τινὰς μα-
θήσεις καὶ ζητήσεις συντόμως ἴη, κατατήκει, διδαχάς
c τ' αὖ καὶ μάχας ἐν λόγοις ποιουμένη δημοσίᾳ καὶ ἰδί-
α δι' ἐρίδων καὶ φιλονικίας γιγνομένων διάπυρον
αὐτὸ ποιούσα σαλεύει, καὶ ῥεύματα ἐπάγουσα, τῶν
λεγομένων ἰατρῶν ἀπατῶσα τοὺς πλείστους, τᾶναί-
τια αἰτιᾶσθαι ποιεῖ· σῶμά τε ὅταν αὖ μέγα καὶ ὑπέρ-
ψυχον συμφορᾶ συμφορᾶς ἀσθενεῖ τε διανοία γένηται,
διττῶν ἐπιθυμιῶν οὐσῶν φύσει κατ' ἀνθρώπους, διὰ

μεγάλη ψυχή βρίσκεται μέσα σε σώμα ασθενέστερο και μικρότερο – αλλά και στην αντίθετη περίπτωση – ολόκληρο το ζώο δεν είναι ωραίο, γιατί είναι ασύμμετρο ως προς τις μέγιστες συμμετρίες, ενώ το ζώο που έχει συμμετρικά χαρακτηριστικά, είναι το πιο ωραίο και αγαπητό απ’ όλα τα θεάματα, για όποιον δύναται να παρατηρήσει. Ένα υπερσκελές ή κατ’ άλλον τρόπο υπερβολικό σώμα είναι ασύμμετρο προς τον εαυτό του και συνάμα άσχημο. Εκτελώντας επίπονη εργασία κοπιάζει πολύ, υφίσταται πολλούς σπασμούς και πέφτει συχνά, παρέχοντας στον εαυτό του αιτίες για μύρια κακά, εξαιτίας τής αστάθειας των κινήσεών του.

Ομοίως ας εννοήσουμε και το σύνθετο κατασκευάσμα που αποκαλούμε ζώο. Όταν η ψυχή του είναι ανώτερη από το σώμα, αυτή εξανίσταται, το διασείει ολόκληρο από μέσα, και το γεμίζει νόσους, ενώ όταν επιδίδεται στην μάθηση και στην αναζήτηση, το καταστρέφει. Όταν αυτή ασχολείται με δημόσιες και ιδιωτικές διδασκαλίες και λογομαχίες, το καθιστά διάπυρο με τις έριδες και τις φιλονικίες, το διασαλεύει, τού προκαλεί ρευματισμούς και εξαπατά τους περισσότερους από τους λεγόμενους ιατρούς, κάνοντάς τους να θεωρούν ως υπαίτια τα αναίτια. Όταν, πάλι, ένα μεγάλο σώμα, ισχυρότερο από την ψυχή, συμφύεται με μικρή και ασθενική διάνοια – επειδή η φύση έδωσε δύο ειδών επιθυμίες στους ανθρώπους, την τροφή για το σώμα, και την φρόνηση για το θεϊκότερο μέρος μας – οι κινήσεις τού ισχυροτέρου επικρατούν και αυξάνουν το δικό του μέ-

- d σῶμα μὲν τροφῆς, διὰ δὲ τὸ θεϊότατον τῶν ἐν ἡμῖν φρονήσεως, αἱ τοῦ κρείττονος κινήσεις κρατοῦσαι καὶ τὸ μὲν σφέτερον αὖξουσai, τὸ δὲ τῆς ψυχῆς κωφὸν καὶ δυσμαθὲς ἀμνήμιόν τε ποιῶσαι, τὴν μεγίστην νόσον ἀμαθίαν ἐναπεργάζονται. μία δὲ σωτηρία πρὸς ἅμφω, μήτε τὴν ψυχὴν ἄνευ σώματος κινεῖν μήτε σῶμα ἄνευ ψυχῆς, ἵνα ἀμυνομένο γίγνησθον ἰσορρόπω καὶ ὑγιῇ. τὸν δὲ μαθηματικὸν ἢ τινα ἄλλην σφόδρα μελέτην διανοία κατεργαζόμενον καὶ τὴν
- e τοῦ σώματος ἀποδοτέον κίνησιν, γυμναστικῇ προσομιλοῦντα, τὸν τε αὖ σῶμα ἐπιμελῶς πλάττοντα τὰς τῆς ψυχῆς ἀνταποδοτέον κινήσεις, μουσικῇ καὶ πάσῃ φιλοσοφίᾳ προσχρώμενον, εἰ μέλλει δικαίως τις ἅμα μὲν καλός, ἅμα δὲ ἀγαθὸς ὀρθῶς κεκλήσθαι. κατὰ δὲ ταῦτα ταῦτα καὶ τὰ μέρη θεραπευτέον, τὸ τοῦ παντὸς ἀπομιμούμενον εἶδος. τοῦ γὰρ σώματος ὑπὸ τῶν
- 89 a εἰσιόντων καομένου τε ἐντὸς καὶ ψυχομένου, καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν ξηραιομένου καὶ ὑγραιομένου καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα πάσχοντος ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν κινήσεων, ὅταν μὲν τις ἡσυχίαν ἄγον τὸ σῶμα παραδιδῶ ταῖς κινήσεσι, κρατηθὲν διώλετο, ἐὰν δὲ ἦν τε τροφὸν καὶ τιθήνην τοῦ παντὸς προσείπομεν μιμηταί τις, καὶ τὸ σῶμα μάλιστα μὲν μηδέποτε ἡσυχίαν ἄγειν ἐᾷ, κινῆ δὲ καὶ σεισμούς ἀεὶ τινὰς ἐμποι-

ρος, αφήνοντας κωφή, δυσμαθή και αμνήμονα την ψυχή, απεργαζόμενες την μέγιστη νόσο, την αμάθεια.

Μία είναι η σωτηρία και γιά τα δύο: ούτε την ψυχή ν' ασκούμε χωρίς το σώμα, ούτε το σώμα χωρίς την ψυχή, ώστε ν' αλληλοαμύνονται και να γίνονται ισόρροπα και υγιή. Πρέπει, λοιπόν, ο **μαθηματικός** – ή όποιος εργάζεται με την διάνοιά του σε σοβαρές μελέτες – ν' ασκεί και το σώμα του ασχολούμενος με την γυμναστική, ενώ όποιος επιμελώς διαπλάττει το σώμα του, πρέπει ν' ασκεί ανάλογα και την ψυχή του, κάνοντας χρήση τής μουσικής και τής φιλοσοφίας, αν πρόκειται δικαίως και ορθώς ν' αποκαλείται «**καλός και αγαθός**». Κατά τον ίδιο τρόπο πρέπει να φροντίζουμε και όλα τα μέρη τού σώματος, μιμούμενοι το συμπαντικό πρότυπο. Το σώμα καίγεται και ψύχεται εσωτερικά απ' όσα εισέρχονται μέσα του, και πάλι ξηραίνεται και υγραίνεται από τα εξωτερικά, και πάσχει από τα επακόλουθα αυτών των δύο κινήσεων. Αν κάποιος παραδώσει στην ησυχία το σώμα του και δεν αντιδράσει, αυτό θα κυριευθεί και θα απολεσθεί, ενώ αν μιμηθεί το ον, το οποίο ονομάσαμε τροφό και υποδοχή τού σύμπαντος, και αν δεν αφήσει ποτέ το σώμα του να εφησυχάσει, και το κινεί και τού επιβάλλει ενίοτε να σείεται, παντοτινά και κατά φύση θ' αμύνεται στις εσωτερικές και στις εξωτερικές κινήσεις. Σείοντας, λοιπόν, με μέτρο το σώμα, θα θέσει σε τάξη και αμοιβαία συναρμογή τα σωματικά παθήματα και μέρη, χρησιμοποιώντας τις συγγενειές τους, σύμφωνα με τον προηγούμενο συλλογισμό – εκείνον που κάναμε γιά το

- b ὦν αὐτῷ διὰ παντὸς τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἀμύνηται κατὰ φύσιν κινήσεις, καὶ μετρίως σείων τά τε περὶ τὸ σῶμα πλανώμενα παθήματα καὶ μέρη κατὰ συγγενείας εἰς τάξιν κατακοσμηῖ πρὸς ἄλληλα, κατὰ τὸν πρόσθεν λόγον ὃν περὶ τοῦ παντὸς ἐλέγομεν, οὐκ ἔχθρὸν παρ' ἔχθρὸν τιθέμενον ἐάσει πολέμους ἐντίκτειν τῷ σώματι καὶ νόσους, ἀλλὰ φίλον παρὰ φίλον τεθὲν ὑγίειαν ἀπεργαζόμενον παρέξει. τῶν δ' αὖ κινήσεων ἡ ἐν ἑαυτῷ ὑφ' αὐτοῦ ἀρίστη κινήσις -μάλιστα γὰρ τῇ διανοητικῇ καὶ τῇ τοῦ παντὸς κινήσει συγγενής- ἡ δὲ
- c ὑπ' ἄλλου χείρων χειρίστη δὲ ἡ κειμένου τοῦ σώματος καὶ ἄγοντος ἡσυχίαν δι' ἐτέρων αὐτὸ κατὰ μέρος κινουῖσα. διὸ δὴ τῶν καθάρσεων καὶ συστάσεων τοῦ σώματος ἡ μὲν διὰ τῶν γυμνασίων ἀρίστη, δευτέρα δὲ ἡ διὰ τῶν αἰωρήσεων κατὰ τε τοὺς πλοῦς καὶ ὄπηρερ ἂν ὀχῆσεις ἄκοποι γίνωνται· τρίτον δὲ εἶδος κινήσεως σφόδρα ποτὲ ἀναγκαζομένῳ χρήσιμον, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς τῷ νοῦν ἔχοντι προσδεκτέον, τὸ τῆς φαρμακευτικῆς καθάρσεως γιγνόμενον ἰατρικόν. τὰ
- d γὰρ νοσήματα, ὅσα μὴ μεγάλους ἔχει κινδύνους, οὐκ καὶ περὶ μὲν τοῦ κοινοῦ ζώου καὶ τοῦ κατὰ τὸ σῶμα αὐτοῦ μέρους, ἧ τις ἂν καὶ διαπαιδαγωγῶν καὶ διαπαιδαγωγούμενος ὑφ' αὐτοῦ μάλιστ' ἂν κατὰ λόγον ζῶη, ταύτη λελέχθω· τὸ δὲ δὴ παιδαγωγῆσον αὐτὸ μᾶλλον πού καὶ πρότερον παρασκευαστέον εἰς δύναμιν ὅτι κάλλιστον καὶ ἄριστον εἰς τὴν παιδαγωγίαν

σύμπαν – και δεν θ' αφήσει ν' αντιταχθεί ο εχθρός προς τον εχθρό και να προκαλέσει πολέμους και νόσους στο σώμα, αλλά θα θέσει τον φίλο κοντά στον φίλο, απεργαζόμενος την παροχή υγείας.

Μεταξύ των κινήσεων, άριστη είναι αυτή που γίνεται μέσα του και από το ίδιο το σώμα – η περισσότερο συγγενής προς την διανοητική και την συμπαντική κίνηση – ενώ χειρότερη εκείνη που προκαλείται από άλλον. Χείριστη είναι η κίνηση που προκαλείται στα μέρη τού σώματος από άλλους, ενώ το σώμα κείται και εφησυχάζει. Γι' αυτόν τον λόγο, η άριστη μεταξύ των καθάρσεων και των συναρμογών τού σώματος είναι η γυμναστική, ενώ δεύτερη είναι η κίνηση που οφείλεται στις αιωρήσεις λόγω πλεύσης και στις μετακινήσεις που γίνονται χωρίς κόπο.

Τρίτο είδος κίνησης – χρήσιμο όταν σφοδρά αναγκαστεί το σώμα, αλλά σε άλλες περιστάσεις απαράδεκτο για νουνεχή άνθρωπο – είναι το ιατρικό είδος, που γίνεται με φαρμακευτική κάθαρση. Τα νοσήματα, όσα δεν ενέχουν μεγάλους κινδύνους, δεν πρέπει να ερεθίζονται με φάρμακα. Η σύσταση των νόσων ομοιάζει – κατά κάποιον τρόπο – με την φύση των ζώων, γιατί η δημιουργία καθενός γέ- Όμως, είπαμε αρκετά για το σύνολο τού ζωντανού όντος και για το σωματικό μέρος του και για τον τρόπο με τον οποίο κάποιος θα ζούσε κατά την λογική, διαπαιδαγωγώντας τον εαυτό του και διαπαιδαγωγούμενος από τον ίδιο. Εκ των προτέρων, όμως, πρέπει να ετοιμάσουμε τον παιδαγωγό ώστε να είναι – κατά το δυνατόν – κάλλιστος και

- e εἶναι. δι' ἀκριβείας μὲν οὖν περὶ τούτων διελθεῖν ἰκανὸν ἂν γένοιτο αὐτὸ καθ' αὐτὸ μόνον ἔργον· τὸ δ' ἐν παρέργῳ κατὰ τὰ πρόσθεν ἐπόμενος ἂν τις οὐκ ἄπο τρόπου τῆδε σκοπῶν ὧδε τῷ λόγῳ διαπεράναιτ' ἂν. καθάπερ εἵπομεν πολλάκις, ὅτι τρία τριχῆ ψυχῆς ἐν ἡμῖν εἶδη κατώκισται, τυγχάνει δὲ ἕκαστον κινήσεις ἔχον, οὕτω κατὰ ταῦτα καὶ νῦν ὡς διὰ βραχυτάτων ῥητέον ὅτι τὸ μὲν αὐτῶν ἐν ἀργίᾳ διάγον καὶ τῶν ἑαυτοῦ κινήσεων ἡσυχίαν ἄγον ἀσθενέστατον ἀνάγκη γίγνεσθαι, τὸ δ' ἐν γυμνασίοις ἐρωμενέστατον διὸ
- 90 a φυλακτέον ὅπως ἂν ἔχωσιν τὰς κινήσεις πρὸς ἄλληλα συμμέτρους. τὸ δὲ δὴ περὶ τοῦ κυριωτάτου παρ' ἡμῖν ψυχῆς εἶδους διανοεῖσθαι δεῖ τῆδε, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα θεὸς ἐκάστῳ δέδωκεν, τοῦτο δὲ δὴ φαμεν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, πρὸς δὲ τὴν ἐν οὐρανῷ συγγένειαν ἀπὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν ὡς ὄντας φυτὸν οὐκ ἔγγειον ἀλλὰ οὐράνιον, ὀρθότατα λέγοντες ἐκεῖθεν γάρ, ὅθεν ἡ πρώτη τῆς ψυχῆς γένεσις ἔφυ, τὸ θεῖον τὴν κεφαλὴν καὶ ῥίζαν ἡμῶν ἀνακρεμαννὺν ὀρθοῖ πᾶν τὸ σῶμα. τῷ μὲν οὖν περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἢ
- b περὶ φιλονικίας τετευτακότι καὶ ταῦτα διαπονοῦντι σφόδρα πάντα τὰ δόγματα ἀνάγκη θνητὰ ἐγγεγονέ-
ναι, καὶ παντάπασιν καθ' ὅσον μάλιστα δυνατὸν θνητῷ γίγνεσθαι, τούτου μηδὲ σμικρὸν ἐλλείπειν, ἅτε τὸ τοιοῦτον ἠϋξηκότι· τῷ δὲ περὶ φιλομαθίαν καὶ πε-

άριστος στην διαπαιδαγώγηση. Η ακριβής, λοιπόν, διερεύνηση αυτών των θεμάτων θα μπορούσε να γίνει από μόνη της ένα ξεχωριστό έργο.

Αν, όμως, κάποιος – ακολουθώντας τον τρόπο τής προηγούμενης έρευνας – σκόπευε να εξετάσει παρενθετικά το θέμα, θα έφτανε στα παρακάτω συμπεράσματα. Όπως πολλές φορές είπαμε, τρία είδη ψυχής σε τρία διαφορετικά μέρη κατοίκησαν μέσα μας. Καθένα τους τυγχάνει να έχει κινήσεις. Σύμφωνα με αυτά, λοιπόν, έτσι και τώρα ας πούμε, με λίγα λόγια, ότι το είδος που διάγει σε κατάσταση αργίας και κρατά ήσυχες τις κινήσεις του, κατ' ανάγκη γίνεται ασθενέστατο, ενώ όποιο γυμνάζεται, γίνεται ισχυρότατο. Πρέπει, συνεπώς, να προσέχουμε ώστε μεταξύ τους να έχουν συμμετρικές κινήσεις.

Πρέπει, επίσης, να κατανοήσουμε ότι το κυρίαρχο είδος ψυχής – που ο Θεός έδωσε στον καθένα μας – είναι ένας δαίμονας, αυτός που είπαμε ότι κατοικεί στην κορυφή τού σώματός μας και μας ανυψώνει από την Γη προς την ουράνια συγγένεια, σαν να είμαστε όχι γήινα, αλλά ουράνια φυτά, όπως ορθότατα λέμε. Από εκεί, λοιπόν, απ' όπου προήλθε η πρώτη γένεση τής ψυχής, το Θείο κρέμασε την κεφαλή και ρίζα μας, ορθώνοντας προς την Γη όλο το σώμα. Μέσα σ' εκείνον – που έχει αφιερωθεί στις επιθυμίες και στις φιλονικίες, σφοδρά καταπονούμενος μ' αυτές – αναγκαστικά οι απόψεις γίνονται θνητές, και μάλιστα θα γινόταν εξολοκλήρου θνητός, αν ήταν δυνατόν, και ελάχιστα

- c ρὶ τὰς ἀληθεῖς φρονήσεις ἐσπουδακότε καὶ ταῦτα μάλιστα τῶν αὐτοῦ γεγυμνασμένων φρονεῖν μὲν ἀθάνατα καὶ θεῖα, ἅνπερ ἀληθείας ἐφάπτηται, πᾶσα ἀνάγκη που, καθ' ὅσον δ' αὐτῷ μετασχεῖν ἀνθρωπίνην φύσει ἀθανασίας ἐνδέχεται, τούτου μηδὲν μέρος ἀπολείπειν, ἅτε δὲ ἀεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον ἔχοντά τε αὐτὸν εὖ κεκοσμημένον τὸν δαίμονα σύνοικον ἑαυτῷ, διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι. θεραπεία δὲ διήπαντὶ παντὸς μία, τὰς οἰκείας ἐκάστω τροφὰς καὶ κινήσεις ἀποδιδόναι. τῷ δ' ἐν ἡμῖν θεῖω συγγενεῖς εἰσὶν κινήσεις αἱ τοῦ παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραὶ ταύταις δὴ συνεπόμενον ἕκαστον δεῖ, τὰς περὶ τὴν γένεσιν ἐν τῇ κεφαλῇ διεφθαρμένας ἡμῶν περιόδους ἐξορθοῦντα διὰ τὸ καταμανθάνειν τὰς τοῦ παντὸς ἁρμονίας τε καὶ περιφορὰς, τῷ κατανοουμένῳ τὸ κατανοοῦν ἐξομοιωῶσαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν φύσιν, ὁμοιώσαντα δὲ τέλος ἔχειν τοῦ προτεθέντος ἀνθρώποις ὑπὸ θεῶν ἀρίστου βίου πρὸς τε τὸν παρόντα καὶ τὸν ἔπειτα χρόνον.
- d
- e Καὶ δὴ καὶ τὰ νῦν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς παραγγελθέντα διεξελθεῖν περὶ τοῦ παντὸς μέχρι γενέσεως ἀνθρωπίνης σχεδὸν ἔοικε τέλος ἔχειν. τὰ γὰρ ἄλλα ζῶα ἢ γέγονεν αὐτῷ, διὰ βραχέων ἐπιμνηστέον, ὃ μὴ τις ἀνάγκη μηκύνειν οὕτω γὰρ ἐμμετροτέρως τις ἂν αὐτῷ δόξειεν περὶ τοὺς τούτων λόγους εἶναι. τῆδ' οὖν τὸ τοιοῦτον ἔ-

στα απέχει απ' αυτό, αφού έχει αυξήσει μόνον το θνητό μέρος του. Αντίθετα, σ' εκείνον – που αφιερώθηκε στην φιλομάθεια και στην αληθινή φρόνηση και γύμνασε εκείνο το μέρος του, το οποίο φρονεί τ' αθάνατα και θεία, ώστε να έρθει σ' επαφή με την αλήθεια – κατ' απόλυτη ανάγκη θα επιτύχει εξολοκλήρου την αθανασία, όσο η ανθρώπινη φύση μετέχει σ' αυτή. Επειδή, λοιπόν, περιποιείται πάντοτε το Θείο και φροντίζει πολύ τον σύνοικό του δαίμονα, είναι ξεχωριστά ευδαίμων. Η περιποίηση για όλα τα πράγματα είναι μόνον μία: η προσφορά οικείων τροφών και κινήσεων στο καθένα τους. Κινήσεις συγγενείς με το θεϊκό στοιχείο, που βρίσκεται μέσα μας, είναι οι διανοήσεις και οι περιφορές τού σύμπαντος, αυτές που καθένας μας πρέπει ν' ακολουθεί, διορθώνοντας τις – κατά την γένεσή μας διεφθαρμένες – εγκεφαλικές περιφορές μας μέσω τής κατανόησης των αρμονιών και των περιφορών τού σύμπαντος. Έτσι εξομοιώνουμε αυτό που κατανοεί με το κατανοούμενο, σύμφωνα με την πρωταρχική φύση. Αυτός που θα τα εξομοιώσει, θα φτάσει στον τελικό σκοπό, στον άριστο βίο, τον οποίο οι Θεοί θέτουν ενώπιον των ανθρώπων και για τον παρόντα και για τον μέλλοντα χρόνο.

Φαίνεται ότι τώρα πιά έλαβε σχεδόν τέλος η διερεύνηση, που προαναγγείλαμε στην αρχή, σχετικά με το σύμπαν, μέχρι την γένεση τού ανθρώπου. Για τον τρόπο γένεσης των άλλων ζωντανών θα μιλήσουμε με βραχύτητα και δεν είναι ανάγκη να επιμηκύνουμε τον λόγο, γιατί έτσι θα φανούμε ότι κρατούμε το μέτρο που αρμόζει σ' αυτές τις συ-

- 91 a *στω λεγόμενον. τῶν γενομένων ἀνδρῶν ὅσοι δειλοὶ καὶ τὸν βίον ἀδίκως διήλθον, κατὰ λόγον τὸν εἰκότα γυναῖκες μετεφύοντο ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει· καὶ κατ' ἐκεῖνον δὴ τὸν χρόνον διὰ ταῦτα θεοὶ τὸν τῆς συνουσίας ἔρωτα ἐτεκτῆναντο, ζῶον τὸ μὲν ἐν ἡμῖν, τὸ δ' ἐν ταῖς γυναῖξιν συστήσαντες ἔμψυχον, τοιῶδε τρόπον ποιήσαντες ἐκάτερον. τὴν τοῦ ποτοῦ διεξοδον, ἣ διὰ τοῦ πλεύμονος τὸ πῶμα ὑπὸ τοὺς νεφροὺς εἰς τὴν κύστιν ἔλθον καὶ τῷ πνεύματι θλιφθὲν συνεκπέμπει δεχομένη, συνέτρησαν εἰς τὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς κατὰ τὸν αὐχένα καὶ διὰ τῆς ῥάχεως μυελὸν συμπεπηγότα, ὃν δὴ σπέρμα ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις εἵπομεν· ὁ δέ, ἅτ' ἔμψυχος ὢν καὶ λαβὼν ἀναπνοήν, τοῦθ' ἦπερ ἀνεπνευσεν, τῆς ἐκροῆς ζωτικὴν ἐπιθυμίαν ἐμποιήσας αὐτῷ, τοῦ γεννᾶν ἔρωτα ἀπετέλεσεν. διὸ δὴ τῶν μὲν ἀνδρῶν τὸ περὶ τὴν τῶν αἰδοίων φύσιν ἀπειθές τε καὶ αὐτοκρατὲς γεγονός, οἷον ζῶον ἀνυπήκοον τοῦ λόγου, πάντων δι' ἐπιθυμίας οἰστρώδεις ἐπιχειροῦν κρατεῖν αἱ δ' ἐν ταῖς γυναῖξιν αὖ μῆτραί τε καὶ ὑστέραι λεγόμεναι διὰ τὰ αὐτὰ ταῦτα, ζῶον ἐπιθυμητικὸν ἐνὸν τῆς παιδοποιίας, ὅταν ἄκαρπον παρὰ τὴν ὥραν χρόνον πολὺν γίγνηται, χαλεπῶς ἀγανακτοῦν φέρει, καὶ πλανώμενον πάντη κατὰ τὸ σῶμα, τὰς τοῦ πνεύματος διεξόδους ἀποφράττον, ἀναπνεῖν οὐκ ἔων εἰς ἀπορίας τὰς ἐσχάτας ἐμβάλλει καὶ νόσους παντο-*
- b
- c

ζητήσεις. Τώρα ας πούμε τα παρακάτω.

Όσοι από τους άνδρες τής πρώτης γενιάς ήταν δειλοί και πέρασαν με αδικίες τον βίο τους, σύμφωνα με το ευλόγως πιθανό **μετατράπηκαν** σε γυναίκες κατά την δεύτερη γενεσή τους. Γι' αυτόν τον λόγο, σ' εκείνη την χρονική στιγμή, οι Θεοί έπλασαν τον έρωτα τής συνουσίας, φτιάχνοντας δύο έμψυχα ζωντανά, το ένα μέσα μας και το άλλο μέσα στις γυναίκες. Καθένα τους πλάστηκε με τον παρακάτω τρόπο: στην έξοδο τού ποτού – απ' όπου αποβάλλεται το πόσιμο, όταν πιέζεται από τον αέρα, αφού περάσει από τον πνεύμονα, κάτω από τα νεφρά, και από την κύστη – οι Θεοί έκαναν μία τρύπα, η οποία οδηγεί στον συμπαγή μυελό, που κατέρχεται από την κεφαλή, κατά μήκος τού αυχένα και τής ράχης, αυτόν που προηγουμένως ονομάσαμε σπέρμα. Ο μυελός – όντας έμψυχος και έχοντας βρει οδό αναπνοής – ενέβαλε την ζωτική επιθυμία τής εκροής στο μέρος από το οποίο ανέπνευσε, συντελώντας τον γενετήσιο έρωτα. Γι' αυτό η φύση των ανδρικών αιδοίων έγινε ανυπάκουη και αυταρχική, σαν ζωντανό που δεν υπακούει στην λογική, επιχειρώντας να επικρατήσει σε όλα με οιστώδεις επιθυμίες.

Στις γυναίκες, τώρα, γιά τους ίδιους λόγους, οι λεγόμενες μήτρες και υστέρες – ζωντανά που βρίσκονται μέσα τους και επιθυμούν την παιδοποιία – όταν γιά πολύ χρόνο παραμείνουν άκαρπες, ενώ είναι ώριμες, δυσανασχετούν, αγανακτούν, περιπλανιούνται παντού μέσα στο σώμα, αποφράττουν τις διεξόδους τού αέρα, δεν επιτρέπουν την ανα-

- d δαπάς ἄλλας παρέχει, μέχρι περ ἂν ἑκατέρων ἢ ἐπιθυμία καὶ ὁ ἔρως συναγαγόντες, οἷον ἀπὸ δένδρων καρπὸν καταδρέψαντες, ὡς εἰς ἄρουραν τὴν μήτραν ἀόρατα ὑπὸ σμικρότητος καὶ ἀδιάπλαστα ζῶα κατασπείραντες καὶ πάλιν διακρίναντες μεγάλα ἐντὸς ἐκθρέψονται καὶ μετὰ τοῦτο εἰς φῶς ἀγαγόντες ζῶων ἀποτελέσωσι γένεσιν. γυναῖκες μὲν οὖν καὶ τὸ θῆλυ πᾶν οὕτω γέγονεν· τὸ δὲ τῶν ὀρνέων φύλον μετερροθμίζετο, ἀντὶ τριχῶν πτερὰ φύον, ἐκ τῶν ἀκάκων ἀνδρῶν, κούφων δέ, καὶ μετεωρολογικῶν μὲν, ἡγουμένων δὲ δι' ὄψεως τὰς περὶ τούτων ἀποδείξεις βεβαιότητας εἶναι δι' εὐήθειαν. τὸ δ' αὖ πεζὸν καὶ θηριῶδες γέγονεν ἐκ τῶν μηδὲν προσχωμένων φιλοσοφία μηδὲ ἀθρούντων τῆς περὶ τὸν οὐρανὸν φύσεως πέρι μηδέν, διὰ τὸ μηκέτι ταῖς ἐν τῇ κεφαλῇ χρῆσθαι περιόδοις, ἀλλὰ τοῖς περὶ τὰ στήθη τῆς ψυχῆς ἡγεμόσιν ἔπεσθαι μέρεσιν. ἐκ τούτων οὖν τῶν ἐπιτηδευμάτων τὰ τ' ἐμπρόσθια κῶλα καὶ τὰς κεφαλὰς εἰς γῆν ἐλκόμενα ὑπὸ συγγενείας ἤρεισαν, προμήκεις τε καὶ παντοίας ἔσχον τὰς κορυφάς, ὅπη συνεθλίφθησαν ὑπὸ ἀργίας ἐκάστων αἱ περιφοραί· τετράπουν τε τὸ γένος αὐτῶν ἐκ ταύτης ἐφύετο καὶ πολύπουν τῆς προφάσεως, θεοῦ βάσεις ὑποτιθέντος πλείους τοῖς μᾶλλον ἄφροσιν, ὡς μᾶλλον ἐπὶ γῆν ἔλκοντο. τοῖς δ' ἀφρονε-
- e
- 92 a

πνοή, οδηγούν στην έσχατη απελπισία και παρέχουν άλλες, παντός είδους νόσους, μέχρι να συνευρεθούν η επιθυμία και ο έρωτας των δύο πλευρών, σαν να δρέπουν μαζί καρπό από δέντρο. Τότε στην γόνιμη γη τής μήτρας σπέρνουν αόρατα – λόγω τού μικρού μεγέθους τους – και αδιάπλαστα ζωντανά, τα διαχωρίζουν, τα διατρέφουν μέσα της και τα μεγαλώνουν. Μετά από αυτά, τα φέρνουν στο φως, συντελώντας την γένεση των ζωντανών. Έτσι, λοιπόν, έγιναν οι γυναίκες και κάθε θηλυκό.

Το γένος των πτηνών, που αντί για τρίχες βγάζει φτερά, είναι μετασχηματισμός των άκακων αλλά ελαφρόμυαλων ανδρών, που ενδιαφέρονταν για τα μετεωρολογικά φαινόμενα, αλλά – λόγω βλακειάς – θεωρούσαν βεβαιότατες τις αποδείξεις που τους παρείχε η όραση για τα φαινόμενα αυτά. Τα θηρία τής ξηράς έγιναν από εκείνους που ποτέ δεν έκαναν χρήση τής φιλοσοφίας, ούτε ερεύνησαν ποτέ την φύση τού ουρανού, επειδή ποτέ δεν χρησιμοποίησαν τις περιφορές τού εγκεφάλου τους, αλλά ακολούθησαν την ηγεμονία των μερών τής ψυχής που βρίσκονται στα στήθη. Λόγω αυτών των ασχολιών, στράφηκαν προς την συγγενή τους για να στηριχτούν, κατεβάζοντας τα εμπρόσθια μέλη και τις κεφαλές τους προς την Γη. Οι κορυφές τους επιμηκύνθηκαν και έλαβαν ποικίλα σχήματα, ενώ οι περιφορές καθενός τους συνθλίφτηκαν από την αργία. Γι' αυτόν τον λόγο, το γένος τους έγινε τετράποδο και πολύποδο, αφού ο Θεός έδωσε περισσότερες βάσεις στους περισσότερο ά-

στάτοις αὐτῶν τούτων καὶ παντάπασιν πρὸς γῆν
πᾶν τὸ σῶμα κατατεινομένοις ὡς οὐδὲν ἔτι ποδῶν
χρείας οὔσης, ἄποδα αὐτὰ καὶ ἰλυσπώμενα ἐπὶ γῆς ἐ-
γέννησαν. τὸ δὲ τέταρτον γένος ἔνυδρον γέγονεν ἐκ
b τῶν μάλιστα ἀνοητοτάτων καὶ ἀμαθεστάτων, οὓς
οὐδ' ἀναπνοῆς καθαρᾶς ἔτι ἠξίωσαν οἱ μεταπλάττο-
ντες, ὡς τὴν ψυχὴν ὑπὸ πλημιλείας πάσης ἀκαθάρ-
τως ἐχόντων, ἀλλ' ἀντὶ λεπτῆς καὶ καθαρᾶς ἀναπνο-
ῆς ἀέρος εἰς ὕδατος θολερὰν καὶ βαθεῖαν ἔωσαν ἀνά-
πνευσιν ὅθεν ἰχθύων ἔθνος καὶ τὸ τῶν ὀστρέων συ-
ναπάντων τε ὅσα ἔνυδρα γέγονεν, δίκην ἀμαθίας ἐ-
c σχάτης ἐσχάτας οἰκῆσεις εἰληχότων. καὶ κατὰ ταῦτα
δὴ πάντα τότε καὶ νῦν διαμείβεται τὰ ζῶα εἰς ἄλλη-
λα, νοῦ καὶ ἀνοίας ἀποβολῆ καὶ κτήσει μεταβαλλό-
μενα.

Καὶ δὴ καὶ τέλος περὶ τοῦ παντὸς νῦν ἤδη τὸν λόγον
ἡμῖν φῶμεν ἔχειν θνητὰ γὰρ καὶ ἀθάνατα ζῶα λαβὼν
καὶ συμπληρωθεὶς ὅδε ὁ κόσμος οὔτω, ζῶον ὄρατὸν
τὰ ὄρατὰ περιέχον, εἰκὼν τοῦ νοητοῦ θεὸς αἰσθητός,
μέγιστος καὶ ἄριστος κάλλιστός τε καὶ τελεώτατος
γένονεν εἷς οὐρανὸς ὅδε μονογενὴς ὢν.

φρονες, ώστε καλλίτερα να συνδέονται με την Γη. Μάλιστα στα αφρονέστατα αυτού τού γένους, που τείνουν προς την Γη με ολόκληρο το σώμα τους, επειδή δεν χρειάζονταν πιά πόδια, τα γέννησε άποδα και έρποντα επάνω στην Γη.

Το τέταρτο, ένυδρο γένος έγινε από τους πλέον ανόητους και αμαθείς ανθρώπους, που – όταν μεταπλάστηκαν από τους Θεούς – δεν αξιώθηκαν να έχουν ούτε καθαρή αναπνοή, αφού είχαν ακάθαρτη ψυχή, γεμάτη από αμαρτήματα, και αντί ν' αναπνέουν ελαφρό και καθαρό αέρα, σπρώχθηκαν στην θολερή και βαθιά αναπνοή των υδάτων. Απ' αυτούς έγινε το γένος απάντων των ιχθύων και των οστρακοειδών και όσων ένυδρων υπάρχουν, και έλαβαν την έσχατη κατοικία ως αντίτιμο τής έσχατης αμάθειας. Σύμφωνα με όλα αυτά, τότε και τώρα τα ζωντανά αλλάζουν μορφές μεταξύ τους, μεταβαλλόμενα ως προς την αποβολή και την πρόσκτηση νου και άνοιας.

Επιτέλους, ας πούμε τώρα ότι κατέχουμε, πιά, την εξιστόρηση για το σύμπαν. Συμπεριλαμβάνοντας τα θνητά και τα αθάνατα ζωντανά, αυτός ο κόσμος έτσι συμπληρώθηκε. Έγινε ορατό ζωντανό που περιέχει τα ορατά, Θεός αισθητός, εικόνα τού νοητού, μέγιστος, άριστος, κάλλιστος, τελειότατος, ένας ουρανός, αυτός, ο μονογενής.



ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

Ερμηνευτικά σχόλια

1. **ακρόπολη:** ο εγκέφαλος.
2. **αλλαγών:** πρόκειται για την πρώτη σαφέστατη αναφορά στην μετεμψύχωση ή μετενσάρκωση.
3. **ανωτέρους:** εννοούνται οι Θεοί που γεννήθηκαν από τον Θεό-Δημιουργό.
4. **Απατουρίων:** τριήμερη φθινοπωρινή γιορτή τής Αθήνας. Η Κουρεώτιδα ήταν η τελευταία ημέρα, στην διάρκεια τής οποίας εγγράφονταν οι νέοι στους καταλόγους των φυλών.
5. **δαιμόνων:** ο όρος αφορά τους Θεούς, τους απογόνους Θεών, τους Τιτάνες και τα υπόλοιπα υπεράνθρωπα όντα, πρόσωπα με τα οποία ασχολείται κυρίως η Μυθολογία.
6. **διαιρεί:** η διαίρεση τού μείγματος γίνεται με βάση την μουσική θεωρία τής εποχής εκείνης. Κατ' αυτόν τον τρόπο τα Μαθηματικά, η Αρμονία και η Μουσική συμβάλλουν στην δομή τής κοσμικής ψυχής.
7. **εγκαύματα:** τα αποτυπώματα τής πυρογραφίας επάνω σε ξύλο, δέρμα ή άλλο κατάλληλο υλικό.
8. **εκείνους:** όσους καταγίνονται με την αστρολογία.
9. **ετερότητας:** το σημείο αυτό παραμένει σκοτεινό. Δεν προσδιορίζεται σαφώς η ποιότητα και η δράση αυτής τής «ετερότητας», τής «δύναμης τού διαφορετικού». Το βέβαιο είναι ότι

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

η ακαμψία των συνδέσμων μεταξύ των οστών τού κρανίου αντιτίθεται στην ευκαμψία των αρθρώσεων των οστών τής σπονδυλικής στήλης.

10. **Εωσφόρο:** αυτός που φέρνει το φως, ο πλανήτης Αφροδίτη, γνωστός και ως Αυγερινός, επειδή κατά την αυγή εμφανίζεται στην ανατολή και προαναγγέλλει την άνοδο τού Ήλιου.
11. **ήπειρο:** πρόκειται για την αμερικανική ήπειρο.
12. **ηράκλειοι λίθοι:** οι μαγνήτες.
13. **Θεό:** ο δεύτερος Θεός είναι το σύμπαν, δημιουργήμα τού πρωταρχικού Θεού.
14. **Θεούς:** τους πλανήτες.
15. **θεοφιλέ:** λόγω τής χρήσης αλατιού στις θυσίες.
16. **ιερό:** η προσβολή και μόλυνση τού εγκεφάλου από το μείγμα λευκού φλέγματος και μελανής χολής προκαλεί την «ιερή νόσο», δηλαδή την επιληψία.
17. **καλός και αγαθός:** οι όροι διατηρούν την αρχαιοελληνική έννοιά τους και αναφέρονται σε όποιον έχει ωραίο σώμα (εξωτερικό κάλλος) και πεπαιδευμένη ψυχή (εσωτερικό κάλλος).
18. **κάτοπτρα:** αξιοσημείωτες είναι οι παρατηρήσεις που ο Πλάτων κάνει για τα παραμορφωμένα είδωλα, τα οποία εμφανίζονται στην επιφάνεια των κυρτών κατόπτρων.
19. **κηροπλάστης:** ποιητική αναφορά στον Θεό-Δημιουργό.

20. **Λιβύη:** σ' αυτό το όνομα συμπεριλαμβάνεται ολόκληρη η βόρεια Αφρική, εκτός από την Αίγυπτο.
21. **μαθηματικός:** ο όρος δεν αναφέρεται στον σπουδαστή ή στον ερευνητή τής επιστήμης των Μαθηματικών, αλλά σε όποιον ασχολείται γενικά με την μάθηση.
22. **μαντείο:** το ήπαρ των σφαγίων αποτελούσε προσφιλές μέσο για την πρόγνωση τού μέλλοντος ή για την ερμηνεία οιωτών.
23. **μέγιστη νόσο:** ως μέγιστη νόσο ο Πλάτων θεωρεί την αμάθεια. Σ' αυτήν αναφέρεται άμεσα ή έμμεσα και σε άλλα σημεία τού «Τίμαιου».
24. **μετατρέπηκαν:** αυτή είναι ακόμη μία έκφραση τής πίστης τού Πλάτωνα στην μετεμψύχωση-μετενσάρκωση.
25. **νησί:** πρόκειται για την Ατλαντίδα.
26. **οποιαδήποτε ονομασία:** στο έργο παρατηρείται η ταυτόσημη χρήση των λέξεων «κόσμος» και «ουρανός». Αμφότερες αναφέρονται στο ίδιο θεϊκό δημιούργημα, το σύμπαν.
27. **παιδιά:** οι Θεοί που γεννήθηκαν από τον Θεό-Δημιουργό.
28. **περιπλανώμενης αιτίας:** υπονοείται η ανάγκη, η μηχανική αιτιότητα, συνεργάτης τού Θεού στο έργο τής δημιουργίας τού σύμπαντος (βλ. σχόλια 33 και 34).

29. **πολιτεία:** η συζήτηση τής προηγούμενης ημέρας αφορούσε το τελειότερο πολίτευμα και σώζεται στο λαμπρό πλατωνικό έργο «Πολιτεία».
30. **σηπτική υγρασία:** πρόκειται για την «μούχλα», την υγρασία που γεννά την σήψη.
31. **σικύες:** οι γνωστότερες ως «βεντούζες».
32. **συλλαβών:** τα τέσσερα στοιχεία τού σύμπαντος – πυρ, ύδωρ, αέρας και γη – δεν αποτελούν, κατά τον Τίμαιο, τα απλά συστατικά κάποιων μονάδων, και γι' αυτό δεν τους αξίζει να θεωρηθούν ούτε καν «συλλαβές» τού σύμπαντος, αν παρομοιάσουμε το σύμπαν με γραπτό ή προφορικό λόγο. Τα τέσσερα στοιχεία αποτελούνται από απλούστερα συστατικά, τα κανονικά πολύγωνα («συλλαβές»), τα οποία επίσης προέρχονται από τα δύο στοιχειώδη τρίγωνα («γράμματα»).
33. **συμμεταίτια:** τα «συναίτια» (βλ. σχόλια 28 και 34) που δρουν από κοινού.
34. **συναιτίων:** τα «συναίτια» είναι οι συνεργάτες των «αιτίων» στο έργο τού Δημιουργού. Αναφέρονται στον τρόπο αλλά όχι στον τελικό σκοπό ενός φαινομένου. Καθορίζουν την μηχανική δράση των φαινομένων – την αναγκαστική αιτιότητα – αλλά όχι τον απώτερο σκοπό τους (βλ. σχόλια 28 και 33).
35. **τρίγωνα:** σ' αυτό το σημείο ξεκινά η πλατωνική «θεωρία των τριγώνων». Η Γεωμετρία και η Φιλοσοφία επιχειρούν να εισέλθουν δυναμικά στον χώρο τής Φυσικής και τής Κοσμογονίας.

- 36. Τυρρηγία:** περιοχή της Ιταλίας, περίπου αντίστοιχη με την σημερινή Τοσκάνη.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Βλαστός Γ., *Πλατωνικές Μελέτες*, Μ. Ι. Ε. Τ., Αθήνα, 1994.
2. Βλαστός Γ., *Σωκράτης: ειρωνευτής και ηθικός φιλόσοφος* (ελληνική μετάφραση: Π. Καλλιγιάς), Αθήνα, 1993.
3. Δεσποτόπουλος Κ., *Η πολιτική φιλοσοφία τού Πλάτωνος*, Αθήνα, 1957.
4. Δεσποτόπουλος Κ., *Η κριτική τού Πλάτωνος για την ποίηση*, Αθήνα, 1966.
5. Θεοδωρακόπουλος Ι. Ν., *Εισαγωγή στον Πλάτωνα*, Αθήνα, 1970.
6. Θεοδωρίδης Χ., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία* (ανατύπωση), Αθήνα, 2000.
7. Κάλφας Β., *Πλάτων: Τίμαιος*, Πόλις, Αθήνα, 1995.
8. Ματσούκας Ν., *Ιστορία τής Φιλοσοφίας*, Θεσσαλονίκη, 1993.
9. Μπάλλα Χ., *Κοσμική και πολιτική πράξη στον Πλάτωνα: από τον δημιουργό τού Τίμαιου στους κυβερνήτες τής Πολιτείας και τού Πολιτικού*, Παλίμψηστον 12, 1992, 66-80.

-
10. Παπαθεοδώρου Α., *Πλάτωνος Τίμαιος*, Πάπυρος, Αθήνα, 1956.
 11. Πλούταρχος, *Περί τής εν Τιμαίωι ψυχογονίας*.
 12. Συκουτρής Ι., *Πλάτωνος Συμπόσιον*, Αθήνα, 1990.
 13. Τσέλλερ-Νέστλε, *Ιστορία τής Ελληνικής Φιλοσοφίας*, Αθήνα, 2000.

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

1. Brisson L., *Platon: Les mots et les mythes*, Paris, 1982.
2. Burnet I., *Platonis Opera*, Oxonii (Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis), 1903.
3. Cornford F. M., *Plato's Cosmology*, Cambridge, 1937.
4. Disertori B., *Il messaggio del Timeo*, Padova, 1965.
5. Field G. C., *The Philosophy of Plato*, Oxford, 1949.
6. Findlay J. N., *Plato: The Written and Unwritten Doctrines*, London, 1974.
7. Fraccaroli G., *Il Timeo*, Torino, 1906.
8. Frutiger P., *Les Mythes de Platon*, Paris, 1930.
9. Guthrie W. K. C., *A History of Greek Philosophy*, vol. IV, Cambridge, 1975.
10. Hardie W. F. R., *A Study in Plato*, Oxford, 1936.
11. Jordan R. W., *Plato's Arguments for Forms*, Cambridge, 1983.
12. Kahn C. H., *Plato and the Socratic Dialogue*, Cambridge, 1996.

-
13. Pujana Arza J. J., *Politeia*, Klasikoak S. A., Bilbo, 1993.
 14. Ross D., *Plato's Theory of Ideas*, Oxford, 1951.
 15. Skemp J. B., *Plato*, Oxford, 1976.
 16. Solmsen F., *Plato's Theology*, New York, 1942.
 17. Taylor A. E., *Plato: The Man and his Work*, London, 1952.
 18. Taylor A. E., *Plato*, London, 1949.
 19. Vlastos G., *Socratic Studies*, Cambridge, 1994.
 20. Vlastos G., *Plato's Universe*, Oxford, 1975.